

997
I/7a. 4.

Stenografski zapiski

LJUDSKE SKUPŠČINE
LJUDSKE REPUBLIKE SLOVENIJE

IV. izredno zasedanje
12. januarja — 13. januarja 1951

Izdala Ljudska skupščina LRS

1951

Stenografski zapiski

LJUDSKE SKUPŠČINE
LJUDSKE REPUBLIKE SLOVENIJE

IV. izredno zasedanje
12. januarja — 13. januarja 1951

Izdala Ljudska skupščina LRS

1951

997

D. 22. XII. 1951 / 255

1. seja

IV. izrednega zasedanja

Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije

ki se je vršila dne 12. januarja 1951 v Ljubljani.

Predsednik: dr. Ferdo Kozak.

Tajnik: Jože Jurač.

PRISOTNI ČLANI VLADE:

Miha Marinko, predsednik vlade LRS;

Marijan Brecelj, podpredsednik vlade in predsednik sveta za zakonodajo in izgradnjo ljudske oblasti;

Ivan Maček, podpredsednik vlade in minister za gradnje;

Sergej Kraigher, podpredsednik vlade in predsednik gospodarskega sveta;

Boris Kraigher, minister za notranje zadeve;

Ivan Regent, minister za prosveto;

Boris Zihherl, minister za znanost in kulturo;

Zoran Polič, minister za finance;

Martin Greif, minister za delo;

Jože Borštnar, minister za trgovino in preskrbo;

Franc Simonič, minister za kmetijstvo;

dr. Jože Potrč, minister za ljudsko zdravstvo;

dr. Heli Modic, minister za pravosodje;

Jaka Avšič, minister za gozdarstvo;

Tone Šušteršič, minister za lokalni promet;

dr. Marjan Ahčin, minister za socialno skrbstvo;

Leopold Krese, minister za državne nabave;

Janez Vipotnik, minister za izvoz in uvoz;

dr. Jože Pokorn, minister v vladi;

Janko Smole, minister, predsednik planske komisije;

Viktor Avbelj, minister, predsednik sveta za blagovni promet;
Janez Hribar, minister, predsednik sveta za kmetijstvo in go-
darstvo;

Tone Fajfar, minister, predsednik sveta za lokalno gospodarstvo;

Franc Popit, minister, generalni direktor za rudarstvo;

Tomo Brejce, minister, predsednik komiteja za lokalno industrijo.

Ob 10.15 je predsednik Ljudske skupščine LRS dr. Ferdo Kozak pričel I. sejo IV. izrednega zasedanja Ljudske skupščine LRS s čitanjem ukaza Prezidija Ljudske skupščine LRS o sklicanju Ljudske skupščine k IV. izrednemu zasedanju. Ukaz se glasi:

Na podlagi 1. točke 72. člena ustave LRS izdaja Prezidij Ljudske skupščine LRS

u k a z

o sklicanju Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije
k IV. izrednemu zasedanju.

Ljudska skupščina Ljudske republike Slovenije se skliče k IV. izrednemu zasedanju na dan 12. januarja 1951 ob 10. uri.

U. št. 235

Ljubljana, dne 2. januarja 1951.

Sekretar:

France Lubej, l.r.

Predsednik:

Josip Vidmar, l.r.

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Pričenjam I. sejo IV. izrednega zasedanja Ljudske skupščine LRS. Zapisnik današnje seje bo vodil tajnik Jože Jurač.

Ljudska skupščina je prejela naslednje predloge:

1. Minister za finance LRS je v imenu vlade predložil Ljudski skupščini LRS v razpravo in sklepanje:

Predlog državnega proračuna Ljudske republike Slovenije za leto 1951; predlog zakona o državnem zaključnem računu Ljudske republike Slovenije za leto 1949.

Ta dva zakonska predloga sem v smislu 31. člena poslovnika izročil odboru za gospodarski načrt in finance. Odbor je o obeh zakonskih predlogih sklepal, jih v celoti sprejel ter predložil skupščini svoji poročili. Zakonska predloga sta bila s poročili razmnožena in razdeljena ljudskim poslancem.

2. Predsednik vlade LRS pa je predložil skupščini v razpravo in sklepanje:

Predlog zakona o odpravi oblasti kot upravnoteritorialnih enot v Ljudski republiki Sloveniji in

predlog zakona o dopolnitvi zakona o obrtništvu.

V smislu 31. člena poslovnika sem oba zakonska predloga izročil zakonodajnemu odboru skupščine. Odbor je o predlogih sklepal, ju v celoti sprejel in predložil skupščini svoji poročili. Zakonska predloga sta bila z obrazložitvami in poročili razmnožena in razdeljena ljudskim poslancem.

Anketna odbora Ljudske skupščine LRS za preiskavo načina in stanja preskrbe v LRS in za preiskavo odkupnega načina v LRS sta predložila skupščini svoji poročili.

Vse to pride na dnevni red, če tako sklene skupščina.

Glede na to, da Ljudski skupščini LRS poteče delovna doba, predlagam, da pride na dnevni red tudi odlok Ljudske skupščine LRS o njenem razpustu.

Ljudski poslanci Tone Ulrih, Ivan Ocvirk, Olga Vrabič, Tone Zupančič, Slavko Kovačič, Edo Zorko, Slavko Furlan, Edvard Kardelj, Boris Kidrič, France Leskošek, Bogdan Osolnik, Zdenka Kidrič, Jože Brilej in Vinko Knol so službeno zadržani, ljudski poslanci Milan Venišnik, Vladimir Pavšič in Mira Tomšič pa so bolni. Predlagam skupščini, da imenovanim poslancem odobri dopust za čas IV. izrednega zasedanja. Sprejme skupščina ta predlog? (Sprejme.) Hvala!

Prehajam na dnevni red, to je na določitev dnevnega reda. Glede na v uvodu objavljena sporočila predlagam skupščini naslednji dnevni red:

1. Razprava in sklepanje o predlogu državnega proračuna Ljudske republike Slovenije za leto 1951;

2. razprava in sklepanje o predlogu zakona o državnem zaključnem računu Ljudske republike Slovenije za leto 1949;

3. razprava in sklepanje o predlogu zakona o odpravi oblasti kot upravnoteritorialnih enot v Ljudski republiki Sloveniji;

4. razprava in sklepanje o predlogu zakona o dopolnitvi zakona o obrtništvu;

5. poročilo anketnega odbora Ljudske skupščine LRS za preiskavo načina in stanja preskrbe v Ljudski republiki Sloveniji;

6. poročilo anketnega odbora Ljudske skupščine LRS za preiskavo odkupnega načina v Ljudski republiki Sloveniji;

7. potrditev odloka Ljudske skupščine LRS o njenem razpustu.

Sprejme skupščina predloženi dnevni red? (Sprejme.) Hvala! Ugotavljam, da je predloženi dnevni red soglasno sprejet.

Prehajam k prvi točki dnevnega reda, to je k razpravi in sklepanju o predlogu državnega proračuna Ljudske republike Slovenije za leto 1951. Razprava se bo vršila v smislu 36. in 40. člena poslovnika, glasovanje pa v smislu 37. in 47. člena poslovnika.

Pričenjam razpravo in prosim poročevalca za gospodarski načrt in finance, da da poročilo.

Dr. Miha Kambič: Poročilo odbora za gospodarski načrt in finance k predlogu zakona o državnem proračunu Ljudske republike Slovenije za leto 1951 se glasi:

Odbor za gospodarski načrt in finance je na svoji 6. redni seji dne 10. januarja 1951 razpravljal o predlogu zakona o državnem proračunu Ljudske republike Slovenije za leto 1951, ki ga je na podlagi 61. člena ustave predložila ljudski skupščini vlada LRS.

Po obrazložitvi zakonskega predloga po zastopniku ministra za finance LRS je odbor za gospodarski načrt in finance razpravljal o tem zakonskem predlogu najprej v načelu, pri čemer je ugotovil:

1. Osnovna značilnost predloženega državnega proračuna je v tem, da je zgrajen na izkušnjah iz leta 1950 in se torej naslanja v glavnem na podatke o realizaciji v letu 1950, pri tem pa upošteva tudi nadaljnjo izgradnjo v gospodarstvu in državni upravi.

2. Celokupno finansiranje v LRS, ki znaša za leto 1951 skupno z avio-finansiranjem 8.255,300.000 din napram 8.066,000.000 din v letu 1950, je za 23% višje napram lanskoletnemu planu in za 5% višje od lanskoletne izvršitve. Pri tem je zlasti značilno, da beležimo porast finansiranja iz lastnih sredstev za 27.6% napram lanskem letu.

3. Celokupni bruto dohodki na področju LRS bodo v letu 1951 za 5% višji, kot so bili planirani za leto 1950 in za 13% višji, kot so bili dejansko doseženi lani. Od celotnih dohodkov, ki se ustvarjajo na področju LRS, izvira preko 91% iz gospodarstva, kar pomeni napram lanskoletnim 89.5% nadaljnji porast in dokazuje vztrajno napredovanje socialističnega sektorja v našem gospodarstvu, vključ vsem oviram in sovražnim ukrepom inform-birojevskega bloka.

Povišanje dohodkov iz gospodarstva na eni strani, na drugi pa znatno znižanje polne lastne cene, ima svojo zanesljivo in realno osnovo zlasti v tem, da so naša socialistična podjetja prevzeli v svojo upravo proizvajalci po delavskih svetih in upravnih odborih.

4. Naš republiški proračun upošteva pri razporeditvi izdatkov v celoti glavno smer veznega proračuna in gospodarskega plana za leto 1951, je torej osredotočen na glavne objekte naše graditve ter s tem tudi na krepitev obrambne sposobnosti.

Investicije za kapitalno graditev znašajo po proračunu 81%, investicije v korist družbenega standarda pa 19%. Glavne značilnosti investicijskih postavk so v tem, da so v soglasju z realno zmogljivostjo naše gradbene operative in planirane realno tudi po vseh ostalih planskih elementih.

Izdatki za kapitalno investicijsko graditev so predvsem namenjeni za naše energetske objekte, to je za hidrocentrale in rudarstvo, za kar sta poleg drugih celokupnih izdatkov predvideni tudi dve tretjini za uvoz opreme.

Pri investicijah za družbeni standard je značilno predvsem to, da so pomembno upoštewane zdravstvene in znanstvene ustanove, kjer so predvideni izdatki za 19.7% večji od potrošnje v letu 1950. Prav tako je upoštevana tudi postavka za prosveto in ljudsko kulturo, kjer so predvideni izdatki za 14.2% večji od lanskoletne porabe.

5. Predlog državnega proračuna za leto 1951 upošteva ukrepe za varčevanje, za demokratizacijo naše ljudske oblasti ter decentralizacijo državne uprave. Zaradi tega predvideva pri izdatkih za državno upravo in sodstvo le 93.7% tistega, kar je bilo v te namene potrošeno v letu 1950. Odbor z zadovoljstvom ugotavlja, da bo predlagani proračun omogočil in pospešil nadaljnjo decentralizacijo in demokratizacijo. Varčevanje z materialom, s finančnimi sredstvi, delovno silo in pri izdatkih za državno upravo se bo še nadalje izpopolnjevalo in poglobljalo kot naša stalna naloga ob istočasni in vse večji neposredni udeležbi državljanov pri upravljanju države.

6. Predloženi proračun predvideva nadaljnjo ekonomsko krepitev in razvoj ljudskih odborov, kar bo omogočilo nadaljnje razvijanje lokalnega gospodarstva in uveljavljanje nižjih organov ljudskih oblasti. Predloženi proračunski predlog v tem okviru omogoča tudi polni razvoj naših ljudskih demokratičnih ustanov, kot so na primer sveti in komisije državljanov ter zagotavlja njih učinkovito funkcioniranje. Zlasti je zadovoljivo, da naši ljud-

ski odbori v glavnem krijejo vse svoje proračunske izdatke z lastnimi dohodki in da je samo v izjemnih primerih potrebna dotacija iz republiškega proračuna.

7. Posebno pozornost posveča predlog proračuna za leto 1951 Slovenskemu Primorju, kjer je predvideno 140 milijonov dinarjev samo za izvršitev del v Novi Gorici. Za ostale kraje v Slovenskem Primorju pa so poleg kreditov iz proračuna LRS predvideni še posebni krediti v proračunu Ministrstva za novo osvobojene kraje FLRJ.

Ko je odbor za gospodarski načrt in finance razpravljajal o predlogu zakona o državnem proračunu LRS za leto 1951 v posameznostih, je pri glasovanju od člena do člena soglasno sprejel vse od vlade predlagane člene s sledečimi, prav tako soglasno sprejetimi popravki in dopolnitvami:

a) Odbor smatra, da je pri določanju odstotka znižanja planirane polne lastne cene po gospodarskih panogah potrebno, da republiška planska komisija določi ta odstotek znižanja v soglasju s pristojnimi organi vlade, v katerih pristojnost spadajo prizadete gospodarske panoge. Iz tega razloga je odbor sklenil predlagati, da se drugi odstavek 6. člena zakonskega predloga dopolni tako, da se med besedama »določiti« in »odstotek« vstavijo besede »v soglasju s pristojnimi organi vlade LRS«.

b) 8. člen zakonskega predloga določa, da se na osnovi dispozicije republiške planske komisije oziroma pristojnih svetov lahko črpajo zneski, določeni v proračunski rezervi samo za povečanje partij investicijskih kreditov kapitalne izgradnje za izplačilo uvožene opreme, kar bi se pri taki formulaciji člena moglo razumeti, da tako dispozicijo lahko da ali republiška planska komisija ali pa pristojni svet. Ker pa je potrebno, da republiška planska komisija določi dispozicijo v soglasju s pristojnimi sveti, predlaga odbor, da se v zadnji vrstici 8. člena zamenjajo besede »oziroma pristojnih svetov« z besedami »in v sporazumu s pristojnimi sveti«.

Odbor nadalje smatra, da bi bilo zaradi boljše sistematike proračuna potrebno, da se 3. razdelek z naslovom »Predsedstvo vlade LRS«, in sicer celotni 4. del z naslovom »Socialnozdravstvena zaščita«, ki obsega partiji 4-17 in 4-18, v teku izvajanja proračuna prenese v 26. razdelek z naslovom »Ministrstvo za ljudsko zdravstvo«, in sicer v njegov 4. del, ker po svojem značaju spada v pristojnost Ministrstva za ljudsko zdravstvo.

Po glasovanju v celoti in po določitvi poročevalca ljudskega poslanca dr. Mihe Kambiča je bilo prečitano to poročilo, ki ga pošilja odbor za gospodarski načrt in finance Ljudski skupščini LRS s predlogom, da ga v celoti sprejme in zakonski predlog z navedenimi popravki in spremembami uzakoni. Predsednik, tajnik in člani odbora.

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Besedo ima ljudski poslanec in minister za finance Zoran Polič.

Zoran Polič: Tovariši in tovarišice ljudski poslanci! Ljudski skupščini je predložen v razpravo državni proračun LRS za leto 1951. Da bodo osnovni momenti, ki so bili odločilni pri sestavljanju novega proračuna, bolj razumljivi, je treba najprej v kratkih obrisih prikazati izvršitev proračuna za preteklo leto tako v dohodkih kakor v izdatkih.

Državni proračun za leto 1950 je določal 6.578,800.000 din dohodkov in prav toliko izdatkov. Do 31. XII. 1950 smo dosegli po nepopolnih podatkih 6.600,831.000 din dohodkov, izdatke pa v višini plana, kar pomeni, da smo

s 100 % izpolnili letni plan in da je ostvaritev dohodkov v isti višini, kakor je bila v letu 1949. Če pa upoštevamo še izplačila, ki smo jih izvršili med letom 1950 neposredno iz dohodkov na račun vračil raznih preveč vplačanih zneskov iz leta 1949 in še preje v znesku 237 milijonov din, potem vidimo, da je bil plan dohodkov dejansko izpolnjen s 103.9 %.

Izpolnitev dohodkov bi lahko bila še mnogo višja kakor v letu 1949, če ne bi bilo izpada predvsem pri dohodkih uradov in ustanov, kar ima svoje objektivne vzroke v zmanjševanju števila plačujočih v raznih prosvetnih in zdravstvenih ustanovah, ker so bili za plačevanje postavljeni novi kriteriji in zmanjšanje v ostalih dohodkih, kar je posledica večje urejenosti v našem gospodarstvu, ko taki primeri oziroma nepredvideni dohodki ne pritekajo več v tolikšni meri, in v presežku dohodkov iz preteklih let, ko smo v leto 1950 prenesli za 35 % nižjo kvoto iz prejšnjega leta kakor pa v leto 1949.

Vkljub toliko nižji ostvaritvi nekaterih dohodkov pa smo druge toliko presegli, da so bile vse potrebe republike redno krite, izvzemši izredne izgube v gospodarstvu, o čemer bom posebej govoril.

Procentualno najboljšo izpolnitev smo dosegli v dohodkih od prebivalstva, kjer je plan izpolnjen s 106 %. Taka izpolnitev teh dohodkov je predvsem odraz boljšega in rednejšega plačevanja davkov in posledica dejstva, da smo teren sam, to je predvsem KLO zainteresirali za pravilno izvajanje davčne politike.

Glavne dohodke našega proračuna, to je dohodke iz gospodarstva, ki predstavljajo 52 % plana vseh proračunskih dohodkov, smo izpolnili s 105.5 %. Kljub taki izpolnitvi smo imeli izpad v tržnem dobičku predvsem zaradi tega, ker so pričeli LO prosto trgovino lokalnih proizvodov pravilneje izvajati šele v drugi polovici proračunskega leta, in v davku na promet proizvodov, ker so bili med letom nekateri proizvodni plani spremenjeni oziroma prilagojeni pogojem, ki so nastajali zaradi sprememb v uvozu surovin in strojev.

Dohodke uradov in ustanov smo izpolnili z 90 %, ostale dohodke pa s 53 %. Vsi ti dohodki pa se bodo z dokončnim obračunom, predvsem z LO, še nekoliko izpremenili, to se pravi, da bo procent njihove izpolnitve porastel.

V izdatkih smo dosegli najvišjo izpolnitev v državni upravi, t. j. v administraciji, in sicer 100 %, vendar pa je znesek izpolnitve za 16 % nižji kakor pa je bil v letu 1949.

Investicije so izpolnjene z 98 %, kar pa gre deloma na račun naknadnega vključevanja izvenplanskih del, dočim so bile planirane investicije izvršene v nižjem odstotku. Za socialnozdravstvene naloge so bili izdatki izvršeni z 98 %, najslabše za prosvetne naloge, t. j. s 87 %. Ker so bili ti izdatki slabo izkoriščeni tako po republiškem proračunu kakor tudi po proračunih LO, je to prav gotovo dokaz, da smo precenjevali svoje možnosti, ko smo v proračun za leto 1950 postavili za prosvetne naloge kvoto, ki je bila za 37 % višja od izvršitve v letu 1949.

Celotna izvišitev proračuna za leto 1950 pa kaže, ne glede na manjše spremembe, ki bodo nastale s končnim preverjanjem podatkov, da smo vendarle uspeli že sigurneje ocenjevati svoje vsakoletne potrebe in da je okvir našega proračuna v skladu tako z našim gospodarskim razvojem kakor tudi z nalogami v zdravstvu, prosveti in administraciji.

Ker bo na sedanjem zasedanju na dnevnem redu tudi zaključni račun za leto 1949, bom samo na kratko dopolnil podatke o njegovi izvršitvi.

Dohodkov smo dosegli še 154 milijonov več, kakor pa sem poročal na skupščinski seji 17. januarja 1950, tako da smo dosegli skupno 6.612,457.000 dinarjev dohodkov ali 1.819,157.000 din več, kakor je to določal oziroma je bil plan izpolnjen s 138 %. Republiški plan dohodkov smo dosegli s 137 %, plan dohodkov LO pa s 139,2 %. V izdatkih smo dosegli po rednem in dodatnem proračunu 6.343,204.000 din ali 100 % predvidenega skupnega plana. Podrobnosti o sami izvršitvi proračuna so v predloženem zaključnem računu za leto 1949.

Proračun, ki ga predlaga vlada LRS za kritje potreb v letu 1951, je odraz nujnih nalog, ki jih moramo izvršiti v tekočem letu. Svoje napore moramo usmeriti k nadaljnji demokratizaciji in decentralizaciji državne uprave, k poostrenemu varčevanju na vseh sektorjih gospodarstva in k investicijam za dokončno izgraditev osnovnih objektov naše petletke.

S temi nalogami pa moramo povezati še večjo skrb za kulturnoprosvetni in zdravstveni napredek naše republike.

Predlog proračuna znaša 6.355,300.000 din dohodkov in prav toliko izdatkov. Nasproti planu l. 1950 je to 96,6 %. Vendar je tako znižanje nasproti planu 1950 le navidezno in je izraz posebne tehnike našega proračuna, saj zbiramo velik del dohodkov gospodarskih podjetij izven proračuna in z njimi direktno finansiramo. Če vključimo v proračun še znesek za lastno finansiranje investicij v višini 1.900,000.000 din, potem je celoten proračun 8.255,300.000 din ali 102 % nasproti enakemu planu v letu 1950 oziroma 104 % v odnosu do izvršitve. V navedenem znesku so predvidene investicije v višini 3.765,100.000 din, 3.320,555.000 din je republiških investicij, 394,545.000 pa investicij LO. Za 1.620,000.000 din investicij se finansira iz budžeta, za 1.900,000.000 din pa iz lastnih sredstev podjetij.

Osnovna tendenca v postavljanju investicijskega plana za leto 1950 pa je: Dokončati v prejšnjih letih pričeta dela, skoncentrirati investicijsko dejavnost na osnovnih objektih petletke, sistematično razporediti delovno silo in material ter tako preprečiti gradnjo na široki fronti, predvsem gradnjo raznih izvenplanskih objektov, ki so običajno dražji in zaradi pomanjkanja solidnih načrtov tudi neekonomični.

Največ investicijskih sredstev je namenjenih za izgradnjo naše baze v rudarstvu in energetiki, v industriji za dovršitev del, ki bodo bistveno vplivala na naš uvoz in izvoz, in v lesni industriji za koncentracijo raztresenih kapacitet in boljše izkoriščanje lesnih odpadkov. Zaradi takega razporeda investicijskih nalog je tudi večji del investicijskih sredstev predviden v republiškem proračunu. Prav tako je v republiškem investicijskem planu predvidenih 495 milijonov za kritje izgub, o čemer bom govoril še posebej. LO imajo določena investicijska sredstva za izgradnjo stanovanj in za manjša popravila cest in mostov. Posebej je predvidenih 140 milijonov za nadaljnjo izgraditev Nove Gorice, 100 milijonov pa je v republiškem proračunu za investicije fondov za mehanizacijo zadrug. Večja sredstva so še predvidena za naše znanstvene ustanove, klinične bolnice in ambulante.

Če ocenjujemo investicijska sredstva po naših stvarnih potrebah, potem je seveda določena kvota nizka. Če pa ocenjujemo po svojih gradbenih kapacitetah, potem bo treba skrajnih naporov, da plan tudi res izpolnimo. Predvsem bo treba takoj v začetku leta postaviti plan do najmanjšega objekta in nato strogo zahtevati plansko disciplino v izvajanju gradenj. Prav tako bo treba zaostri disciplino v zbiranju finančnih sredstev, ker se večina objektov kapitalne izgradnje finansira iz lastnih sredstev podjetij.

V letu 1950 smo imeli vrsto podjetij, ki so finansirala investicije iz svojih obratnih sredstev. S tem so si otežila svoje redno poslovanje, na drugi strani pa so nam povzročala nepreglednost nad stanjem investicij. V I. kvartalu je bilo za 43 milijonov investicij finansiranih iz obratnih sredstev podjetij, v II. kvartalu za 24 milijonov, v III. kvartalu za 40 milijonov in v IV. kvartalu za 123 milijonov. Največ se pojavlja tako finansiranje v lesni industriji (51 milijonov) in rudarstvu (21 milijonov).

Seveda ni važno samo dejstvo, da je tako stanje posledica neurejenega knjigovodstva, pomanjkanja predračunov in načrtov ter izdelanih situacij, še bolj važno je to, da se za takim načinom finansiranja običajno skrivajo izvenplanska dela. Teh smo imeli v letu 1950 okoli 223 milijonov, in sicer predvsem v lesni industriji, kmetijstvu in gozdarstvu. Zato pa smo občutili pomanjkanje delovne sile in materiala na prioritetnih delih in bo še posebno zaradi tega nujno treba zaostriti gradbeno disciplino in odločno preprečiti vsake izvenplanske gradnje.

Posebno poglavje investicijske dejavnosti predstavljajo naše ceste. Ne mislim toliko na novogradnje, kakor na samo vzdrževanje obstoječih cest. Trenutno stanje nekaterih cest povzroča težko škodo voznemu parku in je pereče posebno še zaradi tega, ker predstavlja vsako vozilo za nas težke devize. Res je, da so nas nujne naloge za izgradnjo raznih industrijskih objektov silile, da nekoliko zapostavimo izgradnjo cestnega omrežja. Toda tudi tista sredstva, ki smo jih doslej imeli na razpolago za vzdrževanje cest, niso bila vedno dobro izkoriščena, posebno še, ker smo pomanjkanje sredstev reševali s stalnim spreminjanjem organizacije vzdrževalne službe. V letošnjem letu moramo organizacijo vzdrževanja cest ustaliti tako kakor je sedaj določena, to se pravi, da obstoja za vzdrževanje važnejših cest posebna uprava pri Ministrstvu za lokalni promet, ostale ceste pa vzdržujejo LO z že obstoječim aparatom cestarjev. Da bodo sredstva za vzdrževanje cest tudi redno dotekala, ne smemo izkoriščati za ceste lastna sredstva lokalnih podjetij, kakor je bilo to v letu 1950, temveč morajo biti na razpolago redna proračunska sredstva. Da zagotovimo boljše vzdrževanje cest, smo že predvidene izdatke za administracijo znižali in povečali s tako dobljenim prihrankom sredstva za ceste. Mislim, da se bo s tako štednjo vsakdo strinjal, posebno še, ker na ta način koristno povezujemo borbo za boljše ceste z našo odločno borbo za zmanjšanje birokracije. Ker pa seveda tudi tako povečana sredstva, četudi so v skupnem znesku 307 milijonov višja kot v letu 1950, ne bodo zadostna za potrebe rednega vzdrževanja cest, bodo morali tako republiški organi kakor tudi LO razviti še ostrejšo bitko za štednjo finančnih sredstev v administraciji, ker bomo lahko vsak tam prihranjeni dinar bogato naložili v naše ceste.

Za prosveto in ljudsko kulturo je določenih 1.485.400.000 din, in sicer 767.790.000 din v republiškem proračunu in 717.610.000 din v proračunih LO. Skupni znesek je za 5,6 % višji kakor je bil plan v letu 1950 in za 20,9 % višji kakor pa je bila potrošnja leta 1950.

Republiški proračun poraste za 11 % nasproti planu l. 1950 in za 38 % v odnosu do izvršitve, proračuni LO pa za 20 % v odnosu do izvršitve. Večji porast v republiškem proračunu je predvsem posledica prenosa nekaterih ustanov, ki so bile doslej pod upravo OBLO, v republiško kompetenco.

Porast sredstev za prosvetne naloge za 20,9 % nasproti potrošnji v letu 1950 je zadostno jamstvo, da bomo lahko naše prosvetne ustanove uspešno

razvijali, da bomo lahko v še večji meri zadovoljevali kulturne potrebe delovnih ljudi.

Za socialnozdravstveno zaščito je predvidenih 1.360,900.000 din, in sicer 480,389.000 din v republiškem proračunu in 880,511.000 din v proračunih LO. Skupni znesek je za 15.9 % višji, kakor je bil plan v letu 1950 in za 23.3 % višji, kakor je bila izvršitev v letu 1950.

Republiški proračun poraste za 39 % nasproti planu l. 1950 in za 15 % v odnosu do izvršitve, proračuni LO pa porastejo za 7 % v odnosu do plana in za 20 % v odnosu do izvršitve 1950. Tudi porast tega dela proračuna zagotavlja uspešnejši razvoj socialnih in zdravstvenih ustanov. Ugotoviti pa moramo, da bodo po III. in IV. delu proračuna razpoložljiva sredstva še višja, če bomo znali pravočasno odpraviti nepravilnosti, ki samo ovirajo razmah naše kulturnoprosvetne in socialnozdravstvene dejavnosti.

Osnovni finančno gospodarski problemi, s katerimi se bodo morali v zvezi s proračunom povečati kulturnoprosvetne in socialnozdravstvene ustanove, so sledeči:

1. Nezadostna kapaciteta nekaterih domov, šol in socialnih ustanov,
2. visoko število administrativnega aparata po domovih in ustanovah,
3. neekonomičnost gospodarjenja v bolnicah, domovih in ustanovah,
4. nepravilno dodeljevanje podpor, štipendij in subvencij,
5. nezadostna oskrba in prehrana.

Še vedno imamo domove, kjer znašajo izdatki za osebje 60 % celotnega proračuna, torej mnogo več, kakor pa sama oskrba in prehrana; imamo dečje jasli, v katerih en uslužbenec ne oskrbuje niti 2 otroka, itd. Posebno visoko je število administrativnega kadra, s čimer samo utrjujemo birokracijo v naših prosvetnih in zdravstvenih ustanovah in odtegujemo delovno silo proizvodnji. Nepravilno bi seveda bilo, če bi imeli isto merilo tudi za strokovni kader, tako v prosvetnih kakor tudi zdravstvenih ustanovah. Nasprotno, strokovni kader moramo še dopolnjevati, moramo skrbeti za njegovo temeljitejšo vzgojo in s tem doseči, da se bo nivo vseh naših ustanov strokovno res dvignil.

Posebno poglavje v finančnem poslovanju so razne podpore, subvencije in štipendije. LO niso dovolj poskrbeli, da bi bile socialne podpore dodeljene samo res potrebnim in v taki višini, da bi bile krite najosnovnejše potrebe. Tako pa je krog podpornikov širok, vključena je vrsta takih, ki bi bili še sposobni za delo, podpore pa so pod potrebnim minimumom. Prav tako še ni v zadostni meri utrjena naša politika dodeljevanja štipendij po ekonomski moči prosilcev in po njihovih uspehih ter niso izločene iz vrst subvencioniranih ustanov vse tiste organizacije, ki bi morale razvijati svoje delo z ustvarjanjem lastne materialne baze. Vsem tem problemom, posebno pa še prehrani in oskrbi v bolnicah in ustanovah bodo morali vsi odgovorni organi posvetiti v letošnjem letu posebno skrb. Izvršiti bo treba takojšen pregled vseh ustanov in na licu mesta odpravljati nepravilnosti, ki niso v skladu z našo splošno in s tem tudi z našo finančno politiko.

Pri sestavljanju proračuna smo posvetili posebno pozornost VI. delu, t. j. državnii upravi. Zaostrena borba zoper birokracijo mora imeti svoj odraz tudi pri odmerjanju finančnih sredstev.

V proračunu je za administrativne izdatke predvideno 1.335,700.000 din, in sicer 628,468.000 din v republiškem proračunu in 707,232.000 din v prora-

čunih LO. Razmerje celotne kvote do plana 1950 je 100.3 %, do izvršitve pa 96.2 %. Če pa od celotne kvote odbijemo 100 milijonov, ki so v letu 1951 dodatno predvideni za finansiranje vzdrževanja cest in ki smo jih ostvarili na račun administrativnih izdatkov, potem je dejanski plan za leto 1951 tudi nasproti planu 1950 nižji in znaša 92.7 %. Pri tem smo zniževali tako izdatke za osnovne pisarniške potrebščine, izdatke za razne obrazce, potovanja in poštno službo, kakor tudi število administrativnega osebja. Taka zaostritev, ki pa seveda še ni dokončna, zahteva temeljito izboljšanje organizacije, ugotavljanje novih metod dela in tesnejšo povezavo vseh upravnih stopenj. Predvsem pa bo moralo veljati načelo, da za uspešno opravljanje posla ni potrebno število, temveč kvaliteta aparata.

Zanimive so v tej zvezi številke, ki nam kažejo, kako je rasel naš čisto upravni aparat in njegovi stroški. Če vzamemo po posameznih letih povprečje števila administrativnih uslužbencev in stroškov administracije na 1000 prebivalcev, dobimo naslednjo sliko:

	Povprečje na 1000 prebivalcev administrativnega osebja	stroškov administracije	Povprečje stroškov na 1 administrativno moč
1946	5.9	34.083	58.084
1947	10.0	66.462	66.346
1948	10.9	94.390	86.001
1949	11.9	99.952	84.008
1950	12.3	85.386	69.272

Povprečje administrativnega uslužbenstva v letu 1950 je višja kakor v letu 1949, ker je v začetku leta število še ostro naraščalo in smo pričeli z resnim zniževanjem šele v drugi polovici leta. Vse te številke seveda ne morejo služiti kot absolutno merilo birokracije našega aparata, ker je predvsem odločilen duh in metoda dela. Vendar pa kažejo, da smo bili res na najboljši poti, da napravimo iz upravnega aparata največjo zavoro razvoju našega gospodarstva.

V predloženem proračunu so določeni izdatki za upravo tako, da odpade na 1000 prebivalcev 10.1 administrativnega osebja in 79.861 din stroškov administracije oziroma na enega uslužbenca 79.310 din stroškov. Tako dosežemo po številu nameščenecv v upravi nivo leta 1947, v stroških pa smo sicer pod nivojem leta 1948; pač pa nad nivojem leta 1947. Dejstvo, da padec stroškov administracije ne spremlja enakomerno padca števila administrativnega aparata, nam priča, da imamó v izdatkih za te stroške še močne rezerve, ki bi jih lahko koristneje uporabili drugje. Zato bomo morali v letošnjem letu posvetiti skrb ne samo nadaljnjemu zniževanju administrativnega aparata, temveč predvsem vseh stroškov, ki so povezani z opravljanjem njihovega rednega dela. Dočim smo v letu 1950 prvenstveno zniževali aparat v republiških in oblastnih organih in ponekod v LO celo zviševali, mora nadaljnje znižanje sistematično zajeti vse organe oblasti, vse ustanove in podjetja in povsod znižati administrativni aparat na tisto število, ki bo zadostovalo za hitro opravljanje vseh tekočih poslov.

Znižanje administrativnega aparata, ki smo ga pričeli sistematično julija 1950, nam je dalo dokaj dobre rezultate. V celoti smo v podjetjih in oblastnih organih znižali upravni aparat za 8922 oseb.

Posebno poglavje so OBLO, ki jih s posebnim zakonskim ukrepom odpravljamo. Kakor so se v začetku izkazali kot dobri koordinatorji gospodarskih akcij na terenu, tako so se vse prehitro razbohotili v obsežen administrativni aparat, ki ni mogel več opravljati posredniških nalog med terenom in centralnimi organi, temveč je postal v celoti nova upravna stopnja, ki je samo podaljševala dobo vseh postopkov in s tem slabila ekspeditivnost in učinkovitost ukrepanja. V času njihovega poslovanja smo izdali za OBLO samo za administracijo 118 milijonov in za njihovo opremo 97 milijonov. Administrativnih izdatkov OBLO nismo prenašali na druge organe, ki so prevzeli njihov posel, in predstavljajo zato za nas čisti prihranek. Reorganizaciji, ki smo jo izvedli v našem gospodarstvu, odpravi OBLO in poenostavljenju dela v poedinih resorih, bodo morale slediti še nadaljnje spremembe, predvsem v našem finančnem sistemu, ki s svojo togostjo večkrat povzroča, da naloge niso opravljene tako hitro ali tako uspešno, kakor je to v interesu izvajalcev. Pri vseh naših željah po organizacijskih spremembah kakor tudi po sprostitvah v finančnem poslovanju pa nas mora vedno voditi načelo, da samo največja finančna disciplina ostvarja pogoje za bolj sproščeno poslovanje in da je najbolj napačno zamenjavati borbo zoper finančno birokracijo z borbo zoper finančno disciplino. Taka nevarnost pa je povsod tam, kjer ni prave volje za štednjo in kjer se pretirani izdatki opravičujejo zgolj s pravico do samostojnega gospodarjenja, ne spravljajo pa se v sklad z družbeno potrebnostjo oziroma koristnostjo.

Za kritje proračunskih izdatkov so v proračunu predvideni dohodki, in sicer iz gospodarstva v višini 4.231.100.000 din, dohodki od prebivalstva 1.461.150.000 din ter drugi dohodki 663.050.000 din. Tako krijejo dohodki iz gospodarstva 66,6 % proračuna, dočim so v letu 1950 krili 52,4 %. Dohodki od prebivalstva krijejo 23 % proračuna, dočim so v letu 1950 krili 29 %.

Zanimiva je primerjava dohodkov iz gospodarstva po letih, če jih vzamemo ne glede na proračun, v katerem se nahajajo. Če označimo te dohodke za leto 1947 s 100, potem so v 1948. letu 161 %, v 1949. letu 215 %, v 1950. letu 230 % in v predlogu za 1951. leto 242 %. Najvažnejši dohodek iz gospodarstva je davek na promet proizvodov, ki je sicer zvezni dohodek in odpade na republiški proračun samo manjša participacija, ki pa prvenstveno služi za kritje osnovnih državnih potreb v gospodarstvu in mu moramo zato tudi v tekočem letu posvečati vso potrebno skrb. Značilno za razvoj našega gospodarstva je dejstvo, da je davek na promet proizvodov v stalnem porastu.

Izključno republiški dohodek sta dobiček in amortizacija, ki sta prav tako v stalnem porastu in tako najvažnejši odraz krepitve naše industrije.

Najodgovornejšo nalogo postavlja pred vsa naša podjetja znižanje polne lastne cene. Dočim je bilo v proračun 1950 vplačano 1,35 % polne lastne cene, je v predloženem proračunu določeno 3 %. Tako zvišanje je odraz poostrene borbe za štednjo v našem gospodarstvu, ki mora napatiti vsa podjetja, da analizirajo organizacijo svojega dela, da izboljšujejo delovni proces, odstranjajo vse nepotrebno delo, znižujejo stroške s štednjo surovin in pomožnega materiala, dvigajo storilnost dela in zaostrejujejo delovno disciplino. Naloga bo posebno težka in odgovorna zaradi tega, ker bomo s prehodnim prečiščevanjem normativov cen odstranili vse neupravičene rezerve, ki bi lahko služile samo za navidezno znižanje polne lastne cene. Tako bo doseženo znižanje res odraz borbe delovnega kolektiva in velik uspeh na poti k nadaljnji povenitvi industrijskih izdelkov.

Najvišji dohodek republiškega proračuna je tržni dobiček. Skupno z razliko v ceni materiala smo dosegli v 1950. letu 4.359.000.000 din ali 152 % v odnosu do izvršitve v letu 1949. Dočim smo s samo izvršitvijo tega dohodka lahko zadovoljni, ne moremo biti zadovoljni z načinom, kako smo ga večkrat dosegali. Ko postavljamo sedaj plan tega dohodka za l. 1951 približno v višini plana za leto 1950, moramo takoj zaostri vprašanje njegovega pravnega formiranja. Predvsem mora biti ta dohodek odraz pravnega trgovanja, in sicer proizvajalnih podjetij s trgovskim omrežjem in trgovskega omrežja s potrošniki. Če se bo naša trgovina v smislu novih principov trgovanja, ki bodo v kratkem uveljavljeni, izpremenila iz ozkega distribucijskega aparata v pravo trgovino, ki posluje po principih ponudbe in povpraševanja, ki zna za to pravilno usmerjati blago, in kar je še posebno važno, pravilno odrediti cene, potem ne bodo cene osnovnim življenjskim predmetom visoko porastle niti ne bo kričečega nesoglasja med cenami industrijskih izdelkov in cenami kmečkih proizvodov. Odgovornost za pravilno formiranje in zadostno dotekanje tržnega dobička bodo imeli v tekočem letu predvsem LO, pri katerih se morajo uradi in uprave za cene pri poverjeništvih za trgovino in finance takoj usposobiti, da bodo lahko pravilno izvršili odgovorno nalogo potrjevanja in kontrole cen. Zato se morajo seveda predvsem takoj lotiti analize obstoječih cen, rednega zasledovanja gibanja cen in pravnega ukrepanja na osnovi takih ugotovitev. Od gibčnosti organov za cene je v veliki meri odvisna uspešna uvedba novih načel v našo trgovino in tudi dotok te vrste dohodkov v proračun.

Važen proračunski dohodek je dohodnina, in sicer tako kmečka kakor tudi od obrtnikov in ostalih poklicev. Dohodnino kmetov smo realizirali v proračunu 1950 s 105 % v odnosu do plana in z 90 % od dejanskih obvez na terenu. Ker smo tik pred dokončno odmero za leto 1950, ki bo določila tudi osnovo za izterjavo davkov v letu 1951, je potrebno, da si nekatere značilnosti tega davka nekoliko obširneje ogledamo.

Predvsem moramo ugotoviti, da je bila odmera v letu 1950, ki smo jo izvršili za leto 1949, že mnogo pravilnejša in osnovana na bolj stvarno ugotovljenih dohodkih kakor v preteklih letih. Zato so jo tudi davčni zavezanči sprejeli z večjim razumevanjem in je bilo vloženih le okoli 10.000 pritožb. Značilnosti, ki nam jih je pokazala odmera v letu 1950 in ki jim bo treba posvečati pri sedanjih odmeri vso pozornost, govore o tem, da kmetijska blagovna proizvodnja za trg narašča (v letu 1947 je bil odnos blagovne in neblagovne proizvodnje 21:79, v 1948. letu 26:74 in v 1949. letu pa 34:66), da povprečni dohodek na eno kmečko gospodarstvo narašča (če vzamemo za 1948. leto indeks 100, je v 1949. letu 100,9), povprečni davek na eno gospodarstvo pa pada (če vzamemo za 1948. leto indeks 100, je v 1949. letu 78). Prav tako pada tudi povprečna stopnja na eno kmečko gospodarstvo (za leto 1949 je za 16,2 % nižja od stopnje v letu 1948). Tako stanje je posledica porasta dohodkov malih in srednjih kmetov, vključevanje malega kmeta, posebno v okolici mest in večjih naselij, v prosti trg in pa nekoliko slabšega ugotavljanja gibanja cen kmečkim proizvodom. Za leto 1950 imamo že približen izračun narodnega dohodka iz kmetijstva, ki je za nekaj odstotkov višji od izračuna v letu 1949. Ker so davčne osnove od 1948 stalno višje od izračuna narodnega dohodka, je jasno, da bo to imelo svoj odsev tudi v dokončni odmeri za leto 1950. Res je, da je bil ponekod pridelek zaradi suše manjši, toda zato je visoko porastel indeks cen vsem tistim predmetom, ki so jih kmetje prodajali na prostem trgu. Toda prav ta situacija nalaga

v letošnjem letu davčnim komisijam mnogo odgovornejše delo, kakor pa so ga imele v letu 1950. Predvsem bodo morale pravilno ugotavljati osnovne momente, ki vplivajo na dokončno odmero in imeti stalno pred očmi povezanost davčne odmere z vso gospodarsko problematiko na terenu. Nepravilno delo davčnih komisij in nepovezovanje celotne gospodarske problematike na terenu povzročata večkrat težko škodo. Poglejmo samo odnos odkupa in odmere dohodnine. Doslej še nismo v celoti uspeli, da bi pravilno vskladili funkcioniranje obeh elementov. Zato tudi slabo reagiramo v odmeri dohodnine pri nepopolnem ali slabem izpolnjevanju odkupa. In vendar bi morala biti reakcija takojšnja. Zakaj? Poglejmo številčne primerjave, ki pokažejo, kako se špekulantski elementi na vasi, ki svojih odkupnih obvez nočejo v redu opravljati, bogate na račun utaj v odkupu. Predpostavljam seveda, da je osnovni odkupni plati v redu.

V letu 1950 ni bilo izpolnjeno okrog 400 milijonov obveznega odkupa. Če računamo, da je del tega upravičeno izpadel, gre vsaj 25 % na račun odtegotovanja obveznemu odkupu in da je bilo to blago prodano na prostem trgu sedemkrat ali še večkrat draže, dočim so bile akontacije davkov predpisane, kakor da gre za dohodek iz obveznega odkupa, potem smo z nepovezovanjem odmere davkov in odkupa ter zaradi neupoštevanja progresivne obremenitve višjih dohodkov povzročili:

1. Neupravičeno obogatitev vaških špekulantov za okrog 700 milijonov,
2. odtegnili smo proračunu okrog 400 milijonov davkov in
3. kar je še posebno važno, za znesek neupravičene obogatitve vaških špekulantov smo zmanjšali življenjski standard delovnih ljudi, ker smo zmanjšali njihovo kupno moč s tem, da so morali kupovati od kmetov pridelke po visokih cenah na prostem trgu, ker jih zaradi neizvršenega odkupa niso dobili v zajamčeni oskrbi. Zato je treba ostreje ugotavljati dohodke kmetov, predvsem pravilno ugotavljati tržne presežke in način njihove realizacije. Kakor bi bilo krivično, če bi enostavno dejali, da so vsi kmetje prodajali svoje viške po prostih cenah in bi s tem mnogim prisojali neupravičeno visoke denarne dohodke, prav tako bi bilo krivično, če bi dopuščali špekulacije na račun redne oskrbe delovnih ljudi in ne bi ostro zajemali stvarnih dohodkov, ki so jih dosegli vaški špekulanti s pretirano visokimi cenami svojih proizvodov. Prav zaradi tega pa imajo davčne komisije odgovorno delo, ko morajo pravzaprav celo leto slediti cenam v svojem območju in ugotovljene rezultate upoštevati pri odmerjanju davkov.

Glede realizacije davkov lahko ugotovimo, da je bila v letu 1950 najboljša, saj so nam ostali ob koncu leta le minimalni zaostanki, ki jih bo treba sedaj vnovčiti. Tako rednejše plačevanje je posledica bolj sistematičnega dela finančnih organov, prenos same izterjave na KLO in porast zavesti davčnih obveznikov. Tudi v odmeri davkov obrtnikom se bodo morale davčne komisije resno lotiti svojega posla. Kakor bodo morale na eni strani upoštevati posebno strokovnost, tako bo moral na drugi strani priti do izraza ugotovljeni porast narodnega dohodka v odnosu na leto 1949. Od dela davčnih komisij, zato pa predvsem od skrbi izvršnih odborov LO je odvisna solidnost davčnih odmer in v tem uspeh v izterjavi davkov za leto 1951.

Skromen delež v dohodkih proračuna predstavlja zaključno vplačilo obrokov drugega ljudskega posojila. Naj navedem samo nekaj števil, ki ilustrirajo uspeh v naši republici.

Vpisnikov je bilo 370.912, kar je za 7% več kakor v letu 1948. Največji porast je pri kmetih, namreč 39%, pri delavcih je 29% in pri nameščencih 13%; padli pa so po številu vpisnikov obrtniki in ostali, ki so dosegli komaj 52% števila iz leta 1948. Vpisali smo 478,102.000 din, kar je za 51% več kakor leta 1948. Kmetje so vpisali 127% več kakor leta 1948, delavci 78% več in nameščenci 33% več, pač pa so obrtniki dosegli le 94% vpisa iz leta 1948. Vsi, tudi obrtniki pa so dosegli na osebo višji povprečni znesek kakor v letu 1948. Tak uspeh ljudskega posojila je velik prispevek k utrditvi našega gospodarstva, predvsem pa dokaz poglobljenega zaupanja ljudstva do našega državnega in partijskega vodstva, o čemer še prav posebno priča uspeh posojila v državnem merilu.

Po teh nekaj značilnostih novega proračuna in problemih, ki so z njimi povezani, bi se na kratko dotaknil še nekaterih osnovnih finančnih vprašanj, ki jih moramo uspešno reševati v tekočem letu. Omenil sem že štednjo. Gotovo je bilo izdanih že dovolj ukrepov za izvajanje te naloge. Potrebno je samo, da nam postane stvarna štednja res življenjska dnevna potreba, da ugotovljamo nove možne oblike, da pa je ne spremenimo z nepravilnim izvajanjem v zavoro našega gospodarskega razvoja.

Drug problem, ki smo mu v samem proračunu posvetili tudi vso potrebno pozornost, je delo KLO. V preteklem letu smo povečali veliko skrb razvoju in utrditvi krajevnih organov oblasti. Danes opravljamo z njihovo pomočjo že celo vrsto gospodarskih nalog na terenu. KLO imajo svojo podjetniško dejavnost, vodijo posestne liste, obravnavajo odkupne in davčne obveznosti itd. in se tako vedno uspešneje vključujejo v reševanje osnovnih gospodarskih vprašanj. Potrebno bo, da jim z neposredno pomočjo na samem terenu, z vzgojo krajevnih kadrov, z nasveti in drugače pomagamo pri njihovem delu, da bodo tako oni sami, kakor tudi razne oblike svetov državljanov, prevzeli nase vse odgovornejše posle in s tem bistveno prispevali k zmanjšanju birokratskega aparata in zato tudi stroškov za administrativno upravljanje.

V letošnjem letu bodo morali KLO posvečati mnogo več skrbi razvoju svojega lokalnega gospodarstva. V kolikor jim proračun za to ne daje potrebnih sredstev, se bodo morali poslužiti samopriskevka, ki je bil v preteklem letu še dokaj slabo izkoriščen. 173 KLO je sprejelo tega davka v višini 24,305.000 din. Poseben sklop problemov s finančnega vidika je proizvodni sektor. Prav gotovo lahko ugotovimo, da se je v preteklem letu odnos do finančne službe, posebno v podjetjih bistveno izpremenil. Dejstvo, da postajajo knjigovodski pokazatelji osnovni evidenčni in statistični pokazatelji, je zaostrilo skrb podjetij in višjih organov za knjigovodsko službo in za organizacijo finančne službe sploh. S tem se seveda zaostruje kontrola z dinarjem in merilo za uspešnost oziroma rentabilnost podjetij je mnogo jasnejše, kakor pa je bilo preje, ko so nam bile količine edino merilo. Posebno važen pa je dinar kot edino merilo vrednosti še sedaj, ko nadalje zaostrujemo borbo za štednjo, borbo za zniževanje stroškov v proizvodnji in s tem borbo za večjo rentabilnost, pa tudi borbo za boljšo kvaliteto. Poleg tega, da se je spremenil odnos do finančnih problemov v podjetjih, pa je nastopil še nov močan faktor, to so delavski sveti, katerim bo postala dobro vodena finančna služba življenjskega pomena, saj bodo lahko le z njeno pomočjo ugotavljali uspešnost svojega dela. Zato je treba finančno službo v podjetjih utrditi, pa tudi gospodarsko-finančni sektorji v višjih združenjih oziroma direkcijah morajo biti v najkrajšem času pravilno organizirani. Šele dobra

organizacija te službe bo lahko pravilno povezala proizvodni plan s finančnim. Za enkrat moramo ugotoviti, da finančni plani podjetij niso slika njihovega gospodarjenja. To nam predvsem potrjuje pregled finančnih planov za leto 1950. Mnoga podjetja so postavila normative za leto 1950 više, kakor so bili 1949 in celo više, kakor je pokazal obračun 1949. S tem so si ustvarjala neupravičeno rezervo in onemogočala pravilno borbo za znižanje stroškov v proizvodnji, ker so zniževanje proizvodnih stroškov izvajala na račun te rezerve ter navidezno znižanje prikazovala kot dejansko znižanje. Prav tako kažejo finančni plani za leto 1950 tendenco zviševanja režije v podjetjih, kar pomeni povečanje neproizvodnih stroškov in s tem dražitev blaga.

Delavski sveti bodo morali posvetiti mnogo pozornosti pravilnemu postavljanju norm, ker samo to bo solidna baza za pravilno porazdelitev akumulacije oziroma za pravilno stimulacijo delavcev na vseh sektorjih dela. Finančni plani 1951 morajo postati baza in zrcalo poslovanja podjetij. Zato jim je treba takoj v pričetku posvetiti vso pozornost, posebno pa se morajo zanimati zanje delavski sveti sami.

Da bo njihova realnost čim večja, je nujno potrebno:

1. Da brezpogojno prečistimo vse normative v strukturi cene, preden pristopimo k sami sestavi finančnega plana. S tem bomo ustvarili realno osnovo za pravilno prikazovanje stanja.

2. Izdelane finančne plane mora pretresati višje gospodarsko združenje ob prisotnosti predstavnikov samega podjetja. Pretres finančnega plana 1951 mora biti povezan z analizo zaključnega računa za 1950. leto.

3. Izdelani finančni plani morajo biti brezpogojno v skladu s proizvodnimi plani in se morajo v njih stalno odražati tudi vsakršne spremembe proizvodnih planov. Samo tako bo mogoče s finančnimi pokazatelji spremljati proizvodni proces.

Važen element v vodstvu naših gospodarskih podjetij predstavlja revizija. Mi sicer ne moremo še govoriti o tem, da bi razpolagali z dobrim in zadostnim aparatom za opravljanje te službe. Dosegli pa smo mnoge dobre rezultate in prav revizijski službi se moramo zahvaliti, da smo odkrivali nepravilnosti in večkrat pravočasno odstranili nevarnost za večjo gospodarsko škodo. Toda napačno bi bilo, če bi domnevali, da se danes lahko zadovoljimo z revizijsko službo, kakršno imamo in z njenimi metodami dela. Sama praksa in globoke ekonomsko-politične spremembe, ki so nastopile v preteklem letu pri nas, zahtevajo temeljite spremembe tudi v delu naše revizije. Dokler ni bilo po podjetjih knjigovodstvo v redu, dokler so bili večmesečni, pa celo letni zaostanki v knjiženju, ki so omogočali težje nepravilnosti, je bilo prav, da je revizija osredotočila svoje delo na pregled knjig in od tu iskala poti v ugotavljanje stanja v podjetjih. Danes knjiga ni več pravo zrcalo dela v podjetju, če je ne povezujemo z dnevnim delovnim procesom. Zato mora revizija prenesti težišče svojega dela prav v obrate na posamezna delovna mesta, kjer je edino mogoče ugotavljati način gospodarjenja, odnos do državne imovine, borbo za kvaliteto itd. Knjige morajo postati dokument, ki potrjuje izsledke iz delovnega procesa. Ugotavljati stanje podjetja samo iz knjig pa se pravi zapirati oči pred dejstvi, biti neživljenjski, odtrgan od samega procesa, ki je že daleč prerastel tak administrativni in zato neživljenjski vpogled v stanje podjetij.

Toda še drug, mnogo važnejši razlog nam narekuje, da spremenimo sistem dela naše revizije. Delavci so postali neposredni upravljalci proizvodnih podjetij. Težišče skrbi za napredek podjetij je s tem prešlo nanje.

Če s tem še povežemo neposredno stimulacijo, ki bo nastopila po reorganizaciji finančnega sistema in s tem finančnih odnosov v gospodarstvu, potem vemo, da bo osnovno bitko za rentabilnost podjetij, za odpravo vseh nepravilnosti in zastojev vodil delavec sam, ne pa upravni aparat. Skrbeti moramo torej, da bo tudi naš revizijski sistem pravilno vključen v te nove odnose, da se bo spremenil na eni strani v dobre pomočnike in instruktorje delavskih svetov, katerim bo v prvih časih pomagal iskati poti v izboljšanje dela v podjetjih, na drugi strani pa v dobrega kontrolorja, ki bo v interesu skupnosti ugotavljal in odpravljaj napake, ki onemogočajo pravilno vključevanje podjetij v solidno reševanje planskih nalog. Zato bo treba revizijske organe tako pri višjih združenjih oziroma v direkcijah in v finančnih organih še bolj okrepiti, omogočiti jim boljše izobrazbo ter povezati študij s prakso in jim posredovati nove prijeme v delu, ki bodo bolj življenjski, kakor so pa danes in ki bodo bolj odgovarjali sedanjemu stanju v naših podjetjih.

Če govorimo o spremembi metode dela revizijskih organov, pa seveda ne smemo domnevati, da je knjigovodstvo v podjetjih že idealno urejeno. Nasprotno, v I. četrtletju bomo morali razviti ostro bitko za tekočo ureditev knjigovodstva. V letu 1949 smo imeli 57 % republiških podjetij ažurnih v knjigovodstvu, v letu 1950 sicer že 73 % republiških in 55 % lokalnih podjetij, vendar s tem uspehom še ne smemo biti zadovoljni, posebno še, ker je 15 % republiških in 34 % lokalnih podjetij nad 1 mesec neažurnih v knjigovodstvu. Ljudski odbori bodo najhitreje spremenili to stanje, če bodo okrepili svoje knjigovodske centre oziroma nekateri sploh spremenili svoj negativni odnos do njih. Knjigovodski centri ne smejo postati gospodarji lokalnih podjetij, so pa v prehodni dobi, ko ne razpolagamo z zadostnim številom knjigovodij, najboljša oblika za tekoče delo knjigovodstev večjega števila podjetij.

Enako pozornost kakor ureditvi knjigovodstva morajo podjetja in višja združenja posvetiti letnim zaključnim računom. Dočim je glede teh vladal v preteklih letih še velik nered, je sedaj stanje sledeče: zaključno za leto 1949 je predložilo bilance 93.4 % republiških podjetij in 63.9 % lokalnih podjetij. Bilance so neobhoden pokazatelj, ki nam omogoča izvršiti analizo poslovanja podjetij in je zato še posebno važno za tiste sektorje, v katerih poslujemo s predvideno izgubo. Če hočemo dokončno likvidirati vse finančne odnose podjetij s proračunom in postaviti solidno osnovo za njihovo pravilno finančno poslovanje, potem nam mora biti velika skrb takojšnja izdelava bilanc za leto 1949 in prav tako izdelava bilanc za leto 1950 v predpisanih rokih.

V proračunu za leto 1950 smo predvidevali kritje 677 milijonov din izgub, in sicer 255 milijonov din iz republiškega in 422 milijonov iz zveznega proračuna. Finančni plani pa so pokazali 1.546,243.000 din planske izgube. Prav zaradi take razlike so bilance še posebno važne. Letošnji proračun predvideva kritje 630 milijonov izgub, in sicer 495 milijonov iz republiškega in 135 milijonov iz zveznega proračuna. Največ izgub izkazuje lesna industrija in rudarstvo, v preteklem letu pa tudi kmetijstvo. Jasno je, da izgube v lesni industriji ne moremo v celoti odpraviti, dokler smo zaradi zagotovitve izgradnje naše industrije prisiljeni na velik izvoz. Toda boriti se moramo za njeno znižanje s pravilnim gospodarjenjem in s pravilnejšim izkoriščanjem razpoložljive mehanizacije. Največje izgube za 1948. in 1949. leto kaže LIP Kočevje, četudi so bili po višini plana za leto 1948 na petem in 1949 na četrtem mestu in nimajo najslabših pogojev za eksploatacijo. Samo analiza fonda plač je pokazala, da so tudi v samem plačevanju vzroki izgub. Dočim je

bilo po planu za leto 1950 predvideno, da so plače 28 % bruto proizvoda, je izvršitev pokazala 32 % vkljub temu, da je bilo 6000 delavcev manj kakor je predvideval plan. To se pravi, da visoka preplačevanja, slaba organizacija, nizka storilnost in fluktuacija bistveno prispevajo k povečevanju izgub v gozdni eksploataciji.

Rudarstvo zaenkrat upravičeno izkazuje izgube, ki jih bo odpravila šele popolnejša mehanizacija. Ne moremo pa pristati na izgube v kmetijstvu, ki so samo odraz vse prečestih organizacijskih sprememb in nezadostne vključitve državnih posestev z njihovimi pridelki v bližnja tržišča. V celoti pa moramo odpraviti vse nepredvidene izgube.

Prav tako pa so nedopustne izgube v lokalnih podjetjih, čeprav se v letu 1950 še vedno pojavljajo, ker izvršni odbori LO niso pravočasno opozorjeni nanje in zato ne ukrepajo vsega, kar je potrebno za njihovo odpravo. Posebno pozornost bodo morala posvetiti podjetja in predvsem delavski svetil fondu plač. Doslej še nismo uspeli, da bi bil fond plač v soglasju s planirano proizvodnjo. Podjetja večkrat namerno postavljajo višje plane, da bi si za vsak primer zagotovila rezervo, kar je najlepše pokazal pregled v vseh podjetjih septembra preteklega leta, ko smo lahko na osnovi tega pregleda znižali fond plač v IV. tromesečju za okrog 320 milijonov. Prav tako pa podjetja in tudi višja združenja prekoračujejo predvideni fond plač z neupravičenim ali previsokim nagrajevanjem. Za pravilno ureditev fonda plač bo odigralo važno vlogo dodeljevanje zvanj delavcem, ki je v glavnem sicer končano, ki ga je pa treba temeljito preveriti, da bo na tej osnovi in na osnovi pravilno postavljenih norm mogoče določiti pravilno višino plač. Fond plač je za nas posebno važen zaradi tega, ker predstavlja kot eden najvažnejših elementov bilance dohodkov in izdatkov prebivalstva tudi važno osnovo za vskladenje kupnih in blagovnih fondov. Prav tako je s fondom plač povezano število živilskih kart, kar ne sme biti v navzkrižju z nerazpoložljivimi količinami prehranitvenih fondov, ker bi tako stanje nujno vodilo k zniževanju standarda delovnih ljudi in s tem seveda do zmanjševanja storilnosti njihovega dela. Trenutno so sicer še težave z urejanjem fonda plač, toda ko bo tudi finančni sistem vskladen z zadnjimi spremembami v gospodarstvu, predvsem s principom prevzemanja uprave podjetij po delavstvu, bo skrb za finančno stanje podjetja in s tem tudi za sredstva, ki so na razpolago za dodeljevanje plač, skrb celotnega delovnega kolektiva in zato mnogo solidneje rešena, kakor pa je sedaj, ko skrbi za fond plač le knjigovodja, pa še ta večkrat v nasprotju s stvarnimi interesi podjetja. Spremembe finančne narave se seveda ne bodo smele omejiti samo na vprašanje fonda plač oziroma akumulacije v celoti, temveč tudi na vse medsebojne odnose podjetij, odnose do kreditnih ustanov itd. Z rešitvijo kompleksa teh vprašanj bomo odstranili celo vrsto težav, ki danes še zavirajo uspešnejše poslovanje podjetij, predvsem pa bomo storili velik korak dalje v novem načinu upravljanja naših podjetij, kar bo potrdilo načelo, da samo neposredni proizvajalec lahko najbolje vodi svoje podjetje.

Tako kot uspešnemu razvoju proizvodjalnih podjetij bomo morali v tekočem letu posvetiti vso skrb tudi razvoju zadrug. V preteklem letu so zadruge sicer uživale vso finančno pomoč v obliki kreditov in dodeljevanja sredstev iz proračuna. Toda krediti so bili predvsem zaradi kompliciranega načina njihovega najemanja slabo izkoriščeni, pa še tisti, v kolikor so bili izkoriščeni, so bili večkrat nepravilno uporabljeni. Zato bomo morali v tekočem letu nuditi zadrugam mnogo več pomoči pri urejevanju njihovih finančnih

zadev, posebno še, ko v budžetu predvidevamo dotiranje njihovih skladov za mehanizacijo.

Tovariši ljudski poslanci! Tako so v zvezi s predlaganim proračunom nakazani osnovni finančni problemi, ki jim moramo v tekočem letu posvetiti čim večjo pozornost.

Reševanje teh problemov, kakor tudi izpolnjevanje nalog, ki jih nalaga sam proračun, bo dalje utrjevalo osnove našega socialističnega gospodarstva, to se pravi, bo prispevalo k utrjevanju naše gospodarske moči in sposobnosti. Utrjevanje naše gospodarske moči pa je danes povezano z utrjevanjem naše armade in naše politične enotnosti, kar je najmočnejše jamstvo za ohranitev miru. Ker predloženi proračun služi taki nadaljnji utrditvi naše gospodarske moči in s tem naši skupni stvari, je v skladu z interesi delovnih ljudi in predlagam ljudski skupščini, da ga odobri tako kakor je predložen, pri čemer v imenu vlade izjavljam, da se s popravki, ki jih je predlagal odbor za gospodarski načrt in finance, v celoti strinjam. (Ploskanje.)

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Odrejam 10 minut odmora in prosim ljudske poslance, ki se žele udeležiti razprave k predlogu državnega proračuna za leto 1950, da se med odmorom prijavijo pri službujočem tajniku.

(Odmor je bil odrejen ob 11.30 in se je seja nadaljevala ob 11.50.)

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Nadaljujemo prvo sejo IV. izrednega zasedanja Ljudske skupščine LRS. Besedo ima predsednik planske komisije Janko Smole.

Janko Smole: Tovariši in tovarišice ljudski poslanci! Gospodarsko-politične uspehe, katere smo v naši ljudski republiki dosegli v letu 1950, moremo pravilno osvetliti le v zvezi s splošnimi jugoslovanskimi težkočami, ki jih je v preteklem letu naše delovno ljudstvo zmagovito prebrodilo pod vodstvom naše Partije. Poleg navadnih težkoč, ki so že tako zvezane z izvrševanjem nalog petletnega plana, se je v l. 1950 še v vseh mogočih oblikah naprej zaostroval pritisk kominformovskih dežel na našo neodvisnost in na socialistično izgradnjo naše dežele. Končno pa smo se morali spoprijeti še s posledicami elementarne nesreče — suše, ki je povzročila še dodatne nesreče. Obvladati takšne številne prepreke in zagotoviti nadaljnjo zmagovito rast socializma v naši deželi pa je bilo mogoče le z visoko socialistično zavestjo in politično moralno enotnostjo naših delovnih množic. Prav to nam je omogočilo, da smo l. 1950 na vseh osnovnih sektorjih naše družbenogospodarske problematike izpolnili tiste naloge, ki pri splošni jugoslovanski graditvi predstavljajo osnovne člene našega nadaljnjega socialističnega razvoja.

Izvrševanje planskih nalog v naši republiki je bilo v letu 1950 torej neločljivo povezano s splošno jugoslovansko gospodarsko problematiko, ki jo v tem letu karakterizira suša in s tem izpad znatnega dela naše poljedelske proizvodnje. Res je, da poljedelska proizvodnja naše republike ni bila tako občutno prizadeta po suši, kar še ne pomeni, da se v njenem gospodarstvu in razvoju niso odražale posledice in težkoče, ki jih je povzročila v zveznem merilu.

V tej zvezi bi hotel še posebej poudariti nekatera značilna dejstva, ki ilustrirajo sedanjo gospodarsko strukturo naše republike in ki so tako v preteklem obdobju kakor tudi v planu 1951 predstavljala osnovo za določitev

konkretnih nalog, ki odpadejo na našo republiko v sklopu celotnega jugoslovanskega taktičnega in strateškega razporeda sil v izgradnji socializma.

Našo republiko karakterizira relativno visoko razvita industrija, saj je bilo v letu 1950 zaposlenih izven kmetijstva 54.5 % celokupnega prebivalstva. Od celokupne proizvodnje v naši republici je v preteklem letu odpadlo na zvezno, republiško in lokalno industrijo 58.8 %, na ostale nepoljedelske panoge (gradnje, gozdarstvo, trgovino in obrt) 20.6 %, medtem ko je bila kmetijska proizvodnja udeležena le z 20.6 % v celokupni vrednosti proizvodnje. Našo industrijsko proizvodnjo pa predvsem karakterizira razvitost tistih proizvajalnih panog, ki izdelujejo predmete za široko potrošnjo. Pri proizvodnji teh predmetov je naša republiška industrija udeležena s 35 %, medtem ko odpade na proizvodnjo strojev in strojnih naprav le 5.6 %. Ostala proizvodnja, ki predstavlja 59.4 %, pa sestoji iz kapacitet za pridobivanje surovin in izdelavo polizdelkov, ki v pretežni meri služijo nadaljnji predelavi v proizvodnji predmetov široke potrošnje naše republike. V pogledu sredstev za reprodukcijo je naša republika odvisna od lastnih virov s 54 %, na dobave iz ostalih republik ob sedanjem izkoriščanju kapacitet s 27 %, iz uvoza pa prejema 19 % potrebnega reprodukcijskega materiala. Takšna struktura glede črpanja sredstev za reprodukcijo se nanaša na celotno industrijsko proizvodnjo v naši republici, vključno z zveznimi podjetji. Brez zveznih podjetij pa je neodvisnost naše republiške in lokalne industrije glede dobav surovin in polproizvodov iz uvoza še neprimerno večja in poraste na 23 % celokupnih potreb. Nekoliko drugačna je situacija v pogledu zvezne industrije, ki prejema iz uvoza le 13 % svojih surovin, pretežni del in sicer 46 % pa črpa iz ostalih republik.

Znatna odvisnost že sedanjega obsega proizvodnje predelovalne industrije v naši republici od surovin in materiala, glede katerega smo v sedanjih pogojih še vedno odvisni od nakupa na zunanjih tržiščih, pa ni izravnana z odgovarjajočimi izvoznimi možnostmi naše republike. V zunanji trgovinski bilanci, če jo tretiramo ločeno samo za republiko Slovenijo, imamo znatne devizne primanjkljaje, ki izvirajo iz razvitosti naših predelovalnih industrijskih kapacitet in nerazvitosti lastnih surovinskih osnov. V vseh dosedanjih letih smo krili uvoz surovin za našo industrijo z največ 56 % izvozom iz naše republike. Potemtakem smo za najmanj 44 % našega uvoza bili odvisni od ostvaritve deviz v ostalih republikah, pri čemer je upoštevati, da je v vseh dosedanjih letih v strukturi njihovega izvoza predstavljal zaradi industrijske zaostalosti znatno postavko prav poljedelski sektor in to predvsem izvoz nekaterih industrijskih kultur, kakor so tobak, konoplja itd.

Takšen devizni primanjkljaj smo imeli ob dosedanjem obsegu uvoza surovin in polizdelkov, pri čemer pa naše razpoložljive proizvodne kapacitete prav zaradi teh razlogov še daleč niso bile 100 % izkoriščene, in to predvsem ne v tkalnicah naše tekstilne industrije, dalje v kovinski, živilski, kemični industriji itd.

Zaradi tega ostajajo v preteklem in letošnjem letu v Ljudski republici Sloveniji znatne kapacitete za proizvodnjo predmetov široke potrošnje neizkoriščene, ker smo spričo celokupne jugoslovanske gospodarske strukture še prav posebej pa naše lastne znatno odvisni od uvoza, prav tako pa vezani v pogledu našega izvoznega potenciala. Pri tem pa je treba posebej poudariti, da so izvozne možnosti v naši državi še v veliki meri nestalne, ker temelje na nestalnosti agrarne proizvodnje, ki zaradi svoje zaostalosti in razdrobljenosti na mala individualna kmečka gospodarstva znatno niha iz obdobja

v obdobje. Za vrsto osnovnih surovin in polizdelkov moramo danes trošiti v inozemstvu dragocene devize, da bi zagotovili delo naši predelovalni industriji, čeprav za njih obstoje v naši državi vsi potrebni prirodni in ostali pogoji. Prav zaradi tega pa moramo biti ne samo zavoljo splošnih potreb jugoslovanskega gospodarstva, temveč še prav posebej zaradi specifičnosti predelovalne industrije v naši republiki življenjsko zainteresirani na izgradnji osnovnih objektov petletnega plana. Samo naponi, ki so usmerjeni v osnovno kapitalno izgradnjo celotne jugoslovanske industrije, rešujejo problem domačih surovin, nas osvobajajo največjih bremen glede nabav v inozemstvu in bistveno spreminjajo situacijo glede osnovnih prehranjevalnih predmetov, ki so spričo njene socialne strukture za našo republiko še prav posebnega pomena.

Jasno je, da ima potemtakem naša industrija, njen razvoj in dvig življenjskega standarda naših delovnih množic svoje mešto le v sklopu celotne jugoslovanske socialistične industrializacije.

Suša, ki je v preteklem letu zadela jugoslovansko poljedelsko proizvodnjo, je imela za posledico zmanjšanje obsega prehranjevalnih fondov, nadalje je znatno okrnila naše izvozne zmožnosti in zmanjšala surovinsko osnovo delu naše domače industrije. Prav zaradi navedenih momentov se je suša v svojih posrednih posledicah odrazila tudi v gospodarskem življenju naše republike.

V pogojih stare kapitalistične Jugoslavije so posledice takšnih elementarnih nesreč v celoti padle v breme delovnega prebivalstva, povzročile nezaposlenost in zapiranje tovarn ter istočasno ustvarile ugodna tla za bogatitev peščice kapitalističnih špekulantov.

Prav socialistični značaj našega gospodarstva in pravilna politika naše Partije pa sta omogočila, da smo v l. 1950 ne samo v osnovi likvidirali vsakršno anarhično vplivanje suše na naše gospodarstvo, temveč, da smo istočasno, čeprav smo morali prevzeti nase znatna bremena, napredovali v naši investicijski izgradnji in s tem zagotovili pogoje nadaljnjemu razvoju in poletu proizvodjalnih sil.

Izvršitev planskih nalog v l. 1950 nam kaže sledeče rezultate:

Na področju naše republike je zvezna industrija izvršila plan s 93 %, kar predstavlja 11 odstotno povečanje nasproti obsegu proizvodnje v l. 1949. V tem je proizvodnja nafte nasproti 1949. letu porasla na 239 %, črna metalurgija, ki je v preteklem letu dogradila znatne nove kapacitete, katerih storilnost se bo pokazala šele v letu 1951, je porasla na 105 %, barvasta metalurgija na 114 % in težka kovinska industrija, ki je temeljne važnosti za elektrifikacijo naše dežele in za strojno opremo novih kapacitet, na 112 %. Porast zvezne industrije je prepričljiv dokaz nenehne rasti prav teh naših osnovnih postavk industrializacije.

V republiški industriji je bil plan izvršen s 100,4 %. Po posameznih proizvodnih panogah pa je izvršitev plana naslednja:

Proizvodnja premoga je porasla za 4 % nasproti 1949. letu, pri čemer je bil plan izvršen s 97 %. V naturalnih pokazateljih je proizvodnja premoga zrastle za 141.000 ton. V rudarski proizvodnji je v celem letu primanjkovalo več kot 400 delavcev. Zaradi tolikšnega izpada delovne sile je bilo mogoče gornje povečanje v proizvodnji premoga doseči le z vztrajno borbo naših rudarskih kolektivov, ki so znatno povečali delovno storilnost in z izboljšanjem delovne discipline ustvarili pogoje za nemoteno obratovanje naših želez-

nic, težke industrije, ostalih industrijskih panog in dali široki potrošnji na razpolago večje količine premoga kot v letu 1949.

Znaten porast nasproti 1949. letu smo dosegli prav v tistih proizvodnih panogah, ki so temeljne važnosti za našo kapitalno izgradnjo in za proizvodnjo surovin, ki pa niso v večji meri vezane na uvoz. Tako je elektrokemična metalurgija preseгла plan za 10% in dvignila proizvodnjo za 7% nasproti preteklemu letu, barvasta metalurgija je izvršila plan s 87.6% in nasproti 1949. letu porastla na 111%, kovinska industrija je izvršila plan s 104.6% ter porastla nasproti 1949. letu na 114%, elektroindustrija s 96.9%, t. j. na 125% nasproti 1949. letu, proizvodnja gradbenega materiala s 97.9%, t. j. s porastom za 9% nasproti 1949. letu, nadalje industrija papirja z 99.2% in 105% nasproti 1949. letu; industrija usnja in obutve je ostala pri istem obsegu kot leta 1949, planirano proizvodnjo pa je preseгла za 3.6%, industrija gume je preseгла plan s 5.8% in porastla za 5%, grafična industrija je preseгла plan s 15.9% in realizirala z 9.9% večjo proizvodnjo nasproti 1949. letu, in končno filmska industrija, ki je nasproti 1949. letu porastla za 131%.

V vseh navedenih panogah, ki so za našo nadaljnjo industrializacijo osnovnega pomena, smo dosegli znaten vzpon nasproti 1949. letu. Na vso industrijsko proizvodnjo pa so vplivale predvsem tiste proizvodne panoge, ki so skoraj v celoti odvisne od dobav surovin iz inozemstva, oziroma ki črpajo surovine iz naše poljedelske proizvodnje.

V tem sklopu je potrebno omeniti predvsem tekstilno industrijo, ki je bila v preteklem letu po svojem obsegu za 7% nižja od 1949. leta, ki pa je rebalansirani plan izvršila s 101.2%. Rebalans plana v naši tekstilni industriji v letu 1950 je bil nujna posledica zmanjšanja uvoza. Težkoče v naši zunanji trgovini v letu 1950, ki so bile posledica suše, so se potemtakem morale predvsem pokazati na obsegu proizvodnje naše tekstilne industrije, ki je glede svojih surovin skoraj izključno vezana na uvoz, saj odpade od celotnega uvoza za potrebe naše republike 58% na surovine, ki so potrebne naši tekstilni industriji. Nadalje je potrebno omeniti, da je zaradi nastale napetosti v mednarodnih odnosih v preteklem letu znatno porastel nivo cen na zunanjih tržiščih, in to predvsem pri tekstilnih surovinah. Tako je povprečna cena za bombažno vlakno znašala v letu 1949 v povprečju okoli 39.000 deviznih dinarjev za tono, v letu 1950 pa porastla na 75.000, kar predstavlja indeks 192%. Cena bombažni preji se je dvignila od 78.000 din na 186.000 din za tono, t. j. na 239%; cena volnenemu vlaknu je porastla od 120.000 din na 195.000 din, t. j. za 162%. Tako moramo pri sedanjem odnosu cen na zunanjem trgu za izgotovitev 100 m² bombažnih tkanin povprečne kvalitete izvoziti 2.2 m³ mehkega rezanega lesa, da dobimo devize, ki so nam potrebne za uvoz preje.

Nadaljnji moment, ki je vplival na obseg industrijske proizvodnje v letu 1950, pa je znatni izpad poljedelskih surovin in industrijskih rastlin za potrebe živilske in tobačne industrije. Živilska industrija je zaradi pomanjkanja sladkorja, melase, ječmena, koruze, moke dosegla za 8% nižjo proizvodnjo nasproti 1949. letu. Isto velja tudi glede tobačne industrije, ki je zaradi posledic suše v letu 1950 dosegla le 89% proizvodnje 1949. leta.

Planirane proizvodnje ni izpolnila tudi kemična industrija, kjer znaša izvršitev 85%. Izpad v tej industriji je nastal v tistih proizvodih (predvsem firnež in oljate barve), ki zahtevajo uvozne surovine, medtem ko smo v proizvodnji, ki je v manjši meri odvisna od uvoza in za katero obstoje

domače surovine, dosegli znaten porast. Tako je porasla proizvodnja karbida za 14 %, sredstev za zaščito rastlin za 12 % in umetnih gnojil za 4 %, kar je še posebne važnosti za našo kmetijsko proizvodnjo.

Posebno mesto v sklopu vsedržavnega plana predstavlja v naši republiki proizvodnji plan eksploatacije gozdov in lesne industrije. Lesna industrija je izvršila plan po vrednosti stoodstotno, gozdna eksploatacija pa je dosegla 86.5 %, pri tem državni sektor z 89 %, nedržavni sektor z 82.1 %. Po posameznih fazah gozdne eksploatacije pa so rezultati naslednji: sečnja 96 %, spravilo 85 % in dovoz na glavna skladišča 86 %. Potemtakem smo izpolnili plan sečnje skoraj v celoti, medtem ko je bilo slabše glede spravila, kjer je stalno primanjkovala vprega zaradi nezadostne mobilizacije voznikov, kateri mnogi ljudski odbori niso posvetili zadostne pažnje. Prav zato je treba v letu 1951 od vsega početka strože nadzirati izpolnjevanje obvez pri mobilizaciji voznikov.

Na celotni obseg izpolnitve gozdarske proizvodnje je v veliki meri vplival tudi nedržavni sektor, kjer so bili zaradi visoke gozdne takse, ki je imela v mnogih primerih značaj izrazite špekulantske monopolne rente, mnogi gozdni posestniki dezinteresirani na izvršitvi plana z lastno delovno silo in vprega.

Lokalna industrija in obrt sta imeli v letu 1950 važno vlogo pri celotnih naporih za uravnoteženje kupne moči in blagovnih fondov, pri daljnem ekonomskem urejevanju blagovnih odnosov med mestom in vasjo. Lokalna industrija, vzeta v celoti, je izvršila plan s 87 %, kar predstavlja 98 % proizvodnje leta 1949. Od 32 okrajnih ljudskih odborov je 24 okrajev znatno presegle proizvodnjo, kakor je bila ostvarjena v 1949. letu. Porast lokalne industrije nasproti 1949. letu, preračunan po nižjih enotnih cenah, znaša v Gorici 70 %, na Jesenicah 87 %, Maribor mesto 20 %, Trbovlje 95 %, Sežana 68 %, Novo mesto 19 %, Kamnik 25 %, Tolmin 108 %, Šoštanj 56 % itd. Izpad v celotnem obsegu lokalne industrije gre predvsem na račun neizpolnjevanja nalog podjetij Mestnega ljudskega odbora Ljubljane, na katera odpade 32 % celotne planirane lokalne industrije v naši republiki. Medtem ko je v 1949. letu lokalna industrija MLO Ljubljane realizirala vrednost proizvodnje z 1183 milijoni, znaša njena proizvodnja v letu 1950 le 1100 milijonov. Poleg tega imamo izpad še treh OLO, in sicer: Celje okolica, kjer znaša izvršitev 88 %, Kranj mesto 89 % in Maribor okolica 84 % realizirane proizvodnje 1949. leta. Če odštejemo lokalno industrijo MLO Ljubljane in navedenih treh okrajnih ljudskih odborov, so ostali okrajji kljub velikim težkočam glede dobav materiala presegle za preko 7 % v letu 1949 realizirane proizvodnje.

Tisti del lokalne industrije, ki je proizvajal za prosti trg, pa je izvršil plan z 90 % in dosegel v celoti za 6 % višjo proizvodnjo nasproti preteklemu letu. Prav tako je znatno porastla obrtniška proizvodnja, ki je bila zadolžena za planske naloge in za proizvodnjo potrošnih predmetov neposredno za trgovsko omrežje. Ta proizvodnja se je dvignila na 132 %.

Analiza izvršitve lokalne industrije v posameznih proizvodnih panogah jasno kaže, da smo dosegli višjo raven proizvodnje povsod tam, kjer smo se usmerili na domače lokalne surovine. Zavoljo tega so dosegli znatne uspehe prav tisti OLO, ki so delovne kolektive lokalnih podjetij sistematično mobilizirali na izkoriščanju lokalnih surovinskih osnov. Obratno pa so dosegli slabe rezultate tam, kjer so se zanašali izključno na kontingente iz centralnih virov, kar je imelo za posledico uspavanje in pasivnost pri

dnevni gospodarski operativi. Tako je na primer pri lesni industriji dosežen porast za 18 %, v gradbenem materialu za 7 %, v proizvodnji nemetalov za 27 %, v metalni industriji zaradi boljšega izkoriščanja odpadkov za 9 %. Znatni izpad pa imamo v lokalni živilski industriji, ki je dosegla le 87 % proizvodnje 1949. leta, in to predvsem zaradi pomanjkanja sladkorja, kar pa ne more biti nikakršno opravičilo, da se ni mobilizirala v večji meri za proizvodnjo ostalih predmetov, ki so znatnega pomena za življenjski standard in za katere imamo v celoti domače surovine.

V letu 1951 se postavljajo pred našo lokalno industrijo še večje naloge, ki so sestavni del celotnih naših naporov pri nadaljnjem razvoju socializma v naši deželi. Vsestranski razvoj lokalne industrije v letu 1951 mora še bolj postati ena izmed osnovnih nalog v naši gospodarski politiki na vasi, v borbi proti špekulantskim tendencam, ki bi hotele ogroziti življenjski standard našega delovnega človeka v borbi za nadaljnji razmah socialističnega združništva na naši vasi. Jasno se moramo zavedati, da je takšen nadaljnji razvoj lokalne industrije in obrti mogoče uresničiti predvsem z razvijanjem lokalne podjetnosti in iniciative, z neprimerno večjim izkoriščanjem lokalnih virov in z borbo za čim pestrejši asortimo. Vsaka neizkoriščena možnost v pridobivanju lokalnih virov surovin in s tem povečanja naših blagovnih fondov predstavlja možnosti, ki jih izkoriščajo špekulativni elementi, razredni sovražniki izgradnje socializma.

Plan blagovnega prometa v trgovskem omrežju (preračunan po nižjih enotnih cenah) smo lani izpolnili s 97 %. V primerjavi z letom 1949 smo dosegli v izpolnitvi zagotovljene preskrbe 91,6 %, v vezani trgovini 84 %, ne računajoč nakupa na prežigosane bone v prosti trgovini.

Práv na področju blagovnega prometa so se leta 1950 pojavile največje težkoče, ki so jih povzročili, izrabljajoč posledice suše, špekulativni elementi, ki so hoteli vnesti motnje v naše proporce življenjskega standarda med mestom in vasjo. Znatni izpad poljedelske proizvodnje in težkoče, ki so v neposredni zvezi s tem nastopile tudi na področju uvoza surovin na tiste proizvodne panoge, ki skoraj v celoti delajo za potrebe široke potrošnje, so že same po sebi zahtevale delno zmanjšanje blagovnih fondov in njihovo pravilno porazdelitev med naše prebivalstvo.

Izpolnitev plana proste prodaje nasproti realizaciji v 1949. letu pa kaže znatno prekoračenje, čeprav je bil obseg, računan po nižjih enotnih cenah, nekoliko nižji nasproti preteklemu letu. Porast cen v državni trgovski mreži je bil nujno potreben ukrep v borbi proti špekulantskim elementom, ki so odtegovali poljedelske proizvode obvezni oddaji in jih na svobodnem trgu prodajali po izredno visokih cenah. Sleherni izpad v zajamčeni preskrbi je potemtakem imel za posledico večji preliv denarja preko kmečkega trga na vas, kar je po eni strani zniževalo življenjsko raven v mestu, po drugi strani pa destimulativno vplivalo na izvrševanje obveznega odkupa.

Izkušnje iz 1950. leta jasno narekujejo, da mora plan blagovnega prometa za leto 1951 biti še v večji meri postavljen na osnovo enakomernega izpolnjevanja obveznega odkupa in s tem kritja zagotovljene preskrbe, da moramo v bodoče še v večji meri uporabljati osnovne ekonomske instrumente, to je dosledno borbo za pravilno razvijanje blagovnodenarnih odnosov in končno voditi dosledno borbo proti vsem tistim neodgovornim državnim nakupovalcem, ki brezvestno rušijo našo politiko cen in s tem samo lajšajo špekulantom njihov posel.

Glede naše investicijske izgradnje smo v letu 1950 dosegli plan ne samo v osnovnih ključnih pozicijah. Prav to pa je jasen dokaz za velike uspehe naše gospodarske politike v preteklem letu, ki je kljub večjim težkočam znala zagotoviti popoln uspeh prav na tem sektorju, kjer dobiva naša perspektiva izgradnje socializma svoje konkretno materialno obličje.

Investicije, ki so bile predvidene po republiškem proračunu in po proračunih ljudskih odborov, so bile izvršene po še nepopolnih podatkih z 98,6 %. Poleg tega pa znašajo izvršene investicije kmečkih obdelovalnih zadrug in izgradnja zadružnih domov še posebej čez 200 milijonov. Pri tem je bila kapitalna izgradnja izvršena s 103 % investicije družbenega standarda pa z 92 %. Kapitalna izgradnja po republiškem proračunu je izvršena s 101 %, družbeni standard v republiškem merilu z 90 %, po proračunih ljudskih odborov pa s 96 %. Investicije, ki so bile financirane iz lastnih sredstev podjetij, pa so bile izvršene z 90 %.

Rebalansirani plan zveznih, republiških in lokalnih gradbenih del smo v letu 1950 izvršili s 83,1 %, kar predstavlja nasproti letu 1949 povečanje za 10 % celotne gradbene dejavnosti.

Težave, ki smo jih imeli z delovno silo, so se morale izražati predvsem v naši gradbeni dejavnosti, ki je glede na sedanje stanje svoje mehanizacije še vedno odvisna od zadostnega priliva sezonskih delavcev. Če upoštevamo, da je v preteklem letu v povprečju primanjkovalo 3500 delavcev, potem je razumljivo, da smo znatni vzpon naše gradbene operative mogli doseči le na račun boljše organizacije, večje proizvodnosti dela in stalnosti delovne sile.

V letu 1950 smo skupno gradili 4290 gradbenih objektov in od tega dokončali 3100. Od dokončanih objektov odpade na zvezne 897, na republiške 1448 in objekte lokalnega pomena 755. V letu 1950 smo gradili 477 gospodarskih in industrijskih zgradb in dovršili 318 ter 437 nizkogradbenih objektov in dovršili 384. Od zgradb splošne arhitekture je bilo v delu 879, dovršenih 555, v hidrogradnji 191, dovršenih 117 objektov, v rudarski gradnji 264 in izročenih v eksploatacijo 235 objektov. V pogledu stanovanjske izgradnje smo v letu 1950 pridobili z novogradnjami 351.700 m² zazidane stanovanjske površine. Poleg tega smo z adaptacijami pridobili še 25.500 m², kar pomeni, da smo v celoti usposobili 377.200 m² zazidane stanovanjske površine.

Iz navedenih podatkov je razvidno, da smo v pogledu kapitalne izgradnje izvršili osnovne naloge, postavljene na investicijskem planu za leto 1950, da pa zaostajamo v pogledu izgradnje objektov družbenega standarda. Vendar pa je bil takšen način izpolnjevanja teh dveh strani naše celotne investicijske izgradnje nujno potreben, če smo hoteli ob pomanjkanju delovne sile zagotoviti osnovne ključne proporce v naših proizvodnih panogah.

Neizpolnitev planiranih nalog v družbenem standardu odpade predvsem na Ljubljano, kjer so znašale planirane investicije v 1950. letu 458 milijonov. Takšen obseg investicij na področju Ljubljane je presegel okvire naše gradbene zmogljivosti in razpoložljive delovne sile. Poleg tega pa gre precejšen delež izpada na račun nepravočasne izdelave projektov, programskih osnov in določitve lokacij, brez katerih ni mogoče zagotoviti racionalne zgraditve in zagotoviti maksimalne štednje v pogledu potrošnega materiala, gradbenih veličin itd. Zato je v letu 1951 potrebno, da posvetijo posamezni investitorji neprimerno več pažnje pravočasni izdelavi teh predhodnih del.

V kmetijski proizvodnji smo po nepopolnih podatkih izvršili plan s 85 %, kar predstavlja nasproti 1949. letu za 10 % manj. Nižjo proizvodnjo nasproti

letu 1949 smo dosegli v koruzi in sicer 82 %; v industrijskih rastlinah smo realizirali manj predvsem zaradi slabe letine hmelja, vrtino pa s 87 % in krmske rastline z 80 %. Na združnem sektorju pa smo v nizu kultur postavljene naloge bolje izvršili, kar dokazuje, da so bile kmečke delovne zadruge neprimerno bolj sposobne kakor privatni sektor, da paralizirajo posledice suše in to zaradi prednosti, ki jih daje socialistična organizacija dela.

V letu 1950 se je število kmečkih delovnih združenj dvignilo od 353, po stanju januarja 1950. leta, na 381 na koncu leta, pri čemer se je število gospodarstev, vključenih v zadruge, povečalo za 7 %, a setvene površine za 10 %. Notranja učvrstitev združenj v preteklem letu, ki je potekala v pogojih množične borbe združnikov proti posameznim špekulantom, ki so se hoteli vgnezditi v zadruge, gospodarsko-politični uspehi, ki so jih dosegle, čeprav so imeli v preteklem letu zaradi nezadostnih izkušenj opravka še z začetnimi težavami, pa so ustvarili osnovo za nadaljnji hitrejši množični razvoj socialističnega združništva v naši vasi. Takšen razvoj še prav posebej terjajo konkretne okoliščine sedanje situacije v pogledu preskrbe mest in industrijskih centrov, potrebe po delovni sili v našem kmetijstvu in pa dosledna borba proti raznim špekulantskim tendencam, ki niso usmerjene samo k izkoriščanju trenutnih težkoč v preskrbi mestnega prebivalstva, temveč so naperjene tudi proti našemu delovnemu prebivalstvu na vasi. Konkretne razmere, v katerih pričenjamo borbo za nadaljnji razvoj našega gospodarstva v letu 1951, brezpogojno zahtevajo, da vsestransko zagotovimo učvrstitev obstoječih združenj, ustanavljanje novih socialističnih postojank na naših vaseh, da nudimo združenjem potrebno strokovno, organizacijsko in politično pomoč, da v njih zainteresiramo združno članstvo za vsestranski dvig posameznih proizvodnih panog, za stalno izboljševanje organizacije dela in za dosledno borbo samih združnikov proti špekulantskim elementom v njihovih lastnih združenjih. Vzporedno z nadaljnjim razvojem in formiranjem kmečkih delovnih združenj pa ne smemo zanemarjati splošno kmetijskih združenj in ekonomij, ki morajo predstavljati množično osnovo za postopno privajanje naših kmetov na višje socialistične oblike dela in z uvajanjem naprednejših načinov obdelave zemlje in gojitve živinoreje, ki so osnovni vzvodi v splošnem razvoju in dvigu naše vasi.

Mislím, da je potrebno, da se posebej dotaknem vprašanja našega izvoza v preteklem letu. V letu 1950 smo izvršili naše planirane izvozne naloge po dejansko doseženih cenah na zunanjih tržiščih s 101 %. Pri tem je potrebno poudariti, da se je zaradi objektivnih momentov obseg izvoza nasproti 1949. letu zmanjšal za 19 % in to predvsem zaradi izpada poljedelskih proizvodov, ki predstavljajo v realizaciji 1950. leta 65 % v 1949. letu izvršenega izvoza v tem sektorju. Izpad je nastal predvsem v hmelju in znaša nasproti 1949. letu skoraj 76 milijonov deviznih dinarjev. Prav tako smo v sadjarstvu dosegli za 52 % manjši izvoz nasproti 1949. letu zaradi slabe letine jabolk, kar predstavlja izpad 16 milijonov deviznih dinarjev. Znaten uspeh smo dosegli v letu 1950 na zunanjih tržiščih s tem, da smo pri izvoznih predmetih dosegli povprečno za 9 % boljše cene proti letu 1949, čeprav smo pri tem še daleč zaostajali za splošnim porastom cen uvoznih proizvodov.

Tovariši in tovarišice ljudski poslanci!

Takšen je v osnovnih obrisih pregled izvršitve planskih nalog v 1950. letu, takšni so rezultati in uspehi, ki smo jih v preteklem letu dosegli. Iz navedenih dejstev sledi, da smo v pogledu osnovnih proporec naš gospodarski

plan kljub izredno poraslim težkočam izpolnili in s tem položili temelje za uspešno borbo pri izpolnjevanju nalog v 1951. letu.

V pogledu izvršitve petletnega plana smo vključno z letom 1950 dosegli naslednje rezultate:

Rebalansirani petletni plan, ki v svojem vrednostnem obsegu vključuje tudi že petletne naloge podjetij, ki so po letu 1947 prešla v sklop republiške in lokalne industrije (to je celotna proizvodnja papirja in celuloze, cementarne, industrija gume, nekdanja zvezna tekstilna in usnjarska podjetja, težka kemična industrija, industrija tobaka, nekatera elektro-industrijska podjetja, elektro gospodarstvo in vsi večji premogovniki, ki niso bili vključeni ob sprejetju petletnega plana v okviru naše republike), smo z izvršitvijo v letu 1950 dosegli s 96.3 %. Rebalansirani petletni plan zajema po vrednosti celotni naravni obseg nalog, ki so kot ključni proizvodi v zakonu navedeni ne samo z vrednostnimi, temveč tudi s količinskimi pokazatelji in potemtakem izraža tudi osnovni planirani asortima proizvodnje. Skupno z gozdno eksploatacijo smo v letu 1950 po vrednosti presegle petletni plan naše proizvodnje za 3 %.

V Zvezni ljudski skupščini je bilo ob priliki sprejetja splošnega proračuna za leto 1951 jasno postavljeno, da bomo v vsedravnem merilu petletni plan po vrednosti v letu 1951 v celoti dosegli, po razpoložljivih kapacitetah pa celo presegle, da pa pri tem zaostajamo v posameznih proizvodnih panogah, ki so odločilnega pomena za celotno socialistično rekonstrukcijo naše dežele. Takšno zaostajanje pri izvrševanju petletnih nalog v nekaterih panogah je nastopilo predvsem kot posledica ekonomske blokade s strani Sovjetske zveze in ostalih kominformovskih dežel, s katerimi smo imeli že zaključene trgovinske pogodbe glede dobave osnovne opreme in mehanizacije za našo kapitalno izgradnjo.

Tudi izpolnitev petletnega plana v naši republici, čeprav ga vrednostno in po celotnih kapacitetah prekoračujemo, ima v sebi določene neenakomernosti v razvoju med posameznimi panogami. Prav zaradi tega morajo biti v letu 1951 koncentrirani napor prav na teh proizvodnih panogah. Istočasno pa moramo omejiti razvoj nekaterih ostalih panog, ki petletni plan že prekoračujejo, ker bi drugače poglobljali in večali protislovja v naši gospodarski strukturi ter še bolj zaostriili tiste disproporce med našo lahko in bazično industrijo, ki so značilni za sedanjo stopnjo in konkretni raspored naših proizvodnih sil. Pospeševanje teh proizvodnih panog, še preden so ostvarjeni temelji naši težki industriji, bi še prav posebno v naši republici ustvarjalo mnoge dodatne težave, predvsem čim večjo odvisnost od uvoza, za kar pa nam za sedaj še primanjkuje potrebnih deviznih sredstev.

Petletni plan smo že v letu 1950 presegle v nizu proizvodnih panog, v nekaterih pa se znatno približali njegovi stodstotni izpolnitvi. V tekstilni industriji smo za 2 % prekoračili petletni plan, v industriji usnja in obutve smo ga izvršili s 100.5 %; v lesni industriji s 164, v kovinski industriji znaša izvršitev 95.4 %, v elektroindustriji 96 %, v barvasti metalurgiji 92.3 %. V gozdni eksploataciji smo zaradi potreb izvoza za kapitalno izgradnjo in ostalo notranjo potrošnjo prekoračili s petletnim planom predvidene naloge za 162 %. Pospeševanje gozdne eksploatacije in lesne industrije za potrebe kritja izvoza preko nalog petletnega plana pa je v prvi vrsti predstavljalo pomemben ukrep za zaščito življenjskega standarda pred bremenom, ki bi znatno porastli, če bi se orientirali na takšen izvoz poljedelsko-prehranjevalnega sektorja, kakršen je bil značilen za prakso predvojne kapitalistične Jugoslavije.

Nadalje smo v mnogih proizvodnih panogah glede izvršitve petletnega plana znatno iznad tempa porasta, ki je bil predviden za obdobje štirih let. V proizvodnji nemetalov in stekla smo z letom 1950 dosegli plan 82.4 %, v kemični industriji 87.5 % in v industriji gume 85 % nalog petletnega plana. V proizvodnji premoga smo dosegli 90 % izpolnitve, pri čemer se preostanek petletnih nalog koncentrira v glavnem samo še na nadaljnji dvig proizvodnje v Zagorju, predvsem pa na usposobitev velikega premogovnika v Velenju z letno zmogljivostjo 1 milijona ton lignita. Z investicijskimi deli, ki so planirani za leto 1951 in 1952 bomo takšno kapaciteto ne samo dosegli, temveč tudi presegle. Izgradnja velenjskega lignitovega bazena pa je dalekosežnega perspektivnega pomena za celotno nadaljnjo industrializacijo Slovenije ter ustvarja pogoje za obratovanje aluminijanskega kombinata v Strnišču in za izgradnjo težke kemične industrije, ki bo racionalno izkoriščala naše ogromne lignitove rezerve za vrsto proizvodov, ki so bazičnega pomena za razvoj cele vrste proizvodnih panog.

Zaostajamo pa v proizvodnji papirja, kjer smo izvršili petletni plan z 78 %. Zato predvidevamo v investicijski izgradnji 1951. leta pričetek gradnje nove tovarne rotopapirja, ki bo glede na svojo lokacijo tudi predstavljala pomemben prispevek k dvigu naših najbolj zaostalih gospodarskih področij. Prav tako zaostajamo v živilski industriji, kjer znaša izpolnitev 65.3 %, čeprav obstoječe kapacitete omogočajo proizvodnjo, ki bi bila znatno višja, kot jo predvideva petletni plan. V proizvodnji električne energije smo dosegli 69.6 % petletnega plana. Z izgradnjo hidrocentral v Mostah, Medvodah, Vuzenici in z montažo drugega agregata na Mariborskem otoku pa bomo do kraja 1952. leta povečali kapaciteto nasproti sedanjemu stanju za 28 %.

V naši republiški in lokalni industriji obstoje še znatne kapacitete, ki so trenutno zaradi omejenih možnosti uvoza in še nezadostno razvitih lastnih virov surovin neizkoriščene. Prav izgradnja ključnih objektov petletnega plana pa nam daje čvrsto osnovo za skokovito naraščanje proizvodnje prav v teh panogah, ki so bistvene važnosti za oblikovanje življenjskega standarda. Glede na obstoječe kapacitete naše predelovalne industrije bi mogli, če bi za to obstojali tudi ostali pogoji, za najmanj 20 % preseči okvire petletnega plana. Tako so bile v letu 1950 izkoriščene kapacitete v tekstilni industriji le z 78 % celotne zmogljivosti, v tistem delu kemične industrije, ki proizvaja predmete za široko potrošnjo, pa s 43 %. Prav iz tega pa tudi izhaja pravilnost naše generalne linije v smeri maksimalnih naporov za čimprejšnjo izgradnjo naše energetske baze in težke industrije, ker nam bo le to omogočilo, da se v neprimerno večji meri kakor doslej našlonimo pri oskrbi lahke industrije na domače kapacitete ter da bistveno spremenimo strukturo naše zunanje trgovine. Vsakršna drugačna orientacija bi vnašala v našo dnevno operativno borbo samo iluzije, ker bi nas potiskala v vse večjo gospodarsko odvisnost od inozemstva in s tem izpostavljala udaremi zunanje-političnega pritiska. Skratka, pomenila bi »graditi« celotno zasnovo družbenega standarda in naše neodvisnosti na peščenih tleh, brez vsake trohice realnosti.

Praden preidem k analizi naših gospodarskih planskih nalog v letu 1951, bi hotel poudariti še nekaj splošnih stvari glede vsebine in načina samega planiranja.

Vsebina naših konkretnih planov mora biti zavestno postavljanje le splošnih proporcev našega družbeno-ekonomskega razvoja obenem z dolo-

čitvijo nekaterih osnovnih ključnih postavk, ki so glede na sedanjo stopnjo razvitosti našega gospodarstva neobhodno potrebni za obvladovanje celotnega razvoja. Znotraj tako postavljenih globalnih planov pa moramo zagotoviti neovirano delovanje naših ekonomskih zakonitosti. Takšni okviri so predvsem osnovni proporciji v pogledu razdelitve delovne sile, dalje proporciji med obsegom naše investicijske izgradnje in široke potrošnje, v okviru naše zunanje trgovinske bilance itd. Takšni proporciji predstavljajo v svoji celoti (kar pa nikakor ne velja tudi za poedinosti, ki so čestokrat živ izraz škodljivih birokratsko-planerskih tendenc) zavestno spoznanje objektivnih okvirov, ki izhajajo iz sedanje gospodarske strukture in ki jih moramo premagovati le z osredotočenjem naporov na ključne probleme. Pravilno postavljeni plan mora potemtakem nuditi vse možnosti za vsestranski razvoj iniciative in delovnega poleta, če nečemo priti v nasprotje s procesom vse večjega prenašanja družbenih funkcij pri upravljanju socialistične lastnine na same neposredne proizvajalce.

Na teh principialnih postavkah, ki bistveno spreminjajo karakter planiranja in ki so odraz nadaljnjega poglobljanja socialistične demokracije, je tudi zasnovan plan za leto 1951.

Plan republiške industrije predvideva za leto 1951 predvsem znaten porast v naših osnovnih proizvodnih panogah nasproti realizaciji v letu 1950, in sicer proizvodnje elektroenergije za 7.5 %, proizvodnje premoga za 7.5 %, elektroindustrije za 14 %, proizvodnje metalov in stekla za 7 %, v kemični industriji za 17 %, v industriji gradbenega materiala za 14 %, v proizvodnji papirja za 3 % glede na skrajno izkoriščene kapacitete, in v industriji gume, kjer so kapacitete prav tako izkoriščene, za 2 %. Celotni porast republiške industrije predstavlja le 1.5 % povečanje, medtem ko so naloge v gozdni eksploataciji in lesni industriji nasproti letu 1950 zmanjšane za 5 %. Relativno nizek procent celotnega porasta republiške industrije je predvsem posledica tega, da moramo, računajoč z našimi uvoznimi okviri v tekstilni industriji, ki predstavlja preko 30 % celotne republiške industrije, v glavnem ostati v mejah proizvodnje, ki smo jo dosegli v preteklem letu.

V osnovnih proizvodnih panogah naše republiške industrije so v letu 1951 postavljene znatne naloge za nadaljnji porast proizvodnje, čeprav je vzpon v celotnem obsegu industrijske proizvodnje nekoliko manjši od preteklih let zaradi že navedenih momentov v tekstilni industriji. Za takšno razporeditev nalog na posamezne panoge govori celotni kompleks našega gospodarstva, ki ga v letu 1951 ne moremo obremenjevati z znatno mobilizacijo delovne sile za industrijsko proizvodnjo, temveč moramo planirani porast doseči z boljšo organizacijo proizvodnega procesa in z izboljšanjem delovne discipline. Celotna situacija v pogledu delovne sile, ki jo moramo predvsem usmeriti na zvezna podjetja, na naše rudnike, gozdno eksploatacijo in lesno industrijo fer jo mobilizirati za potrebe naših gradenj in s tem v zvezi tudi splošno stanje v pogledu blagovnih fondov, končno še omejene možnosti uvoza, so objektivni činitelji, ki so morali priti do izraza pri razporeditvi nalog v naši predelovalni industriji za leto 1951.

V pogledu obrtniške proizvodnje smo že konec leta 1949 presegle naloge, ki so bile postavljene v petletnem planu. Po petletnem planu je bila predvidena obrtniška proizvodnja v vrednosti 3.5 milijarde, medtem ko smo dosegli 1949. leta 3 milijarde 788 milijonov, v letu 1950 pa 3 milijarde 923 milijonov in postavljamo globalne vrednostne okvire v odgovarjajočo materialno bilanco, upoštevajoč znatni porast lokalnih surovin za leto 1951

v višini 4 milijard 40 milijonov. Uspeh v razvoju naše obrtniške proizvodnje moremo pravilno oceniti, če upoštevamo, da je zaradi posledic pretekle vojne število obrtniških obratov 1945. leta predstavljalo 70 %, število njihove delovne sile pa 67 % predvojnega stanja. Hiter razvoj obrtniške proizvodnje je bil mogoč predvsem zaradi naglega porasta socialističnega sektorja, ki zajema danes 40 % celotne delovne sile, zaposlene v obrti, ki ga pa moramo še vnaprej v vsakem pogledu razvijati, in zaradi pravilne gospodarske politike do delovnega privatnega obrtnika, ki mora imeti tudi v sklopu nadaljnega razvoja pomembno mesto v našem gospodarsko-družbenem življenju.

Plan za leto 1951 predvideva znatno preusmeritev obrtniške proizvodnje za potrebe široke potrošnje, t. j. za razna dela po individualnem naročilu, za razna popravila, za razna uslužnostna dela v zvezi z dvigom naše kmetijske proizvodnje in z vzdrževanjem stanovanjskega fonda. Prav tako pressegajo planirani kontingenti materiala iz centralnih virov dosedanja obseg dodelitve surovin obrtniški proizvodnji. Nasproti realizaciji 1950. leta je planiran za leto 1951 znaten porast materialne oskrbe. Takšen dvig v oskrbi naše obrtniške proizvodnje s potrebnimi materiali je predvsem posledica nadaljnega zniževanja normativov v republiški industriji in pa štednje v našem gospodarstvu, predvsem pa v administrativnih ustanovah, ki so do sedaj v eni ali drugi obliki odtegovala dobršen del materiala široki potrošnji in z njimi angažirale posamezna obrtniška podjetja.

V pogledu investicijske izgradnje se v letu 1951 še bolj koncentriramo na izgradnjo osnovnih objektov petletnega plana, ki nam bodo omogočili, da v najbližji bodočnosti korenito odpravimo dosedanje težkoče v našem dnevnem življenju. Celotne zvezne, republiške in lokalne investidije za leto 1951 so za 2 % večje kot v letu 1950.

Zvezna gradbena dela v letu 1951 so predvidena za nadaljnjo razširitev proizvodnje nafte, za dvig novih kapacitet v naši črni metalurgiji na Jesenicah, Štorah in Guštanju, dalje za izgradnjo aluminijskega kombinata v Strnišču, za ostala podjetja in rudnike barvaste metalurgije in za podjetja težke kovinske industrije. Na zvezna dela odpade 42 % celotnega investicijskega obsega v letošnjem letu. Prav pri tej izgradnji, ki mora pri oskrbi z materialom in pri mobilizaciji delovne sile imeti prioriteto zato, da ostvarimo osnove nadaljnemu porastu proizvodnje tistih strateških proizvodov, ki nam olajšujejo celotno izvedbo nadaljnje borbe za socialistično preobrazbo naše dežele in ki predvsem ustvarjajo pogoje, da na osnovi razširjene baze naše temeljne industrije pričnemo hitreje z izgradnjo stanovanj, ureditvijo naselij in mest, izgradnjo prosvetnih, kulturnih in socialno zdravstvenih objektov.

V okviru republiških in lokalnih investicij, vključno z investicijami za novoosvojenega kraja, odpade na kapitalno izgradnjo 81.5 % nasproti 78 % v letu 1950 in na družbeni standard 18.5 % nasproti 22 % v letu 1950.

V republiški kapitalni izgradnji je težišče v zagotovitvi osnovne izgradnje našega energetskega sistema in rudarstva. Od celotnih investicij za republiško in lokalno kapitalno izgradnjo odpade na elektrogospodarstvo in rudarstvo 59.5 %. Tu so obsežena velika gradbena dela na hidrocentralah Moste in Medvode, ki bosta začeli predvidoma obratovati v letu 1951, in nadaljevanje del na hidrocentrali Vuzenica, dalje izgradnja premogovnikov, predvsem Velenja, Zagorja in Št. Janža.

Ostala gradbena dela v sklopu republiškega plana so čvrsto vezana na izgradnjo ključnih objektov našega petletnega investicijskega programa ter so bistvenega pomena v borbi za zmanjševanje uvoza, prispevajo k boljšemu izkoriščanju obstoječih kapacitet v vrsti proizvodnih panog in nam omogočajo dvigati proizvodnjo določenih predmetov za široko potrošnjo. V vrsti takih objektov bi navedel tovarno organskih barvil, ki nam bo omogočila, da se bomo v znatni meri osvobodili uvoza za našo tekstilno industrijo, tovarno peroksida, ki jo potrebuje predvsem tekstilna industrija, nadalje bomo dokončali novo temperlivarno v Kamniku, s čimer bomo znatno dvignili proizvodnjo litine, ki je potrebna za mnoge predmete široke potrošnje in za proizvodnjo instalacijskega materiala, ki je doslej v mnogem otežkočal našo stanovanjsko izgradnjo, nadalje tovarno za gradbene polizdelke, ki predstavlja oslavitve industrijske osnove za hitro stanovanjsko izgradnjo, povečanje kapacitet za proizvodnjo sanitarne keramike v tovarni Liboje, za ekstrakcijo olj, novo tovarno rotopapirja, povečanje kapacitet v steklarnah v Hrastniku in v Rogaški Slatini, investicije za tovarno zdravil v Mengšu, za povečanje proizvodnje v tovarni kovanega orodja v Zrečah, za dovršitev tovarne električnih aparatov, povečanje kapacitet v usnjarnah na Vrhniki in Kamniku, dograditev tovarne pohištva v Novi Gorici in več manjših kapacitet za dvig proizvodnje lesnih finalnih izdelkov itd. V okviru investicijskih del na področju kmetijstva je predvidena predvsem preskrba državnega posestva na Kočevskem z vodo in dovršitev vrste ostalih objektov. Nadalje je predvideno 25 milijonov za melioracijska dela v Prekmurju, na Pšati in Lijaku, dalje za planinske melioracije in za investicijska vzdrževalna dela na naših rekah. Za urejanje in nego gozdov predvideva investicijski plan 22 milijonov, pri čemer odpade največji del na urejanje hudournikov v porečju Save Dolinke, Soče in Savinje. Urejanje hudournikov je poleg ostalega v neposredni zvezi z izgradnjo naših hidrocentral. Za cestni promet je v investicijskem planu predvidenih 69 milijonov din, in to v glavnem za velika popravila cest in za rekonstrukcijo ceste na sektorju Vrhnika—Logatec.

Na področje Slovenskega Primorja odpade 349 milijonov gradbenih del, kar predstavlja 8.2 % povečanje nasproti izvršitvi leta 1950. V teh gradbenih delih je predvsem obsežena izgradnja stanovanjskih in komunalnih objektov v Novi Gorici, gradnja vodovoda za Goriška brda z 10 milijoni, elektrifikacija vasi v okrajih Slovenskega Primorja, postavitve nove tovarne za proizvodnjo igel v Kobaridu, dovršitev tovarne za stekleno in bakelitno galanterijo v Sežani in več objektov, ki so znatnega pomena za dvig življenjskega standarda.

V okviru republiške kvote za družbeni standard odpade na stanovanjsko-komunalna dela 50.5 %, na objekte kulturno-prosvetne izgradnje 30 % in na socialno zdravstveno dejavnost 19.5 %.

Izgradnjo novih stanovanj smo v letu 1951 morali zaradi splošnih okvirov gradbene zmogljivosti omejiti predvsem na dovršitev že začetih stanovanjskih zgradb, na novogradnje pa le v industrijskih centrih in mestih, koder predstavlja problem delovne sile največjo prepreko za večje izkoriščanje zmogljivosti naše osnovne industrije. Stanovanjska izgradnja je v letu 1951 prav zaradi tega omejena predvsem na območju mesta Ljubljane, Maribora, Kranja, Jesenic, Velenja, tako da odpade na ta osnovna središča 61.5 % od celotne kvote. Od kulturno-prosvetnih gradenj znašajo največje investicije za univerzo in visoke šole, študentske domove in za izgradnjo naših znanstveno-raziskovalnih inštitutov. Takšni objekti so predvsem

fizikalni, kemični, metalurški inštitut, inštitut za elektrogospodarstvo, turboinštitut, inštitut za šibki tok, nadalje investicije za agronomsko in gozdarsko fakulteto, za študentsko naselje s 17 milijonov 700 tisoč, investicije za Akademijo znanosti in umetnosti, za akademski kolegij in za več ostalih visokošolskih objektov. Medtem ko je stara Jugoslavija investirala za potrebe univerze in visokega šolstva: na leto povprečno 3 milijone 200 tisoč po sedanji vrednosti, smo za leto 1951 predvideli investicijski del skoraj za 100 milijonov dinarjev. Prav ta izgradnja mora imeti še tudi v letu 1951 absolutno prednost pred ostalimi vrstami kulturno-prosvetnih objektov, ker nam edino ona zagotavlja pogoje za vzgojo potrebnih visokošolskih kadrov in vsestranski razvoj znanosti ter njene praktične uporabe v naših proizvodnih procesih, brez česar si sploh ne moremo misliti nadaljnega poleta naše industrializacije na osnovi sodobnih tehnoloških postopkov. Prav zaradi tega je morala biti izgradnja za naše osnovno in srednješolstvo premaknjena v naslednja leta, ko bodo že obstojali ostali temelji za čim hitrejši razvoj tudi na tem področju. V investicijskem planu za leto 1951 pa smo predvideli sredstva za izgradnjo osnovnih šol za tiste kraje, kjer so bile porušene v času narodnoosvobodilne vojne in dosedaj še niso bile obnovljene. Nadalje je predvidena izgradnja dijaškega doma v Postojni in Črnomlju, ter več industrijskih šol.

Investicije za zdravstvo so nasproti realizaciji v preteklem letu predvidene po planu z 10% porasta in predstavljajo predvsem dovršitve že začelih gradenj bolnic za TBC v Sežani, v Novem mestu, Topolšnici in v Št. Petru, dograditev ambulant v Guštanju, Jesenicah, Zagorju in Škofji Loki. V Ljubljani je nadalje predvidena dograditev dečjega doma z 8 milijoni dinarjev in dveh traktov poliklinike, s čimer se bodo znatno razbremenile naše klinične bolnice. Za ostale zdravstvene ustanove so predvidena investicijska sredstva za bolnice v Celju, Murski Soboti in Slovenjem Gradcu in za izgradnjo septično-epidemiološke postaje v Novi Gorici. Za medicinsko visoko šolo v Ljubljani so predvidena sredstva s 30 milijoni 100 tisoč dinarjev, in to za ginekološko predavalnico, stomatološko kliniko, za mikrobiološki in patofiziološki inštitut in za dograditev kalorične centrale v sklopu naše klinike. Za socialno skrbstvo so predvidena investicijska sredstva za dom slepih v Stari Loki in za večja adaptacijska dela na domovih za onemogle v Vojniku, Tratah, Gradišču, s čimer bomo pridobili nove prostore.

Investicije ljudskih odborov znašajo v 1950. letu 395 milijonov, od česar odpade na kapitalno izgradnjo 204 milijone, t. j. 51%, in na družbeni standard 190 milijonov, t. j. 49%. Poleg investicij, ki sem jih že omenil za področje Slovenskega Primorja, so v sklopu kapitalne izgradnje za ljudske odbore predvidena sredstva predvsem za izgradnjo mlekarne v Sežani, Murski Soboti in Poljčanah, investicije za kvasarne v Mengšu, za cementarno v Kamniku. V investicijah za ljudske odbore je obsežna tudi izgradnja naših obdelovalnih zadrug in sicer s 100 milijoni din, od česar predstavlja 20 milijonov pomoč države v kritičnem gradbenem materialu, ostalih 80 milijonov pa finančno pomoč združni investicijski izgradnji. V kvoti za družbeni standard je predvidena izgradnja stanovanj in komunalnih objektov v Ljubljani, Mariboru, Kranju, nadalje dovršitev gimnazije v Guštanju, dovršitev upravne zgradbe v Poljčanah in ostale investicije za osnovne šole, dijaške domove, splošne bolnice in domove onemoglih, katere sem navedel že zgoraj.

Vidimo torej, da so investicije, predvidene za ljudske odbore v republiškem planu, omejene na nekatera najnujnejša dela in da še daleč ne

zajemajo celotnega kompleksa prepotrebnih objektov in to zlasti ne glede stanovanj, ureditve komunalnih naprav, vodovoda in kanalizacije, nadalje zdravstvenih, šolskoprosvetnih in ostalih objektov predvsem s področja družbenega standarda. Toda poudariti moram, da so v proračunu zajete investicije za ljudske odbore zagotovljene v pogledu gradbenega materiala in da morejo vrsto ostalih investicijskih objektov ljudski odbori zgraditi iz lastnih virov, če povečajo proizvodnjo gradbenega materiala iz lokalnih surovin in mobilizirajo prostovoljno delovno silo, ki more prav na tem sektorju z lastno iniciativo in delovnimi naporji rešiti mnoge pereče probleme. Takšna iniciativa, ki kritičnih materialov ne odteguje naši osnovni investicijski izgradnji, pa bo omogočena v pogledu finansiranja z lastnimi sredstvi ljudskih odborov. Vsakršna drugačna orientacija bi imela za posledico, da bi bili še za dolgo obdobje obsojeni na životarjenje v sponah splošnih disproporcij v našem družbenem življenju, ki smo jih podedovali od predvojnega kapitalistične Jugoslavije, ki pa so se še prav posebno zaostriła spričo hitre industrializacije naše dežele.

V pogledu kmetijske proizvodnje postavlja plan za leto 1951 osnovne proporce med posameznimi poljedelskimi kulturami, pri čemer konkretizira splošno linijo našega državnega vodstva spričo razvoja tega dela naše proizvodnje, upoštevajoč v polni meri specifičnosti, ki jih ustvarja sedanja socialno-ekonomska struktura v naši republiki.

V planiranju kmetijske proizvodnje smo že v preteklem letu imeli bistvene spremembe v tem, da se kmečka gospodarstva ne zadolžujejo s proizvodnimi plani, kar je v preteklosti imelo za posledico najrazličnejša šabloniranja in nepravilnosti. Po novi uredbi o odkupu kmetijskih pridelkov, ki je izšla pred jesensko setvijo 1950. leta, dobi kmet pred setvijo le zadolžitev glede obveznega odkupa, pri čemer je izdelava setvenega plana prepuščena njegovi iniciativi. Obveznosti se pretresajo in sprejemajo na zborih volivcev, pri tem pa takšen demokratičen način določanja obveznosti zahteva in predpostavlja toliko doslednejše izvajanje obveznega odkupa in uporabo ostrih sankcij proti vsem tistim, ki se iz špekulativnih namenov izogibajo izpolnjevanju svojih obveznosti do skupnosti. Z ostalimi presežki kmet svobodno razpolaga. Takšen način torej stimulira kmečke proizvajalce k čimvečji proizvodnji in k dvigu donosov.

V okviru poljedelske proizvodnje se v letu 1951 proporciji menjajo predvsem zaradi večje udeležbe industrijskih rastlin, vrtnin in povečanja krmskih rastlin.

Pri industrijskih rastlinah postavlja plan naloge predvsem glede povečanja proizvodnje oljaric, in to z gojitvijo sončnic in bučnic kot vmesnih kultur, medtem ko ostanejo površine, zasejane s sončnicami kot monokultura v glavnem neizpremenjene. Največje povečanje predvidevamo za oljno repico, pri čemer gre njena razširitev tudi na račun dosedanjih površin sladkorne pese, katere gojitev je prinašala relativno nizke donose in zaradi velike oddaljenosti od sladkornih tovarn znatno zvišala proizvodne stroške. Dvig proizvodnje oljaric mora postati ena izmed osnovnih nalog, pri reševanju katere pa je potrebno mobilizirati naše delovne zadruge, delovne kmete in množične organizacije na vasi.

Poleg oljaric bomo v letu 1951 v goriškem okraju uvedli še proizvodnjo zemeljskega oreška na površini 50 ha, v ostalih okrajih naše republike pa začeli s poskusno gojitvijo te pri nas nove oljarice, ki daje največji odstotek olja.

Od ostalih rastlinskih kultur moramo povečati hmeljne površine za okoli 450 ha. Da zagotovimo povečanje hmeljnih površin, je potrebno, da naše gozdno gospodarstvo pravočasno izpolni svoje obveznosti glede dobave hmeljev, prav tako pa so storjeni ukrepi za nabavo potrebne mehanizacije, ki bo olajšala problem delovne sile pri tej kulturi.

Vrtnine se za leto 1951 povečujejo za okoli 3% v strukturi celotnih setvenih površin. Poleg krompirja, na katerega odpade največji del površin, zasejanih z vrtninami, je poudarek predvsem na povečanje pridelovanja zelenjave. Glavni del povečanja zelenjavnih površin odpade na področja mest in industrijskih centrov ter njihove neposredne okolice. Pri izvrševanju teh nalog je potrebno, da tudi naše mestno prebivalstvo zastavi ves svoj moralno-politični vpliv, ker je od teh nalog bistveno odvisno izboljšanje prehrane in to prav v tistih predmetih, ki so jih v preteklem letu izkoriščali špekulantski elementi za navijanje cen.

Važen činitelj v borbi proti špekulaciji morajo postati v letu 1951 naše kmečke delovne zadruge, splošne kmetijske zadruge in pa državna posestva s stalno in sistematično intervencijo na prostem trgu, v borbi za povečanje količin poljedelskih predmetov na naših trgih in za znižanje cen. Na tej osnovi je tudi postavljen plan poljedelske proizvodnje za državni sektor kmetijstva in prav takšne obveznosti so postavljene tudi pred naše delovne zadruge. Te naloge pa zahtevajo, da odločno prenehamo z enostransko usmerjeno kmetijsko proizvodnjo v naših zadrugah in s tem v zvezi z dosedanjim zanemarjanjem pridelovanja zelenjave, perutninarstva, ovčereje itd., ki so bile zaradi tega doslej monopol privatnih proizvajalcev teh prehranjevalnih predmetov na prostem trgu. S tem pa je našim zadružnikom tudi omogočeno, da si svoj življenjski standard znatno izboljšajo.

Omenil bi še, da predvidevamo za leto 1951 povečanje zelenjavnih površin na območju okraja Gorica kot nekdanj izrazitega zelenjadarskega področja, ki ga moramo ponovno usposobiti za oskrbo naših potrošniških centrov z zgodnj zelenjavo. Za pridelovalce zelenjave na tem področju pa so zagotovljene potrebne količine sladkorja in mlevskih izdelkov.

Glede krmskih rastlin je prav tako poudarek na nadaljnjem povečanju površin za razširitev krmske baze naši živinoreji zlasti v zimskem času. Povečavanje proizvodnje krmskih rastlin mora postati ena naših osnovnih nalog, ker šele s tem omogočamo nadaljnji dvig živinoreje, večjo molznost ter zagotavljamo potrebna gnojila za intenzivnejšo obdelavo zemlje. Dvig naše živinoreje pa nam narekujeta še prav posebej dva razloga: preskrba mestnega in industrijskega prebivalstva z mesom in mlekom, ki mora postati važno dopolnilo maščobam v naši republiki.

V celotni zamisli plana za 1951. leto je vsekakor eden najvažnejših razlogov boj za izvršitev planiranega obsega izvoza in s tem zagotovitev potrebnih sredstev za uvoz surovin, za okrepitev naše obrambne sposobnosti in za uvoz opreme, ki nam je potrebna za dograditev osnovnih objektov petletnega plana.

V tem pogledu so postavljene pred našo republiko velike naloge, ki jih moramo spričd splošnega gospodarskega stanja naše države izvršiti v prid skupne graditve socializma. Zaradi posledic suše, ki se bodo odražale v našem gospodarskem življenju in na področju naše zunanje trgovine tudi še v letu 1951, moramo storiti vse, da bomo nastale primanjkljaje krili z izvozom nekaterih novih proizvodov, ki ne gredo na račun naše prehrane, in za katerih proizvodnjo imamo potrebne kapacitete.

Zaradi splošne situacije v zveznem merilu glede izvoza predvideva plan za leto 1951 nekatere izpremembe v strukturi našega izvoza.

Omenil bi, da je bil v predvojni strukturi izvoza udeležen slovenski poljedelsko-prehranjevalni sektor s 25 %, industrijski sektor z 11 % in izvoz gozdnih sortimentov in lesne industrije s 64 %. Pri tem je potrebno poudariti, da smo od celotne predvojne proizvodnje lesne industrije povprečno izvozili letno 47 %, medtem ko smo v letu 1950 zaradi znatno večjih potreb notranje potrošnje ob istočasnem visokem porastu proizvodnje napram predvojnemu obsegu izvozili le 18.5 %. Od celotne industrijske proizvodnje pa je pred vojno odpadlo na izvoz 11 %, v letu 1950 pa smo dali za izvoz le 1.1 %, čeprav se je napram predvojnemu obsegu industrijska proizvodnja dvignila za več kot dvakrat. Od celotne kmetijske proizvodnje je šlo pred vojno v izvoz 8 %, dočim smo v letu 1950 iz naše republike izvozili le 2.4 %.

Plan za leto 1951 predvideva nekatere spremembe v strukturi našega izvoza, pri čemer se industrijski proizvodi, ki so bili v 1950. letu udeleženi z 12.5 %, dvignejo na 33 % v celotnem izvozu, kmetijsko-prehranjevalnih predmetov na 15% od 19%, to pa predvsem zaradi predvidenega povečanja izvoza hmelja; lesni sektor, na katerega je v 1950. letu odpadlo 72.5 %, pa se zniža na 48%. Okrepitev deleža industrijskih proizvodov v naših celotnih izvoznih naporih v 1951. letu nam bo omogočila, da ne posegamo v fond notranje potrošnje in da zagotovimo linijo nadaljnje investicijske izgradnje. Vse to pa zahteva uvoz važnih surovin za proizvodnjo reeksportnih predmetov.

Velike naloge pa se še vnaprej postavljajo tudi na področju izvoza gozdnih asortimajev in proizvodov lesne industrije, pri čemer bi bilo vsakršno podcenjevanje tega dela našega izvoza skrajno škodljivo. Prav izvoz lesnih proizvodov še vedno predstavlja pretežni sestavni del naše zunanje trgovinske strukture in smo nanj vezani s trgovinskimi pogodbami, če si hočemo zagotoviti potrebni asortima uvoza. Pač pa plan izvoza gozdnih asortimajev in lesne industrije postavlja kot nalogo izboljšanje izvoznega sortimaja, večjo udeležbo finalnih lesnih izdelkov, ki nam omogočajo doseči na zunanjem trgu večji devizni efekt.

Celotna zasnova planskih nalog za leto 1951 pa je vseskozi povezana z vprašanjem delovne sile, z nadaljnjo borbo za povečanje delovne storilnosti in izboljšanje delovne discipline, za zmanjšanje administrativnega aparata tako v naših proračunskih ustanovah, kakor tudi v gospodarstvu, s sistematično borbo za vključitev nove delovne sile v tiste panoge, na katere odpade osnovni delež naporov v letošnjem letu.

V preteklih letih se je zaradi hitrega in skokovitega tempa industrializacije menjala socialno-ekonomska struktura v Sloveniji. Medtem ko je v letu 1939 nekmečko prebivalstvo predstavljalo 38 % vsega prebivalstva, je do kraja 1949. leta štel nekmečko prebivalstvo že 55 %. V letu 1951 smo zavrli nadaljnje menjave socialno-ekonomske strukture, ker bi takšne spremembe pred dovršitvijo petletnega nalog še bolj povečale težkoče v prehrani, še bolj zaostriale stanovanjsko krizo, obenem pa predstavljale latentni izvor fluktuacije in imele negativne posledice v naši kmetijski proizvodnji. Zato smo v letu 1950 znatno zmanjšali celotno delovno silo in tako zagotovili mobilizacijo novih delavcev za potrebe zveznih podjetij, gradenj in gozdarstva, obenem pa vrnili dokaj delovne sile našemu poljedelstvu. Nasproti letu 1949 se je v povprečju z 1950. letom delovna sila zmanjšala za okoli 8000, na koncu zadnjega kvartala pa smo dosegli 93 % stanja, kakršno je bilo konec

leta 1949. Takšne uspehe je omogočila le visoka zavest naših delovnih kolektivov, ki so kljub znatnemu zmanjševanju celotne delovne sile dosegli nadaljnji porast proizvodnje in naše investicijske dejavnosti.

Znatni del zmanjšanja je odpadel predvsem na naše proračunske ustanove. Državni aparat je bil v preteklem letu v naši republici zmanjšan za okoli 6500 uslužbencev, istočasno pa je poraslo število zaposlenega osebja v kulturno-prosvetnih in socialno-zdravstvenih ustanovah, ki so zajeti v proračun, za 1780 zaposlenih. Tako se je v celoti osebje, ki prejema svoje dohodke iz proračuna, zmanjšalo za 4720. Zmanjšanje števila uslužbencev za 6500 je rezultat konkretne borbe proti pojavom birokracije in predstavlja dosledno uresničevanje politike naše Partije v poglobljanju socialistične demokracije. Medtem ko je še marca meseca preteklega leta na vsakih 100 prebivalcev v naši republici odpadlo 1.63 % zaposlenih v državni upravi, se je v decembru procent znižal že za nekaj nad 1 %.

Prav tako smo v celotnem našem gospodarstvu v letu 1950 bistveno izboljšali odnos administrativnega osebja napram neposredno zaposlenim v proizvodnji, čeprav tudi v tem pogledu še daleč nismo izkoristili vse možnosti. Zaradi tega si postavljamo za leto 1951 nalogo, da v celotnem našem gospodarstvu znižamo administrativno osebje še za nadaljnjih 12 %.

Delovna disciplina je v letu 1950 znatno porasla in to predvsem v drugem polletju, ko so bile izvršene redukcije nediscipliniranih delavcev, ki so redno izostajali od dela in tako večali bremena ostalim članom delovnih kolektivov. Navedel bi samo nekaj panog, ki pričajo o uspehih izboljšanja delovne discipline v letu 1950. Medtem ko so v letu 1949 neupravičeni izostanki v industriji gradbenega materiala znašali 1.6 %, so bili v letu 1950 zmanjšani na 0.5 %; v lesno predelovalni industriji so bili 1949. leta 1.1 %, 1950. leta 0.5 %; v gozdarski proizvodnji 7.3 %, v letu 1950 pa 3.3 %; v tekstilni industriji 1949. leta 1.25 %, v 1950. letu pa 0.7 %. Kljub doseženim uspehom pa so procenti neupravičenih izostankov še vedno visoki in predstavljajo znatno obremenitev našega gospodarstva. Dejstvo je, da pomeni vsak procent izboljšanja delovne discipline v našem gospodarstvu isto kot zaposlitev 2100 novih delavcev, odnosno pri sedanji povprečni produktivnosti ustvaritev 255 milijonov narodnega dohodka na leto. Prav zaradi tega moramo v letu 1951 od vsega početka pričeti najdoslednejšo borbo za povečanje delovne discipline, ker je v tem ključ za izvršitev planskih nalog.

V letu 1951 moramo za izvršitev zgoraj orisanih nalog vključiti novo dodatno delovno silo predvsem za zvezna podjetja, dalje za gradnje, ki potrebujejo za realizacijo planiranega obsega gradbenih del v povprečju 3500 novih delavcev napram stanju v mesecu decembru in končno moramo zagotoviti potrebno število delavstva v naših premogovnikih in za potrebe gozdarstva ter lesne industrije. Mobilizacijo delovne sile za ta osnovna področja naše izgradnje pa moramo doseči na račun zmanjševanja delovne sile v ostalih podjetjih in proračunskih ustanovah, z izboljšanjem organizacije delovnega procesa, s pravilnejšo sistemizacijo delovnih mest, z racionalnim trošenjem delovne sile in z doseganjem planirane proizvodnosti dela.

Tovariši in tovarišice ljudski poslanci!

Takšna je osnovna problematika gospodarskega plana, ki je obsežena v predloženem proračunu v letu 1951. Ker smatram, da ta predlog pravilno odraža naše naloge v sklopu celotne izgradnje socializma v naši državi, da

prispeva k nadaljnji učvrstitvi neodvisnosti Jugoslavije in da v merilu naše ljudske republike zagotavlja nadaljnji porast proizvodjalnih sil ter ustvarja pogoje za hiter dvig družbenega standarda v najbližji bodočnosti, predlagam Ljudski skupščini, da ga sprejme v obliki, v kakršni je predložen.

Nadalje predlagam v imenu vlade LRS, da sprejme Ljudska skupščina na sedanjem zasedanju naslednjo dopolnitev zakona o državnem proračunu za leto 1951, in sicer, da se 15. člen glasi:

»V zvezi z zakonom Ljudske skupščine FLRJ o podaljšanju izvajanja zakona o petletnem planu za razvoj narodnega gospodarstva FLRJ v letih 1947—1951 z dne 30. XI. 1950, se izvršitev nalog iz zakona o petletnem planu razvoja narodnega gospodarstva v LRS v letih 1947—1951, ki niso zajete v proračunu LRS za leto 1951, prenese v proračunsko leto 1952.«

Dosedanji 15. člen pa postane 16. člen. (Ploskanje.)

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Prekinjam 1. sejo IV. izrednega zasedanja Ljudske skupščine LRS, ki se bo nadaljevala ob 16. uri.

(Seja je bila prekinjena ob 13.10 in se je nadaljevala ob 16.20.)

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Nadaljujemo 1. sejo IV. izrednega zasedanja Ljudske skupščine LRS. Besedo ima predsednik vlade LRS Miha Marinko.

Miha Marinko: Tovariši in tovarišice ljudski poslanci! Dovolite, da na osnovi izvajanj tovarišev, ki so dali gospodarsko analizo o izvršitvi lanskoletnih gospodarskih nalog, in na osnovi utemeljitve predloženega budžeta opozorim še na nekatere momente, ki so v zvezi s temi gospodarskimi in občedružbenimi političnimi akcijskimi nalogami. Znano je, da poteče v naslednjih dneh z ustavo določena mandatna doba naše skupščine. Po sprejetem dnevnem redu je uzakonitev proračuna za 1951. leto predvidoma zadnja pomembnejša naloga naše skupščine. Zato mi dovolite nekaj pripomb našemu skupnemu delu po razpustitvi skupščine v zvezi s proračunskimi nalogami in volitvami.

Delo naše skupščine zaključujemo torej s pretresanjem in sprejetjem budžeta za naslednje leto. Sklicujoč se na vašo visoko politično zavest, ki ste jo izkazovali v svoji štiriletni mandatni dobi, v kateri se je manifestirala popolna enotnost našega stremljenja in naše aktivnosti, apeliram na vas, tovariši poslanci, da z istim občutkom odgovornosti za naše skupne interese in naloge delujete tudi v bližnji volilni kampanji. Naša naloga bo, da volilne priprave in politično mobilizacijo naših množic za izvolitev novega republiškega predstavništva naše ljudske oblasti izvajamo v smislu popolne kontinuitete izvrševanja gospodarskih in vseh drugih konkretnih nalog in da storimo vse, da bo volilna aktivizacija spodbujala k ostvarjenju teh nalog. Mislim, da mora biti to moralno-politična dolžnost poslancev republiške skupščine. Čim bolj dosledno in smotno ter brez vsakih zastojev bo izvajanje budžeta, tem boljši bodo ekonomsko-politični uspehi.

Budžet, kakršnega sprejemamo, je po svojih splošnih okvirih odraz realnih možnosti naše trenutne gospodarske sposobnosti, skladnosti interesov in našega deleža v naporih socialistične graditve Jugoslavije. Ti okviri so izdelani na osnovi socialističnega planiranja ob upoštevanju potreb in gospodarske zmogljivosti posameznih ljudskih republik, da realiziramo naše osnovne gospodarske naloge, povečamo našo obrambno sposobnost in zadovoljimo najelementarnejše potrebe naših delovnih ljudskih množic, kolikor

to sploh trenutne možnosti dopuščajo. Budžet je po svojem celotnem obsegu in po strukturnih okvirih v naši današnji družbeni stvarnosti tak, kakršna je naša današnja dosežena stopnja zmogljivosti, to je gospodarskega in družbenega razvoja, stopnja politične zrelosti, zavesti in organiziranosti naših delovnih množic, ki imajo enotno, nesporno večinsko politično organizacijo, z določenim socialističnim programom in avtoritetnim vsedržavnim političnim vodstvom.

Bistveni ugovori proti tem okvirom so možni samo s pozicij naših sovražnikov. Temelje udeležbe na dohodkih in prispevkov v dajatvah more kritizirati samo tisti, ki ne zna ožjih interesov spraviti v sklad z interesi naše jugoslovanske skupnosti, ki ne pojmuje socialističnega načela enakosti pravic in dolžnosti bodisi poedinih državljanov, delovnih kolektivov ali OLO in republik, ki jih odreja določena gospodarska moč in sposobnost. Načeloma more kritizirati naše splošne budžetne okvire samo nasprotnik, ki hoče vnašati anarhijo in razdor, ki ne želi samo propasti naše socialistične ureditve, marveč tudi propast neodvisnosti in obstoja Jugoslavije.

Kakšni so splošni gospodarski, politični in zlasti zunanjepolitični momenti, ki so narekovali okvire zveznega in republiških budžetov, je jasno obrazloženo v ekspozicijah zvezne vlade. Negativni gospodarski momenti, kakor so posledice kominformovske blokade, zaradi katerih so izpadle ogromne investicijske nabave iz tujine, potreba po lastni obrambni industriji, ki nam jo imperativno vsiljuje agresivna politika sovjetskega bloka na eni strani, na drugi pa lanskoletna suša v večjem delu Jugoslavije. Vse to nam narekuje, da povečamo državne rezerve in podaljšamo izvršitev petletnega plana za eno leto.

Iz izvajanju predsednika planske komisije vidimo, v katerih panogah proizvodnje smo z izpolnjevanjem petletnega plana časovno na tekočem, v katerih preokračujemo, oziroma smo celo že izvršili petletni plan in kje zaostajamo. Pojasnjeni so bili tudi razlogi, zakaj zaostajamo in zakaj je bilo treba izvršitev petletnega plana podaljšati. Iz tega sledi dovolj jasno obračun naporov in njih rezultatov, ki so jih dosegli naši delovni ljudje pri graditvi osnov za lepše življenje.

Ali je mogoče dvomiti o pravilnosti splošne smeri v našem gospodarskem in družbenem razvoju, ki ga vodi zvezna vlada? Ali je mogoče dvomiti o pravilnosti zunanje politike, kakor je jasno nakazana v ekspozicijah tovariša Tita in Kardelja? Gotovo ne! Tega ne morejo oporekati niti tisti, ki jim naši gospodarski napori pri socialistični graditvi niso povsedeči, če ljubijo neodvisnost in svobodo, ki jo danes uživajo.

Diskutiramo torej lahko samo o strukturnih posameznostih predloženega budžeta in gospodarskih planov, kakor so jih obravnavali tovariši pred menoj. Smotno diskutirati o premajhnih in o prevelikih postavkah za te ali one potrebe pa je možno samo, če imamo pred očmi koristi celote in našo objektivno zmogljivost. Vsi vemo in se strinjamo v tem, da je za družbeni standard premalo investicij. Toda ali se naj odrečemo težki industriji, naši narodni obrambi, ali industriji blaga za široko potrošnjo? Če vzamemo okvir petletnega plana, so naše potrebe glede družbenega standarda visoko porasle, in plan sam po sebi ni niti več merilo za zadovoljitev potreb glede stanovanj, kakor tudi ne glede drugih kulturnih in prosvetnih institucij. To je povsem razumljivo, ker neprestano napredujemo. Z dviganjem gospodarske zmogljivosti rastejo seveda v toliko hitrejšem tempu tudi potrebe po udobju, ki jih ob sprejemanju petletnega plana nismo mogli niti upoštevati, niti jih

staviti v plan. Gotovo je, da smo v tem pogledu mnogo premalo storili in bi posamezni okrajni in mestni ljudski odbori lahko dajali pripombe v tem pogledu. Toda povsem jalovo je postavljati večji plan, kakor so naše realne možnosti. Imamo določene gradbene zmogljivosti, ki jih je treba v celoti upoštevati. Tako je morala na primer v lanskem letu naša gradbena operativna podzeta v svoji režiji in v svoji iniciativi, kakor je bilo javljeno tudi v dnevnem časopisju, gradnjo velike koksarne v Zenici. Očitki v zvezi s to graditvijo bi bili ne samo nepolitični, ampak bi bili tudi odraz nerazumevanja potreb celote, bili bi povsem depasirani, rekli bi celo, da izvirajo iz raznih nacionalističnih in egoističnih interesov, ki pa se ne morejo skladati z interesi celote. Za težko industrijo, ki se gradi, je povsem jasno, da so z njo podane šele osnove za razvoj nadaljnje potrošne industrije in v zvezi s tem tudi zadovoljitev življenjskega in kulturnega standarda. Glede te naše iniciative v Bosni smatram, da je mnogo bolje, če to nalogo prevzamemo v svoji režiji, ker je to neposredno večje praktične koristi za našo gradbeno operativno, na drugi strani pa ima tudi velik političen efekt, ko republika Slovenija s sodelovanjem z drugimi republikami pokaže, da poleg ostalih prispevkov, ki jih daje v skupni fond, nudi s tem prispevkom tudi po drugi strani svojo konkretno pomoč.

Predloženi osnutek proračuna je plod dolgotrajnega obravnavanja vseh zainteresiranih in prizadetih iz vse naše republike in lokalne državne uprave. S tem seveda ni rečeno, da je vključeno vsako prekoračenje izdatkov, pod pogojem seveda, da se sorazmerno povečajo tudi dohodki, pod pogojem, da se za zadovoljitev večjih potreb, ki nedvomno so, najdejo tudi ustvarjalne sile in materialna sredstva preko okvira budžeta in našega gospodarskega plana. Sicer pa to vprašanje konkretno ni stvar financ, saj je znano da je prvenstveno stvar materialnih sredstev in delovne sile. V tem pogledu pa se da kajpak še mnogo več storiti, kakor je bilo storjenega doslej. Iz izvajanja tovariša Smoleta je razvidno, da v lokalni industriji še zdaleka nismo napravili vsega, kar je bilo možno. S strani ljudskih odborov in s strani gospodarske operative naše lokalne industrije je premalo iniciative in premalo podjetnosti, zlasti pa še premalo vestnosti in kontrole pri operativnem vodenju. Na drugi strani pa prav tako zasluži grajo mačehovski odnos, ki ga marsikdaj kažejo do lokalne industrije ozkogrudni birokrati v naših direkcijah. Pogosto se dogaja ob izročitvi tovarn iz republiške v lokalno upravo, da se podjetje oskubi in se iz njega odnese vse, kar je mogoče, da se potem prepusti lokalni upravi, ki ima v marsikaterem pogledu dosti manjše možnosti za opremo podjetja. Na drugi strani pa imamo tudi take primere, da nekateri krajevni ljudski odbori in to celo v industrijskih središčih sami teže, da bi ukinili nekatera krajevna uslužnostna podjetja, češ da so nerentabilna. Ne pomislijo na to, da tako imenovana nerentabilnost izvira od ljudi, ki špekulirajo, da bi se ta podjetja ukinila in da bi jih potem sami prevzeli. Razumljivo je, da takim špekulantom ne bomo nasedali. Prav to je dokaz, kako izredno važno je, da naša lokalna gospodarska uprava posveča največjo pozornost svoji industriji in obrti in razvija največjo iniciativo. Kjer koli se najdejo surovine, ki v planu niso zajete, in če gre za neposredno proizvodnjo, da se obratna sredstva hitro rentirajo, so finančna sredstva vedno na razpolago, ker mora vsesplošna borba iti za čim večjim povečanjem blagovnih fondov.

Premajhna je v tem pogledu tudi podjetnost krajevnih ljudskih odborov v kmečkih predelih. Zelo malo smo imeli namreč lani primerov, da bi ti

odbori na zborih volivcev sklepali o lastnem obdavčenju za komunalne potrebe, za prosveto in podobno na svojem področju. Sredstva brez dvoma so, treba jih je samo poiskati in pravilno uporabiti. Podobna stvar, ki jo bom kasneje obravnaval, je tudi kmetijska proizvodnja; kjer je občutiti, kakor smo slišali iz izvajanj tovariša Smoleta, precejšnje zaostajanje.

Imamo torej še celo vrsto pomanjkljivosti in nepravilnosti. Še vedno se bremena v konkretizaciji ne odrejajo povsod pravilno, na nekatere poedince preveč, na druge premalo. Dosti je upravičenih pritožb, mnogo pa tudi neupravičenih, ki izvirajo iz ozkih egoističnih in špekulativnih in partikularističnih nagnjenj, premajhne zavednosti in občutka dolžnosti do skupnosti ali nepoznavanja skupnih glavnih potreb. Pomanjkanje perspektive pa čestokrat jemlje in hromi energijo za odpravljanje nepravilnosti.

Ob teh težavah, ki jih imamo v delu ljudskih odborov, zlasti pa še ob težavah, ki jih imamo z našo kmetijsko proizvodnjo, kljub pogostemu opominjanju še vendarle nismo dosegli tesnejšega sodelovanja in neposrednejše aktivnosti predstavnikov naših delovnih kolektivov v teh organih oblasti. Naše tovarne in podjetja, zlasti večja, republiška in zvezna, se mi zdi, da žive mnogo preveč sama zase, in so njihovi predstavniki premalo povezani s krajevnimi in okrajnimi organi oblasti. To je brez dvoma slabo. Mi bi tudi po tej poti lahko dosegli mnogo tesnejšo in neposrednejšo povezavo delavskega razreda z delovnimi kmeti, da bi tudi po tej poti stremeli, da tudi v kmetijskem sektorju proizvodnje razvijemo podobno delovno navdušenje, kakršno preveva naše kolektive v industriji. Uspehi, o katerih smo slišali danes dopoldne, so taki, da morajo navdušiti slehernega našega človeka in prikazati ogromno prednost socialističnega gospodarjenja ter izreden elan, ki ga naš delavski razred manifestira pri tem delu. Če bi prenesli revolucionarni elan in doslednost, s katerim so začeli reševati upravne naloge v tovarni, tudi v te organe oblasti, bi to brez dvoma mnogo koristilo i ekspeditivnosti i osamosvojitvi KLO. Ne gre samo za formalno, strukturno zastopstvo delavcev v teh organih oblasti, čeprav so tudi v formalnem pogledu še vedno pomanjkljivosti, kot je na primer ta, da večje republiške in zvezne tovarne nimajo niti sorazmernega števila zastopnikov v okrajnih skupščinah in krajevnih odborih. Gre predvsem za vsebino, za kvaliteto in elan tega neposrednega angažiranja revolucionarnega delavskega razreda, ki nosi vso težo socialistične graditve na svojih plečih. Kakor se socialistična zavest teh kolektivov izraža v izvrševanju proizvodnih nalog, tako bi ta zavest, prenesena tudi v oblastvene organe, brez dvoma ogromno prispevala k temu, da bi v teh naporih tudi drugi delovni sloji nosili svoj sorazmerni delež. To bi brez dvoma imelo za posledico zmanjšanje parazitizma in špekulacije na vasi ter mnogo večjo inčiativnost samih delovnih kmetov v razvijanju kmečke ekonomike in socialistične preobrazbe vasi. S tem bi bil socialistični princip pravice in dolžnosti tudi na vasi doslednejše izvajan. To bi nadalje vodilo k politični konsolidaciji in konstruktivni učvrstitvi naše vasi. S tem bi zagrizene naše nasprotnike le še bolj ločili od naših delovnih množic. Ker pa je tega vpliva delavskega razreda iz velikih delovnih kolektivov v ljudskih odborih premalo, špekulantskim elementom še vedno uspeva, da se izmikajo svojim obveznostim, ter da so pogoste tožbe o visokih odkupih, o nepravilnih obveznih dajatvah, ki dostikrat nimajo realne osnove. Te so v mnogih individualnih primerih res nepravilne, so prevelike za one, premajhne za druge. Pri vsem tem pa se je kupna moč naših kmetov več kot podvojila. Zaradi premajhne doslednosti pri izvajanju socialističnega principa o sorazmernih

pravicah in dolžnostih je v mnogih ljudskih odborih stanje prav nepojmljivo: bremen za socialistično graditev je manj, godrnjanja in nezadovoljstva pa več. Ker na naši vasi ni te borbe za plan, kakršna je v naših tovarnah, rudnikih in gradbiščih, ker ni tistega množičnega moralnega pritiska na špekulante na vasi, kakršen je proti lenuhom in izostankarjem v tovarnah, imajo na vasi špekulanti ponekod celo glavno politično besedo. Teh razmer na našem kmečkem podeželju ne bomo smeli pozabiti v pripravah za bližnje volitve. Z izdatnim političnim delom bomo morali znati zadušiti ta negativni politični vpliv špekulantov. Ker ima navadno špekulant samo svoj oderuški dobiček pred očmi, ni samo sposoben, da postane sam izdajalec, ampak navaja tudi druge na to pot. Naše budno politično delo mora preprečiti, da bi odločevala na vasi politična kratkovidnost špekulantov. Treba je našim ljudem na vasi predočiti, da se špekulant, bodisi takšen ali drugačen, z negativno volilno opredelitvijo odloči samo še za slabše. To moramo predočiti slehernemu na naši vasi.

Glede naše kmetijske proizvodnje, zlasti pa v zvezi z mislijo, ki sem jo izrazil o enakih dolžnostih in pravicah, smatram za potrebno naglasiti še sledeče:

Mi nismo za povsem formalno materialno enakost in nimamo nič proti, če raste kupna moč kmeta, če je ta porast posledica sorazmerno večje proizvodne marljivosti, če kmet z intenzivnejšim delom, z večjim pridelkom poveča svoje dohodke. To je popolnoma v skladu z našimi socialističnimi načeli. Ne moremo in ne smemo pa biti ravnodušni, če kmet proizvodnjo zanemarja, namesto nje pa s špekulacijo povečuje svoje dohodke. Taki dohodki so nedopustni in škodljivi vsemu našemu gospodarstvu, ker vnašajo zmedo v našo trgovino, ovirajo normalno, pravilno formiranje cen itd. Za nas je povsem jasno, da nam v naši borbi za dvig kmetijske proizvodnje, za povečanje količine kmetijskih pridelkov lahko, zlasti socialistične zadruga prinesejo bistveno povečanje produktivnosti dela v kmetijski proizvodnji. Razdrobljena kmečka posest nam tolikega povečanja ne more dati. Toda danes na mnogih posetvih nimamo niti takega prinosa, kakor so ga dajala pred vojno. V celokupnem iznosu sicer ne zaostajamo mnogo za predvojnimi ali ga celo za malenkost presegamo, pri tem pa moramo upoštevati, da so pred vojno mnoga posestva propadala, šla na boben, bila zapuščena ali slabo obdelana, saj so kmečki dolgovi strahotno narasli, da so dosegali ali celo presegali v gotovem obdobju pred drugo svetovno vojno, zlasti pa v času znane krize celoten izkupiček prodanih kmečkih pridelkov. To je celo za kapitalistično oblast predstavljalo nevarnost, tako da je bila prisiljena ustavljati izterjavo dolgov z izvršbami na posest samo in odrediti tisti famozni moratorij, to je odgoditev izterjave dolgov. Te dolgove je nova ljudska oblast enostavno brisala. Na to ogromno olajšanje, ki ga je prinesla naša revolucija, se danes na naši vasi kaj rado pozablja, pozablja se, da so današnji dohodki kmetov kljub obveznim dajatvam po nižjih vezanih cenah neprimerno večji, ker je pač konjunktura za vnovčenje kmetijskih pridelkov. Nedvomno je to tudi glavni razlog in pobuda za špekulativno zanemarjanje obdelave zemlje in živinoreje. Kljub temu, da je »pavperizacija«, ki je prej močno slabila kmetijsko proizvodnjo, danes neznan pojem na naši vasi, kmečka posestva vendar le ne dajo tega, kar so dajala pred vojno.

Tu in tam je še upravičen očitek, da tudi marsikatere kmečke delovne zadruga ne dajo tistega pridelka, ki ga je ista zemlja dajala prej, toda razlog za to je samo subjektivnega značaja, začetna organizacijska nespo-

sobnost upravljanja gospodarstva, čustveno nerazpoloženje članov do zadruge in prav tako špekulacija, proti kateri se moramo tu enako boriti kakor pri privatnikih. Špekulant je saboter, pa naj se pojavlja kjer koli na naši vasi. Zelo pogosto pa je tudi negativen političen faktor. V borbi proti špekulaciji moramo imeti pred očmi oba ta njena bistvena negativna elementa. V strem-ljenju za socialistično preobrazbo kmetijske proizvodnje ne smemo misliti zgolj na formalno organizacijsko formo kmetijske proizvodnje, marveč tudi na kvaliteto in materialni učinek. Pri tem stremljenju v organiziranju delovnih zadrug ne smemo popuščati pred privatnim partikularizmom. Tudi se ne smemo pehati samo za formo, marveč je važna kvalitativna sprememba, ki nam bo dala i racionalnejšo uporabo delovne sile, agrotehničnih sredstev in večjo produktivnost dela, i večji donos. Hkrati pa nam bo ta kvalitativna sprememba pomagala k hitrejši politični utrditvi in dvigu socialistične držav-ljanske zavesti naših kmetov.

Borba za dvig kmetijske proizvodnje, ki je osnovna gospodarska naloga na našem državnem sektorju, vsebuje tako utrjevanje in usposabljanje obsto-ječih delovnih zadrug ter ustvarjanje novih kakor tudi borbo proti špekulaciji, posebej pa še trenutno zelo perečo nalogo, konsolidirati, pravilno usmerjati in oživljati splošne kmetijske zadruge. Danes te zadruge v mnogih primerih nimajo niti tiste vloge v kmetijski proizvodnji, kakor so jo imele pred vojno. V teh zadrugah neredko gospodarijo bivši trgovci, mesarji in podobni, ki delovanje teh zadrug omejujejo samo na trgovino in še to ne na način, ki bi v kmetih vzbujal interes za zadrugo. Čeprav so v teh zadrugah včlanjeni skoraj vsi kmetje, jim je samo poslovanje te zadruge tuje. Doslej smo zelo malo storili za to, da bi naši lokalni organi oblasti in naše politične orga-nizacije mobilizirale in aktivizirale kmete v teh zadrugah in tako zagotovili, da bi bila uprava teh zadrug v dobrih rokah, to je, da bi delala v prosepah kmetijske proizvodnje. Tovariš Kardelj je v svoji znameniti razpravi o zadrugah zelo poljudno prikazal vlogo, pomen in perspektivni razvoj teh zadrug, ki nam lahko dobro služijo za intenzifikacijo kmetijske proizvodnje in za samo njeno postopno socialistično preobrazbo. In morda ravno zaradi te perspektive so se v te zadruge zagrizli elementi, ki hočejo namerno zavirati tak razvoj. Zato niti tistih funkcij, ki so v korist kmetijskih proizva-jalcev in so jih zadruge opravljale že pred vojno, nočejo vršiti, na primer nabavljanje čim boljših semen, sadik, plemenjakov, konzultiranje in posveti o dobrih in slabih izkušnjah v pridelovanju te ali one kulture, živinoreje itd., da ne govorim o obrtnih delavnicah, ekonomijah in podobnih višjih sociali-stičnih oblikah. Vzemimo samo obstoječe ekonomije teh zadrug. Koliko je tu zanemarjenosti in izgube za same člane teh zadrug, kakor tudi za splošno preskrbo naših mest in industrijskih centrov. Koliko je danes zemlje, ki bi še mogla in morala priti v sklop takih združnih ekonomij, ki je danes neobdelana, bodisi ker je njeni lastniki res ne morejo ali nalašč nočejo obdelati. Imamo zakonski predpis, ki tako zanemarjenje prepoveduje in po katerem se mora ukreniti tako, da bo ta zemlja obdelana. V naši stvar-nosti morajo vsa produkcijska sredstva obratovati in mednje spada tudi zemlja. Po drugi strani pa je združnim ekonomijam odprta lepa perspek-tiva, da vnovčujejo kakor državna posestva in obdelovalne zadruge svoje pridelke v svojih posebnih trgovinah. Našim lokalnim organom oblasti in političnim organizacijam na terenu se torej z vso ostrostjo nalaga dolžnost, da uresničujejo zakonska določila tudi glede zanemarjene zemlje. Obenem pa je treba prikazati, da je v interesu splošne preskrbe in neposrednih

proizvajalcev na vasi, da bo ta zemlja služila svojemu namenu. Nujno je, da se pripravijo in izvedejo občni zbori, ki se morajo vršiti tudi v teh zadrugah na začetku leta tako, da se zbudi interes pozitivnih delovnih kmetov, ki tvorijo kljub vsemu ogromno večino, za tak način delovanja in aktivizacije splošnih kmetijskih zadrug. Le tedaj si bodo ti občni zbori zastavili take naloge in izvolili takšne ljudi v upravne odbore, ki bodo jamčili za izvajanje takega programa. Bilo bi zelo zmotno, omalovaževati splošne kmetijske zadruge zato, ker niso doslej pokazale zaželenih uspehov. Kakor v vsej naši socialistični graditvi, odloča tudi tu subjektivna volja in organizirana sila množic. Perspektiva, ki jo je nakazal tovariš Kardelj tem zadrugam, mora dobiti zavestne organizirane nosilce, ki jo bodo izvajali. Ta naloga glede splošnih kmetijskih zadrug je eden od važnih sestavnih delov celotne naše borbe za splošni dvig kmetijske proizvodnje, za izpolnjevanje in preseganje plana, kakor se odvija v naših tovarnah, za dvig splošne zavesti o sorazmernih pravicah in dolžnostih slehernega našega državljana.

Tovariši in tovarišice! Pri nalogah, ki so že bile in bodo danes tu nakazane, o katerih bomo razpravljali in sklepali, bomo morali prikazati našim državljanom celotno perspektivo. Pred slehernega se postavlja vprašanje, kako povezati v celoto tako naše notranje gospodarske kakor tudi druge naloge, ki bodo izhajale iz sprejetega budžeta, iz gospodarskega plana in tudi osebni odnos vsakega našega posameznika do politike našega državnega vodstva proti inozemstvu. Pri tem si je treba biti svest, da je notranje gospodarsko in politično utrjevanje temelj uspešni zunanji politiki in mednarodni afirmaciji Jugoslavije in njeni borbi za mir. Moramo si namreč biti na jasnem, da bodo naše bližnje republiške volitve imele veliko večji zunanjepolitični pomen, kot pa so ga imele volitve na primer v okrajne skupščine. Stopnja politične enotnosti, kakršna se bo manifestirala pri volitvah, bo merilo, v koliki meri državljani podpirajo zunanjo politiko naše zvezne vlade in politično vodstvo. Ta vidik bo moral biti temu primerno močnejše poudarjen. Slehernemu našemu volivcu bo treba predočiti, da lokalni in tekoči gospodarski momenti, zaradi katerih ta ali oni ni zadovoljen, ne bodo smeli odločati o njegovi opredelitvi pri volitvah, če noče pomagati zunanjim razbijačem naše države in vojnim hujskačem. Čut patriotizma in miroljubnosti bo moral biti osnovno merilo za politično volilno opredelitev vsakega posameznika. Na drugi strani pa skrajna napetost mednarodne situacije, ki jo zaostruje predvsem kominformovski blok, postavlja odnos do dnevnih obveznosti in dolžnosti vsakega posameznika mnogo ostreje. Mi živimo danes politično izredno intenzivno življenje; truditi se moramo, da bodo vsi naši delovni državljani razumeli in zasledovali politiko našega državnega vodstva. Ta politika je taka, da nas more samo hrabriti, obenem pa vzpodbujati k vestnemu izvrševanju osebnih obveznosti, ki jih ima do skupnosti vsak posameznik. Če nas pri delu hrabri samo dejstvo, da imamo tako sposobno državno vodstvo, mora biti vsakomur jasno tudi to, da uspehi tega vodstva v največji meri temelje na naši politični enotnosti, ki je ne smejo motiti ne gospodarske težave ne strah pred vojno. Zato mora biti dokaz in potrditelj, da odobravamo našo zunanjo politiko zvezne vlade poleg pozitivne volilne udeležbe tudi vestno izvajanje tekočih gospodarskih in drugih družbenih obveznosti. Če bi klonili pred težavami, če bi padali v paniko, ki jo naši sovražniki že tri leta skušajo sejati v naše vrste, bi pomagali samo sovražnikom in smrtno ogrožali naš nacionalni obstoj, našo svobodo, neodvisnost in mir. Agresivna, osvajačna politika

vzhodnega bloka in vojna psihoza, ki jo ta povzroča na celem svetu, nas ne sme motiti. V preteklih dveh, treh letih imamo najboljše potrdilo, da je čuvanje naše politične enotnosti in vztrajna borba proti premagovanju gospodarskih težkoč bila odločilna za naše dosedanje uspehe proti tem sovražnikom. Kolikor bolj oni komplicirajo in zaostrejo mednarodno napetost ter ustvarjajo vojno psihozo, toliko bolj moramo mi zaostriti naše čute do različnih oblik sovražne dejavnosti, ki se skuša uveljavljati v naši sredi. To je važno zlasti danes, ko stojimo pred volitvami. Znanč je, da ob takih prilikah sovražnik še stopnjuje svoje sile, da si izmišlja najrazličnejše oblike svojega razdornega delovanja. Za bližnje naše volitve moramo pričakovati, da bo sovražnik skušal napraviti vse, da bi se skrajna mednarodna napetost negativno odrazila v našem volilnem rezultatu. Ne smemo se vdajati iluzijam, da smo imuni proti kominformovski sovražni dejavnosti, kajti moramo se zavedati, da oni menjajo svojo taktiko. Res je bila zanje grenka izkušnja, da so vsi njihovi pozivi na upor, vse njihove odkrite klevete ostale brezuspešne. Proti takim sredstvom smo res dokaj imuni prvič, ker imamo dovolj prepričljivih argumentov proti tej lažni, podli in zahrbtni propagandi, drugič, ker je bila politična in patriotična zavest našega ljudstva dovolj velika, da ji ta gonja ni mogla do živega, zlasti ker smo na tej osnovi vsi napravili ogromno politično šolo, in končno, ker vemo, da velja proti izdajalcem, diverzantom in špijonom v vseh državah, četudi temelje na različnih političnih in družbenih formah, enak postopek. Ne smemo pa biti ravnodušni do vojne psihoze, ki jo ti elementi sejejo med nami in ki naj bi izzvala strahopetnost in oportunistem, da bi bila njihova gesla sprejemljivejša. Čim bolj pa bi deloval strah in oportunistem, na katerem gradi njihova slabo maskirana politika — primitivnega vojnega osvajanja, tem bolj lahko delujejo skrite sabotaže, špijonaža, zlasti pa njihovo potuhnjeno obujanje preživelih družbenih buržoaznih pogledov. Slednje se je zlasti zadnji čas pokazalo kot smotrna taktika skritih kominformovcev med nami. Bilo bi politično skrajno naivno, če bi vseh teh pojavov ne videli in če bi jih pripisovali samo preživelemu staremu buržoaznemu taboru. Kominform nima načel, oziroma njihovo nemarksistično načelo je, ne izbirati sredstev za dosego svojega namena. Ker pa njihovi cilji nimajo nič skupnega z marksizmom, zakaj ne bi izganjali hudiča z belecebubom. Ker so njihovi cilji izrazito kontrarevolucionarni, zakaj jim ne bi bil dobrodošel kot zaveznik vsak reakcionar. Ker so sposobni šahirati z malimi narodi in pripravljeni trgovati z njimi pri drugi velesili, zakaj jim ne bi bili dobrodošli vsi ostanki stare družbene miselnosti v naši sredi.

Pri našem političnem in organizacijskem delu za poglobljanje socialistične demokracije in pri izvajanju ukrepov za decentralizacijo gospodarske uprave smo se srečali z izredno zanimivim pojavom, da so se ne le slučajno, pač pa povsem zavestno znašli v skupnem taboru stari poborniki preživele buržoazne družbe ter kominformovski agenti in omahljivci. Eni so imeli naivno željo, da bi se povrnil stari, preživeli buržoazni demokratizem, drugi pa so hoteli svojo razkrojevalno taktiko prilagoditi nekako pogojem naše borbe za demokracijo, da bi si naredili prikladno krinko za svoje politično rovarjenje ter kompromitirali in otežili konstruktivno sodelovanje naših delovnih kolektivov v neposrednem upravljanju. Eni in drugi so se lepo znašli zavestno na isti liniji, da bi vnašali anarhijo, politična nasprotstva, obujanje nacionalne nestrpnosti in šovinizma za razpihovanje partikularističnih nasprotstev itd. Skratka, cilj jim je bil, preprečiti nadaljnji kon-

struktivni razvojni proces naše socialistične družbe, da bi otežkočili vzgojo naših delovnih množic za konstruktivno sodelovanje v upravi. Kominformovska taktika je bila pri tem vešče zakamuflirana z različnimi, na videz protislovnimi gesli, tako na primer: »Zdaj predajajo fabrike delavcem, ker so gospodarsko zavozili«, »To je pot vračanja v kapitalizem«, »Kako naj delavci sami upravljajo proizvodnjo, če niso za to sposobni«, »To bo anarhija«. Take in podobne parole iz istega izvora naj bi zmanjšale proizvodne napore, zavračale planske obveznosti in potenciale ozke partikularistične tendence v nasprotju z elementarnimi obveznostmi do skupnosti, ki izvirajo iz osnovne zakonitosti socialističnega planiranja.

Na drugih področjih pa so se manifestirale tendence, ki naj bi se tolmачile za primer, da so zapažene, kot naivno nerazumevanje socialistične demokracije, dejansko pa podpirale gnili buržoazni liberalizem, s čimer bi upravičile kominformovske trditve. Pri delavskih svetih in upravnih odborih je imela ta špekulacija kratko življenje. Socialistična zavest naših delovnih kolektivov, ki ustvarjajo čuda v svojih proizvodnih naporih, je hitro in zdravo reagirala na te poskuse združene reakcije. Delavski sveti so se v kratkem času pokazali povsem zreli, da vodijo ves razvoj naše družbe po poti socializma. Podobno se kaže tudi pri svetih državljanov, potrošnikov, pri zborih volivcev. Isto usodo bodo morali ti naši nasprotniki doživeti tudi na drugih, čisto političnih področjih, pod pogojem seveda, da njihovo taktiko budno razkrivamo in se borimo proti njim z intenzivno politično vzgojo množic. To ni okrnjevanje naše demokracije, marveč njena krepitev. Samo delovne množice, ki so jim jasna načela naše politike, ki znajo spraviti v sklad skupne interese z neposrednimi interesi in željami neposrednih delovnih kolektivov in posameznikov, lahko uspešno sodelujejo pri vsem našem gospodarjenju in upravljanju.

Varčevanje, ki ga ne narekuje samo lanskoletna suša, marveč je bistven element za racionalno gospodarjenje, za znižanje stroškov proizvodnje, za dosledno izvajanje socialističnega načela »vsakemu po njegovih zaslugah«, se bo pri uveljavljanju socialistične demokracije, pri neposrednem upravljanju proizvodnje in izmenjavi blaga silno povečala. To bo materialni izraz uspehov naše demokracije. Danes je ni stvari, ki bi jo moralo naše vodstvo skrivati pred delovnimi množicami, pred javnostjo, iz strahu, da je množice ne bi odobravale, vštevši tudi tajnosti, ki pa jih moramo skrivati, da ne bi koristile našim zunanjim sovražnikom, kakor je to dejal tovariš Tito v svojem utemeljevanju budžeta za narodno obrambo. To pomeni, da ni nobenega dvoma, da v vseh vprašanjih našega državnega vodstva, ki se nanašajo bodisi na notranja in zunanja politična vprašanja, ne more priti do soglasja ogromne večine naših delovnih množic. Zato bi bilo tem manj razloga, da ne bi pripustili naših delovnih množic k neposrednemu sodelovanju pri upravi in izvajanju vseh načelnih sklepov, v čemer je bistvo socialistične demokracije, v čemer je osnovno bistvo socializma sploh. Ali je okrnjevanje demokracije, če s politično mobilizacijo naših množic in z upravnimi in kazenskimi sredstvi preganjamo saboterje, špijone, škodljivce, razbijače naše enotnosti in izdajalce naše socialistične domovine. Nedvomno s tem samo krepimo našo demokracijo. Trpeti škodljivce bi samo pomenilo, voditi politiko samomora ljudske svobode. Razvijati tako našo demokracijo, pomeni sproščati vse zdrave sile našega delovnega ljudstva za borbo proti vsem takim škodljivcem.

Ker pa moramo pričakovati, da se bo pred volitvami zanimanje naših množic za zunanja politična vprašanja še stopnjevalo, je vsekakor treba, da smo tudi na tem poprišču čimbolj aktivni. Zapleteni in napeti mednarodni odnosi, naraščanje vojne nevarnosti, strah pred vojno, ki ga s svojo agresivno politiko širijo v svet predvsem kominformovski despoti; ob tem pa še objektivno pereč položaj Jugoslavije v tem ozračju, dajejo seveda našim kominformovskim sovražnikom novega poguma. Njihovih neštetih radijskih trobil tudi ne smemo omalovaževati. Izmišljali si bodo najgorostasnejša natolcevanja in verjetno tudi povečali provokacije, da bi uspešneje v kalnem ribarili. Najboljša preventiva proti tem vplivom je, da slehernemu našemu državljanu mi sami pravilno predočimo zunanjo politiko naše zvezne vlade. Zato se moramo poglobljati v bogato dokumentacijo te politike, ki jo imamo v ekspozejih tovariša Tita in Kardelja ter drugih oficialnih člankih in izjavah. Le tako bomo mogli z največjim uspehom pobijati zlonamerna sovražna, kriva tolmačenja. Ta stališča v vseh vprašanjih naše zunanje politike, ki se nas tičejo direktno, so taka, da se samo agenti tujih gospodarjev, ki so nam sovražni, ne morejo, oziroma kot taki ne smejo strinjati z njo. To je politika čuvanja naše državne neodvisnosti proti vsaki imperialistični napadalnosti na našo integriteto in nacionalno svobodo, sodelovanje in podpiranje vseh ukrepov in akcij katere koli države, ki služi ohranitvi miru, mirmem sožitju in mednarodnemu sodelovanju. Poleg tega so nam naša notranja trdnost, enotnost in odločnost, da se upremo vsakemu pritisku bodisi zunaj ali znotraj, ter naši napori pri gospodarski graditvi kakor tudi demokratični socialistični družbeni graditvi na eni strani, in konstruktivno načelno sodelovanje našega državnega predstavništva na mednarodnih forumih pri vseh drugih vprašanjih, ki so bili v interesu pravične stvari katerega koli drugega naroda ali države in pri splošnih problemih ohranitve miru na drugi strani pridobili v demokratičnem svetu toliko ugleda in veljave, da so se rezultati pokazali ne samo mednarodnopolitično, ampak tudi v izdatni materialni pomoči.

Zagrizeni kominformovski sovražniki skušajo seveda tudi to pomoč prikazati kot »dokaz«, da smo se »prodali«, kakor so to trdili že v neštetih drugih primerih. Seveda uporabljajo vsa sredstva, da bi zmanjšali pozitivni — to je množični politični učinek, ki ga imajo ti uspehi našega državnega vodstva ne samo na naše delovne množice, marveč zlasti na množice njihovih satelitskih dežel in tudi lastnih dežel. To morajo počenjati, da bi prikrili vsaj svojim množicam pravo bistvo njihove lastne imperialistične politike. Zaradi svojih agresivnih namenov se drže taktike »primite tatu« in drugim očitajo agresivne namene, da bi opravičili svojo napadalnost. Čemu bi sicer bila vsa njihova kampanja »o neizbežnosti« nove vojne, čemu to silno njihovo lastno oboroževanje, oboroževanje satelitov, ki pomeni grobo kršitev mednarodnih pogodb, če ne iz jasnih agresivnih namenov. Čemu trdoglavo sabotiranje rešitve cele vrste perečih problemov na diplomatskem področju, ki bi se z dobro voljo dala rešiti. Naravno je, da mora vse to povzročiti oboroževanje in vojne priprave tudi na nasprotni strani. Stvarnost pa jasno kaže, katera stran danes v prvi vrsti ogroža mir. Poleg tega ni odveč vedeti tudi to, da so izven kominformovskega bloka taki družbeni sistemi, v katerih se mirovne sile mnogo izraziteje afirmirajo. Če že povsem ne onemogočajo, pa te sile vendarle otežkočajo finančno-monopolističnim krogom politiko imperialističnih vojnih osvajanj. Sicer pa se je tudi v tem pogledu, kot pravi Kardelj, mnogo spremenilo, kajti ti imperialisti morajo računati z javnim mnenjem, ki je nedvomno za mir.

Glede očitka kominformovcev o pomoči, ki smo jo sedaj deležni, pa je treba našim množicam objasniti in priklicati v spomin nekatera dejstva iz naših lastnih izkušenj, ki smo jih imeli z njimi. Na kateri strani je bilo več nesebičnosti v dajanju pomoči, kaj so nam oni dajali, ne da bi nam bili drago zaračunali, bodisi orožje in šolanje naših kadrov ali pa tisto žito, ki so nam ga zaplenjenega po vojvodinskih žitnicah »velikodušno darovali«. Za tako imenovano gospodarsko sodelovanje so nam vsilili zloglasne mešane družbe, ki so tipične za najprimitivnejšo kapitalistično eksploatacijo zaostalih, gospodarsko nerazvitih dežel. Na drugi strani pa vzemimo mnogo večjo pomoč, ki smo je bili deležni s strani UNRRE. Da so bili poskusi, tudi to pomoč s te strani izkoristiti za določene koncesije političnega vplivanja, to drži, toda kakšna razlika med temi poskusi in prepotentnimi napori, preplesti vse naše državne in družbene inštitucije s svojimi inštruktorji, preko katerih so hoteli uveljaviti svojo despotsko dominacijo nad nami. Kaj pa dajemo danes za pomoč, ki jo sprejemamo? Z oficialne strani niso zahtevane nikake podobne politične koncesije. Sporazum, ki je bil pred dnevi podpisan v Beogradu, je v tem pogledu jasen. Mimo tega se tu in tam v časnikarskih krogih pojavljajo želje in nasveti, da bi se pri nas dopustila privatna kapitalistična iniciativa. Na to pa je bil jasen odgovor z naše strani, da ne more biti govora o kakem odstopanju od naše demokracije, od naše socialistične smeri, ker bi to pomenilo zaustavitev procesa družbenega razvoja. Primerjajmo samo, kako velika je razlika med temi pobožnimi željami, ki jih izražajo neoficialni, torej neodgovorni krogi in novinarji v svojem časopisju, in med besnimi represalijami, provokacijami na mejah in vztrajnim pozivanjem na upor, ki ga vodijo in izvajajo kominformovski voditelji. Dostavilo bi se celo lahko vprašanje, na kateri strani je več elementov socializma v pomoči, ki smo je bili deležni od socialističnih držav, ali v pomoči od kapitalističnih držav. Sovjetom ni prav, če trgujemo z našimi surovinami in da v zameno dobivamo industrijsko opremo. Žal jim je seveda, da Jugoslavija ni njihova kolonija, iz katere bi mogli surovine izvažati tako kakor od tam, kjer oni dominirajo. Danes se dokaj jasno dajo spregledati tudi metode imperializma, kakšne so na eni in kakšne na drugi strani. Neposredno vidimo na eni strani primitivno osvajanje in politiko »nož na vrat«, na drugi strani pa, kot navaja tov. Kardelj, kako se socialistični elementi vse bolj prebijajo skozi vse razpoke stare družbe. V tem pogledu moramo našim množicam povsem jasno prikazati bistvo sovjetske imperialistične politike in povsem jasno nakazati tudi razvoj na zapadu. Kakor koli so lahko izgledi temni, vendar pa, če imamo jasno perspektivo in če pogledamo tudi nazaj v zgodovino, lahko vidimo, da taka primitivna osvajanja miso nikdar vzdržala in se tudi nikdar niso ovekovečila. Če samo po Engelsu pogledamo, kakšen je bil zgodovinski razvoj družbe, najdemo nešteto primerov, ko so sicer roparska plemena močno ovirala razvoj poljedelskih plemen, vendar pa so navsezadnje ona plemena, ki so se lotila proizvodnje, prevladala in so se šestokrat celo zavojevalci navzeli kulturnega napredka, ki ga je ustvarjalo delo in kultura marljivih delovnih rodov in plemen. Vzemimo samo osvajanje Aleksandra Velikega ali pa če hočete Turke, Džingiskana, Hune itd. Kaj je ostalo od vsega tega osvajanja? To osvajanje je samo burja, vihar, ki pa splahne in usahne. Vzemimo celo za primer Napoleonove pohode, ki so brez dvoma pomenili mnogo več in delovali vsaj kot da so nosilci svobode. Celó naša ožja slovenska zgodovina nosi simpatične črte in spomine na Ilirijo. Pa tudi ta način, ki je vendarle imel neke ideološko-

politične osnove, ki naj bi pomenila neki napredek, tudi to osvajanje ni vzdržalo. Lahko bi celo rekli, da glede na stopnjo gospodarske moči in razvoja, glede na zaostale politične forme, ki se danes uveljavljajo in konsolidirajo zaradi gospodstva birokratske kaste, je v nekem smislu, bi lahko celo rekli Hitlerjevo osvajanje imelo nekaj več izgledov, čeprav ni moglo vzdržati, ker je pri njem vendarle civilizacija v nekem pogledu igrala določeno vlogo, ki bi jo tu in tam zaostalim narodom mogli dati. Vkljub temu pa to osvajanje ni moglo vzdržati in je moralo propasti. Povsem jasno pa je, da moramo na drugi strani videti tudi razvoj industrijskih civiliziranih narodov, kjer se, kot navaja tov. Kardelj, vrši razvoj skozi razne oblike in se progresivne oblike vse bolj uveljavljajo, če vzamemo samo za primer kolonialni sistem, ki vse bolj hira, saj je angleška skupnost narodov že precej rahla federacija, ki v bistvu že daje afirmacijo nacionalni neodvisnosti Indije in celi vrsti držav. Tu ni govora o kakih razlogih, da je treba vojnega osvajanja, da bi to stanje krepili, ker imajo na razpolago pač druga sredstva. Tudi pomoč, ki jo uživamo, ni treba gledati samo z vidika, da se to pač sklada z interesi, ker smo tukaj mi, ki se hočemo braniti, da naša obramba tudi njim objektivno koristi, ampak je tu treba videti več. Videti je treba, da gre za sodelovanje, za učinkovito ekonomsko pomoč med dvema družbenima sistemoma ter moramo tu nujno gledati elemente napredka ali, če hoteče, celo elemente socializma. Pri tej orientaciji si moramo biti na jasnem, da bomo lahko parirali vsa notranja nasprotstva. Jasno je seveda, da je iluzorno misliti o kakršnih koli naših napadalnih namenih, prav tako pa tudi iluzorno, da bi se tolkli za povsem tuje interese. Naša usoda je vezana na to, da se bijemo za svojo lastno neodvisnost, v kolikor pa je več tega pristnega sodelovanja za ohranitev in čuvanje miru, v toliko bolj so utemeljene in upravičene vse tesnejše povezave.

Tovariši! Ne bi vas hotel zadrževati pri teh stvareh, tembolj, ker imamo te podatke vsi na razpolago. Treba je le, da se jih obilno poslužujemo in jih populariziramo med našimi množicami. Dejal sem, da živimo zelo intenzivno, v zelo važni zgodovinski prelomnici družbenega razvoja epohe socializma, pravzaprav začetne epohe krčevitih porodnih muk, skozi katere se poraja novo iz starega, kakor pravi tovariš Kardelj. To je za nas intenzivna politična šola. Delajmo tako, da bo zajela vse naše delovne ljudi. Ker pa to ni samo stvar zgodovinskega poslanstva naše jugoslovanske socialistične skupnosti, ampak tudi nadvse akuten življenjski interes njenega obstoja in razvoja Jugoslavije, je naša dolžnost, da naše delovne množice usposobimo tako politično kot moralno in organizacijsko, da ne bodo nepripravljene niti ob najtežji eventualnosti, ker bi sicer mogla biti usodna za naš obstoj. To je obenem tudi tista pot, po kateri lahko največ storimo za ohranitev pravičnega miru in naše neodvisnosti. (Ploskanje.)

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Besedo ima ljudski poslanec Jože Petejan.

Jože Petejan: Tovariši in tovarišice, ljudski poslanci! V diskusiji o proračunu za leto 1951 bi hotel k ekspoziciji predsednika vlade Mihe Marinka in ministra za finance Zorana Poliča spregovoriti nekaj besed s posebnim ozirom na prilike, kakršne so v mestu Mariboru.

Predloženi proračun naše republike za leto 1951 in posebej še zvezni proračun ponovno dokazujeta nadaljnjo perspektivo za hitro in uspešno

graditev socializma v naši republiki in državi, dejansko pa ne more nihče utajiti, ako noče namenoma in zlobno klevetati, kakor to dan za dnem delajo kominformistične države s Sovjetsko zvezo na čelu, ker jim ni po godu, da se v naši državi in z lastnimi silami gradi socializem bolj uspešno in pozitivno, kakor se je gradil v njihovih državah.

Da so bili dosedaj sprejeti proračuni realni, da so odgovarjali naši zmogljivosti, nam prav nazorno dokazujejo zaključni računi iz prejšnjih let, zlasti pa zaključni račun za leto 1949, katerega naj danes odobrimo. Ti zaključni računi nam nazorno kažejo, kaj se je navzlic oviram v teh štirih letih naše petletke pri nas izvršilo.

Naši delovni kolektivi in široke ljudske množice sploh so imeli in imajo priliko, da zasledujejo in na lastne oči vidijo širom naše republike kakor tudi vse države, kaj se je na vseh toriščih naše dejavnosti zgradilo in dovršilo in tudi kar se ni. Naše partijsko in državno vodstvo ničesar ne prikriva, niti ne kaže v lepši luči, kakor je dejansko stanje. Pozvalo je vse dobro-namerne ljudi v svetu, da naj pridejo na lice mesta in si vse to ogledajo in da to, kar so videli, sporoče dalje. Temu pozivu se je do danes odzvalo veliko število uglednih ljudi iz raznih držav na svetu, in odmev teh je širom sveta dvignil ugled naše države.

To odkrito prikazovanje dejanskega stanja v republikah in državi, njihovih dobrih in slabih strani ter vseh težkoč in zaprek je eden glavnih vzrokov, da imajo naši delovni kolektivi in ljudske množice neomejeno zaupanje do partijskega in državnega vodstva ter so pripravljeni storiti tudi še več za čimprejšnjo izvršitev petletnega plana in za izgradnjo socializma.

To zaupanje v partijsko in državno vodstvo in vera, da nas vodi to vodstvo po pravilni poti v socializem, je omogočilo, da so vse klevete, laži in izzivanja kominformističnih klevetnikov ostala brez vsakega vpliva in da so naši delovni kolektivi dostojno odgovarjali še z večjim delovnim poletom in požrtvovalnostjo.

Delovni kolektivi in široke ljudske množice mesta Maribora so pravilno razumeli tov. Kidriča v Zvezni skupščini, ko je ob sprejemanju zveznega proračuna izjavil, da smo postavljeni petletni plan do danes izvršili in tudi prekoračili v vseh panogah, kjer je bilo to odvisno od nas in da nismo izvršili plana v panogah, za katere smo imeli obljubljeno pomoč od strani kominformističnih držav, katere so to pomoč odrekle, obojestransko podpisane pogodbe razveljavile, izvršile blokado, ter nam namesto strojev pošiljajo resolucije in klevete.

S ponosom moram izjaviti, da so delovni kolektivi Maribora pravilno razumeli in z navdušenjem sprejeli tudi zakon, s katerim se izvršitev petletnega plana podaljša za eno leto, kar pomeni še večje zaupanje do Partije in državnega vodstva in občutno klopoto kominformistom in vsem onim, ki so računali, da bo ta sklep med delovnimi kolektivi povzročil neko razočaranje in nezaupanje do vodstva.

Naši delovni kolektivi vedo prav dobro, da je partijsko in državno vodstvo tudi v preteklem letu, ko se je moralo boriti z največjimi težavami in nas je doletela še ena največjih elementarnih nezgod in so naši sovražniki napeli vse sile in porabili vsa sredstva, da bi povzročili zmedo in ovire pri izvršitvi plana — pravočasno predvidelo potrebne ukrepe v državi, kakor tudi izven države ter je z dosledno in miroljubno politiko visoko dvignilo ugled naše države in preskrbelo, da naši narodi navzlic suši in težkočam ne bodo stradali.

Ravno tako se široke delovne množice Maribora zavedajo pomena dalekosežnih ukrepov v naši notranji politiki, kakor so: izročitev naših tovarn, obratov in ustanov v upravo delovnim kolektivom, ukrepi za decentralizacijo uprave, za najširšo demokratizacijo naše ljudske oblasti, odpravljanje birokratizma in birokratske kaste, ki se je po vzgladu SZ hotela nekako uveljaviti. Zelo dober odmev je našla zvezna odredba o regulaciji in priznanju pokojnin staroupokojencem in onim delavcem, ki po prejšnjih zakonih niso imeli pravice do pokojnine. Razumljivo je, da so najboljše razpoloženje napravili ukrepi za zagotovitev redne zajamčene preskrbe v gospodarskem letu 1950/51, kar se na mariborskem trgu že pozna. Za čimprejšnjo izvedbo socialistične demokracije sta prav dobro došla zakona o svetih državljanov in o zborih volivcev. Naše ljudske množice imajo polno zaupanje tudi zaradi tega, ker se je navzlic graditvi težke industrije, elektrifikacije in upravičenega povišanja sredstev za našo narodno obrambo našlo dovolj sredstev za socialno-zdravstvene, kulturne in prosvetne potrebe naših ljudskih množic, kar jasno vidimo v zveznem in našem republiškem proračunu, ki gredo že v težke milijarde. Samo v republiki Sloveniji je v letu 1951 Uprava za socialno zavarovanje izdala iz zveznega proračuna za pokojnine delavcem, uslužbencem, vdovam in svojem preko 1 milijarde in 100 milijonov dinarjev, za hranarino 520 milijonov, za porodniške dajatve 150 milijonov, za otroške doklade 410 milijonov, in to za 164.000 otrok. Vse dajatve te uprave znašajo nekaj nad 2 milijardi 300 milijonov dinarjev. Tu niso všteti izdatki za zdravljenje in zdravila, ki gredo na račun ministrstva za ljudsko zdravstvo. Za iste potrebe je za tekoče leto predvideno 2 milijardi 700 milijonov dinarjev.

Tovariši in tovarišice ljudski poslanci — ali more katera koli druga država na svetu s SZ vred pokazati nekaj podobnega? Ali ima katera koli druga država na svetu tako popolno socialno-zdravstveno in zaščitno zakonodajo, kakor jo imajo državljani v socialistični Jugoslaviji? Ne, tovariši — nimajo je in takih uspehov ne morejo dokazati! Zato so naši kolektivi na vse to ponosni in našemu državnemu vodstvu hvaležni, ker lahko vsemu svetu pokažejo, kako se v socialistični državi skrbi za široke ljudske množice. Zaradi vseh teh pridobitev kažejo naši delovni kolektivi zaupanje do partijskega in državnega vodstva s svojim delovnim poletom in predanostjo pri graditvi socializma in utrjevanju ljudske oblasti. Mariborski delovni kolektivi so ravno tako, kakor ostali kolektivi širom naše republike in države uspešno izvršili štiriletni plan naše petletke in ga tudi presegli povsod tam, kjer je bilo odvisno od njih.

V lokalni industriji Maribora se je postavljeni plan po vrednosti izvršil v letu 1950 nasproti letu 1949 s 167⁰/_o.

Naše delovne množice so v preteklem letu napravile 1 milijon 280 tisoč 770 prostovoljnih ur dela v vrednosti 12,801.780 dinarjev. Od tega je bilo izvišeno v tovarnah in obratih 376.355 prostovoljnih ur, med obrati prednjačijo kolektivi delavnic državnih železnic s 17.836 urami, tovarne avtomobilov s 17.554, uprava cest s 117.438 in člani stanovanjskih gradbenih zadrug so sami opravili 186.147 ur prostovoljnega dela. Prav tako pa so se naši delovni kolektivi izkazali in potrdili svoje zaupanje do našega vodstva pri vpisu drugega ljudskega posojila, ki je v Mariboru zelo dobro uspelo.

Z velikim zadovoljstvom smo opazovali napore naših kolektivov pri izvrševanju plana in tekmovanja po šahovskem sistemu zlasti naših tekstilcev. Zaradi vztrajne izvršitve teh težkih nalog je bilo v preteklem letu

proglašanih v Mariboru 10.180 udarnikov in 52 racionalizatorjev. Zraven tega je bilo proglašanih še 50 mladincev za udarnike na raznih mladinskih akcijah. Glede delovne discipline pa bi podčrtal, da se je v primerjavi s preteklim letom že precej utrdila. Če primerjamo izostanke zaradi bolezni, moramo ugotoviti, da je bil odstotek izostankov to leto manjši kakor v preteklem letu. Značilno je, da je odstotek izostankov pri večjih obratih večji kakor pa pri srednjih. Previsoki so še tudi neupravičeni izostanki ter bo temu problemu treba posvečati še večjo skrb. V zvezi s tem pa je treba podčrtati, da v primerjavi z uspehi naših delovnih kolektivov, kmečke delovne množice zlasti pa kmečke delovne zadruge še niso dosegle tistih uspehov, ki bi jih lahko dosegle. Tudi temu vprašanju bodo morali naši aktivisti posvečati v bodoče večjo pozornost.

Tudi na političnem terenu zaznamujemo lep napredek zlasti pri utrjevanju frontnih in ostalih množičnih organizacij, kateri uspeh se je vidno pokazal pri vseh volitvah v letu 1950.

Treba bo še dvigniti čut zdravega patriotizma in ponosa, da smo državljani socialistične, neodvisne in miroljubne Jugoslavije s tov. Titom na čelu.

Nepričakovano velik uspeh smo dosegli pri zadnjih volitvah za mestni ljudski odbor in za rajonske ljudske odbore. Od 46.121 volilnih upravičencev je volilo 45.979, ali 99,7 %. V črno je glasovalo samo 1008 volivcev ali 2,2 %. Abstiniralo se je le 142 volivcev, med katerimi je še nekaj takih, ki niso več v Mariboru. Kar je za te volitve značilno, je to, da se je katoliška duhovščina in njihove kuharice skoro kompaktno abstinirala. Važno je omeniti tudi to, da smo najboljše uspehe dosegli v Kamnici, ki je po veliki večini kmečko naselje. Temu uspehu je največ pripomogla smotrna in dosledna politika naše Partije in državnega vodstva, dosledna obramba naše neodvisnosti, svobode in miru na vsem svetu; decentralizacija in demokratizacija naše uprave, prenos dela oblasti na terene, t. j. bližje ljudstvu, pravočasni ukrepi zvezne in republiške vlade za zagotovitev redne zajamčene preskrbe, ki se v Mariboru že dva meseca deli brez večjih težav. Končno je pripisati ta uspeh tudi vsem našim partijskim, frontnim, sindikalnim in drugim aktivistom, ženam in mladini, ki so se z vso požrtvovalnostjo vrgli na podrobno agitacijo in omogočili tehnično izvedbo volitev, da so volitve do 12. ure razen dežurnih volišč končale brez vsakih večjih nedostatkov.

Tudi pri davkih je bilo uspeha, saj je bil od planiranih 468 milijonov do 30. XI. 1950 realiziranih 447 milijonov ali 96 %. Tudi pri dohodnini je zabeležiti uspehe. Pri zajamčeni preskrbi smo pa do konca novembra 1950 dosegli le 66 % od plana. Primanjkljaj je zlasti pri mesu, maščobah, mleku in krompirju, kar je pripisati nerazumevanju bogatih kmečkih posestnikov za potrebe skupnosti, deloma nepravilni odkupni politiki naših ljudskih odborov, deloma pa smo zakrivili tudi mi vsi, ker nismo dovolj politično obdelali tisoče delavcev, ki prihajajo iz podeželja v naše tovarne in obrate in se vračajo vsak večer, ali vsaj vsako soboto domov. Če bi te delavce pravilno zajeli in jim prikazali pomen odkupov, bi bili naši najboljši aktivisti na vasi in bi se odkupna politika vse drugače izvajala. Tu imajo naši partijski, frontni, sindikalni in drugi aktivisti še veliko nalogo, katero bo treba nujno izvršiti. Treba bo posvečati več pažnje političnemu delu na vasi.

Pri tekstilu smo dosegli 79 %, pri obutvi in usnjarstvu 116 % in pri kurivu 99 %. V vezani trgovini se je doseglo 142 % od plana, v prosti trgovini pa 92 %.

Za investicije je bilo za Maribor predvideno za čas od leta 1947 do konec leta 1950 544,180.000 dinarjev, realiziranih je bilo le za 299,532.000 dinarjev ali 55 % od celokupnega plana.

Ta postavka za investicije pa za Maribor ni razveseljiva, zlasti ne kar se tiče stanovanjskih in šolskih zgradb. Znano je, da je bil Maribor za časa okupacije občutno bombardiran in je bila $\frac{1}{3}$ stavb porušenih.

Po statistiki uprave narodne imovine je bilo totalno porušenih 2774 stanovanjskih prostorov ali 924 dvosobnih stanovanj. Do 31. XII. 1950 se je na novo zgradilo le 638 dvosobnih stanovanj. Za dosego predvojnega stanovanjskega fonda nam manjka še 286 dvosobnih stanovanj. Tu niso vračunana stanovanja, ki so bila le delno poškodovana.

Ob tej priliki moram omeniti, da šteje danes Maribor 75.000 prebivalcev ali 22.000 več, kakor jih je živelo pred vojno na današnjem teritoriju Maribora. Iz teh števil vidite, kako pereče je stanovanjsko vprašanje v našem mestu in kako nujna je pomoč.

Nič bolje ni s šolskimi poslopji, katerih imamo manj kakor pred vojno, četudi je na drugi strani število šoloobveznih otrok veliko večje. Pri tem naj opozorim na zadevo, ki nam ni v čast. V Mariboru se je že leta 1940 pričelo graditi veliko poslopje za gimnazijo na desnem bregu Drave, ki je bilo dozidano do I. nadstropja. Ta zgradba še danes stoji nedozidana in obupno razpada, ker ni bilo kreditov in materiala za dovršitev.

Pereče je tudi vprašanje glavnega kolodvora, ki napravi na vsakega tujca, ko stopi iz vlaka, porazen vtis ob pogledu na te ruševine in barake, ki nadomestujejo kolodvorsko stavbo.

Naj omenim še to, da imamo še danes — skoraj 6 let po osvoboditvi mnogo stanovanjskih oken nezasteklenih in pokritih z lepenko, ker planiranega stekla še nismo dobili.

Nujna je tudi adaptacija gradu na Ravnem polju za dom onemoglih in sedanjo stavbo doma pa preurediti za prehodni mladinski dom.

Zavedamo se sicer, da je bilo nujno in pravilno, da smo glavna sredstva, material in delovno silo dali za kapitalno gradnjo, mislim pa, da bi se bilo dalo vmes marsikaj napraviti, če bi bilo nekoliko več elastičnosti.

Verujem, da bo Maribor glede na prej navedene nujne potrebe prišel na vrsto vsaj v prihodnjem letu 1952. Mariborčani pa bomo tudi v tem proračunskem letu dali glavni del naše moči na razpolago za kapitalne gradnje in utrjevanje ljudske oblasti.

Ker je predloženi proračun realen in odgovarja naši zmogljivosti, bom za ta proračun z veseljem glasoval. (Ploskanje.)

Predsednik dr. F e r d o K o z a k : Prekinjam sejo in odrejam deset minut odmora.

(Seja je bila prekinjena ob 17.40 in se je nadaljevala ob 18. uri.)

Predsednik dr. F e r d o K o z a k : Nadaljujemo 1. sejo IV. izrednega zasedanja. Besedo ima ljudski poslanec Anton Ingolič.

A n t o n I n g o l i č : Tovariši in tovarišice! Dovolite, da v zvezi s proračunskimi postavkami za naše kulturne ustanove ter v dopolnilo tega, kar je povedal tov. Jože Petejan, spregovorim besedo, dve o problemih kulturnega življenja mesta Maribora, o vlogi, ki jo imajo v tem izrazito industrijskem središču kulturne ustanove, in o nalogah, ki jih čakajo glede na

nagel razvoj našega gospodarstva v smeri decentralizacije in pritegovanja neposrednih proizvajalcev k upravljanju podjetij.

Kako so se z našo revolucijo sprostile dotlej speče in tlačene sile delovnega ljudstva glede dojemanja kulturnih dobrin in kulturne ustvarjalnosti, je poleg večjih in manjših krajev v naši ožji in širši domovini živa in zgovorna priča tudi Maribor. Ljudsko-prosvetna in kulturna dejavnost, ki ima v našem mestu sicer lepo in razmeroma bogato tradicijo, pa sega šele v pogojih, ki jih je ustvarila narodnoosvobodilna borba in jih ustvarja vsakodnevno naša revolucionarna praksa, vse bolj in bolj v širino, a tudi v globino. Da je delovnemu človeku v Mariboru kultura postala vsakodnevna potreba, pričajo na eni strani številna KUD s svojim razgibanim delom, na drugi pa kulturne ustanove, ki so pred vojno služile le ozkemu krogu meščanstva, danes pa služijo vse širšim in širšim krogom delovnega ljudstva.

Gledališču, ki se je v stari Jugoslaviji nenehno borilo s finančnimi težavami, katerega obstoj je bil večkrat resno ogrožen, je po osvoboditvi, po zaslugi ljudske oblasti in množičnosti obiskovalcev, delovanje popolnoma zagotovljeno. Še več! Pred vojno je zaposlovalo 60 članov umetniškega tehničnega osebja, danes jih zaposluje 250, pred vojno je moralo leta 1926 po šestih letih ukiniti opero, danes pa ima poleg opere še balet in državno baletno šolo s štirimi letniki. Poleg tega ima na sporedu ne samo gostovanja solistov od drugod, tudi iz inozemstva, marveč tudi celotnih ansamblov iz Zagreba, Beograda, Ljubljane in Trsta. Kakšna je žeja našega človeka po gledališki umetnosti, dovolj zgovorno pričča dejstvo, da je v sezoni 1947/48 imelo preko 125.000 obiskovalcev in da je morala uprava v letošnji sezoni razpisati kar osem abonmajev, od teh 4 mladinske. Poleg tega pa daje stalne predstave za gojence šole TAM, množično pa prihajajo na predstave obiskovalci iz Murske Sobote, Ljutomera, Guštanja, Prevalj in od drugod.

Tudi o mestnem muzeju lahko govorimo kot o množični izobraževalni ustanovi. Medtem ko je imel pred vojno do 800 obiskovalcev letno, jih je imel na primer leta 1949 več kakor 18.000. Poleg dijaštva, ki jim je naš izredno nazorno urejeni muzej važno učno pomagalo in dopolnilo, obiskujejo muzej sindikati iz Maribora kakor tudi iz okolice. Nedavno ga je n. pr. obiskalo preko 400 članov delavskega kolektiva iz Guštanja. Prihajajo pa tudi večje skupine JA, kar pričča, kako vsestransko vzgajamo našo vojsko. Tako igra naš muzej, ki ga tudi kakor SNG vzdržuje MLO, važno vlogo pri kulturni vzgoji našega mesta in njega široke okolice.

Tretja izmed pomembnih kulturnih ustanov pa zaradi pomanjkanja prostorov doslej ni mogla razviti svojega dela. To je študijska knjižnica, ki je šele v zadnjih dneh dobila primerne prostore. Dejstvo pa, da je mogla knjižnica, ko je uredila v svojih dosedanjih prostorih le majhen del svojih knjig, v letu 1948 dvigniti število dotedanjih izposojenih knjig od 1000 na 10.000, pa dovolj zgovorno pričča, kolikšen bo njen delež pri splošnem dvigu kulturne ravni Maribora, ko bo dostopnih vseh njenih 50.000 zvezkov.

Za dvig glasbene kulture skrbita poleg opere še Filharmonija, ki se je osnovala lani in je priredila že tri množično obiskane simfonične koncerte, in koncertna poslovalnica, ki organizira koncerte glasbenih umetnikov iz celotne države in tudi iz inozemstva. Prav z ustanovitvijo Filharmonije je čutiti, kako se med mariborskim ljudstvom dviga zanimanje in smisel za zahtevnejšo glasbo, ki je bila doslej umrljiva le peščici izbrancev.

Važna ustanova, kjer so našli možnost udejstvovanja številni mariborski pevski zbori in sploh SKUD in KUD, je radijska postaja, ki je konec leta 1949

začela s samostojnimi oddajami. V dobrem letu svojega dela je razširila svoj program na tri in pol ure dnevno in je v severovzhodnih predelih naše domovine izredno dvignila zanimanje za naše domače oddaje na račun raznih tujih postaj.

In kako je s tiskom?

Mariborski Večernik je svoje dni dosegel naklado 12.000 izvodov, Vestnik pa se je lani tiskal v 22.000 izvodih, a bi bil lahko naklado dvignil vsaj še za 50 %, da nismo v taki stiski za papir. Ker je moral letos naklado znižati na 20.000 in odpovedati celo rednim naročnikom, dobiva dnevno desetine in desetine naravnost pretresljivih prošenj za nadaljnjo pošiljatev.

V Mariboru izdajamo tudi kulturno-umetniško revijo, ki ima v samem Mariboru skoraj toliko naročnikov, kolikor jih je imel tik pred vojno Ljubljanski zvon v celi Sloveniji.

V Mariboru pa snujemo tudi Narodno galerijo, kjer naj bi se naše ljudstvo izobrazilo tudi v likovni umetnosti. Snujemo prirodopisno-tehnološki muzej, ki naj bi prikazal razvoj naše materialne kulture, in ustanovljamo knjižno založbo, ki naj bi dopolnjevala dosedanje naše založbe, predvsem pa skrbela, da bi se čimprej popravila strahovita škoda, ki so jo hitlerjevski okupatorji prizadeli slovenski knjigi v severovzhodnih predelih naše domovine.

Vsa ta dejstva — nisem naštel vseh — zgovorno pričajo, kako je naša revolucija notranje sprostila ljudi, kako je v njih zbudila zanimanje za kulturne dobrine in potrebo po kulturnem udejstvovanju. S poglobljanjem demokracije pri nas pa se stavljajo pred naše kulturne ustanove nove in nove naloge, predvsem kako s svojim delom seči še globlje in še širje, stavljajo se še večje naloge pred naš mestni ljudski odbor, da tem ustanovam omogoči neovirano delo. Stavljajo pa se predvsem odgovorne naloge tudi pred našo metropolo, ki nam bo morala v marsičem nuditi izdatnejšo pomoč, kot nam jo je nudila doslej. Našemu gledališču so potrebni solisti in režiserji. Ali se ne čuje kar neverjetno, da mariborsko gledališče, ne drama ne opera, že tretjo sezono nima poklicnega režiserja? Misliti pa bo treba tudi na novo zgradbo gledališča, saj sedanja stavba, ki ima komaj nekaj nad 400 sedežev, daleč ne zadošča potrebam. Našemu radiu je potreben novinarski kader, in še na drugih področjih nam je potrebna izdatnejša pomoč naših centralnih kulturnih ustanov, mujno potrebni so nam strokovnjaki, ki jih vzgaja metropola s svojimi najvišjimi kulturnimi in umetniškimi institucijami, kakor mi v Mariboru vzgajamo v naših podjetjih strokovnjake v gospodarski industriji, ki jih pa ne čuvamo ljubosumno samo zase, marveč jih nesebično pošiljamo križem naše slovenske republike in celo izven njenih meja. Poudariti hočem, da zadostitev rastočih kulturnih potreb delovnih množic mesta Maribora našega največjega industrijskega centra in največjega obmejnega mesta ni samo stvar tega mesta samega, marveč celotne naše republike.

Predloženi proračun pomeni pospeševanje naše gospodarske dejavnosti in krepitev naše politične moči, obenem pa omogoča rast naše kulture v globino in širino, zato izjavljam, da bom glasoval zanj. (Ploskanje.)

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Besedo ima ljudski poslanec Jože Jurač.

Jože Jurač: Tovariši in tovarišice ljudski poslanci! V mandatnem razdobju smo razpravljali o štirih proračunih. Sleherno leto smo mogli ugotoviti, da predstavlja proračun napredek in rast naše republike in izraz

naše želje po čim močnejšem gospodarstvu, po kulturnem dvigu itd. Celoten naš gospodarski razvoj je spremljalo vse večje število zaposlenih ljudi. Prav pri tej stvari pa bi se hotel nekoliko zadržati.

Za delavca in za delovnega človeka je ena najvažnejših stvari biti zaposlen. Niso še tako daleč za nami časi, ko smo imeli tudi pri nas brezposelne. Čeprav nam je to še dovolj jasno v spominu in čeprav se zavedam, da ponavljam znane stvari, se mi zdi, da ni odveč, če naglasim to največjo pridobitev nove Jugoslavije, da imajo ljudje delo, da imajo zaposlitev, skratka, da imajo kruh.

Tovariši in tovarišice, tu mislim na dobo pred desetimi leti, na dobo stare Jugoslavije, ko je na primer Cvetkovič 1939. leta v parlamentu sam priznal, da je bilo takrat 491.000 brezposelnih in ko je o tej stvari govoril, je tudi povedal, kaj je bil vzrok ogromnemu pritisku ljudi iz pasivnih krajev v mesta, kjer so povzročali nezaposlenost in je dobesedno dejal, da žene te ljudi v mesta »nestašica hrane«. Od 1938. leta se je število industrijskega delavstva od takratnih 73.008 delavcev dvignilo v 1949. letu na 124.724 delavcev. V mojem volilnem okraju, v Mežiški dolini, smo na zadnjem zasedanju okrajnega ljudskega odbora mogli tudi ugotoviti, da je bilo tam 1947. leta zaposlenih nekaj čez 4000 ljudi, danes pa je v Mežiški dolini zaposlenih čez 11.000. Spominjam se dobe, ko prav v tej dolini niso dobili ljudje zaposlitve niti v Mežici pri rudniku, niti v Guštanju in so bežali na vse strani. Ta žalostna doba je za nami. Število zaposlenih zavarovancev je v primerjavi z 1939. letom, ko jih je bilo 140.378, naraslo v letu 1950 na 308.100 zavarovancev. Že danes smo slišali iz govora tovariša Smoleta, koliko še manjka ljudi v rudarstvu, koliko v gradbeni stroki itd. Ne morem pa pri tem iti tudi mimo dejstva, da je bilo v stari Jugoslaviji 1937. leta okoli 3000 diplomiranih učiteljev, ki so vložili prošnje za namestitvev in čakali dve ali še več let na zaposlitev ter da je bilo med temi samo v takratni Dravski banovini 627 brezposelnih učiteljev. Kot sem že dejal, je ta stvar sicer znana, poudaril pa bi, da ljudje nekako naglo pozabljajo na to, kakor da se je to godilo pred 100 leti. Velike pridobitve, ki so sad naše ljudske revolucije in prizadevanja ljudske oblasti po osvoboditvi, so kronane z največjim uspehom prav v tem, da so ljudje zaposleni.

Prav tako ne morem iti mimo ugotovitev, ki jih je navedel v poročilu tovariš Smole glede dviga proizvodnje, kar spremljamo že skozi vsa leta in opažamo vse večje uspehe, ki jih dosegamo v industriji in vidimo, kako velike napore doprinašajo naši ljudje skupnosti. Tudi pri tej ugotovitvi moram poseči v preteklost. Vzemimo za primer samo proizvodnjo v rudarstvu. V 1936. letu je bilo v Beogradu nešteto intervencij samo zato, da bi rudarji mogli dobiti vsaj še en delaven dan. Takratno »Jutro« je 7. junija 1936. leta spričo teh intervencij pisalo takole: »To povišanje (z intervencijami je bilo vendarle nekaj doseženega) bo pri največjih rudnikih Trboveljske premogokopne družbe delavstvu prineslo mesečno en delavnik več ter bodo rudarji v letnih mesecih zaposleni mesečno največ le 13 delavnikov.« Nadalje pravi, da bodo najbrže vse deputacije stale več kakor zaslužek tistega delovnega dne, ki ga bodo delavci dobili. Bili so torej zaposleni 13 dni v enem mesecu. Danes se rudarji seveda ne morejo pritoževati, da je plan mogoče prenizek ali podobno. Danes so polno zaposleni in prav to dejstvo bi rad v prvi vrsti poudaril, na drugi strani pa napore delovnih ljudi, ki niso majhni. Ko so pred nedavnim v Trbovljah izpolnili plan in sva govorila z direktorjem Heglerjem, mi je ta rekel, kako težka borba je bila zadnje dni pred izpol-

nitvijo plana. Časopisi so zapisali, da je to največja zmaga v zgodovini trboveljskega rudnika. Na enak način se bore naši delovni ljudje v vseh tovarnah in je to eden najboljših dokazov, kako delovni ljudje čutijo, da so ta podjetja njihova, da delajo zase in za socialistično državo in da želijo doseči čim večje blagostanje. Odtod vsi ti napor in požrtvovalno delo naših nameščencev in delavcev ter vseh delovnih ljudi. Rezultat tega dela se kaže tudi v tem, da so naši delovni kolektivi dobili v drugi polovici 1950. leta od 45 zastav, ki jih je podelilo predsedstvo zvezne vlade, 10 zastav, od resornih ministrstev ter Centralnega odbora sindikatov pa 15 zastav. V prvi polovici 1950. leta so dobili 13 zastav predsedstva vlade in 11 zastav resornih ministrstev in centralnega odbora. Brez dvoma je to priznanje za njihovo veliko delo. Nimam namena olepševati stvari, čeprav govorim o neizpodbitnih dejstvih, moram pa seveda naglasiti tudi to, da znamo ceniti te napore in pri tem ne mislim samo na nas, ki smo tu, marveč na vse delovne ljudi, ki se dobro zavedajo, kolike napore prenašajo delavci v današnjem času spričo materialnih težav, ki še obstojajo, da jim še ta ali ona stvar manjka, da imajo še več ali manj težave s preskrbo in tudi še z drugimi nevšečnostmi, ki vplivajo na proizvodnjo, toda vzlic temu so rezultati dela častni in lepi.

Naša ljudska oblast pa ni samo slehernemu človeku, ki hoče delati, zagotovila delo, marveč je skrbela tudi po drugi strani za delovnega človeka. Vsi vemo za velike pridobitve, ki jih je naš delovni človek deležen s socialnim zavarovanjem. Dovolite mi, da navedem nekaj številke iz leta 1939 v primerjavo z današnjimi. Podpor za čas bolezni in čas bolehanja je bilo v 1939. letu izplačanih za 23 milijonov, v 1950. letu pa za 518 milijonov. Podpore za opremo novorojenih otrok se v letu 1939 niso izplačevale, v 1950. letu pa je bilo izplačanih 42 milijonov dinarjev. Podpor družinam z več otroki v letu 1939 ni bilo, v 1950. letu jih je bilo izplačanih v višini 22 milijonov. Invalidnin je bilo v letu 1939 izplačanih za 15 milijonov dinarjev, v 1950. letu pa 93 milijonov. Pokojnin iz socialnega zavarovanja je bilo izplačanih v 1939. letu za 32 milijonov, v 1950. letu pa za 574 milijonov. O izplačilu pokojnin državnim uslužbencem za 1939. leto ni podatkov, v 1950. letu jih je bilo izplačanih za 496 milijonov. Samo pokojnin je bilo torej izplačanih za preko 1 milijarde dinarjev. Stalnih mesečnih denarnih dodatkov za otroke v 1939. letu sploh ni bilo, medtem ko je bilo v 1950. letu izplačanih 409 milijonov. To je samo en del skrbi za delovnega človeka, ki pa je velikega pomena. Treba je pomisliti na to, da delavec ne dobi več samo tistega drobca hranarine, marveč je za primer bolezni zavarovan mnogo dalj kakor preje in da lahko uživa dopuste, do katerih preje ni bil upravičen. Če vnovčimo dopuste v 1949. letu, dobimo najnižjo številko, ki znaša okoli 40 milijonov dinarjev, medtem ko vemo, da letno izkoristi dopuste 260 tisoč ljudi. To so pomembne stvari, čeprav sem se jih prav na kratko dotaknil. Mislim, da bo treba tudi v volilni kampanji to povedati našim ljudem. Čeprav večino teh stvari ljudje poznajo, pa vendar prav s takimi podatki pokažemo, kako je nekoč bilo. Če so tedaj ljudem obljubljali, je potem danes vse nekaj drugega, ko govorimo o dejstvih, kaj je ljudska oblast naredila in kaj je delovni človek dobil v svoji socialistični državi. Ti podatki pa so tudi ogromnega političnega pomena. Sindikati kakor tudi druge množične organizacije se morajo teh podatkov posluževati pri svojem vzgojno-ideološkem delu in prikazati napore naše ljudske oblasti. Nikakor ne gre zanemarjati te vzgojne strani, česar smo še silno potrebni. Vemo, da ta ali oni iz raznih razlogov le težko pride na sestanek, sicer ne povsod, vendar je marsikje tako. Za to je več razlogov,

med drugimi tudi dejstvo, da je v naših tovarnah vsak tretji človek funkcionar. Ker je dosti raznih forumov, so ljudje vpreženi tu ali tam in jim to preprečuje, da se ne morejo udeleževati kulturnega in prosvetnovzgojnega dela kakor bi hoteli. V času, ko naša ljudska oblast skrbi, da se gospodarsko krepimo, ko skrbi, da se tudi na področju socialne zakonodaje in delovnega prava delovnemu človeku čim več nudi, ko ljudska oblast skrbi, da se izboljša preskrba in se odstranijo vsakodnevne težave, se zlasti trudimo, da bi slehernega utrdili tudi v ideološko-vzgojnem pogledu. Tudi kadar razpravljamo z delovnimi ljudmi na terenu, bodiši o proračunu ali o zakonih, ki jih sprejema naša skupščina, je treba, da jim te stvari življenjsko prikažemo in da ljudi ne mučimo z neko nerodno podano teorijo, ampak da res življenjsko prikažemo rast in razvoj države, na drugi strani pa potrebe, kakršne so in napore, ki jih pričakujemo od delovnih ljudi.

Tovariši in tovarišice! Čeprav smo predlog proračuna dobili šele danes in se je v tako kratkem času težko z njim podrobno seznaniti, pa smo vendarle povzeli iz izčrpnih ekspozicij naših ministrov, da gre tudi pri tem našem proračunu za to, da kulturno, gospodarsko in vsestransko napredujemo ter je v tem smislu novi proračun tako kot vsi dosedanja nov korak k boljši bodočnosti in bom zato tudi glasoval zanj. (Ploskanje.)

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Besedo ima ljudski poslanec Polde Maček.

Polde Maček: Tovariši in tovarišice ljudski poslanci! V zvezi z razpravo o predlogu proračuna LRS se hočem dotakniti nekaterih najvažnejših problemov komunalne dejavnosti mesta Ljubljane, ker se vprašanja glavnega mesta naše republike še vedno rešujejo premalo odločno.

Pred vojno je imela Ljubljana 87.000 prebivalcev, danes pa jih šteje že 126.000 ali 44 % več. Komunalne naprave se v tem času niso obnovile ter so zaradi mnogoletne obrabe danes v izredno slabem stanju.

Znano je, kako je z ljubljanskim vodovodom, ki mora s skoro istim vodnim omrežjem, ki je bilo zgrajeno leta 1890 za 30.000 prebivalcev, danes preskrbovati 126.000 prebivalcev, poleg tega pa še vso industrijsko in gradbeno dejavnost, ki se je zlasti v zadnjih letih na področju mesta Ljubljane izredno razmahnila. Kljub temu, da smo v preteklem letu zgradili III. cevovod in VI. vodnjak in da smo v letošnjem letu predvideli 7 milijonov investicij, s katerimi bomo delno rešili preskrbo z vodo v vzhodnem delu mesta, t. j. v Mostah in Zeleni jami, ostaja vprašanje zadostne preskrbe mesta z vodo kritično vse do gradnje novih cevovodov in preureditve vodarne v Klečah.

Naslednji problem je kanalizacija. Leta 1941 je merilo njeno omrežje 99.799 m, danes meri 116.682 m. Od 10.070 hiš je priključenih na kanalizacijsko omrežje le 2778 hiš, to je komaj 27,5 %. Da bi se odpravili največji nedostatki, ki ogrožajo higieno mesta in njenega prebivalstva, bi morali povečati kanalizacijsko omrežje vsaj še za 18.000 m. Najbolj potrebni kanalizacije so kraji: Št. Vid, kjer okužba talne vode ne grozi le Št. Vidu, marveč celi Savski terasi, vključno vodarne v Klečah. Gradnja zbiralnega kanala ob Gradaščici je v zvezi z gradnjo novih inštitutov v tem delu mesta nujna in neodložljiva naloga. Z dograditvijo zbiralnega kanala bi vsaj delno rešili vprašanje kanalizacije za severozahodni del mesta, ki je brez kanalnih naprav. Prav tako je kritično vprašanje kanalizacije v Drenikovi ulici, na Celovski cesti, ob desnem bregu Ljubljanice, Glince in še cela vrsta manjših

kanalov. Enako važno pa je tudi redno vzdrževanje obstoječega kanalizacijskega omrežja, ki je danes v izredno slabem stanju. Zato bo treba rešiti tudi vprašanje stalne delovne sile. Danes, ko je kanalizacijsko omrežje 16.883 m daljše, kot je bilo leta 1941, imamo pri teh delih zaposlenih le 14 delavcev, 1941 pa jih je bilo najmanj 24 do 40.

Kako je preskrbljena Ljubljana s plinom? Mestna plinarna je bila zgrajena pred 90 leti s kapaciteto 5000 m³ na 24 h. Do leta 1939 se je proizvodnja dvignila na 5830 m³, danes pa znaša 8000 m³, medtem ko je potreba po najmanj 20.000 m³ dnevno. Samo gospodinjstva potrebujejo 12.000 m³ dnevno, industrija pa 8000 m³. Z dograditvijo komorne peči četvorke, ki smo jo pričeli graditi izvenplansko v preteklem letu, bo znašala proizvodnja 15.000 m³, torej še vedno 5000 m³ manj kot so današnje potrebe. Če pomislimo na potrebe plina za inštitute, ki bodo v letošnjem letu izročeni svojim namenom in ki bodo imeli brez dvoma pri preskrbi s plinom prioriteto, potem se bo že itak kritično stanje konec leta 1951 še poslabšalo, ko bomo morali plin odvzeti široki potrošnji, ki se ga je posluževala že 90 let. Poleg tega pa so sedanje peči v takem stanju, da so generalna popravila nujno potrebna že v letošnjem letu, kakor je tudi treba nabaviti električni katraner za izboljšanje kvalitete plina.

Vprašanje cestne železnice. Pred vojno je znašal dnevni promet na isti dolžini tramvajskega omrežja 25.656 potnikov, danes pa ima 118.823 ali 470 % več. Položitev dvojnega tira na Celovski cesti je nujna in neodložljiva, ker je obremenjenost te proge tolikšna, da je promet resno ogrožen. Novi bloki v Šiški, Litostroj in celotni razvoj mesta v tej smeri zahteva nujno rešitev tega vprašanja. Enako kritičen je položaj prometnih zvez z Bežigradom, kjer bomo šele v prihodnje pričeli s trolejbusnim prometom, ter zveza s Poljem, ki je zaradi pomanjkanja zvez kot V. rajon precej odrezan od mesta. Tudi tu se poleg omenjenih problemov ponovi vprašanje rednega vzdrževanja.

Kako je s cestami? Primeri Zaloške ceste, Streliške ulice, Domobranske, Tyrševe, Medvedove in Jesenkove ulice, Grudnovega in Gruberjevega nabrežja, Prul itd. nam najbolj zgovorno pričajo, da so ceste v obupnem stanju in to kljub temu, da smo samo za vzdrževalna dela v preteklem letu porabili 17 milijonov dinarjev, medtem ko je v letošnjem letu v proračunu predvidenih samo 10 milijonov. Res je, da bi mogli precejšen del teh poslov prenesti na RLO ter ob mobilizaciji državljanov tudi to vprašanje boljše reševati. Treba pa bo zagotoviti za ta dela večja investicijska sredstva, vsaj najnujnejše obnovitve in vzdrževalna dela. Saj se je površina cest od leta 1939 povečala od 700.000 m² na 2 milijona m² v letu 1950. Poleg tega pa je bilo pri vzdrževanju cest pred vojno zaposlenih 150 delavcev, danes pa le 65. Pri tem je treba poudariti, kako zelo se je povečal tudi tovorni promet.

Most čez Ljubljanico v Zalogu je v takem stanju, da predstavlja resno nevarnost, da se bo vsak čas zrušil, ali pa da ga bo v takem stanju brez težav odnesla voda, ker ni dovolj dvignjen nad nivojem vode.

Kakšne so potrebe po električni energiji na področju mesta v javne namene in za potrebe široke potrošnje? V zvezi z javno in hišno razsvetljavo je bilo v zadnjem času v Ljubljani dosti pritožb. Kje je iskati vzroke tako slabi preskrbi z elektriko? Omrežje, posebno pa transformatorske postaje so za veliko povečanje prešibke, kar se izraža posebno v tako zvanih konicah, ko potrebuje ne samo industrija, temveč tudi široka potrošnja električni tok, tako pravijo uslužbenci DES. Mislim, da bo treba bolj varčevati z električno

energijo, posebno v industriji ter tako omogočiti široki potrošnji dnevne minimalne količine, ki so ji potrebne. Mislim, da bi morale Državne elektrarne Slovenije situacijo preučiti in ukreniti vse, da se potrošniku zagamči potrebna električna energija.

Dotaknil bi se še vzdrževanja stanovanjskega fonda, oziroma obstoječih objektov sploh. Stanje stanovanjskih objektov v Ljubljani postaja iz leta v leto resnejše, ker nam ti vidno propadajo. Samo za najnujnejša vzdrževalna dela bi potrebovali 60 milijonov dinarjev. Če ne bomo poskrbeli za to, nam investicije v novogradnje ne bodo dale novih kapacitet, ker nam bodo ostale v znatno večjem obsegu propadale.

Tovariši in tovarišice ljudski poslanci! Navedenih problemov nisem predočil kot nekaj povsem novega. Smatral sem, da jih je potrebno poudariti predvsem zaradi tega, ker mislim, da bomo morali prav tem vprašanjem v bodoče posvetiti veliko več skrbi in razumevanja. Še vedno se komunalna dejavnost smatra le kot skrb lokalnih organov. Vendar mislim, da gre v tem primeru za tako vrsto dejavnosti, ki jo po njenem značaju ne moremo opredeliti niti po zvezni niti po republiški dejavnosti, ker smo na njih pravilnem in dobrem funkcioniranju vsi enako zainteresirani. V letošnjem letu je na področju Ljubljane planirano 406.527 milijonov investicij. Od tega odpade na zvezne investitorje 134.5 milijonov, na republiške pa 224.8 milijonov din. Samo na inštitute 57.5 milijonov, na univerzitetne zgradbe pa 62.9 milijonov. Nobeden od teh investitorjev pa ne predvideva niti dinarja investicij za komunalne naprave, kot n. pr. za kanalizacijo, vodovod, plin, električno omrežje itd. Vse te potrebe naj bi kril MLO iz svojih investicij, katere bodo zaradi prioritete, ki jo imajo še vedno ključni objekti našega petletnega plana, znašale komaj nekaj nad 10% od predvidenih potreb v Ljubljani.

Te investicije morajo biti vsekakor prvenstveno namenjene tistim problemom, ki najbolj prizadevajo življenje našega gospodarstva.

Vsako podcenjevanje in enostransko reševanje teh vprašanj prinaša vsem skupaj veliko gospodarsko škodo in ima težke posledice za naše prebivalstvo. Brez dobrega in pravilnega funkcioniranja komunalnih naprav se Ljubljana ne bo mogla razvijati, na čemer pa smo, mislim, vsi globoko zainteresirani.

Tovariši in tovarišice ljudski poslanci! Ker se moje poročilo nanaša na kritične probleme, mislim, da je treba ob priliki proračunske razprave predočiti ljudem, kako ogromne so naše potrebe. Naši delovni ljudje pa se v veliki meri zavedajo, da je v današnjih pogojih nemogoče v celoti zadostiti tem potrebam. To dokazuje tudi proračun, ki temelji na realnih postavkah, pa naj si bo to glede delovne sile ter materialnih ali finančnih sredstev. Prav zato tudi smatram, da je potrebno, da mi vsi glasujemo za predloženi proračun. (Ploskanje.)

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Besedo ima ljudski poslanec Bela Berglez.

Bela Berglez: Tovariši in tovarišice ljudski poslanci! Predlog državnega proračuna za leto 1951 in ekspozice predsednika vlade sta nam pokazala uspehe v preteklem letu in dala obenem jasno perspektivo za nadaljnjo graditev socializma. Na kratko se hočem dotakniti nekaterih vprašanj iz kmetijstva, predvsem vprašanj dviga kmetijske proizvodnje v privatnem kakor tudi v združnem sektorju.

Nedvomno je, da so za dvig kmetijske proizvodnje v privatnem sektorju najbolj pomembne kmetijske zadruge splošnega tipa z različnimi kmetijskimi odseki. V murskosoboškem okraju so se splošne kmetijske zadruge začele ustanavljati v 1946. in 1947. letu ter zajele velik del kmečkega prebivalstva. Takratne zadruge splošnega tipa so imele poleg trgovin še razne odseke, kot živinorejski odsek, odsek za semensko službo, za sadjarstvo in kasneje tudi precej močne združne ekonomije. Po raznih reorganizacijah se je delokrog teh zadrug izpreminjal. Odseki za trgovino so postali navadni prodajalci blaga, ki so ga dobili nakazanega od nadrejenih forumov, medtem ko odkupa niso več izvrševali. S tem, da splošne kmetijske zadruge niso več opravljale odkupov, so nastali mnogi problemi, zlasti glede izdatkov in plač ter so trgovinski odseki zašli v težkoče, ker niso bili sposobni kriti svojih stroškov. Takrat se je v okraju začela neke vrste centralizacija tako, da se je več kmetijskih zadrug pričelo združevati in so se nekatere slabše poslovalnice okrepile. Skoro isto se je dogajalo tudi z drugimi odseki, tako da so splošne kmetijske zadruge ostale brez živinorejskih odsekov in so tudi sadjarski in drugi odseki slabo delovali. Zaradi premajhne pozornosti s strani okrajnih forumov so zadruge v 1949. in 1950. letu zašle v razne težkoče, pri čemer so razni špekulantski elementi našli zavetja v teh zadrugah in špekulirali na račun teh zadrug. Po lanskoletni republiški partijski konferenci so okrajni forumi te napake uvideli in jih danes tudi odločno odpravljajo. Naše kmetijske zadruge splošnega tipa si danes znova ustvarjajo razne odseke, zlasti posvečajo veliko pozornost živinorejskim odsekom, ki jih imamo skoro pri vseh kmetijskih zadrugah. Ti živinorejski odseki se bodo združevali v živinorejske svete, katerih imamo v našem okraju 12. Če bomo živinorejskim odsekom posvečali zadostno pozornost, se bo to v veliki meri poznalo pri razvoju naše živinoreje, predvsem pa pri selekciji, mlečnosti itd.

Kakor živinorejski odseki se bodo morali v našem okraju razviti tudi odseki za sadjarstvo. V murskosoboškem okraju, zlasti na Goričkem, je dajalo sadjarstvo marsikateremu malemu kmetu precejšnje dohodke. Danes pa sadjarstvo v našem okraju propada, ker ga vsak dan uničuje kapar, čeprav daje ljudska oblast velike vsote za uničevanje škodljivcev, predvsem ameriškega kaparja, čeprav nudi strokovnjake, sredstva in škropljenje itd. Odseki za sadjarstvo pri splošnih kmetijskih zadrugah bodo morali prevzeti odgovornost za organizacijo tega dela. Če kmetijske zadruge ne bodo posvečale temu problemu zadosti pozornosti, bo naše sadjarstvo v bližnji bodočnosti propadlo.

Omeniti je potrebno tudi združne ekonomije. Že leta 1948 so se pri naših kmetijskih zadrugah splošnega tipa organizirale združne ekonomije, ki jih imamo v našem okraju 22. Pri podrobnem pregledu združnih ekonomij v našem okraju opazimo kaj različno sliko. Tiste združne ekonomije, ki imajo dobre upravne odbore in v katerih so dobri kmetovalci, uspevajo dobro ter je pri njih opaziti, da bodo v kratkem času prerasle v kmečke delovne zadruge. Žal pa imamo tudi take združne ekonomije, ki so v posmeh ne samo sovražnikom naše družbene ureditve, ampak vsem kmečkim delovnim ljudem. Velika krivda za tako stanje je pri krajevnih ljudskih odborih in vaških odborih Fronte, pa tudi samih združnih odborih, ki tem ekonomijam niso posvečali zadostne pozornosti, in ki so dopuščali, da so na njivah združnih ekonomij rasle koprive namesto, da bi s skrbno obdelavo pridelki teh ekonomij prispevali k izdatnejši preskrbi naših industrijskih središč in mest. Naši okrajni forumi se prav sedaj, ko smo tik pred občnimi zbori

splošnih kmetijskih zadrug jasno zavedajo raznih pomanjkljivosti ter sedaj pregledujejo vse napake, ki smo jih zagrešili v preteklem letu in ugotavljajo, da je treba posvečati mnogo več pozornosti kadrovskega vprašanju, to se pravi, da bodo v upravne odbore splošnih kmetijskih zadrug izvoljeni najboljši kmetovalci. Razumljivo je, da bodo dobro organizirane kmetijske zadruge lahko mnogo storile za dvig proizvodnje v našem privatnem sektorju.

Kmetijskih delovnih zadrug, ki smo jih pri nas v glavnem ustanavljali v 1949. letu, je v našem okraju 10. Žal pa moramo ugotoviti, da smo v preteklem letu tudi s temi zadrugami premalo sodelovali. Število kmečkih delovnih zadrug je ostalo isto kakor v 1949. letu in tudi po obsegu se niso razvile. V preteklem letu smo se borili z nekaterimi špekulanti, ki so zlezli v kmečke delovne zadruge samo zato, da bi lahko špekulirali in še nadalje izkoriščali delovne ljudi. Pri delu kmečkih delovnih zadrug smo opazili vrsto pomanjkljivosti, predvsem pa smo uvideli nujnost, da je treba KDZ močno razširiti, kajti le tako bomo lahko komasirali zemljo in izkoriščali tiste stroje, s katerimi zadruge že razpolagajo. Važno pa je pri tem poudariti tudi vprašanje združnih gradenj. Za združne gradnje so bili odobreni precejšnji krediti. Pri tem smo naleteli na precejšnje težave, nismo pa iskali zadostnih sredstev iz lokalnih virov, da bi izgradili potrebne združne objekte, bodisi hleve za govejo živino, bodisi svinjake itd. Ker predvideva predlog proračuna tudi v letošnjem letu precejšnja sredstva za dvig gospodarske moči našega združništva, moramo sredstva, ki so namenjena graditvi združnih objektov, v celoti izkoristiti. Naši okrajni forumi se zavedajo, da je za razširitev kmečkih delovnih zadrug potrebno predvesti veliko političnega dela in pa čim ostrejša borba proti špekulaciji. Prav v borbi proti špekulaciji smo v lanskem letu napravili vrsto večjih pomanjkljivosti. Pri izterjevanju obveznih oddaj smo grešili predvsem pri tem, da smo pri nekaterih predmetih ostali v zaostanku, predvsem glede obvezne oddaje belih žit. Ker v glavni odkupni sezoni odkupu nismo posvečali zadostne pozornosti, so špekulantje to priliko izkoristili in žito bodisi prodali na prostem trgu ali pa ga poskrili. Pri borbi proti špekulaciji je prav tako važna tudi odmera davka. Prav sedaj okrajni ljudski odbor in krajevni ljudski odbori pripravljajo, da bo račun narodnega dohodka čim bolj realen, na osnovi tega realnega računa bomo privatnega kmeta tudi obdavčili. Z dobrim političnim delom, z borbo proti špekulaciji in z izpolnjevanjem obveznosti bomo omogočili, da se bodo kmečke delovne zadruge pri nas pomnožile in razširile.

Dotaknil bi se še vprašanja melioracij v Prekmurju. V predlogu državnega proračuna so zajeta tudi melioracijska dela, predvidena v Prekmurju. Kako velikega pomena so melioracije za naše prekmursko kmetijstvo, smo videli v lanskem letu, ko nam je pretila poplava in napravila veliko škodo gospodarskim poslopjem in samemu kmetijstvu. Ko so se pred dvema letoma pričela melioracijska dela, so mnogi ljudje kritizirali, čemu je potrebno prekopati toliko obdelovalne zemlje in delati kanale. Ko je lansko leto v drugi polovici oktobra nastala poplava, pa so ljudje prišli do prepričanja, da je potrebno melioracijo čim preje končati. Že delno izkopani kanal je pokazal, kako velike vrednosti bodo za prihodnost izvršena melioracijska dela, ko je že ta le delno izkopani kanal pritegnil velike količine vode, ki smo jih odvajali preko močvirij in travnikov ter s tem rešili na stotine hektarov njiv z jesenskimi posevki. Na vseh množičnih sestankih so ljudje poudarjali potrebo po melioracijah ter sprejemali obveze v tekmovanju ob

deseti obletnici Osvobodilne fronte. Te obveznosti v prostovoljnem delu bodo skupno z izvajanjem proračuna prispevale, da se bo razbremenilni kanal v letošnjem letu dovršil še pred jesenskim deževjem in bo rešil mnogih skrbi naše kmetovalce, ter zagotovil nemoteno kmetijsko proizvodnjo na tisočih hektarjih orne zemlje v Prekmurju. Zato z veseljem izjavljam, da bom glasoval za predložen proračun, ki je veren izraz naše uspešne socialistične graditve. (Ploskanje.)

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Besedo ima ljudski poslanec Jakob Dernač.

Jakob Dernač: Tovariši in tovarišice ljudski poslanci! Dovolite mi, da se v zvezi s proračunsko razpravo nekoliko dotaknem tudi vprašanja naše prosvete.

Mnogokrat in ob najrazličnejših prilikah se poudarja izredna skrb, ki jo ima naša ljudska oblast za šolstvo, za vzgojo naših novih kadrov in za prosveto sploh. Ljudska oblast dviga raven splošne izobrazbe slehernega državljana svobodne domovine, ki pod modrim političnim vodstvom z našim učiteljem in voditeljem maršalom Titom na čelu gradi delovnemu ljudstvu boljšo in srečnejšo bodočnost.

Ako primerjamo povprečje posameznih postavk v predlogu proračuna za novo proračunsko leto, pa tudi v prejšnjih proračunih s proračuni iz časov buržoazne in monarhistične Jugoslavije, vidimo jasno, koliko več stori naša ljudska oblast za kulturo in prosveto, za dviganje šolstva in vsesplošne izobrazbe. Tolikšne skrbi za kulturo in prosveto ne najdemo nikjer drugje v svetu, čeprav so morda ponekod trenutno boljši materialni pogoji.

Pri nas je znanje, znanost, kultura in prosveta last vsega našega delovnega ljudstva, medtem ko se je bilo svoj čas ljudstvu treba boriti za osnovne kulturne in prosvetne pravice.

Kljub vsem objektivnim težavam v graditvi socializma v novi Jugoslaviji, za katere se moramo v največji meri zahvaliti verolomnosti današnjega vodstva SZ in ostalih kominformovskih držav, ki namerno in dosledno zavirajo socializacijo naše domovine, je uspelo našemu političnemu in državnemu vodstvu, da so se zagotovili potrebni krediti tudi za vzdrževanje obstoječega šolstva, istočasno pa tudi za ustanavljanje in razvijanje še novih in drugih prosvetnih ustanov. In prav v tem, da vztrajamo dosledno na liniji marksizma-leninizma, se kaže naša moč, čeprav nam revizionisti okrog kominforma očitajo prav nasprotno.

Postavke v proračunu nam jamčijo prioriteto prosvete, kulture in znanosti v službi ljudstva, v službi politične in kulturnoprosvetne moči socialistične Jugoslavije. Res je, da so pri nižjih organih ljudske oblasti še posamezniki, ki gledajo v proračunskih postavkah za kulturo in prosveto zgolj administrativne številke in breme pri izvajanju finančne politike, ter skušajo ta svoj odpor proti velikim postavkam v okrajnih in krajevnih proračunih za prosveto ter proti finančni in materialni pomoči revni dijaški mladini opravičevati s krilatico: »Kdo pa je tebi pomagal, ko si študiral?«

Podobno nerazumevanje za prosveto nahajamo ponekod tudi v vprašanju dokončne obnove šolskih poslopij, ki so bila kakorkoli poškodovana med NOB.

Ako pogledamo, kakšne so razmere v tem pogledu v krškem okraju, vidimo, da smo imeli tu 11 šolskih poslopij, ki so bila med NOB požgana ali kakorkoli drugače težje poškodovana. Po zaslugi pravočasne pomoči

ljudske oblasti pa je uspelo, da že v šolskem letu 1945/46 ni bilo nobenega kraja v krškem okraju, kjer se ne bi vršil redni pouk.

Pereče je tudi vprašanje ljudske prosvete. V krškem okraju okrajni kulturnoprosvetni center v Brežicah, ki združuje ljudsko prosveto za ves okraj, nima primernih prostorov za kulturnoprosvetno delovanje. S pomočjo lokalnih faktorjev se trudimo, da bi si v najkrajšem času uredili primerna poslopja in prostore za uspešno šolsko in izvenšolsko prosveto, potrebno pa bo pomoči tudi od zgoraj — saj je predsednik republiške planske komisije tov. Smole v svojem ekspezeju nakazal, da ima tudi republiška planska komisija za to leto v planu dokončno obnovo med NOB poškodovanih poslopij, kar naj velja tudi za druge kulturnoprosvetne ustanove. Želel bi samo to, da bi to stvar razumeli tudi podrejeni funkcionarji, ki v marsikaterih primerih stiskajo s sredstvi prav tam, kjer to ni potrebno in je celo škodljivo.

Po sili razmer uporabljajo v krškem okraju kot zasilne šolske prostore zapuščeno cerkvico v Gradcu v Gorjancih, kjer otroci pozimi zmrzujejo. Pouk v tem neprimernem prostoru ima za šolsko mladino sicer to prednost, da ji ni treba hoditi 2—3 ure v šolo, vendar je pouk v tako neprimernem prostoru samo začasna zasilna rešitev in je treba čimprej poiskati ali zgraditi primernejše šolsko poslopje.

Te stvari so glede šolske in izvenšolske prosvete pereče v krškem okraju in so verjetno tudi drugod ter jih bo treba nujno urediti, kar bo dolžnost višjih, kakor tudi nižjih forumov ljudske oblasti.

Smatram, da smo med drugimi nalogami, ki stojijo pred ljudskimi poslanci, odgovorni tudi za to, kako se rešuje kulturnoprosvetna politika na terenu in kako posamezni nižji funkcionarji ljudske oblasti izvršujejo navodila republiških in zveznih političnih in oblastvenih organov tudi v pogledu reševanja vseh kulturnoprosvetnih vprašanj, ki so v zvezi s sestavljanjem in izvajanjem okrajnih in krajevnih proračunov.

Prepričan sem, da nam bodo postavke, navedene v proračunskem predlogu LRS, ki ga sedaj obravnavamo, zagotovile dosledno in nemoteno izvajanje nalog tudi na kulturnoprosvetnem področju našega dela, da bomo dosledni naukom Marxa in Lenina mogli graditi in še nadalje razvijati kulturo in prosveto na vasi, v mestu in v industriji, v službi domovine, ljudstva in Partije, ter v korist našemu delovnemu človeku. Zato izjavljam, da bom z veseljem glasoval za predloženi proračun. (Ploskanje.)

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Besedo ima ljudski poslanec dr. Anton Melik.

Dr. Anton Melik: Tovariši ljudski poslanci! Dovolite mi, da se v proračunski razpravi oglašim k besedi kot eden predstavnikov znanstvenega delovnega področja. Bilo bi izredno instruktivno in prav gotovo za vsakogar poučno in prepričevalno, če bi mogli podrobno analizirati postavke, ki so v našem proračunskem predlogu odmerjene za znanstveno področje. Za tako analizo pa je prvič premalo časa, drugič pa ima vsakdo izmed poslancev pred seboj natisnjen proračunski predlog in si te postavke lahko sam ogleda.

Izkoriščam pa to priložnost, da opozorim našo skupščino na nekatera razmerja, ki pričajo, kako izredno visoko mesto zavzema znanstveno delo v našem proračunskem predlogu. Za ministrstvo za znanost in kulturo je odmerjenih skoro natančno 400 milijonov izdatkov, to se pravi nič manj

kakor 10 % celotnega republiškega proračuna. Če prištejemo zraven še postavke, ki so uvrščene v razna druga področja, pa brez težav najdemo še mnogo večjo vsoto. Za visokošolske naprave in ustanove so odmerjene visoke vsote, od katerih so mnoge razvrščene v postavkah za znanstvene inštitute v posameznih ministrstvih oziroma specialnih ustanovah. Iz razmotri vanj in iz podatkov predsednika planske komisije Janka Smoleta smo videli, kako velike vsote so odmerjene tudi investicijam za visokošolske inštitute in za druge inštitute, ki imajo s področja znanstvenega raziskovanja z našim narodnim gospodarstvom neposredno povezane naloge. Gotovo se še spominjate, da vsega programa, ki smo ga lani postavili v proračun za gradnje visokošolskih inštitutov, iz objektivnih razlogov nismo mogli izpolniti. Letos je uvrščenih v proračun obilo postavk za dovršitev tistih zgradb, ki so neobhodno potrebne in hkrati za tiste, ki so bile v lanskem ali prejšnjih letih že začete. Z nekaterimi za visokošolsko vzgojo važnimi inštituti smo morali nekoliko počakati in jih nismo mogli v tem letu uvrstiti v proračun. Dobro se zavedamo, da je naša skupnost in da je naša ljudska oblast trdno odločena zgraditi te inštitute in omogočiti njihovo delovanje, da pa je samo velika zadrega glede odločitve, katere gradnje naj pridejo preje na vrsto in so življenjsko najbolj potrebne, določala vrstni red ter zaradi tega nismo mogli uvrstiti v program vseh teh gradenj, tako kakor smo jih želeli in da nam ostajajo te kot program za bližnjo bodočnost.

Nadalje naj omenim Slovensko akademijo znanosti in umetnosti, ki je v proračunu primerno dotirana, pri čemer naj opozorim tovariše ljudske poslance, da je prav z delom naše ljudske skupščine ta naša znanstvena ustanova v preteklem letu oziroma v preteklih dveh letih dobila svojo obliko, da je sedaj organizirana in da prehaja na konkretno raziskovalno delo ter je mnogo teh del že izvršila, kar je tovarišem ljudskim poslancem že znano iz dnevnega časopisja, pri čemer pa naj zopet spomnim na podatke iz izvajanj ministra Janka Smoleta, kako se prav raziskovalni inštituti v okviru Slovenske akademije znanosti in umetnosti naglo gradijo in kako se prav v tem proračunskem letu, ki smo ga pravkar zaključili, najvažnejše zgradbe dovršujejo v zunanjem okviru, pri čemer naj poudarim, kako so te zgradbe, ki so najprej prišle na vrsto, neposredno povezane s funkcijskimi nalogami našega gospodarstva. Na katerem koli področju se ustavimo, vidimo, da je prav tam, kjer so potrebe najvišje in najneposrednejše, gradbeno delo pričeto in prepričan sem, da se bodo že v bližnji bodočnosti začeli kazati pozitivni sadovi teh del.

Nadalje mi dovolite, tovariši ljudski poslanci, da prav na kratko opozorim na veliko postavko, ki jo ima v našem proračunskem predlogu poglavje štipendij za študente. Mislim, da lahko brez pretiravanja rečem, da še nikdar ni imel naš naraščaj v znanstvenem področju toliko podpore in toliko pomoči od oblasti kakor sedaj. Postavka za štipendije študentov znaša v našem proračunskem predlogu nič manj kot 61 milijonov 500 tisoč dinarjev, kar ni nič manj kot 1 % celotnega republiškega proračuna. To je ogromna vsota, ki nam priča, kako velika skrb je posvečena čimprejšanji in čimboljši vzgoji naraščaja iz različnih področij dela, za katero visoka šola vzgaja naraščaj. Poleg tega pa so namenjene še znatne vsote za počitniška okrevališča študentov, subvencije za študentske domove, za počitniško prakso in posebej tudi velike vsote kot investicije za gradnje študentskih domov.

Tu in tam so se v zadnjih letih slišale pripombe, češ da prihajajo znanstveni strokovni kadri prepočasno iz naših visokih šol. Imel sem že priliko

in dolžnost opozoriti na tem mestu, da nam je bilo fizično nemogoče hitreje dajati strokovno izvežban naraščaj, ker so naše visoke šole imele v letih 1945/46 sorazmerno malo študentov in je bilo treba počakati, da je ta štiri ali petletna, ponekod celo šestletna doba minila in da prav lani in letos prehajamo v tisto dobo, ko bo po normalnem poteku študija mogoče, da znanstveni kadri v res ustrezajočem merilu prihajajo na svoja delovna področja.

Ob koncu naj opozorim še na poglavje o znanstvenem tisku. Vsi veste tovariši ljudski poslanci, da je konkretne izsledke in rezultate laboratorijskega dela treba publicirati v tisku znanstvenega značaja ter je to tisto merilo, ki nam omogoča primerjati naše znanstveno delo in je to odraz velike skrbi, ki jo oblast goji do znanstvenega področja. Ugotoviti moram velik napredek, da smo po res hudi stiski, o kateri sem tudi na tem mestu govoril, v lanskem letu napravili ogromen korak dalje v tej obliki, da je za potrebe Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter drugih znanstvenih ustanov, univerze itd., za ta tisk posebej določena tiskarna. S tem je ta problem v temelju rešen. Seveda pa je treba, da to tiskarno v bodoče opremimo tehnično v taki meri, da bo kos nalogam, ki ji bodo postavljene.

Iz vsega tega, tovariši ljudski poslanci, vidimo, da je skrb naše ljudske oblasti za znanost ogromna, treba pa je reči tudi, da se prav iz teh postavk za znanstveno delovno področje vidi, kako veliko funkcijsko nalogo ima znanstveno delo v našem gospodarstvu in naši socialistični graditvi. Prav ta proračun, ki bi ga bilo iz tega vidika vredno analizirati od točke do točke, nam dokazuje, kako tesna je ta povezava in kako je zares življenjska ter vsak dan nova. Zato se mi zdi, da je za vsakogar, ki je član te skupščine, govorim pa predvsem za tiste, ki smo iz znanstvenega delovnega področja, da je naravnost samo po sebi umljivo, da bomo s prepričanjem glasovali za predlog proračuna. (Ploskanje.)

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Besedo ima ljudski poslanec dr. Božidar Lavrič.

Dr. Božidar Lavrič: Tovariši in tovarišice ljudski poslanci! Ko razpravljamo o proračunu za prihodnje leto, mi dovolite, da navedem nekoliko ugotovitev in opozorim na nekatere probleme, ki so se pojavili in ki rastejo z graditvijo socializma na področju zdravstvene službe. Te pripombe so podane seveda z vidika centralne sanitetne ustanove, z vidika medicinske visoke šole in so to problemi, ki jih vidimo v vsakdanjem življenju in ki rastejo, rekel bi pred našimi očmi. Danes lahko ugotovimo, da je v petih letih po osvoboditvi naša zdravstvena služba kos vsem problemom s tega torišča, da je zdravstvena služba ogromno napredovala, pri čemer gre zahvala zlasti naši uvidevni ljudski oblasti, ki je dala vso podporo za njen razvoj in izpopolnitev, in vsemu zdravstvenemu kadru, ki je z ogromno požrtvovalnostjo dosegel velike uspehe in pripomogel s svojim delom h graditvi socializma.

Danes seveda še ugotavljamo, da nam v zdravstvu primanjkuje kadra. Primanjkuje nam predvsem zdravnikov, nič manjši problem pa ni pomanjkanje srednjega medicinskega kadra. Na naši medicinski visoki šoli je doslej končalo medicinski študij 156 zdravnikov, ki so ta študij prvič v naši zgodovini končali v slovenskem jeziku in ki že delajo na terenu. Nesorazmernost števíla srednjega medicinskega kadra v primerjavi s številom zdravnikov pa

se kaže v vse večji meri. Srednji medicinski kader je slej ko prej steber vse zdravstvene službe in prav v tem srednjem medicinskem kadru trpimo pomanjkanje. Da bi to nesorazmerje med srednjim medicinskim kadrom in med zdravniki ne imelo slabih posledic, je potrebno ustvariti ravnotežje in ta tako važen kader v zdravstveni službi popolnoma in pravilno izkoristiti. Različni so tudi vzroki za to, da danes še vedno primanjkuje zdravnikov na terenu. Eden od teh vzrokov je, da imamo danes relativno manj zdravnikov, kakor smo jih imeli pred drugo svetovno vojno, drug vzrok pa, da se pri mladih zdravnikih kaže tendenca ostati v mestih in se izogniti terenski službi. Ta pojav pa ima svoj vzrok tudi v nerazumevanju nekaterih krajevnih in okrajnih ljudskih odborov, ki niso znali dovolj zainteresirati zdravnikov in jim nuditi tudi primerne pogoje za njihovo življenje. Nadalje je pri tem pomanjkanju zdravnikov na terenu tudi nujno potrebno izboljšati transportno možnost in omogočati s tem hitrejšo delo naših zdravnikov. To je sicer do neke mere že izvršeno, vendar še ni v zadostni meri. Urediti je treba reševalno službo, ki predstavlja danes pravzaprav samo transportno organizacijo obolelih in ponesrečenih, ne predstavlja pa tiste sanitetne organizacije, ki bi dajala tudi prvo pomoč in ki bi lahko presojala ali je transport potreben ali ne. Če upoštevamo vse navedene težave, vidimo, da bomo morali zainteresirati mlade zdravnike in da bo potrebno uvesti neke vrste cirkulacijo mladih zdravnikov na teren in da bo potrebno šele po taki cirkulaciji dati možnost vsem tistim, ki se želijo posvetiti specialnemu študiju.

Za naše medicinske inštitute in klinike je bilo izredno važno in koristno tudi dejstvo, da je osebje postalo stalno in so se mesta sistemizirala. Tudi pri nas se je pokazalo, da je najboljši način dela delovna brigada, ki jo na zahodu imenujejo »team« ali ekipa, kar pa v naši socialistični državi po zgledu naših rudarjev in ostalih delovnih ljudi najbolj odgovarja pojmu brigade.

Medicinski študij na naši visoki šoli je podaljšan na šest let; zadnje leto študija ni ničesar drugega, kakor samo potrditev dejanskega stanja v prejšnjem študiju. To pomeni, da je tudi takrat, ko je študij trajal pet let, komaj 15 do 20% študentov končalo študij v tej dobi, medtem ko so vsi ostali končali v šestih letih. Danes imamo 840 študentov ter je namen pouka na medicinski visoki šoli vzgojiti predvsem zdravnika, ki ima harmonično znanje iz celotne medicine, ki ima splošen pregled in možnost presoje v vsej medicinski problematiki, s posebnim ozirom na potrebe terena. V naših učilnicah, laboratorijih in klinikah skušamo vzgojiti socialističnega zdravnika, ki se zaveda svoje odgovornosti pred skupnostjo, in ki se zaveda, da je človek najpomembnejša in največja dobrina socialistične države. Delo, ki je organizirano v zdravstveni službi, je sestavni del tudi tistega dela, ki se razvija na medicinski visoki šoli. Nikdar se v tako polni meri ni pokazala potreba, da bi bila medicinska visoka šola sestavni del splošne zdravstvene službe, in tista, ki daje znanstvene pobude in osnove za organizacijo zdravstvene službe. Medicinska visoka šola je dala inštruktorje in prenesla svoje delo tudi na večje centre, kot so to Maribor, Celje itd., ki bodo proli periferiji širili medicinsko znanost in dognanja in ki bodo ta dognanja prenesli do poslednjega praktičnega zdravnika na terenu. Osnovani zdravstveni svetli pomenijo ogromen napredek v naši zdravstveni službi in so to tisti organi, ki bodo nudili priliko vsakemu državljanu, da z zanimanjem spremlja razvoj naše zdravstvene službe in se aktivno udeležuje v razvoju njene organizacije in napredka.

V zadnjem času, zlasti pa v 1949. in 1950. letu se je pokazalo, kako važna je tudi poliklinična in ambulantna služba. Na tem področju smo danes še zelo šibki ter je potrebno, da v bodoče predvsem poliklinično in ambulantno službo kolikor mogoče podpremo in razširimo.

Nadalje bi si želel dotakniti vprašanja, ki postaja že izredno pereče in ki vam bo potem, ko vam ga bom razložil, postalo tudi razumljivo, da ga moramo nujno postaviti na eno izmed najvažnejših mest našega socialističnega zdravstva. V letu 1949 je bilo v naši državi okoli 700.000 poškodb, od katerih odpade na našo republiko okoli 95.000. To pomeni, da je bilo od vseh bolnikov, ki so bili sprejeti v bolnice, 18 % poškodovancev. Če upoštevamo še to, da je 65 % poškodovancev delalo v tovarnah in različnih industrijskih podjetjih, nam je važnost tega vprašanja potem popolnoma jasna. Zavedamo se, da je organizacija naše traumatološke službe danes še nezadostna in da še nismo dosegli tiste višine, ki jo zahteva pravilno zdravljenje poškodb. Prav tako pa se moramo zavedati, da moramo v bodoče ta problem intenzivneje in intenzivneje negovati.

Obremenitev bolnic je danes še velika, vendar ne samo zaradi tega, ker bi bil dotok bolnikov in poškodovancev tolikšen, kolikor zaradi tega, da po končanem zdravljenju, zlasti pri kroničnih obolenjih, nimamo prostora, kamor bi spravili ljudi, ki so bolniško zdravljenje že končali, pa še niso sposobni, da bi se že vrnili na delo. Zaradi tega mislim, da bi bilo treba osnovati centralno ustanovo, kamor bi pošiljali vse kronične primere in pa vse tiste, ki nimajo možnosti domače nege, da bi se v taki ustanovi čimprej usposobili za delo. Na ta način bi socialno zavarovanje prihranilo velike vsote denarja in bi bolniki in poškodovanci imeli možnost, da se načrtno in po najnovejših znanstvenih izsledkih zdravijo do kraja. Prav tako je potrebno, kakor sem že omenil, urediti poliklinično in ambulantno službo, ker je to sestaven del tistega področja, ki lahko najbolj razbremeni naše bolnice.

Pri poškodbah smo ugotovili nekatere najbolj ponavljajoče se poškodbe. Če dovolite, bi navedel kot primer, da smo v 1950. letu ugotovili, da je 95 primerov poškodb bilo zaradi neprevidnosti pri cirkularnih žagah in zaradi nezadostnih zaščitnih mer, ko so poškodovanci ostali delni invalidi in pa nekaj takih primerov, ko smo morali amputirati roko. Če se to leto za letom ponavlja, potem je jasno, da mora priti do koordinacije s traumatološko službo, ki signalizira take, neprestano se ponavljajoče nesrečne primere, ter se uvedejo zaščitne mere, ki so v obratu mogoče in potrebne.

Iz investicijskega plana vidimo, da je na prvem mestu dograditev že obstoječih objektov. To se nam zdi pravilno, ker vemo, da bomo na ta način najbolj koristili izgradnji naše socialne in zdravstvene službe in ker so nekatere periferne bolniške ustanove v petih letih že precej napredovale ter so dobro urejene, bomo tako v prihodnjih letih lahko posvetili večjo pozornost ureditvi centralnih ustanov.

Dodeljevanje blagovnih deviz za tiste predmete in pripomočke, ki jih sami ne produciramo, je treba prav tako vzeti v pretres za prihodnje leto, da se ne bo več dogodilo, da bi ustanove, ki zdravijo poškodbe, ostale dva ali tri tedne brez rentgenskih filmov.

Krepitev zdravstvene službe, medsebojna povezava znanstvenih in centralnih kliničnih ustanov s perifernimi, pomeni krepitev tudi obrambne sile naše države. Ker imamo v našem proračunu vse elemente, ki upoštevajo te probleme, in ker pomeni proračun za prihodnje leto veliko podporo v

izgradnji socializma in ker ta proračun krepi naše največje pridobitve iz narodnoosvobodilne borbe, to je svobodo, neodvisnost in suverenost, zato izjavljam, da bom glasoval za proračun. (Ploskanje.)

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Ker je spisek govornikov izčrpan, zaključujem razpravo. Vlada Ljudske republike Slovenije je predložila Ljudski skupščini LRS naslednji amandman in sicer predlaga, da se zakonu o državnem proračunu za leto 1951 doda nov 15. člen, ki naj se glasi: »V zvezi z zakonom Ljudske skupščine FLRJ o podaljšanju izvajanja zakona o petletnem planu za razvoj narodnega gospodarstva FLRJ v letih 1947 do 1951 z dne 30. XII. 1950, se izvršitev nalog iz zakona o petletnem planu razvoja narodnega gospodarstva v LRS v letih 1947 do 1951, ki niso zajete v proračunu LRS za leto 1951, prenese v proračunsko leto 1952.«

Sedanji 15. člen zakonskega predloga postane tako 16. člen zakonskega predloga.

Ta dodatek je v predloženem zakonskem predlogu o državnem proračunu za leto 1951 potreben zato, ker je Ljudska skupščina FLRJ podaljšala petletni plan za eno leto. Tudi v Ljudski republiki Sloveniji ne bo mogoče izvršiti vseh nalog iz republiškega petletnega plana in je zato potrebno, da se njihova izvršitev odloži za eno leto.

Prosim poročevalca odbora za gospodarski načrt in finance, da izjavi, ali se odbor za gospodarski načrt in finance strinja s tem amandmanom.

Dr. Miha Kambič: Tovariši ljudski poslanci! Odbor za gospodarski načrt in finance je razpravljal o amandmanu, ki ga predlaga vlada LRS, s katerim se podaljšuje izvršitev petletnega plana za eno leto ter sklenil, da amandman v celoti sprejme in istočasno predlaga, da ga tudi skupščina sprejme brez spremembe.

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Prehajamo na glasovanje in prosim tovariše ljudske poslance, kdor je za predlog državnega proračuna Ljudske republike Slovenije za 1951. leto skupno z amandmanom, naj dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Hvala. Je kdo proti? (Nihče.) Ugotavljam, da je predlog državnega proračuna za leto 1951 skupno z amandmanom soglasno sprejet in ga bo ljudska skupščina v smislu ustave in poslovnika predložila Prezidiju Ljudske skupščine LRS, da ga razglasi.

Prehajam na drugo točko dnevnega reda, to je k razpravi in sklepanju o predlogu zakona o državnem zaključnem računu Ljudske republike Slovenije za leto 1949. Pričenjam razpravo in prosim poročevalca odbora za gospodarski načrt in finance, da da poročilo.

Franc Furlan: Tovariši ljudski poslanci! Prečital bom poročilo odbora za gospodarski načrt in finance k predlogu zakona o državnem zaključnem računu Ljudske republike Slovenije za leto 1949, ki se glasi:

Odbor za gospodarski načrt in finance je na svoji 6. seji dne 10. januarja 1951 razpravljal o predlogu zakona o državnem zaključnem računu Ljudske republike Slovenije za leto 1949, ki ga je na podlagi 61. člena ustave predložila Ljudski skupščini vlada LRS.

Pri razpravi o tem zakonskem predlogu je odbor ugotovil, da so v proračunu planirani dohodki ne samo realizirani, temveč preseženi za 38%, kar je dokaz stalnega napredovanja našega socialističnega gospodarstva.

Presežek dohodkov se je v celoti uporabil za finansiranje gospodarstva in sicer pretežno za investicije.

Po razpravi in sklepanju v načelu in podrobnostih je odbor z glasovanjem soglasno sprejel predlog zakona o državnem zaključnem računu Ljudske republike Slovenije za leto 1949 v celoti.

Na seji je bilo to poročilo prečitano in odobreno ter je bil za odborovega poročevalca določen ljudski poslanec Franc Furlan.

Poročilo pošilja odbor za gospodarski načrt in finance Ljudski skupščini LRS s predlogom, da ga v celoti sprejme in predlog zakona o državnem zaključnem računu LRS za leto 1949 v predloženih obliki uzakoni. Predsednik, tajnik in člani odbora.

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Ali se kdo od ljudskih poslancev prijavi k besedi (Nihče.) Ker nihče, zaključujem razpravo in preidem na glasovanje. Kdor je za predloženi zakonski predlog, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Hvala! Je kdo proti? (Nihče.) Ugotavljam, da je predlog zakona o državnem zaključnem računu Ljudske republike Slovenije soglasno sprejet in bo poslan Prezidiju Ljudske skupščine LRS, da ga razglasi.

Predlagam ljudski skupščini, da zaključimo današnjo sejo. Ali sprejme skupščina moj predlog? (Sprejme.) Zaključujem 1. sejo IV. izrednega zasedanja Ljudske skupščine LRS. Druga seja IV. izrednega zasedanja bo jutri 13. t. m. ob 10. uri dopoldne.

Seja je bila zaključena ob 19.50.

2. seja

IV. izrednega zasedanja

Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije

ki se je vršila dne 13. januarja 1951 v Ljubljani

Predsednik: dr. Ferdo Kozak.

Tajnik: Miloš Ledinek.

PRISOTNI ČLANI VLADE:

Miha Marinko, predsednik vlade LRS;
Marijan Brečelj, podpredsednik vlade in predsednik sveta za zakonodajo in izgradnjo ljudske oblasti;
Boris Kraigher, minister za notranje zadeve;
Ivan Regent, minister za prosveto;
Boris Zihlerl, minister za znanost in kulturo;
Zoran Polič, minister za finance;
Martin Greif, minister za delo;
Jože Borštnar, minister za trgovino in preskrbo;
Franc Simonič, minister za kmetijstvo;
dr. Jože Potrč, minister za ljudsko zdravstvo;
dr. Heli Modic, minister za pravosodje;
Jaka Avšič, minister za gozdarstvo;
Tone Šušteršič, minister za lokalni promet;
dr. Marjan Ahčin, minister za socialno skrbstvo;
Leopold Krese, minister za državne nabave;
Janez Vipotnik, minister za izvoz in uvoz;
dr. Jože Pokorn, minister v vladi;
Viktor Avbelj, minister, predsednik sveta za blagovni promet;
Janez Hribar, minister, predsednik sveta za kmetijstvo in gozdarstvo;
Tone Fajfar, minister, predsednik sveta za lokalno gospodarstvo;
Franc Popit, minister, generalni direktor za rudarstvo;
Tomo Brejc, minister, predsednik komiteja za lokalno industrijo.

Ob 10.20 je predsednik Ljudske skupščine LRS dr. Ferdo Kozak pričel 2. sejo IV. izrednega zasedanja Ljudske skupščine LRS z naslednjimi besedami:

Pričenjam 2. sejo IV. izrednega zasedanja Ljudske skupščine LRS. Zapisnik današnje seje bo vodil tajnik Miloš Ledinek. Prosim tajnika Jožeta Jurača, da prečita zapisnik prve seje. (Tajnik Jože Jurač prečita zapisnik prve seje.) Ali ima kdo izmed ljudskih poslancev kako pripombo k prečitnemu zapisniku. (Nihče.) Ker nihče, je zapisnik odobren in se podpiše. (Predsednik in tajnik podpišeta zapisnik.)

Prehajam na dnevni red. Nadaljnja točka dnevnega reda je razprava in sklepanje o predlogu zakona o odpravi oblasti kot upravnoteritorialnih enot v Ljudski republiki Sloveniji. Pričenjam razpravo in prosim poročevalca zakonodajnega odbora, da da poročilo.

Ivan Trojar: Poročilo zakonodajnega odbora k predlogu zakona o odpravi oblasti kot upravnoteritorialnih enot v Ljudski republiki Sloveniji se glasi:

O tem zakonskem predlogu je odbor razpravljal na seji dne 10. januarja 1951 in ga iz razlogov njegove obrazložitve po Svetu za zakonodajo in izgradnjo ljudske oblasti vlade LRS v načelu soglasno sprejel.

Pri glasovanju od člena do člena je odbor soglasno sprejel vse predlagane člene, s sledečima tudi soglasno sprejetima dopolnitvama:

1. V prvem in drugem odstavku 3. člena se za besedami »okrajnih ljudskih odborov« zaradi preciznosti vstavijo besede »ter ljudskih odborov mest, izvzetih iz okraja«.

2. Prvemu odstavku 4. člena se dostavi stavek: »Oblastni odbor Goriške oblasti obdrži začasno svoje dosedanje pristojnosti, dokler Prezidij Ljudske skupščine LRS njegovih pristojnosti, določenih z Ukazom (Uradni list LRS št. 19—109/49) in z republiškimi zakoni, oziroma vlada LRS odnosno pristojni republiški organi pristojnosti, določenih z njihovimi pravnimi predpisi, ne prenesejo na druge državne organe.«

Ta dopolnitev se zdi zakonodajnemu odboru potrebna zato, da se pri dani vsebini 2. in 3. člena zakonskega predloga odpravi vsak dvom glede pristojnosti oblastnega ljudskega odbora za Goriško oblast, ki bo začasno posloval še naprej. Kot eden izmed številnih konkretnih primerov, ki bi lahko napravili dvom glede nadaljnje pristojnosti oblastnega ljudskega odbora Goriške oblasti, naj služi 7. točka Ukaza Prezidija Ljudske skupščine LRS št. 1—109/49, ki določa, da izdajajo oblastni ljudski odbori o uslužbenskih razmerjih svojih uslužbencev odločbe; ta ukaz je po 2. členu zakonskega predloga, ki ne dela nikake razlike med Goriško oblastjo, ki bo še obstojala, in drugimi oblastmi, ki se bodo z zakonom definitivno ukinile, razveljavljen in izgleda torej iz besedila zakonskega predloga, da oblastni odbor Goriške oblasti te pristojnosti nima več, ter nastane dvom, kdo bi bil v takih primerih odslej pristojen. S predlagano dopolnitvijo pa postane zakon popolnoma jasen in da obenem v dopolnilnem stavku navedenim forumom tudi možnost, da po potrebi polagoma odpravljajo dosedanje pristojnosti oblastnega ljudskega odbora Goriške oblasti.

Nato je odbor soglasno sprejel zakonski predlog v celoti z navedenima dopolnitvama.

To poročilo je bilo prečitano in odobreno, za odborovega poročevalca pa je bil določen Ivan Trojar.

Poročilo se pošilja Ljudski skupščini LRS s predlogom, da zakonski predlog uzakoni z obema navedenima dopolnitvama. Predsednik, tajnik in člani odbora.

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Besedo ima podpredsednik vlade LRS dr. Marijan Breclj.

Dr. Marijan Breclj: Tovariši ljudski poslanci! Za vsakogar, ki zasleduje delo naših političnih in oblastvenih organov v vprašanih graditve oblasti in organizacije državne uprave, ne more biti presenečenje sedanji predlog vlade za ukinitvev oblasti kot posebnih upravnoteritorialnih enot v naši republiki. Že v prvi polovici lanskega leta se je vloga oblastnih ljudskih odborov in s tem v zvezi tudi njihova organizacijska struktura bistveno spremenila. Ukaz Prezidija Ljudske skupščine FLRJ iz marca 1949 kakor oba zakona naše Ljudske skupščine o ustanovitvi oblasti ter o volitvah in delu oblastnih ljudskih odborov od maja 1949, sta predvidela ustanovitev oblastnih ljudskih odborov kot posebne in popolne stopnje v organizaciji ljudske oblasti in državne uprave. Takratna odločitev je temeljila na ugotovitvi, da so se naloge lokalnih organov državne oblasti in uprave v krajevnih, mestnih in okrajnih ljudskih odborih zaradi graditve socializma v toliki meri povečale, da se republiške vlade oziroma njihova ministrstva niso mogla več neposredno baviti z operativnimi nalogami ljudskih odborov, ker bi pomenila taka preobremenitev nujno slabljenje občega vodstva in kontrolne funkcije republiških vlad. Potreba krepitve organov lokalne oblasti in uprave v smeri utrjevanja samostojnosti in dviga njihovega strokovnega dela je zahtevala intenzivnejšo skrb za posamezne okrajne ljudske odbore, katero republiške vlade niso bile sposobne dati v zadostni meri. Prav tako je bilo potrebno razbremeniti republiške vlade številnih funkcionalnih poslov, ki so jih vršili kot drugostopna oblast okrajnih oziroma mestnih ljudskih odborov, in prenesti znaten del kompetene na nižje organe. To zaradi takratnega obsega in sistema upravnih poslov ter zaradi šibkosti organov lokalne uprave še niso mogli teh poslov prevzeti okrajni ljudski odbori. Vse to je narekovalo potrebo po ustanovitvi oblastnih ljudskih odborov kot novega organa državne oblasti in uprave, ki bi poleg prevzema konkretnih funkcionalnih in operativnih poslov zagotovil z organizacijo inštruktorske službe hitrejši in uspešnejši razvoj nižjih lokalnih organov. Vse republike, razen najmanjše Črne gore, so pristopile k organizaciji oblastnih ljudskih odborov in jih do konca leta 1949 v glavnem formirale. Razumljivo je, da so bile izkušnje, ki so jih pokazale oblasti kot nov organ v naši državni organizaciji, v nekaterih stvareh v vseh republikah enake, v drugih spet različne. Že sama velikost posameznih republik, število prebivalstva ter število okrajnih in krajevnih ljudskih odborov je potrdila večji oziroma manjši pomen in potrebo oblastnih ljudskih odborov. Srbija, Hrvatska, deloma tudi Bosna je v vsakem primeru občutila večjo potrebo po vmesnem organu med republiško vlado in okrajnimi ljudskimi odbori kot pa n. pr. Makedonija in Slovenija. V tem pogledu so izkušnje različne in z njimi tudi različna ocena o potrebi in o koristi oblastnih ljudskih odborov. V vprašanih povečanja državnega aparata, ponavljanja poslov, počasnejšega izvrševanja določenih zadev spričo obstoja vmesnega organa državne oblasti in uprave med republiko in okraji pa so bile izkušnje več ali manj povsod enake. Iz tega razloga se je že v prvi polovici lanskega leta izvršila temeljita reorganizacija oblastnih ljudskih odborov, temeljita v tem,

ker so ohranili v glavnem le še značaj inštruktorskih organov in ne več v polnem smislu organa državne oblasti in uprave, kakor so bili oblastni ljudski odbori zamišljeni ob njihovi ustanovitvi. Nadaljnji naš razvoj v pogledu graditve ljudske oblasti in izboljševanja državne uprave, ki je bil predvsem v preteklem letu zelo intenziven in plodovit, je vedno določeneje kazal, da oblastni ljudski odbori v teritorialno manjših republikah niso nujno potrebni organi in da se lahko zaradi važnih sprememb in novosti v organizaciji gospodarstva in državne uprave, ki so se v preteklem letu izvršile in zaradi pomenitve državne administracije odpravijo. Ljudska republika Makedonija je n. pr. odpravila oblasti že pred nekaj meseci.

Napačno bi bilo ugotavljati sedaj, ko predlagamo odpravo oblasti v naši republiki, da oblastni ljudski odbori v preteklem letu niso prispevali svojega pozitivnega deleža v utrjevanju lokalnih organov državne oblasti in uprave, bilo bi pa tudi napačno to njihovo pozitivno vlogo pretiravati samo zato, da bi sedaj naknadno utemeljevali vso smiselnost in upravičenost takratne naše odločitve. Vsekakor je bila organizacija oblastnih ljudskih odborov razvojno utemeljena, kar še danes dokazuje praksa večjih republik; razlog za njihovo ustanovitev v naši republiki pa je bil tudi v principialnem stališču, da je pravilno stremeti v vsej državi za enotno strukturo državne oblasti in uprave tudi v lokalnih organih. Če danes utemeljujemo potrebo odprave oblasti v naši republiki, utemeljujemo to z dosedanjimi izkušnjami v poldrugem letu, s teritorialno manjšim obsegom naše republike; predvsem pa zaradi bistveno novih in pomembnih sprememb, ki smo jih izvršili in ki jih izvršujemo v poslednjem času v organizaciji gospodarstva in državne uprave. Zakon o upravljanju državnih gospodarskih podjetij po proizvajalcih samih, to je uvedba delavskih svetov in upravnih odborov kot neposrednih upraviteljev gospodarskih podjetij in ustanov v vseh panogah našega gospodarstva, je vsekakor bistveno spremenila dosedanji način upravno-operativnega vodstva gospodarskih podjetij. Bodoči predpisi, ki bodo v najkrajšem času uredili tudi vprašanje višjih gospodarskih združenj, bodo v celoti odzeli državnim organom operativne naloge pri vodstvu gospodarskih podjetij in ustanov. Nadalje: decentralizacija, ki se je v znatni meri pričela izvajati v lanskem letu in ki se mora še v večji meri nadaljevati v obliki prenašanja poslov od republiške vlade na okraje, omogoča republiškim vladam v večji meri in uspešneje izvrševati splošne vodstvene in nadzorne funkcije in utrjuje ljudske odbore v njihovi samostojnosti. Uspehi demokratizacije državne uprave, ki dobiva predvsem z zbori volivcev in s sveti in komisijami državljanov konkretne oblike borbe proti birokratizmu v državni upravi, se kažejo v znižanju državnega aparata in v samostojnejšem vodstvu poslov po okrajnih ljudskih odborih. Poseben razlog, ki poleg naštetih govori za to, da odpravimo oblasti, je štednja. Če smo pričeli v drugi polovici preteklega leta sistematično razmotrivati vprašanja, kako organizirati čim cenejšo državno upravo, kako sprostiti čimveč delovne sile v korist proizvodnje in za večje uspehe v prosveti, zdravstvu in pri znanstvenem delu, govore vse te okolnosti brez dvoma za to, da odpravimo oblastne odbore in da njihove dosedanje naloge smotrno porazdelimo med republiške organe in okrajne oziroma mestne ljudske odbore.

Predloženi osnutek zakona predvideva, da rešuje to vprašanje, na koga naj preidejo dosedanji posli oblastnih ljudskih odborov, Prezidij Ljudske skupščine LRS oziroma naša republiška vlada. Posebej pa je treba poudariti, da ta sprememba ne bo povzročila nobene motnje v poslovanju državne

uprave pri nas. Že od lanske pomladi, ko so se oblastni odbori reorganizirali v smislu inštruktorskih organov, so postopoma prenašali posamezne posle na republiško vlado ali na okrajne ljudske odbore, tako da sedaj, ko predlagamo tudi formalno razpustitev oblastnih ljudskih odborov, dejansko nimajo več skoro nobenih lastnih kompetenc. Iz tega razloga ne bo ukinitve oblastnih ljudskih odborov v ničemer povzročila zastoja v poslovanju republiških in okrajnih organov, ampak bo le dolžnost Prezidija in vlade, da bosta prilagodila sedanjemu dejanskemu stanju tudi vse pravne predpise, ki so se nanašali na oblastne ljudske odbore.

Zakonski osnutek predvideva še začasno poslovanje goriške oblasti. Zaradi obstoja ministrstva za novo osvobojene kraje, ki izvršuje določene posle za Slovensko Primorje, je nujno, da vodi te naloge na tem področju en sam organ. Gre tu predvsem za izvajanje investicij iz zveznega proračuna v korist Slovenskega Primorja. Praktično ne bi bilo mogoče, da bi te naloge izvajali posamezni okrajni ljudski odbori, ampak je nujno, da jih izvajajo oblastni odbori po svojih organih in podjetjih. Sicer pa velja za goriško oblast isto kot za ostali dve oblasti pri nas, da se kot upravnoteritorialna enota ter kot organ državne oblasti ukine s to razliko, da dan samega prenehanja določi Prezidij. Toliko v kratko utemeljitev.

Zakonodajni odbor je predlagal spremembo oziroma dopolnitev 4. člena zakonskega predloga tako, kot ga je prečital poročevalec. V imenu vlade izjavljam, da se vlada s to spremembo strinja. Pojasniti pa moram, da je sedanja formulacija 4. člena odgovarjala vprašanju, za katerega smatra odbor, da ga je treba pojasniti. Gre namreč za to, da dokler Goriška oblast obstoja, toliko časa kompetence, ki jih imata prezidij in vlada glede prenašanja poslov, za njo pač ne veljajo.

Predlagam, da skupščina ta zakonski osnutek sprejme. (Ploskanje.)

Predsednik dr. F e r d o K o z a k : Ali se še kdo od ljudskih poslancev prikloni k besedi? (Nihče.) Ker nihče, zaključujem razpravo in prehajam na glasovanje. Kdor je za predloženi zakonski predlog, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Hvala. Je kdo proti? (Nihče.) Ugotavljam, da je predlog zakona o odpravi oblasti kot upravnoteritorialnih enot v Ljudski republiki Sloveniji soglasno sprejet in bo v smislu ustave in poslovnika poslan Prezidiju Ljudske skupščine LRS v razglasitev.

Prehajam na naslednjo točko dnevnega reda in sicer na razpravo in sklepanje o predlogu zakona o dopolnitvi zakona o obrtništvu.

Pričenjam razpravo in prosim poročevalca zakonodajnega odbora, da da poročilo.

Alojz Colarič: Tovariši ljudski poslanci! Prečital bom poročilo zakonodajnega odbora k predlogu zakona o dopolnitvi zakona o obrtništvu, ki se glasi:

O tem zakonskem predlogu je odbor razpravljal na seji dne 10. januarja 1951. Ko je odbor svoječasnno razmotrival predlog zakona o obrtništvu, ni smatral za potrebno, predlagati kako dopolnitev od vlade predlaganega besedila 74. člena; drugi odstavek tega člena namreč pove, za kaj se smejo porabiti dohodki zadruga, tako da se da že iz tega odstavka pač točno sklepati, da se smejo deliti med zadrugnike v obliki udeležbe pri dobičku. Ker pa sledi iz obrazložitve sedanjega zakonskega predloga, da so pač v praksi v tem pogledu nastali dvomi, je zakonodajni odbor, da se onemogoči

vsaka napačna razlaga 74. člena zakona o obrtništvu, soglasno sklenil, da je treba zakonski predlog v načelu sprejeti.

Odbor je nato soglasno sprejel oba člena zakonskega predloga posamič in zakonski predlog v celoti brez vsake spremembe.

Prečitano in odobreno je bilo poročilo, za odborovega poročevalca pa določen Alojz Colarič.

Poročilo se pošilja Ljudski skupščini LRS s predlogom, da ga sprejme in zakonski predlog brez vsake spremembe uzakoni. Predsednik, tajnik in člani odbora.

Predsednik dr. F e r d o K o z a k : Ali se kdo izmed ljudskih poslancev prižaji k besedi? (Nihče.) Ker nihče, zaključujem razpravo in prehajam na glasovanje.

Kdor je za predlog zakona o dopolnitvi zakona o obrtništvu, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.)

Ugotavljam, da je predlog zakona o dopolnitvi zakona o obrtništvu soglasno sprejet in bo v smislu določil ustave in poslovnika poslanec Prezidijski Ljudske skupščine LRS, da ga razglasi.

Prehajam na 5. točko dnevnega reda, to je na poročilo anketnega odbora Ljudske skupščine LRS za preiskavo načina in stanja preskrbe v Ljudski republiki Sloveniji.

Prosim poročevalca tega anketnega odbora, da da poročilo.

M a t i j a M a l e ž i č : Tovariši ljudski poslanci! Anketni odbor za preiskavo načina in stanja preskrbe je opravil svojo nalogo, ki mu jo je dala skupščina na ta način, da je v svojo pomoč organiziral več komisij in podkomisij, in sicer posebno komisijo za proučevanje načina preskrbe, komisijo za menze in ekonomije, komisijo za zdravstvene in socialne ustanove in komisijo za prosto trgovino. Vsaka teh komisij je za posamezne probleme ali tudi za poedine teritorije (okraje, oblasti, mesta) osnovala vrsto podkomisij. Tako je bilo v celotno delo anketnega odbora pritegnjeno sorazmerno veliko število sodelavcev.

Glavno delo je anketni odbor opravil v mesecu juliju in avgustu. Zaradi tega so nekateri zaključki in predlogi zastareli, ker so jih medtem bodisi zvezni ali republiški organi že uresničili. Kljub temu jih anketni odbor navaja.

Anketni odbor ugotavlja, da so odgovorni organi trgovine in preskrbe pri reševanju težkega problema preskrbljenosti v glavnem vložili vse napore in se požrtvovalno borili za premagovanje težkoč.

Pri presojanju stanja preskrbe v letošnjem letu nam mora biti jasno, da smo na objektivne težave, katere so v preskrbi bile, ki jih občutimo tudi danes in katere bodo obstojale v določeni meri še v bodoče, računali, da smo te objektivne težave v neki meri predvidevali naprej, da pa so nastopili momenti, kateri niso bili predvideni, so pa situacijo še poslabšali.

Že ob postavljanju oziroma sprejemanju petletnega načrta so najodgovornejši funkcionarji našega vodstva opozarjali na to, da bomo morali ob izvajanju plana prebroditi precejšnje težave, kar seveda velja tudi za preskrbo.

Kot vse ostale probleme našega gospodarstva je nujno tudi preskrbo analizirati s stališča razvoja celotnega gospodarstva, iz vidika graditve socializma pod posebnimi pogoji. Upoštevati moramo, da je vsa borba za dvig življenjske ravni vprav v borbi za dovršitev ključnih objektov in panog petletnega plana. Dokler ne ustvarimo osnovnih pogojev, to je dokler ne

izgradimo težke industrije in dovršimo elektrifikacije, nimamo realne podlage, ne moremo imeti jamstva, da bomo na kakršen koli način mogli doseči trajen dvig življenjskega standarda.

Upoštevati moramo, da pri našem kmetijstvu danes še niso podani niti objektivni, niti subjektivni faktorji, ki so potrebni, da se kmetijstvo dvigne iz podedovane zaostalosti in primitivnosti. Te faktorje s prvo petletko šele ustvarjamo z jasno zavestjo in perspektivo, da je dvig kmetijske produkcije in socialistične preobrazbe kmetijstva, pa tudi kmeta, pogoj za zadostitev potreb preskrbe prebivalstva s prehranjevalnimi in delom industrijskih proizvodov.

Pri istočasnem razvijanju industrije in kmetijstva (in vseh ostalih panog) pa nujno nastanejo disproporcije. Na to smo bili pripravljani. Na to je naše vodstvo stalno opozarjalo, tega se zavedajo tudi naše delovne množice.

V zavesti, da se moramo danes marsičemu odreči, da moramo danes nujno dati prednost graditvi ključnih objektov, dati prednost uvozu strojev za težko industrijo pred uvozom potrošnih predmetov, če hočemo jutri doseči višji standard, moramo voditi uporno borbo za odstranjevanje težav in s tega stališča ocenjevati dosežene uspehe.

Samo zaradi tega, ker s tako perspektivo gledamo na razvoj dogodkov, smo mogli vztrajati tudi takrat, ko so se pred nas postavile nove — nepričakovane — objektivne zapreke. Gospodarska blokada, ki je sledila resoluciji infombiroja, nas je v gospodarskem razvoju trdo prizadela. Posledica nenadejane prekinitve gospodarske izmenjave z državami vzhodnega bloka so se v precejšnji meri odrazile v preskrbi že lani, še bolj pa občutile v prvi polovici letošnjega leta. Blago, ki je bilo planirano, je izpadlo tako nenadoma, da ga ni bilo mogoče nadomestiti, ne da bi se občutili časovni izpadi.

Pri analizi angažiranja lastnih sil in sredstev v pogledu preskrbe in pri protučevanju poedinih tudi drobnih primerov je anketni odbor ugotovil, da precejšnji del slabosti in izpadov v preskrbi s prehranjevalnimi predmeti izvira iz odkupa. Kmetijstvo ne izpolnjuje obvez do skupnosti. Individualni kmetijski proizvajalci in kmečke delovne zadruge bi kljub obstoječim objektivnim zaprekam mogle in morale dati več, kot so za skupne potrebe v zadnjem letu dale. Uvideti je treba, da se vodi danes na vasi težka politična in gospodarska borba proti špekulantskim elementom. Niso redki primeri, ko posamezniki ne le izigravajo skupne napore, temveč se upirajo tudi ukrepom oblasti v gospodarskih vprašanjih. Tako kljub zalaganju in požrtvovalnim naporom odgovornih organov odkupa in trgovine preskrba v potrošniških centrih ni redna.

Vendar nas obstoj objektivnih zaprek in subjektivne napake, ki se pojavljajo, ne sme demobilizirati pri nadaljnji, še ostrejši in upornejši borbi za popolno odstranitev subjektivnih napak in premagovanje objektivnih vzrokov.

Prevevati nas mora ne le zavest, da je naša sedanja težavna borba in situacija v preskrbi tesno povezana s skupnim naporom za doseg glavnega smotra, zmage pri izvršitvi postavljenega plana in ustvaritvi za naš lastni boljši jutrišnji dan, temveč tudi zavest, da ima ta naša borba za industrializacijo širši pomen: vsemu svetu pokazati, kaj so sposobne enotne strnjene delovne množice ustvariti pod najtežjimi pogoji, kljub našprotovanju in proti volji katerih koli »veličin«, ter dokazati, da je pot, po kateri hodimo, edino pravilna. Naša zmaga na gospodarskem področju je v interesu naprednih sil vsega sveta.

Anketni odbor je pri svojem delu nadalje ugotovil, da potrošniki večkrat kritizirajo stanje preskrbe zaradi tega, ker ne razumejo in ne poznajo vzrokov, misleč, da so vse težave subjektivnega značaja.

Delovne množice bi težave laže prenašale, če bi bile pravočasno seznanjene z objektivnimi vzroki, če bi jim bila pravilno v tej zvezi ponovno prikazovana veličina in pomen borbe in nujnost trenutne odpovedi.

Ker je takega pojasnjevanja premalo, žanjejo dostikrat uspehe naši nasprotniki, ki motnje v preskrbi povečujejo z alarmantnimi vestmi, sejanjem malodušja itd.

Navajamo podrobne ugotovitve anketnega odbora:

I.

NAČIN IN STANJE ZAJAMČENE PRESKRBE

A. NAČIN ZAJAMČENE PRESKRBE

1. Sprejemanje potrošnikov v zajamčeno preskrbo

Potrošniške nakaznice se razdeljujejo za osebe v delovnem odnosu po podjetjih in ustanovah, če imajo več kot 10 zaposlenih, za ostale potrošnike pa po krajevnih (rajonskih) ljudskih odborih. Za osebe v delovnem odnosu, se delijo nakaznice na osnovi odobrenih planov delovne sile. Podjetja so morala pristojnim poverjeništvom za trgovino in preskrbo in Narodni banki dostavljati dinamične plane delovne sile za razdobje celega leta, Narodna banka pa nakaznic ni izdajala na osnovi teh planov, temveč na podlagi spisikov, ki jih prejme od Ministrstva za delo, katero hoče s temi spiski preprečiti, da podjetja ne bi dvigala višjega števila potrošniških nakaznic, kot imajo odobrene delovne sile. Ker se stalež delovne sile glede na izpremenjene odobritve v podjetjih stalno menja, se spiski mesečno izpreminjajo.

Pri razdeljevanju delavskih potrošniških nakaznic, razen zakasnitev, ni bilo večjih nepravilnosti.

Težji je postopek z nedelavskimi živilskimi nakaznicami. Predpisi, ki so obstojali pred izidom uredbe ob vskladitvi planov delovne sile s planom plačilnega fonda in planom zagotovljene preskrbe, so bili pred letom 1947 dokaj širokogrudni. Na osnovi teh predpisov je bilo sprejetih v zagotovljeno preskrbo precej potrošnikov izven delovnega odnosa. Ko pa se je v letu 1948 in 1949 začela zaostrovati politika vključevanja delovne sile z izločevanjem posrednih kategorij potrošnikov iz zajamčene preskrbe (delni samooskrbovanci, gospodinje brez otrok itd.), se je to izločevanje vršilo na podlagi internih predpisov in navodil višjih organov (MTP FLRJ). Predpisi niso bili publicirani in javnost z njimi, razen po načelnih govorih vodilnih politikov, ni bila seznanjena.

Nakaznice za potrošnike izven delovnega odnosa se na okrajne ljudske odbore razdeljujejo s strani ministrstva v okviru kvote, odobrene od zveznega Sveta za blagovni promet. Ker okraji skoraj vselej zahtevajo višje število nedelavskih nakaznic, kot pa znaša odobrena kvota, se mora ministrstvo posluževati povprečnega znižanja naročenih živilskih nakaznic. Okrajni in mestni ljudski odbori, ki prejmejo manjše število nakaznic, niso v stanju pristopiti k temu, da bi izločili one potrošnike, kateri nimajo vseh pogojev za sprejem zajamčene preskrbe ter tako vskladiti število dodeljenih nakaznic

s številom dejansko upravičenih potrošnikov. Tudi okrajni odbori največkrat procentualno odtegnejo krajevnim ljudskim odborom določeno število nakaznic od števila, katerega so ljudski odbori po spisku potrošnikov naročili. S takim načinom razdeljevanja se je nujno povzročala nepravilna razdelitev. Predvsem so prizadeti pri tem načinu ljudski odbori, ki so naročili živilske nakaznice res samo za upravičence, dočim odbori, ki nad upravičenostjo nimajo pregleda, ali so za sprejem jemali manj ostre kriterije, prejmejo kljub odtegnjenemu številu zadosti ali preveč nakaznic.

Za ugotovitev upravičenosti posameznih kategorij potrošnikov so se vršili razni popisi lastnikov zemlje izpod 2 ha, gospodinj, upokojencev itd. Vse te popise so izvrševali ljudski odbori v sodelovanju z organizacijami OF, s kadrom, ki so ga za take akcije mobilizirali z ostalih sektorjev dela ljudskega odbora, v večini primerov pa iz podjetij in ustanov. Ker kader, ki je izvrševal te popise, z obstoječim stanjem in zakonitimi predpisi ni bil dovolj seznanjen, razen tega pa je bil vselej rok za popise tako kratek, da ni dopuščal potrebnih tehničnih priprav, popisi niso nudili materiala, ki bi predstavljal dejansko objektivno sliko terena in nudil dovolj oslona ljudskemu odboru za realno presojo upravičenosti. Pri vseh teh popisih se je običajno izločilo določeno število potrošnikov neupravičeno, del potrošnikov pa je še vedno prejemal neupravičeno potrošniške nakaznice. Izločeni potrošniki so se pritoževali vsem možnim organom oblasti. S takim načinom se je onemogočilo sprejemanje potrošnikov po enotnih kriterijih. Tudi zdravniki so z izdajanjem zdravniških spričeval pri določanju upravičenosti do zajamčene preskrbe, oziroma ocenjevanju sposobnosti za delo, odigrali precejšnjo vlogo.

Na podlagi izvršenih popisov in naknadnih revizij je ministrstvo za trgovino in preskrbo določevalo kvote nedelavskih nakaznic. Pri precejšnjem številu potrošnikov in pri današnjem gibanju prebivalstva nastanejo že v enem mesecu izpremembe v številu upravičencev in strukturi potrošnikov. Ker ljudski odbori ne polagajo dovolj pozornosti temu vprašanju, niso sposobni sproti registrirati teh sprememb in napram ministrstvu ne morejo vselej s številkami in napisanimi argumenti dokazati upravičenosti do višjega števila potrošniških nakaznic, kot jim ga je ministrstvo dodelilo.

Na številne pritožbe prizadetih ljudskih odborov in potrošnikov, kateri ostanejo brez živilskih nakaznic, ministrstvo za trgovino in preskrbo naknadno odobrava izdajo nakaznic iz 2% manipulativne rezervne kvote. Za to izdajo pa ministrstvo ne prejme živilskih fondov, temveč mora kriti izdane nakaznice iz ustvarjenih prihrankov ali predujmov za bodoče mesece. Ker pa je tudi odobravanje izdaje iz manipulativne rezerve končno omejeno in zaradi čuvanja blagovnih fondov so se na terenu morali podvzemanj ponovni ostrejši ukrepi za izločevanje potrošnikov iz zajamčene preskrbe.

Vprašanje pravilnega izvajanja in tolmačenja zakonitih predpisov o zagotavljeni preskrbi je posebno pereče v podeželskih ljudskih odborih. Tu predstavljajo funkcionarji ljudskih odborov v večini primerov tudi najvidnejše in najaktivnejše politične delavce, torej linija, ki jo zavzame ljudski odbor, ni po nikomer kontrolirana.

iv. Šele uredba o vskladitvi plana delovne sile s planom plačnega fonda in zagotovljene preskrbe in na osnovi te uredbe izdani zakoniti predpisi so glede določevanja pravice potrošnikov do zajamčene preskrbe izven delovnega odnosa prinesli precizirana določila. Reševanje vprašanja upravičenosti je sedaj lažje. Težave in neenotni postopek pri izvajanju omenjene uredbe so v tem sklopu pri potrošnikih, lastnikih zemlje izpod 2 ha in obrtnikih, za

industrijske nakaznice. Po določilih uredbe mora ljudski odbor po svoji presoji odločiti glede upravičenosti potrošnikov, članov družine z lastno ali najeto zemljo, kjer obdavčeni dohodek od zemlje na leto znaša od 1000 do 3000 dinarjev na člana družine, odnosno da izgubi pravico do zagotovljene preskrbe potrošnik v celoti ali deloma v primeru, če na njega odpadajoči del obdavčenega dohodka od zemlje znaša preko 3000 dinarjev letno. Pri reševanju tega vprašanja so se ljudski odbori posluževali podatkov finančnih organov. Poverjenišтва za finance pa so v večini primerov dohodek od zemlje pri teh lastnikih ocenjevala pavšalno in ti podatki niso nudili pravilne osnove, posebno ker se za oceno upravičenosti do živilske nakaznice dohodek mora ocenjevati po državnih nižjih vezanih cenah. Finančni organi pa so dohodek ocenjevali po dejansko doseženih cenah, torej tudi po prostih cenah.

Pri opisanem načinu razdeljevanja potrošniških nakaznic in ocenjevanja upravičenosti je razumljivo, da so nastopali primeri, ko tudi polno upravičeni potrošniki nakaznic niso prejeli.

Na primer: Drašker Marija v KLO Livek, stara 70 let, ne poseduje ničesar, obnemogla, od socialnega skrbstva prejema mesečno 400 din podpore, ne prejema živilske nakaznice.

Perat Jože KLO Livek, star 60 let, 60 % invalid, šestčlanska družina, eden otrok bolan na TBC, poseduje 58 arov orne zemlje, nihče ne prejema živilske nakaznice.

Tudi v ostalih okrajih Slovenije bi mogli ugotoviti slične primere.

Kljub tako zaostreni presoji pri izdajanju živilskih in industrijskih nakaznic pa se ponekod ponovno ugotavljajo primeri neupravičene izdaje potrošniških nakaznic (Slovenj Gradec, RLO II. v Ljubljani, Sv. Vid—Postojna).

Vprašanje dodeljevanja industrijskih nakaznic pa je bilo v večini primerov še bolj zaostreno, ker je ministrstvo za trgovino in preskrbo moglo okrajem dodeliti samo tolikšno število industrijskih nakaznic, ki v merilu republike ni preseglo obstoječih blagovnih fondov.

Ker se sprejemanje potrošnikov v zagotovljeno preskrbo ni vršilo pri vseh KLO po istem kriteriju in z enako ostrino, je način OLO za proporcionalno določanje kvote živilskih nakaznic na posamezne krajevne odbore v okviru trenutno razpoložljivih nakaznic neugodno vplival posebno v tistih krajevnih odborih, kjer je ljudski odbor pravilno postopal, pa je kljub pravilnemu stališču moral odstopiti od postavljene odločbe in proti svojemu prepričanju posameznikom odvzeti nakaznice. S takim izpreminjanjem odločitev se manjša ugled in avtoriteta najnižjih organov oblasti.

Možnost dokazovanja upravičenosti se je na področju LRS z uvedbo polletnih potrošniških registrov precej izboljšala. Ljudskim odborom sedaj ni treba več dokazovati upravičenosti za tiste potrošnike, ki so enkrat veljavno sprejeti v število zajamčenih preskrbovancev. Za vse novo vključene pa je dokazovanje neprimerno lažje, kot stalno dokazovanje za vse potrošnike. Uvedba polletnih spisov razbremenjuje administracijo v ljudskih odborih, podjetij in ustanov, daje boljši pregled nad izdajanjem nakaznic. S temi spiski se delno izključuje možnost vnašanja potrošnikov, ki niso upravičeni do zagotovljene preskrbe.

Polletni registri potrošnikov naj bi se uvedli v vsej FLRJ. Pri enakem načinu na vsem področju FLRJ bi bila možna primerjava za posamezne predele, posebno glede uporabe koeficienta razmerja nedelavskih nakaznic napram delavskim.

Vprašanje zase pri potrošniških nakaznicah pa predstavlja neekspeditivno poslovanje odgovornih organov pri tehnični izdaji nakaznic. Prva izdaja nakaznic gre, v kolikor KLO pravočasno prejmejo plane, še kolikor toliko v redu, dočim morajo odgovorni referenti in uslužbenci ljudskih odborov, podjetij in ustanov za vse nadaljnje izdaje v reklamacijskem roku opraviti nešteto nepotrebnih potov od urada do urada, da izposlujejo oziroma končno dvignejo pripadajoče nakaznice. Ker se morajo nakaznice v določenih rokih obračunati, se število potov po uradih še poveča. Posebno podjetja in KLO, oddaljeni od sedeža okraja in Narodne banke, imajo pri takem poslovanju ogromne stroške.

Na primer: v okraju Celje okolica znašajo stroški za enkratni prihod vseh referentov za nakaznice na sedež okraja 40.000 din. Na račun neekspeditivnega in birokratskega poslovanja je okraj izžrpal že vsa, za potne stroške odobrena proračunska sredstva do konca meseca julija.

2. Kategorizacija potrošnikov

Osnovni predpisi o kategorizaciji potrošnikov v potrošniške razrede so bili izdelani v letu 1946. Z njimi je seznanjeno razmeroma majhno število oseb, zaposlenih pri razdeljevanju nakaznic, ker se referenti često menjajo. Od leta 1946 do danes je bilo izdanih najmanj 20 popravkov kategorizacije. Problem je tudi v tem, da obstoja danes deset vrst delavskih nakaznic in devet vrst nedelavskih nakaznic, kar je vsekakor preveč, posebno pri delavskih nakaznicah, ker je med nekaterimi kategorijami razlika v kalorijah izredno majhna.

V Ljudski republiki Sloveniji prejema povprečno 754.000 upravičencev zagotovljene prehranjevalne predmete iz zvezne preskrbe, dnevno ca. 1900 kalorij. Kalorična vrednost hrane iz dodatne (republiške) preskrbe in s prostega trga je nestalna in zelo odvisna od poedinčeve kupne moči. Ceni se dnevno povprečno 2000 do 3000 kalorij. Ta hrana bi ob polni realizaciji določenih, količin morala zadovoljevati, če bi bile kalorije na posamezne potrošniške skupine pravilno porazdeljene in če bi bila hrana kvalitetno primerna (meso, tolšče, moka).

Osnovne pomanjkljivosti v načinu kategorizacije so naslednje:

a) Skupin upravičencev je preveč. Med R 1-ž in R 2-ž je razlika v treh gramih tolšče in 8 gramih ogljikovih hidratov, kar ne more biti razlog za dve vrsti kart. Analogno je z R 1-a in R 1-b. Veliko število kategorij zelo komplicira poslovanje s kartami.

b) Uredba, ki razvršča upravičence v posamezne skupine, ne odgovarja sedanjim potrebam in stopnji gospodarske razvitosti, ker ob izidu ni mogla obseči vseh današnjih gospodarskih panog.

c) Nekatere skupine dobivajo premalo hrane. Navadna (prej G, sedaj PO in SO) karta 1146 kalorij, R 3 karta 1483 kalorij. Gospodinje-matere s številnimi otroki vrše tako težko, odgovorno in za skupnost koristno delo, da se upravičeno pritožujejo zaradi nezadostne prehrane. Srednješolska mladina med 14. in 18. letom, ki se v času največjega telesnega in duševnega razvoja udejstvuje umsko v šoli, telesno pa v fizikuri in predvojaški vzgoji, bo pri 1483 kalorijah utrpela tolikšno škodo na zdravju, da se bodo posledice čutile še mnogo let.

Po drugi strani je 4945 kalorij za R 1a-jam, če ne že preveč, pa vsaj zelo obilno. Dokazani so primeri, da družine z večjim številom nakaznic

višjih kategorij, živilske predmete krmijo prašičem, odnosno jih prodajajo in zamenjujejo. Tudi sami potrošniki R 1a-jam priznavajo prevelike obroke na svoje potrošniške nakaznice, saj so n. pr. rudarji iz Idrije izjavili, da so pripravljeni odstopiti tako zvani IV. obrok svoje hrane upokoјencem.

Kot republiško dopolnilno preskrbo prejemajo potrošniki krompir in mleko dokaj redno, seveda v okviru količin, ki jih odkup realizira. Ostali predmeti dopolnilne preskrbe, kot marmelada, sir, jajca itd. glede na obstoječe blagovne fonde, pridejo v poštev v glavnem le za poedine kategorije potrošnikov, to je za oskrbovance v zdravstvenih in socialnih ustanovah in domovih, sindikalnih okrevališčih, za upravičence do IV. obroka v rudnikih in železarnah, učence v gospodarstvu, civilne letalce in doječe matere.

Ker planirani odkupi mnogokrat predvsem zaradi nepravilnega odnosa in špekulantskih tendenc kmeta niso realizirani, tudi te kategorije dopolnilne preskrbe v letu 1950 niso prejemale redno.

Nepravilnosti in neenotnost uvrščanja potrošnikov v posamezne kategorije zaradi nerazumevanja in nepopolnih predpisov se nam pokažejo na primer: nakladalci lesa in nakladalci vagonov v rudnikih (delajo izven jame), delovni čas 8 ur, prejemajo R 1b nakaznice. Nakladalci in razkladalci vagonov pri ostalih podjetjih, ki z ozirom na rok razkladanja vagonov delajo po 12 do 15 ur, prejemajo R 1 nakaznice.

Pri uvrščanju potrošnikov v posamezne kategorije bo tudi pri eventualnih novih predpisih v bodoče moral sodelovati delavski svet v podjetju, ker bo le na ta način mogoče, da se ne ponovijo primeri, kot so bili ugotovljeni: rudnik Hrastnik je vnesel v spisek direktorja kot jamskega kopača, pomočnika direktorja kot delavca, referenta za investicije kot delavca in vsem trem neupravičeno izdajal R 1a-jam nakaznice, kot jamskim delavcem.

Vprašanje racionalnega gospodarjenja z blagovnimi fondi bi morali pri nas upoštevati vsi organi. Razumljivo je, da je bolnikom dodatna prehrana potrebna. Vendar iz števila izdanih potrdil s strani zdravstvene službe izhaja, da zdravniki to vprašanje premalo upoštevajo. Zagotoviti je treba dejansko realizacijo dopolnilne preskrbe tistim, ki so jo potrebni, ne pa s pavšalnim izdajanjem potrdil na eni strani obremenjevati upravni aparat, na drugi strani pa ogrozati že itak šibke fonde za dopolnilno preskrbo.

Predpisi o kategorizaciji potrošnikov naj se izpremenijo.

Uvedejo naj se namesto dosedanjih naslednje skupine upravičencev do zagotovljene preskrbe:

1. Od 0 do 3. let s skupno kalorično vrednostjo hrane	1.336 kal.
2. 3 do 7 let	1.525 kal.
3. 7 do 12 let	1.827 kal.
4. 12 do 18 let	2.279 kal.
5. lahko delo	2.155 kal.
6. težko delo I.	2.977 kal.
7. težko delo II.	3.789 kal.
8. najtežje delo	4.713 kal.
9. pretežno duševno delo	2.436 kal.

Izdela naj se nova uredba o zagotovljeni preskrbi in kategorizaciji potrošnikov, ki bi upoštevala zgoraj predlagane spremembe. Dosedanji SO in PO potrošniki (družinski upokoјenci, gospodinje) naj se izenačijo s kategorijo »lahko delo«.

Komisija je sestavila podroben predlog o porazdelitvi posameznih vrst živil, oziroma sestavin prehranjevalnih predmetov glede na potrebe posameznih vrst potrošnikov, upošteva je razvoj odnosno težino (in vrsto dela. Ta podroben pregled naj proučijo predstavniki in strokovnjaki ministrstva za ljudsko zdravstvo, ministrstva za delo in sveta za blagovni promet, da se dokončni predlog stavi zvezni vladi.

Predlagana višina skupne kalorične vrednosti hrane dnevno na potrošnika je neobhodno potrebna. Vsako omejevanje potreb bi pri otrocih in razvijajoči se mladini imelo resne posledice, pri nekaterih kategorijah potrošnikov v delovnem razmerju pa predčasno izčrpanost.

Predlog je v celoti izvedljiv brez povečanja fondov, če se z novo uredbo o kategorizaciji in zagotavljeni preskrbi pravilno in dosledno izvede nova kategorizacija potrošnikov.

Pri določanju upravičencev se nujno mora upoštevati predvsem za višje kategorije nakaznic važnost in prioriteta delavcev, zaposlenih pri osnovnih objektih našega gospodarstva.

Pri presojanju pravilnosti razvrstitve potrošnikov v potrošniške kategorije je anketni odbor ugotovil, da poedine kategorije neupravičeno uživajo i časovno i količinsko i kvalitetno prioriteto, ki pri današnji situaciji s prehranjevalnimi predmeti in doseženi stopnji razvoja gospodarstva ni opravičljiva. Sklep anketnega odbora je bil, da predlaga skupščini spremembo takega stanja. Zvezna uredba o ukrepih za štednjo pa je take privilegije odpravila še bolj radikalno, kot je bilo mnenje anketnega odbora.

3. Planiranje potreb in dodeljevanje kontingentov

Planiranje potreb se vrši na podlagi plana delovne sile in na podlagi številčnega stanja ostalih potrošnikov, upravičenih do zagotovljene preskrbe, pri prehranjevalnih predmetih z upoštevanjem delnih samooskrbovancev z žitaricami, maščobo ali mesom, pri industrijskih proizvodih pa ob upoštevanju kupne moči posameznih kategorij potrošnikov izven delovnega odnosa — na primer obrtnikov.

Plani pa, zlasti v začetku uvedbe novega načina planiranja — zadnje mesece leta 1949 in prve mesece 1950 — niso bili v skladu z dejanskim stanjem upravičencev v LR Sloveniji deloma po nepravilnih podatkih, ki so jih stavili okraji, deloma pa zaradi napak na resorjih. Zaradi tega je pri odobritvah zveznega sveta za blagovni promet pri potrošnikih v delovnem odnosu nastajala razlika do dinamičnega plana delovne sile, ki je znašala v posameznih mesecih tudi 10 do 18.000 navzgor ali navzdol. Tudi pri ostalih potrošnikih znašajo mesečne razlike do 8000.

Zaradi nepravilno postavljenih planov se tudi odobritve kontingentov prehranjevalnih predmetov niso skladale z dejanskimi potrebami, ter so tudi iz tega razloga v posameznih mesecih pri nekaterih predmetih nastali določeni izpadi.

Pri postavljanju plana potreb industrijskih proizvodov za potrošnike zagotovljene preskrbe in odobravanju kontingentov se je nujno morala upoštevati današnja razvojna stopnja industrije potrošnih predmetov in razpoložljive surovine na eni strani iz domačih virov, na drugi strani iz uvoza. Razumljivo je, da glede na že v uvodu naznačeno nujnost najprej doseči plan pri ključnih objektih, razpoložljivi kontingenti ne morejo pokriti

želja potrošnikov. Trdimo pa lahko, da dodeljeni kontingenti industrijskih proizvodov krijejo osnovne potrebe zajamčenih preskrbovancev.

Glede na splošno situacijo, predvsem v prehranjevalnih fondih, so se razpoložljive količine mesečno v celoti razdelile in ni bilo mogoče ustvarjati ali pridržati posebnih rezerv. Pri tem stanju je prišlo nepravilno planiranje kritično do izraza, ker je ministrstvo trgovine okrajem, od katerih ni prejelo pravočasno ali pravih podatkov, dodelilo kontingente, ki večkrat niso bili v skladu z dejanskimi potrebami. K temu so nastopili še pogosti primeri nerealiziranih odkupov, ki so situacijo še poslabšali.

Gornje okolnosti povzročajo predvsem v industrijskih centrih in večjih potrošniških središčih pri distribuciji izredne težave. Dodeljen kontingent bi ob polni realizaciji odkupov kril potrošnike lastnega področja. Ker pa se zaradi časovno neenakomernega odkupa in sunkovitega dotoka blaga krijejo okraji. pa prioriteti, pride do pogostih primerov, da potrošniki zunanjih okrajev na svoje nakaznice nabavljajo živila v centrih, ki običajno prej prejmejo blago. Pa tudi v samih mestih pogosto pride do primerov, da v poedinih poslovalnicah zmanjka blaga, ker potrošniki niso bili usmerjeni, da bi nabavljali samo v določeni poslovalnici in vezanje potrošnikov na določeno poslovalnico tudi ni vedno izvedljivo.

Zaradi črpanja blagovnih fondov po potrošnikih, kateri niso prejeli nakaznic na področju mesta, oziroma niso bili všteti v plan, po katerem se dodeljujejo kontingenti, pride do primerov, da zmanjka blago za domačo potrošnjo in zaradi tega do beganja potrošnikov od poslovalnice do poslovalnice. V nekaterih okrajih se blago sicer pokaže kot višek po končani delitvi. Ta višek, oziroma zaloga v trgovskem omrežju pa se vračuna v kontingent za prihodnji mesec in se ta situacija stalno ponavlja.

Odgovorni trgovski organi bodo nujno morali do vprašanja realizacije odkupov spremeniti svoje odnose. V svoje delo bodo morali vnesti več borbe i za količinsko i za časovno realizacijo dodeljenih kontingentov in ne opravljati zgolj distributersko nalogo. Posebno velja to za kontingente, ki se morajo kriti iz lastnih odkupov. Iz razloga, ker odkupi niso bili v celoti realizirani, potrošniki z nekaterimi predmeti v posameznih mesecih niso bili v celoti pokriti. Dejstvo, da je blaga v poednih krajih in poslovalnicah zmanjkalo, je pospeševalo prehajanje potrošnikov iz poslovalnice v poslovalnico v ogromne vrste pred poslovalnicami, ki začnejo prve deliti blago.

Zaradi postopnega prihajanja blaga, to je realizacije odkupa, so grosistična podjetja prisiljena blago večkrat v mesecu razvažati na celotno omrežje. Zaradi pomanjkanja transportnih sredstev in včasih tudi izredno nizkih količin, ni mogoče porazdeliti blaga na vse poslovalnice ter pride do primerov, da predvsem v okrajih z obsežnejšim teritorijem niso vsi v zagotovljeno preskrbo sprejeti potrošniki enako kriti.

Zaradi večkratnih delitev blaga v večjih obrokih se število potrošnikov na posamezno poslovalnico zviša za tolikokrat, kolikokrat se predmeti v posameznem mesecu delijo. S tem se zviša število zaposlenih v poslovalnicah.

Da bi se distribucija mogla redno vršiti brez zakasnitve in brez toliko kritiziranega čakanja potrošnikov v vrstah pred trgovskimi poslovalnicami in beganja potrošnikov od poslovalnice do poslovalnice, je nujno potrebno, da na eni strani maloprodajno trgovsko omrežje razpolaga s primerno obratno zalogo blaga, da se izvede, kjer pogoji dopuščajo, rajonizacijo in vezanje potrošnikov na stalne poslovalnice in na drugi strani nujno, da grosistično

podjetje v merilu okraja razpolaga vsaj z enomesečno zalogo vseh predmetov zajamčene preskrbe.

S primernimi ukrepi, ki bi se podvzeli že na začetku ekonomskega leta, bi se v doglednem času mogla ustvariti enomesečna rezerva. Zato pa je predvsem potrebna vztrajna in uporna borba vseh gospodarskih in političnih forumov predvsem v tej smeri, da se v celoti in pravočasno realizirajo plani odkupa, kratko, da se izpremeni odnos kmečkega prebivalstva do potreb potrošniških centrov.

Eventualne nepredvidene zakasnitve dobav bi pri ustvarjeni enomesečni zalogi ne vplivale tako kritično na stanje preskrbljenosti, kot se pokažejo pri sedanjem načinu. Prištedili bi se milijonski zneski letno na račun zmanjšanih prevoznih stroškov, prevozni park pa bi se lahko racionalneje izkoriščal. Izboljšala bi se kvaliteta blaga v zajamčeni preskrbi, ker bi obstojala možnost neodgovarjajoče blago zavrniti ali zamenjati.

S takim načinom preskrbovanja bi potrošniki dobili zaupanje v blagovne fondе, s katerimi razpolaga država, kar je osnovni pogoj za postopni prehod v prosto trgovino brez živilskih nakaznic.

Vsi za tak način preskrbovanja potrebni objektivni pogoji danes še niso podani, vendar bi se že s samo realizacijo odkupov temu načinu lahko precej približali.

Časovno in količinsko nerealizirani odkupi povzročajo poleg že navedenih težkoč v potrošniških središčih še težave pri pravilnem korištenju dospelih količin. Na primer meso: v prvem tednu meseca okrajna odkupna podjetja običajno sploh ne odkupujejo, odnosno ne toliko, da bi poleg svojih potreb še izpolnili plan odpreme. V ostalih tednih pa vršijo odkup tako, da odpremljajo živino šele zadnje dni v tednu. Živilina prihaja v potrošniška središča šele v četrtek, največkrat šele v petek. Glede na razmeroma slabo opremljene klavnice se pojavlja vprašanje možnosti zaklati vso živino pravočasno, da bi se moglo meso razdeliti potrošnikom vsaj v soboto. Ker večina klavnic ne razpolaga s hladilnicami zadostne kapacitete, se distribucija ne more sorazmerno regulirati. V posameznih tednih prejme potrošnik minimalne količine (nekateri kategorije niso niti zajete), v primeru boljše realizacije odkupa pa se zaradi časovne omejitve veljavnosti odrezkov za meso in nujnosti izdajanja mesa dajejo potrošnikom količine, katere jim za kratko časovno razdobje nekaj dni, kolikor se more meso hraniti, dejansko niso potrebne.

Pri vprašanju realizacije odkupov je nujno potrebno upoštevati in voditi borbo ne samo za količinsko realizacijo, temveč tudi za pravilno časovno razporeditev odkupov in odpremo blaga.

Danes obstoječe trgovsko omrežje je sicer v stanju zadovoljiti potrebe potrošnikov, razen v nekaterih krajih. V okraju Ilirska Bistrica imajo na primer prebivalci vasi Koritnice do najbližje trgovske poslovalnice več kot 3 km. Preozko je danes tudi obstoječe omrežje prodajalnic mesa predvsem na podeželju. Posebno vprašanje pa predstavljajo skladišča. Vprašanje skladišč se bo še bolj kritično pokazalo takrat, ko bo trgovsko omrežje moglo ustvariti enomesečno zalogo. Okrajni grosisti danes ne razpolagajo z zadostnimi skladiščnimi kapacitetami. Razumeti je treba, da se je pred vojno blago vskladiščevalo v neštevilnih manjših skladiščih posameznih trgovskih lokalov, v veliki meri pa tudi pri kmetu samem do dokončne prodaje. Z rastočo industrializacijo se viša število prebivalcev, ki se oskrbujejo po

trgovskem omrežju. Veča se število prebivalstva v mestih in industrijskih središčih, skladiščne kapacitete pa so manjše, kot pred vojno.

Primerna skladišča so nujno potrebna zlasti v nekaterih okrajih Primorske oblasti, ki so bili po razmejitvi odrezani od prejšnjega gospodarskega središča.

Kakor bo sicer v letošnjem letu v investicijah glavni poudarek na ključne objekte, je vendar nujno potrebno, da se upoštevajo predlogi okrajev glede gradnje skladišč. Pri vprašanju kritja in materialnih potreb in delovne sile za te gradnje pa se morajo okrajji prvenstveno posluževati lokalnih virov.

Enako važno je vprašanje transportnega parka za trgovsko omrežje. Trgovska podjetja v večini primerov ne razpolagajo z lastnimi prevoznimi sredstvi. Preden uspe podjetju dobiti prevozno sredstvo, običajno zamudi določen razkladalni rok, večajo se stroški trgovine na breme potrošnika. Razen tega pa se časovno razvleče razvoz blaga v maloprodajno omrežje tudi za več dni, s čimer je prizadet potrošnik.

Če upoštevamo razsežnost teritorija, ki ga zajemajo v svoje trgovsko omrežje posamezni okrajni magazini, moramo priti do zaključka, da trgovsko omrežje v interesu izboljšanja preskrbe nujno mora dobiti lasten — primeren transportni park. Pa tudi oddaljenost nekaterih okrajnih središč in večjih potrošniških centrov od železniške zveze (Idrija 28 km), nam vprašanje transportnih sredstev za trgovsko omrežje postavlja kot izredno nujno.

Pri vprašanju enomesečnih zalog živilskih in ostalih predmetov za trgovsko omrežje je posebno treba poudariti, da je za nekatere okraje nujno treba ustvariti večmesečne zaloge za zimske mesece za tiste kraje, ki zaradi vremenskih razmer pozimi niso dostopni s prevoznimi sredstvi. Dostavljanje živil v te kraje bo pozimi povzročilo ogromne stroške, ob določenih vremenskih pogojih pa je sploh nemogoče. S tem se izpostavljamo nevarnosti, da potrošniki v teh krajih v zimskih mesecih sploh ne bi dobili zajamčenih prehranjevalnih predmetov (učiteljstvo). Ker število zajamčenih preskrbovancev v takih gorskih predelih ni visoko, tudi pri današnji situaciji s prehranjevalnimi fondy, s pravnimi in pravočasnimi ukrepi potrebne zaloge ne bo težko doseči.

B. STANJE PRESKRBE

1. Kritje potreb potrošnikov zajamčene preskrbe

Zaradi opisanih objektivnih razlogov je bila preskrba v LR Sloveniji v prvem polletju 1950 slabša kot je bila v prvem polletju 1949. V posameznih mesecih se je pri nekaterih predmetih stanje pokazalo kot kritično, količinskega izpada pa pri vseh predmetih doslej še ni bilo mogoče nadoknaditi. Tako je bila situacija s sladkorjem najslabša v juliju in avgustu, z maščobo pa v mesecu marcu in aprilu, dočim se je pozneje stanje izboljšalo, ker je pričelo prihajati blago iz uvoza. Z žitaricami je situacija bila najslabša v drugem četrtletju, to pa ne v celoti iz objektivnih razlogov, ker so žita bila na razpolago, samo odgovorni organi niso pravočasno poskrbeli za mletje, pozneje pa mlinška industrija glede na omejene kapacitete v kratkem časovnem razdobju ni mogla zadostiti potrebam.

Bolj kot količinski izpad je potrošnike prizadelo to, da obroki časovno niso bili kriti. Pri mlevskih izdelkih je znašal zaostanek v I. polletju tudi

do 20 dni, pri maščobi do 6 tednov. Vzrok temu je v glavnem v nepravčasno realiziranem odkupu.

Večji izpad kot pri predmetih zvezne zagotovljene preskrbe se pokaže pri republiški dopolnilni preskrbi, ker je kritje predmetov dopolnilne preskrbe odvisno v glavnem od kmetijske produkcije in realizacije odkupov v LR Sloveniji.

Primerjava med I. polletjem 1949 in I. polletjem 1950 nam v kritju glavnih prehranjevalnih predmetov zvezne zagotovljene preskrbe pokaže naslednjo razliko: žitarice 16%, sladkor 14%, maščoba 15%, meso 11%.

V II. polletju 1950 se je situacija v kritju predmetov zvezne preskrbe bistveno izboljšala ne le količinsko, temveč tudi časovno. Z zaostritvijo vprašanja realizacije odkupa se je izboljšalo tudi kritje mesa.

Pri prehranjevalnih predmetih, ki se v celoti ali deloma krijejo iz odkupa na področju LR Slovenije, se pokaže nesorazmerje med posameznimi okraji.

Na primer v mesecu aprilu, ko potrošniki Ljubljane in Maribora maščobe sploh niso dobili in je bila potrošnja v pasivnejših okrajih Idriji in Postojni krita s 24% odnosno 20%, so bili potrošniki zajamčene preskrbe agrarnih okrajev, ki krijejo svoje potrebe iz lastnega odkupa, kriti: Maribor okolica s 100%, Poljčane 69%, Ptuj 66% in Radgona 50%. Tudi v ostalih mesecih pred aprilom je bilo kritje z maščobo v agrarnih krajih boljše, kot v industrijskih središčih, vse do meseca maja, ko se je začela ostreje izvajati politika, da mora okraj kriti lastno potrošnjo samo v sorazmerju z izvršenim odkupom in planom odpreme. Časovno nesorazmerje v kritju se je z dispozicijami oziroma kontingenti v poznejših mesecih količinsko sicer izravnalo.

Pri mesu nesorazmerje ne izpada tako očitno, vendar nastopajo primeri, da je v mesecu marcu potrošnja mesta Maribora krita samo 22%, dočim Maribor okolica, ki je dolžna odpremljati živino za mesto Maribor s 43%, v Poljčanah in Ptuju, ki prav tako dobavljata živino Mariboru z 42 oz. 58%.

Dosledno naj se izvede načelo, da lahko okrajni ljudski odbori za potrošnike svojega teritorija fonde prehranjevalnih predmetov zajamčene preskrbe v sorazmerju z realiziranim planom odkupa na svojem področju koristijo.

Od glavnih prehranjevalnih predmetov je treba v tej zvezi obravnavati predvsem meso, maščobe, žitarice, poleg tega pa še mleko in mlečne proizvode ter jajca kot najvažnejše predmete republiške dopolnilne preskrbe.

Sicer že obstojajo navodila, da okraj, ki ni izpolnil svojih obveznosti v odkupu in oddaji, načeloma ne more kriti svojih lastnih potreb v boljšem procentu, kot je izvršil obveznosti napram drugim okrajem, iz navedenih podatkov pa izhaja, da se navodilo, vsaj v prvi polovici leta, ni izvajalo dosledno.

Pristojni organi bi morali tozadevne obveznosti precizirati in postaviti vrstni red za kritje potreb, upoštevaje prioriteto, katero je treba zagotoviti velikim mestom in industrijskim centrom v primerih, ko celotne potrebe potrošnikov republike ne bi mogle pokriti.

Ta problem je treba reševati vzporedno z vprašanjem zagotovitve enomesečne rezerve, iz katere bi se mogle kriti prioritete potrebe (bolnice, delavci najvažnejših gospodarskih panog) tudi v tistih okrajih, ki zaradi neizpolnitve obveznosti oddaje napram drugim okrajem ne bi imeli pravice kriti svojih lastnih potreb.

Z doslednim izvajanjem zgoraj opisanega načina bi se zainteresiralo za sprovanje odkupne politike in za realnost odkupnih planov tudi potroš-

nike in odgovorne uslužbenke pri organih za planiranje odkupa. Sami potrošniki predvsem v agrarnih predelih pa tudi industrijsko delavstvo, ki na podeželju stanuje, bi pri takem načinu postalo bolj zainteresirano, ne le za izvajanje odkupa, temveč tudi za nujno potrebno politično in gospodarsko borbo na vasi.

Ker okraji niso mogli vselej istočasno kriti vseh potrošnikov zagotovljene preskrbe, so skušali zagotoviti redno prehrano vsaj delavcem pri težkih in najtežjih delih. Časovni, deloma pa tudi količinski izpad je šel na breme upokoјencev, invalidov, gospodinј in v nekaterih primerih tudi otrok.

Tako izvajanje prioritete pa ni doseglo določenega namena predvsem ne zaradi tega, ker so nekateri okraji šli v tem predaleč in so bili primeri, da potrošniki navadnih kategorij pri nekaterih predmetih v posameznih mesecih sploh niso bili upoštevani pri razpisu delitve. Pa tudi sicer se tako izvajanje prioritete v pogledu časovnega kritja v končni fazi izravna ali v menzi ali v družini, kjer se prioritetni potrošnik hrani, ker se hrana količinsko in vrednostno izenači.

Pogrešno je, da se je pri izvajanju prioritete in časovnem določanju kritja posameznih potrošnikov nepravilno ocenjevalo matere in otroke. Materi in otroku dajemo in poudarjamo povsod prednost. Zato je treba kot nepravilno ožigosati politiko tistih okrajev, ki so dopustili, da je na primer noseča ali doječa mati na svojo dodatno nakaznico dobila določena živila prioritetno, na svojo osnovno — navadno nakaznico pa je prejela živila med zadnjimi, večkrat pa pri nekaterih predmetih (meso) sploh ni bila zajeta. To so predvsem občutile matere izven delovnega odnosa.

Pa tudi sicer se pri vprašanju preskrbovanja vloga žene-matere z doraščajočimi otroki premalo upošteva. Naloge, ki jih današnja družba stavi materi v pogledu vzgoje otrok v koristne člane družbe, so tolikšne, da jih pri vprašanju preskrbe oziroma določanju prioritete ne moremo prezreti. To mora za vse odgovorne činitelje biti nov razlog za to, da se ne zadovolje vsaj pri predmetih, kjer ni objektivnih zaprek, samo z določitvijo prioritetnega vrstnega reda, temveč podvzamejo vse, da bodo vsi potrošniki, in med njimi poleg delavcev tudi matere in otroci, pravočasno kriti.

Zaradi nerednega dotoka mlevskih izdelkov je potrošnja kruha v večjih središčih v kritičnih mesecih precej narasla. Ker pekarnе nimajo zadostne kapacitete, niso mogle vselej producirati in staviti v prodajo zadostnih količin kruha, čeprav so sicer prejemale zadostne količine moke.

Stanje v kritju zajamčene preskrbe je povzročilo pritisk potrošnikov na blagovne fonde v prosti prodaji. Ker z živila proste prodaje razpolaga v glavnem individualni kmetovalec, je izkoristil situacijo, cene živilskim predmetom so na prostem trgu izredno narasle. Večina delavcev in nameščencev zaradi omejene kupne moči ni bila v stanju nadoknaditi v celoti po zagotovljeni preskrbi izpadle količine s predmeti prostega trga.

Primer delavca ali nameščenca s povprečnim mesečnim zaslužkom 3800 din z ženo in dvema otrokoma v starosti od dveh do sedem let: pri 80 % kritju zajamčene in polnem kritju dopolnilne preskrbe (krompir, mleko) prejme ta družina živila, ki predstavljajo dnevno kalorično vrednost prehrane povprečno 1622 kalorij na osebo. Ta hrana ne zadostuje in mora družina iskati dopolnitve na prostem trgu. Za živila, katera prejme na nakaznico, plača 1293 din, računamo za obleko in obutev minimalno znesek 500 din mesečno za vse 4 člane, za stanovanje in ostale neblagovne izdatke mesečno 900 din, ostane družini za nakup na prostem trgu 1100 din.

Pri cenah, ki jih je danes kmet postavil, izkoriščujoč nedovoljne količine blaga na prostem trgu: kg moke 80 do 120 din, mesa 120 do 180 din, maščob 500 do 600 din in sladkorja 600 do 700 din za kg, upošteva je, da tudi cene sadju in zelenjavi v letošnjem letu niso bile nizke, taka družina nujno potrebnih manjkajočih prehranjevalnih predmetov nikakor ne more nadoknadi z nakupom na prostem trgu. Pri družinah z večjim številom otrok pa je stanje še težje.

Kot del dopolnilne preskrbe otrok do 14. leta starosti služijo kontingenti, odobreni iz zajamčenih fondov okrajem za otroške restavracije. Zamisel samo na terenu povsod z razumevanjem spremljajo. Ker pa spadajo predmeti, ki jih prejema okraj za otroške restavracije, med najbolj kritične (sladkor, moka, maščoba, riž), je zaradi nezadostne pažnje odgovornih poverjeništev in premalega sodelovanja terenskih organizacij, prišlo do tega, da na eni strani te fonde neupravičeno izkorišča osebje, zaposleno v teh restavracijah, na drugi strani pa potrošniki sami. Za ureditev tega vprašanja bo nujno potrebno močnejše sodelovanje ljudske inšpekcije.

Kritje osnovnih potreb potrošnikov zagotovljene preskrbe z industrijskim blagom bi bilo doseženo s polnim pokritjem industrijskih nakaznic, ki so bile dane v promet.

V mestu Ljubljani je bilo dne 30. junija 1950 v obtoku 1,953.000 neizkoriščenih industrijskih točk. Kritje v blagovnih zalogah je znašalo samo 1,474.000 točk — primanjkljaj torej 479.000 točk ali v dinarjih 5,751.000.

Sicer realizacije kontingentov industrijskih proizvodov in dejanskega kritja med letom ni mogoče točno prikazati, ker so industrijske nakaznice veljavne do konca točkovnega leta in industrija izdelke še dobavlja, vendar nam že površen pregled nekaterih okrajev pokaže, da kritje z industrijskimi proizvodi ni bilo sorazmerno, kar bi se gotovo dalo doseči. Okraj Slovenj Gradec je imel na primer 30. junija v obtoku še 1,115.000 neizkoriščenih točk, blaga na zalogi pa samo za 230.000 točk. Primanjkljaj znaša 885.000 točk, ali v dinarjih 10,661.000. V tem primeru gotovo leži precejšen del krivde tudi na preslabi borbi okrajnega podjetja in poverjeništvu, ki se nikakor ne bi smelo zadovoljiti, da je v tem okraju prišlo v I. polletju 1950 na potrošnika samo 1.24 m tekstila, na 3 potrošnike 1 par nogavic, na 4 odrasle 1 par čevljev in na 11 otrok 1 par otroških čevljev.

2. Preskrba v vezani trgovini

Sočasno z vprašanjem kritja potrošnikov zagotovljene preskrbe z živilskimi predmeti, se pojavlja tudi vprašanje kritja kmečkega prebivalstva, potom vezane trgovine s tistimi predmeti, ki jih kmet sam ne more pridelati, to je predvsem sladkor in žitarice v pasivnih krajih.

V predelih, kjer zaradi lege ali kakovosti zemlje uspevajo samo določene kulture, ki ob pravilnem izkoriščanju dajejo visok hektarski donos, bi bilo nesmiselno odtegovati žitarice za preskrbo kmečkega prebivalstva in s tem siliti kmeta v pridelovanje tistih predmetov, ki na tem področju ne uspevajo. Onemogočiti je treba, da bi kmečko prebivalstvo iz teh predelov s svojimi pridelki (vino) na drugih področjih otežkočalo redno realizacijo odkupa.

Ker se preskrba teh predelov vrši potom bonov vezane trgovine, je treba zagotoviti, da bo kritje vezane preskrbe v kritičnih predmetih, kot sladkor in žitarice, v sorazmerju s kritjem zajamčene preskrbe.

Možnost nabave teh predmetov na vezane cene bo ugodno vplivalo na izvajanje odkupa, ker bodo kmetovalci, ki so svoje obveznosti do skupnosti izpolnili, imeli možnost, da oskrbijo sebe in svojo družino tudi s predmeti, ki jih sami ne pridelujejo.

3. Izbira in kakovost blaga zajamčene preskrbe

Zaradi opisanih objektivnih razlogov doslej v zajamčeni preskrbi s prehranjevalnimi predmeti potrošniku ni bila dana možnost, da bi predmete zagotovljene preskrbe izbiral. To možnost je imel potrošnik v preteklem letu samo pri mlevskih izdelkih. Uvedba distribucije mlevskih izdelkov po želji potrošnika je naletela na terenu na ugoden odziv, vendar zaradi časovno nerealiziranih odkupov in s tem sunkovitega dotoka blaga ni bilo mogoče zadovoljiti želja potrošnikov v celoti in sistema obdržati daljšo dobo. Pri primerni obratni zalogi grosističnega in maloprodajnega omrežja bi se v pogledu mlevskih izdelkov moglo v celoti zadovoljiti potrebe potrošnikov tudi po asortimentu, ne da bi se pri tem trošili višji fondi.

Pri maščobi vprašanje izbire nastopa samo zaradi tega, ker asortiment maščobe ne krije časovnih potreb potrošnje. Glede na sezonsko pridelovanje posameznih vrst maščob ni mogoče v poletnih mesecih pokriti potreb olja v celoti, ker zaradi nizke kmetijske proizvodnje pri svinjereji v zimskih mesecih producirana mast ne pokrije vseh potreb in smo zaradi tega primorani določene količine olja trošiti v zimskih mesecih preko potreb potrošnje. To stanje bo mogoče izboljšati šele takrat, ko bo kmetijska proizvodnja narasla toliko, da bo mogoče ustvariti iz lastnih virov vsaj četrtletno zalogo maščobe.

Vprašanje izbire industrijskega blaga je v glavnem odvisno od objektivnih razlogov, to je razpoložljivih surovin in uvoza. Poudariti pa je treba, da bi tudi iz razpoložljivega materiala industrija v mnogih primerih mogla izdelati predmete, po katerih potrošnja bolj povprašuje. V tem pogledu bo potrebna nadaljnja nenehna borba predvsem trgovskega aparata v cilju, da se razpoložljive surovine izkoristijo tako, da bo potrošnik čim bolj zadovoljen.

Gotovo ni razloga, da se iz bombaža, iz katerega se izdeluje trikotaža, ki jo je trenutno v trgovskem omrežju, vsaj večjih števil, na zalogi čez tekoče potrebe, ne bi dale izdelati nogavice, ki jih potrošnik ne more dobiti. Prav tako ni objektivnih razlogov za to, da se ne bi izdelovala otroška obutev od št. 20 do 35, ki jih v zajamčeni preskrbi sploh ni dobiti, dočim nekatere številke obutve po obstoječi zalogi v trgovskem omrežju presegajo potrebe. Temu so gotovo vzrok subjektivne napake proizvodnih podjetij.

V zajamčeni preskrbi z obutvijo, bi bilo nujno potrebno uvesti možnost, da si potrošnik na svojo industrijsko nakaznico nabavi usnje in da izdelati čevlje po meri. Industrijska proizvodnja čevljev naj ostane, vendar bi se količinsko lahko zmanjšala, da bi mogla posvetiti več pažnje kvaliteti izdelave. S tem bi se istočasno paraliziral naval potrošnikov na trgovine, čim se pojavi v omrežju količkaj kvalitetnejša obutev.

Pri kakovosti blaga zajamčene preskrbe v prehranbeni stroki so ugotovite naslednje:

Pri mlevskih izdelkih je nastopilo predvsem vprašanje slabe kvalitete koruznih izdelkov, ki so prihajali v omrežje s prevelikim procentom vlage in so se pokvarili, alj pri potrošniku, v mnogih primerih pa je pokvarjeno

prejelo že trgovsko omrežje. Zato so deloma podani objektivni razlogi, ker v državi ne razpolagamo z zadostnimi kapacitetami umetnih sušilnic, deloma pa je krivda tudi pri ljudeh, ki s tem blagom upravljajo, ker posvečajo premalo pažnje pravilnemu ravnanju z blagom.

Prav gotovo pa je samo subjektivna krivda, če je riž, ki se je razdeljeval na otroške nakaznice in ki so ga prejemale zdravstvene ustanove, prihajal v omrežje slabo luščen in je v posameznih primerih vseboval tudi do 15% tujih primesi. Posamezne pošiljke riža pa je že »Žitofond«¹ prejel tako pokvarjene (plesniv), da jih je zavrnil. Pri maščobah se pri masti, ki izvira iz odkupa na teritoriju Slovenije, pogosto ugotovijo primeri, da je med mastjo primešan zmečkan krompir. Če že kmet v svoji špekulativni tendenci gre tako daleč, bi se vsaj odkupni aparat moral zavedati svojih dolžnosti in odgovornosti napram potrošniku in polagati več pozornosti na kvaliteto odkupljenih pridelkov.

Mleko predstavlja glavno hrano dojenčkom in najvažnejše živilo za ostale otroke in nekatere bolnike. Slaba kvaliteta mleka je posledica nedostatkov pri vsej manipulaciji z mlekom, začevši od molže, preko prevoza, manipulacije v mlekarnah do distribucije.

Edini objektivni razlog pri kvarjenju mleka je v tem, da mlekarski obrati v Sloveniji niti v higienskem, še manj pa v tehničnem pogledu ne odговarjajo potrebam, in da podjetja ne razpolagajo z zadostnim in primernim transportnim parkom.

Za odstranitev subjektivnih činiteljev pa bo nujno potrebno po kme-tijskih zadrugah z nazornimi predavanji in po dnevnem časopisju s poučnimi članki zainteresirati tudi proizvajalca — kmeta — za izpolnjevanje vsaj osnov-nih pogojev.

Vsaj v večjih središčih bi se mleko za dojenčke in otroke do 3 let moralo distribuirati v zaprtih steklenicah.

Tudi pri ostalih prehranjevalnih predmetih so količine blaga, ki se pred potrošnjo pokvari in ga je treba izločiti, precej visoke. Vzrok je po ugotovitvah sanitarne inšpekcije v glavnem v malomarnem ravnanju, v nezadostni in pomanjkljivi opremi klavnice, skladišč in ostalih obratov ter transportnih sredstev. Ker se v poedinih primerih dejansko pojavijo objektivni vzroki, ki dovedejo do tega, da se blago pokvari, in katerih trenutno nismo v stanju odpraviti, je izredno težko te vzroke v vsakem primeru ugotavljati, potegniti mejo, kje je vzrok objektivnega značaja, kje pa osebna malomarnost ali neodgovoren odnos.

Za vse količine blaga, ki se iz kakršnih koli razlogov pokvari, so oškodovani potrošniki. Ko smo na drugi strani zaradi objektivnih vzrokov v taki situaciji, da ne moremo pokriti vseh potreb, je brezpogojno potrebno, da se z vsemi prehranjevalnimi in industrijskimi proizvodi vztrajno štedi in vodi uporna borba vseh organov za to, da se odstranijo vsi subjektivni vzroki, predvsem pa malomaren odnos do ravnanja z blagom.

Čez 18 milijonov dinarjev škode, ki je nastala samo na tistih količinah pokvarjenih živil, katere je izločila v letu 1949 in v prvem polletju 1950 iz prometa sanitarna inšpekcija, dovolj zgovorno podpira in dokumentira predlog, da je v cilju izboljšane preskrbe prebivalstva in štednje z blagovnimi fondi nujno potrebno dati investicijam in adaptacijam skladišč, klavnice, mlekarn in transportnega parka prioriteto takoj za ključnimi objekti.

EKONOMIJE LJUDSKIH ODBOROV, PODJETIJ IN USTANOV

Ekonomije bi morale po svojem namenu predstavljati stalen in siguren vir dopolnilne preskrbe. Svojega namena pa niso dosegle, vsaj ne v taki meri, kot bi mogle.

Delovna sila na ekonomijah obstoja predvsem iz fizično šibkejših delavcev, ki niso imeli možnosti zaposlitve v industriji. Normativ, ki znaša na 1 ha orne zemlje 2 delovni sili, na 1 ha vrta — odvisno od kulture — od 4—10 in na 1 ha travnikov od 1—2 delovni sili, v večini ekonomij ni dosežen. Pomanjkanje delovne sile poskušajo ekonomije pokriti z delovnimi brigadami, prostovoljnih delavcev, organiziranimi iz sestava delovne sile podjetja ali ustanove, ali iz članov fronte. Ker mobilizacija te pomožne delovne sile v mnogih primerih ni pravilna, ta delovna sila tudi, v kolikor se udeležuje dela na ekonomijah, ne doseže možnega efekta. Razen tega pa večina takih prostovoljcev ni upoznana s kmetijskim delom in pri obdelovanju posameznih kultur lahko napravi več škode kot koristi.

Negospodarsko je, če je ekonomija preveč oddaljena od sedeža podjetja ali ustanove, ker prostovoljni delovni sili ni lahko dosegljiva, stroški prevoza prostovoljcev pa so mnogo višji od doseženega efekta.

Zaradi pomanjkanja delovne sile je na ekonomijah povprečno samo 30 % orne zemlje pod zelenjavo in povrtninami, vključno krompir.

Problem zase je vprašanje pravilnega nagrajevanja delavcev na ekonomijah. Za strokovno delovno silo bi se plače nujno morale sorazmerno prilagoditi plačam industrijskih delavcev, da bi se dosegla ustalitev te delovne sile.

Raztresenost posameznih parcel na širšem področju otežkoča sistematično in racionalno obdelavo in izkoriščanje.

Ekonomijam ljudskih odborov se mora zagotoviti potrebno število stalne delovne sile. Brigade prostovoljcev naj se uporabljajo le za delo pri gradnjah in adaptacijah, eventualno pri spravljanju sena in podobnih sezonskih delih večjega obsega, ki ne zahtevajo posebne priučeniosti.

Istočasno je treba na ekonomijah urediti vprašanje stanovanj za delavce, ker se že pri današnjem številu zaposlenih delavcev pojavlja pomanjkanje stanovanjskega prostora.

Na vseh ekonomijah naj se uvede brigadni sistem dela z nagrajevanjem po normah. Plače naj se izenačijo s plačami ostalih gospodarskih panog.

Izvrši naj se arondacija zemljišč, parcele pa, ki se ne morejo vključiti v zaokrožen sestav, naj se izročijo v izkoriščanje menzama za vrtove, v kolikor za te zaradi preoddaljenosti ne pride v poštev, pa privatnim vrtičkarjem.

Ekonomije so v glavnem planirale potrebna semena in gnojila, vendar količine niso bile realizirane, ker produkcija semenske službe ne krije potreb.

Ekonomije, katere bi sicer glede na kvaliteto zemlje in lego imele možnost gojiti povrtnino na večjih površinah, tega zaradi pomanjkanja vode niso mogle vršiti. Pri tehnični ureditvi namakalnih naprav je glavna zapreka pomanjkanje vodovodnih cevi.

Pravilno proizvodnjo ekonomij zavirajo predvsem nerealno postavljeni plani, v kolikor plani sploh obstojajo. Po finančnih planih je sicer v večini planov prikazana uravnovešena bilanca konec leta, vendar je že groba kalkulacija komisij pokazala, da so številke finančnih planov glede na

obstoječe stanje nestvarne. Obdelava zemlje je slaba, zemlja nepravilno in slabo izkoriščena. Primer ekonomije Železarne Jesenice na Srednjem vrhu nad Martuljkom: Kmet — bivši lastnik, je gojil 200 ovac, 15 glav goveje živine in 10 prašičev. Sedaj ima ekonomija 1 kravo in 1 konja; njive so neobdelane in zaraščene s plevelom. Nastavljen je oskrbnik z ženo, ki izjavljata, da se zemlja ne izplača obdelovati.

Proizvodni stroški ekonomij so zelo visoki zaradi nepravilno postavljenih planov, slabe delovne sile, nepravilnega nagrajevanja, raztresenosti zemljišč, predvsem pa zaradi nekontroliranega razpolaganja s pridelki. Dejansko imajo skoro vse ekonomije letne deficite.

Primer: Ekonomija Goriških opekarn: glavni proizvodni produkti so vino, povrtnina, jajca, mleko, prašiči in perutnina. Kam se oddajajo produkti, komisija ni mogla ugotoviti. Po izjavi uprave ekonomije in podjetja koristi te produkte menza za stalne abonente in sindikat tovarne za svoje člane. Karakteristično je, da ima ca. 75% članov sindikata, kateri prejemajo pridelke iz ekonomije, svoja lastna zemljišča, na katerih redijo tudi živino. Predračun dohodkov te ekonomije za leto 1950 znaša 345.000 din, predračun izdatkov pa 400.000 din, torej 55.000 din primanjkljaja. V letu 1949 je ista ekonomija imela 70.000 din izgube.

Ekonomija rudnika živega srebra Idrija je imela v letu 1949 preko 700.000 din izgube in vprašanje kritja te izgube še danes ni rešeno. Polletna surova bilanca za 1950 izkazuje 300.000 din dohodkov napram 440.000 din izdatkov, torej 140.000 din izgube.

Ekonomija RKS Dutovlje je zelo dobro obdelana. Skupni dohodki znašajo 244.000 din, skupni izdatki za isto razdobje 150.000 din in je ena izmed redkih, ki izkazuje v polletju skoraj 100.000 din čistega dohodka.

S primerjavo hektarskega donosa posameznih ekonomij ugotovimo, da je normative mogoče doseči, kjer je obdelava dobra in kjer je gospodarska usmeritev pravilna. Pri normativu 22 q ječmena na ha je pridelala ekonomija Tobačne tovarne 10,71 q, ekonomija ECŽ 16 q. Pri normativu 170 q krompirja na ha je pridelala Tobačna tovarna 270 q, ECŽ 90 q; zelja Tobačna tovarna 34,52 q na ha, ECŽ 110 q, normativ 350 q; čebule Tobačna tovarna 135 q, ECŽ 80 q, normativ 120 q; paradižnikov Tobačna tovarna 193 q, ECŽ 100 q, normativ 160 q; pesa Tobačna tovarna 1.783 q, ECŽ 300 q, normativ 300 q.

Sicer pri letošnji letini, ko je suša na posameznih terenih različno vplivala na poedine kulture, primerjava ne more služiti kot pravilo, vendar izhaja iz prikazanih števil, da je donos odvisen predvsem od pravilnega izkoriščanja in dobre obdelave.

Forsiranje gojitve določenih kultur na površinah, ki za take kulture niso primerne, je nepravilno in je treba kulture prilagoditi zemlji ter načrtno gospodariti, poslužujoč se kolobarenja tudi na ekonomijah, vendar naj ekonomije na splošno ne pridelujejo žitaric.

Na ekonomijah v neposredni bližini večjih potrošnih centrov je pridelovanje preusmeriti na gojitev povrtnin in zelenjave.

Rentabilnost ekonomij je zelo težko, v nekaterih primerih celo nemogoče ugotoviti, ker je pri mnogih ekonomijah knjigovodstvo v zaostanku. Tudi v primerih, kjer je knjigovodstvo ažurno, je nemogoče ugotoviti samo to, ali je ekonomija ob zaključku gospodarskega leta aktivna ali deficitna. Zaradi neurejenega knjigovodstva tudi ni mogoče dobiti točne slike o količinah in načinu razdeljevanja pridelkov. Na splošno je produkcija

vseh ekonomij zelo majhna. V glavnem koristijo produkte ekonomij menze podjetij in ustanov. Ostali produkti se razdeljujejo po sindikalni liniji članom delovnega kolektiva. Dogajali so se tudi primeri, da posamezniki dopolnilno preskrbo iz ekonomij izkoriščajo v špekulativne namene.

Način vodenja knjig za ekonomije naj se čimbolj poenostavi, knjigovodstvo brezpogojno ažurira in uvede stroga blagovna evidenca pridelk^{ov} in razpolaganja s pridelki. Za redno finančno poslovanje naj se ekonomijam stavijo na razpolago potrebna gotovinska sredstva.

Pogosti so primeri, da imajo podjetja in ustanove v najemu zemljo od privatnih kmetov s poslopji in inventarjem vred. V večini takih primerov je lastnik s svojimi člani družine tudi upravnik ekonomije. Tak način koriščenja zemlje se nikjer ni pokazal kot pozitiven, pa naj bo v pogledu vzorne obdelave, kakor v pogledu odnosa lastnika do najemjemalca.

Obstoječe pogodbe, s katerimi je zemlja privatnih kmetov dana v najem za ekonomije državnih podjetij in ustanov, naj se razveljavijo in zemlja vrne v obdelovanje lastniku. V kolikor to zemljo ne bi mogel ali hotel obdelovati, naj se zemlja vključi v kmečke delovne zadruge ali državna posestva.

Vprašanja reje in gojitve živine in prašičev, vodstva in koristniki ekonomij niso reševali s stališča pravičnega gospodarjenja in potreb potrošnikov, navezanih na zajamčeno in dopolnilno preskrbo. Pri gojitvi živine niso upoštevali krmske baze in možnosti plasiranja produktov (n. pr. mleka) v neposredno potrošnjo. Večina ekonomij ima možnost rediti rodovniško živino.

Pri precejšnjem številu ekonomij se je ugotovilo, da preveč forsirajo rejo prašičev čez zmogljivost krmske baze, n. pr. ekonomija »Stora« — prašiči, stari preko 1 leta, zaradi pomanjkanja krme tehtajo povprečno komaj po 50 kg.

Na škodo števila molznih krav so pogosti primeri, da redijo ekonomije vprežne konje, ki jih pa ne koristijo same, temveč za potrebe ustanove ali podjetja.

Prašiče naj bi redile ekonomije z močno krmsko bazo, t. j. z večjimi kompleksi primernih ornih površin. Ekonomije, ki so oddaljene od večjih mest in industrijskih središč, naj redijo predvsem plemensko živino, dočim naj se ekonomije v bližini mest preusmerijo predvsem na rejo molznih krav.

III.

DELAVSKO-USLUŽBENSKE RESTAVRACIJE IN MENZE

Število obratov družbene prehrane je v letih 1947 do 1950 znatno naraslo, prav tako je naraslo število abonentov. Danes se prehranjuje v 708 obratih družbene prehrane na področju LRS 80.300 abonentov.

Glavni vir prehranjevalnih predmetov predstavlja za vse obrate še vedno zajamčena preskrba. Količinski in časovni izpadi zagotovljene preskrbe, se kritično odražajo tudi v obratih družbene prehrane. Glede na visoke cene in izredno težko nabavo prehranjevalnih predmetov na prostem trgu, ko je na drugi strani finančna zmogljivost obratov družbene prehrane omejena z odrejeno ceno abonmaja, nakup predmetov na prostem trgu ne more pokriti niti kakovostnega, niti količinskega izpada zajamčene preskrbe. Vzdrževanje kalorične vrednosti hrane na potrebni višini je s tem otežkočena.

Stanje v obratih družbene prehrane je bilo vsaj kolikor toliko zadovoljivo, dokler so obrati — tako menze kot restavracije — prejeli iz zajamčenih in dopolnilnih fondov posebne dodatke v drobovini, zakuhah, jajcih itd. Z objavo uredbe o ustanovitvi delavsko-uslužbenskih restavracij se je stanje za restavracije še izboljšalo, ker je bil ustanovitelj obrata dolžan nositi stroške ustanovitve, dati na razpolago osnovna in obratna sredstva in kriti plače v obratu zaposlenega osebja. Ker je takratna cena hrane napram cenam predmetov zagotovljene preskrbe dopuščala določen razpon, je obrat imel možnost poleg po zajamčeni in dopolnilni preskrbi prejetih predmetov nabavljati še predmete prostega trga.

Ekonomije podjetij pri prehrani v delavsko-uslužbenskih restavracijah odigravajo važno vlogo, posebno pitališča prašičev.

Bistvena razlika pa se je z ustanovitvijo delavsko-uslužbenskih restavracij pokazala med le temi in menzami, ker menze ne prejemale posebnih dodatkov zajamčene preskrbe v moki, maščobi, sladkorju in mesu in morajo na drugi strani tudi same kriti stroške zaposlenega osebja.

Možnost nabave na prostem trgu se je zaradi povišanja cen v letošnjem letu sicer za vse obrate znatno zmanjšala, najbolj kritično pa se je to pokazalo prav v delavsko-uslužbenskih restavracijah, ker je istočasno s postopnim dviganjem cen bila ukinjena dotacija ustanoviteljev za kritje režijskih stroškov.

Pri uveljavljanju načela, da prejmeta dva uslužbenca ali delavca za enako delo enako plačilo, smatramo, da so dodatki, ki jih v prehranjevalnih predmetih prejema delavsko-uslužbenske restavracije, neupravičena prednost za uslužbenca, ki se v teh obratih hrani, ker se s tem dviguje njihova realna mezda. Uslužbenec, zaposlen pri enakem delu pri podjetju, katerega ni uspelo, da bi za svojo menzo pridobilo značaj restavracije, je popolnoma neupravičeno prikrajšan za tiste količine zagotovljenih prehranjevalnih predmetov, ki jih prejema uslužbenec, abonent delavsko-uslužbenske restavracije, prav tako je prikrajšan uslužbenec, ki se zaradi družinskih prilik ne hrani v restavraciji.

Razlika med delavsko-uslužbenskimi restavracijami naj se odpravi in za vse obrate določi enotna količina prehranjevalnih predmetov zagotovljene preskrbe v odrejeni višini oddanih odrezkov, manjkajoče predmete pa naj obrati nabavijo z lastnih ekonomij in prostega trga.

Vodilno osebje v obratih družbene prehrane nima dovoljne strokovne kvalifikacije, kar se posebno občutno odraža na nizkem nivoju poslovanja in postrežbe v posameznih obratih. Zaradi nezadostne kvalifikacije današnje številčno stanje zaposlenega osebja ne odgovarja. Ustanovitelji obratov ne posvečajo poslovanju dovolj pažnje, posebno ne, odkar so bili razvezani dolžnosti dajanja finančnih prispevkov, dočim se vpliva abonentskih odborov v obratih družbene prehrane, lahko rečemo, nikdar ni čutilo. Premalo pozornosti se je polagalo na vzgojo v teh obratih zaposlenega kadra. Trimesečni tečaj, ki so se doslej vršili za uslužbenca gostinske stroke in ki jih je obiskovalo tudi osebje, zaposleno v restavracijah in menzah, zaslužijo vso kritiko, ker tečajniki niso pridobili na teh tečajih nobene strokovne usposobljenosti. Teoretična snov teh tečajev pa je bila tako obširna, da tečajnikom, katerim je običajno manjkala osnovna predizobrazba, snovi ni bilo mogoče niti razumeti, kam šele obdelati. Ker manjka strokovno usposobljenega kadra v obratih, se mlad na novo nameščen kader ne more strokovno dopolnjevati.

Vodilno osebje v obratih družbene prehrane mora biti strokovno usposobljeno. Poverjenišтва (uprave) za gostinstvo in turizem naj nudijo tem obratom pomoč in vršijo stalno kontrolno-inštrukcijsko službo. Oživotvorijo naj se abonentski sveti, kateri naj prevzamejo dejansko vodstvo obrata.

Osebje, ki je bilo svoječasno odtegnjeno iz gostinstva in razmeščeno v druge gospodarske panoge, naj se premesti v obrate družbene prehrane. Za pridobitev strokovne usposobljenosti naj se uvede tudi v teh obratih triletna učna doba za kuhinjsko in strežno osebje.

Zaradi opisanih objektivnih razlogov in nezadostne strokovne usposobljenosti osebja je hrana v obratih družbene prehrane večkrat količinsko nezadostna, kvalitetno pa slabo pripravljena. Dodatki iz ekonomij ponekod sicer količinsko zadostujejo, vendar bi se produkcija ekonomij morala preusmeriti na potrebe restavracije vsaj tam, kjer ekonomija od restavracije ni preveč oddaljena. Kalorična vrednost hrane se giblje od 2200 do 4400 dnevni kalorij. Prav posebno se očituje v teh obratih enoličnost hrane, ki kvaliteto še bolj slabša.

V pogledu prostorov moremo beležiti pri delavsko-uslužbenskih restavracijah precejšen napredek, ker so nekatera podjetja in ustanove zgradile sodobne, za kulturno potrebo primerne prostore. Dokajšnje število obratov, predvsem manjših, pa ne odgovarja potrebam. Delovni pogoji v teh obratih so težki, ker manjka primernih stranskih prostorov, shramb, pomivalnic, hladilnic itd.

Drži, da danes razpoložljiva kuhinjska posoda, krožniki in pribor po kvaliteti niso najboljši, vendar se tudi ta material z najbolj primitivnimi sredstvi, ki so na razpolago, da vzdržati čist. Ker kontingentirana preskrba z inventarjem, delovnimi oblekami in ostalimi sredstvi za vzdrževanje čistoče ni zadostna, naj se obrati preorientirajo na preskrbo teh najnujnejših predmetov na prostem trgu.

Proizvodnjo ekonomij je treba usmeriti za potrebe restavracij in menz, upoštevaje kvaliteto in lego zemlje. Predvsem je usmeriti vse obrate družbene prehrane na pitanje prašičev z odpadki in pomijami.

Za nabavo prehranjevalnih predmetov na prostem trgu in potrebnega inventarja in potrošnega materiala je treba zagotoviti obratom gotovinska in kreditna sredstva.

Posebno kritično se vprašanje razpolaganja z zadostnimi finančnimi sredstvi pojavlja pri dijaških menzah, ki so v večini primerov odvisne od proračunskih dotacij in od predhodno odobrenih predračunskih kreditov. Pri teh obratih so bili ugotovljeni celo primeri, da je vodja menze moral zamenjati moko za fižol in celo za gobe, ki jih je takrat bilo dovolj na trgu v prosti prodaji, če ni hotel iz dneva v dan kuhati abonentom — študentom — enolično hrano, ker ni imel na razpolago niti finančnih sredstev, še manj pa gotovine za nabavo gob na prostem trgu. (Menza TSS Ljubljana.)

Povprečje proizvodnih stroškov znaša v obratih družbene prehrane 8% prometa, kar dokazuje, da režijski stroški niso vzrok visoki ceni hrane, temveč visoka cena dopolnilnih predmetov na prostem trgu. Smatramo pa, da naj se ne bi izboljšanje hrane poskušalo doseči z dotacijo predmetov iz zajamčene ali dopolnilne preskrbe, predvsem ne iz razloga, ker je kupna moč delavca ali uslužbenca, ki se hranita v menzi ali restavraciji, v povprečju enaka kupni moči delavca odnosno uslužbenca, kateri se hrani doma in je prav tako primoran kupovati predmete dopolnilne preskrbe na prostem trgu po vsakokratnih cenah. Če bo nakup dopolnilnih prehranjevalnih predmetov za pripravo

hrane v obratih družbene prehrane vplival na ceno obroka in s tem bremenil abonenta, bodo abonentski sveti aktivneje pričeli posegati v vprašanje nabave, predvsem pa nabavne cene dopolnilnih predmetov.

Ugotovljeno pa je, da obrati z izpod 100 abonentov ne morejo kriti režijskih stroškov, odnosno znašajo ti stroški tudi do 25 % od prometa.

Ena izmed osnovnih pomanjkljivosti v teh obratih je, da se kljub predpisom posveča premalo pažnje materialnemu poslovanju. Predvsem manjka kontrole o izdajanju materiala iz skladišča v kuhinjo. Na tej poti je malverzacija najlažja, prav tako se posveča premalo pozornosti uporabi materiala v sami kuhinji. Na breme dohodkov gre tudi pomanjkljivost pri obračunavanju z abonentskimi bloki.

Način knjigovodstva je za danes razpoložljivi kader preveč kompliciran. Za te vrste poslovanja je dovolj nekaj osnovnih pokazateljev, poostri pa je treba evidenco in način kontrole nad uporabo materiala in izdajanjem hrane. Poročila operativne in planske evidence v obratih družbene prehrane danes nimajo praktične koristi. Ugotovljeno pa je, da se z izračunavanjem na primer samo kalorične vrednosti hrane in sestavljanjem teh poročil zaposli povprečno 3 ure dnevno en uslužbenec.

Obrati družbene prehrane z manj kot 100 abonentami naj se spojijo v večje obrate, kjer to krajevne prilike dopuščajo.

Način knjigovodstva in evidence naj se poenostavi. Poostri pa se naj kontrola materialnega poslovanja po pristojnih organih za gostinstvo in turizem.

Kljub precejšnjemu razmahu obratov družbene prehrane do danes še ni zadovoljivo rešeno vprašanje prehranjevanja svojcev zaposlenih oseb. V delavsko-uslužbenskih restavracijah se sicer po obstoječih predpisih morejo sprejeti na hrano svojci ob določenih pogojih, če kapaciteta obrata to dopušča. Pri menzah je to vprašanje prepuščeno upravi obrata. Dejansko pa je danes za marsikatero družino problem, kako se bodo prehranili otroci, če sta oče in mati oba zaposlena. Tu ne nastopa samo vprašanje mlajših otrok, temveč tudi dijakov, ker je kapaciteta dijaških menz dosežena.

Neobhodno potrebno je tudi čimprej rešiti vprašanje izdajanja zajtrka, ker ga danes večina teh obratov ne izdaja, abonent pa zajtrka tudi drugod ne more dobiti.

Osvoji naj se načelo, da se v obratih družbene prehrane morejo poleg zaposlenih staršev v primeru, ko sta oba zaposlena, prehranjevati tudi otroci in za delo nesposobni svojci.

Ker priprava in izdaja zajtrka v teh obratih visoko dvigne režijske stroške, naj bi se povečalo število splošnih zajtrkovalnic in naj bi se izdajanje zajtrka ukinilo v vseh menzah in restavracijah, razen v dijaških menzah, ki so vezane na internate.

IV.

PRESKRBA V ZDRAVSTVENIH IN SOCIALNIH USTANOVAH

Zdravstvenim in socialnim ustanovam je nujno potrebno omogočiti neposredno sklenitev pogodb za dobavo dopolnilnih predmetov s proizvajalci. Državna posestva, kmetijske delavne zadruga in ekonomije se sicer branijo skleniti kakršne koli pogodbe za določene količine predmetov in z roki dobave, vendar bi organi, ki opravljajo odkup in planirajo kmetijsko proizvodnjo,

morali s pomočjo političnih aktivov na terenu omenjene socialistične proizvajalce obvezati za pokritje potreb teh ustanov. Pri današnji situaciji so zdravstvene in socialne ustanove za dopolnilne predmete, predvsem za sadje, zelenjavo in zgodnji krompir, posebno tiste, ki nimajo lastnih ekonomij, odvisne od vsakokratnega nakupa pri privatnem proizvajalcu. Ker te ustanove krijejo svoje izdatke po proračunu odobrenih kreditih, običajno nimajo na razpolago niti dovoljnih finančnih sredstev in so še bolj kot na primer gostinstvo in obrati družbene prehrane vezani na odrejene cene.

Pri dopolnilnih predmetih, ki jih te ustanove dobivajo po državnem odkupnem omrežju, se je glavna hiba pokazala v tem, da se blago, ki se odkupi, centralizira v zbirnih podjetjih in šele od tam po dispozicijah dobavlja koristnikom. S tem posebno pokvarljivo blago izgublja na kvaliteti, pogosto pa pride tudi do primerov okvare. Nemogoče je še naprej dopustiti današnji način odkupa jajc, ko vsa odkupna podjetja in odkupne postaje zbrana jajca dostavljajo centrali v Ptuj. Iz zalog centrale prejemajo jajca zdravstvene in socialne ustanove v večini primerov že do 50% pokvarjenih. (Dijaški dom v Postojni je prejel iz Ptuja pošiljko jajc, med katerimi je bilo 90% pokvarjenih; tudi zbiralnice iz okraja Postojna pošiljajo jajca v Ptuj.) Potrebe zdravstvenih in socialnih ustanov se ne menjajo tako pogosto in bi moralo ministrstvo za državne nabave odrediti kmetijske zadruge in odkupne postaje, katere bi skozi vse leto posameznim ustanovam neposredno dobavljala jajca. S tem bi se ogromno prihranilo na stroških prevoza, predvsem pa bi se blago očuvalo okvar, ustanove pa bi prejemale zdravo blago.

Pri preskrbi omenjenih ustanov s predmeti za ozimnico bi morali dobavitelji posvetiti posebno pozornost kvaliteti blaga ne samo zaradi tega, ker je za te ustanove zdravo blago samo po sebi nujno potrebno, temveč predvsem zaradi tega, ker zaloge, ki jih morajo te ustanove vskladiščiti čez zimo, predstavljajo velike količine. Nezdravo in poškodovano blago ne bodo mogli prezimiti. Najvažnejši je pri tem vprašanju krompir, ki bi se moral dodeljevati direktno pri pridelovalcih s področij, kjer se prideluje kvalitetno najboljše krompir.

Za zdravstvene in socialne ustanove je nujno potrebno zagotoviti kvalitetne dišave, s katerimi se znatno poveča okusnost in prebavljivost hrane. Prav tako je potrebno za te ustanove preskrbeti potrebne količine konservirane zelenjave iz lokalne industrije za zimske mesece (paradižnikova mezga), morajo pa uprave ustanov tudi same pristopiti k pravočasnemu pripravljanju zimskih zalog.

Pri dodeljevanju kontingentov okrajnim poverjeništvom za trgovino in preskrbo po ministrstvu za trgovino in preskrbo in realizacij dodeljenih kontingentov po Žitofondu in ostalih centralnih podjetjih, je treba polagati več pozornosti asortimentu in kvaliteti, predvsem za tiste količine, ki so namenjene za zdravstvene in socialne ustanove. Pri dodeljevanju zakuh naj se v vseh okrajih te ustanove prvenstveno upoštevajo, ker na primer v bolnicah in okrevališčih glede na nujnost dietične prehrane, izpadlih predmetov ni tako lahko nadomestiti z drugo vrsto blaga, kot v obratih družbene prehrane ali zasebnem gospodinjstvu.

Vsem socialnim in zdravstvenim ustanovam je treba v nepokvarljivih živilih zagotoviti stalno enomesečno zalogo; za pokvarljiva živila pa naj se določijo direktni dobavitelji.

Zelenjava, ki jo uporabljajo zdravstvene ustanove za prehrano svojih oskrbovancev, mora biti sveža in dobre kvalitete. Zato je brezpogojno potrebno, da imajo vse ustanove primerno velike ekonomije. Vsem zdravstvenim in socialnim ustanovam, ki trenutno nimajo lastnih ekonomij, je treba dodeliti primerna zemljišča (od pol do 5 ha), ekonomije pod samostojnim gospodarskim vodstvom pa naj se vključijo v upravo same ustanove.

Preskrbo oskrbovancev v socialnih in zdravstvenih ustanovah je urediti enotno, ker dosedanji dvojni način preskrbovanja po tablicah za nekatere skupine in po živilskih nakaznicah za druge skupine povzroča na eni strani ustanovam precej administrativnega poslovanja, na drugi strani pa uvaja nepotrebno in preveliko diferenciacijo med posameznimi kategorijami oskrbovancev.

Obstoječe tablice za preskrbo je treba dopolniti še s tablicami za mladino starosti od 14 do 18 let. obroki naj bodo enaki obrokom, ki jih prejemajo učenci v gospodarstvu. V okviru obstoječih blagovnih fondov naj se povišajo obroki za oskrbovance v otroških in mladinskih domovih v mlevskih izdelkih, v domovih učencev v gospodarstvu pa za maščobo in sladkor. Prav tako je treba prilagoditi dejanskim potrebam tablico S-5 za počitniške kolonije.

Učenci v gospodarstvu se oskrbujejo po posebnih obrokih s posebnimi dodatki. Ker pa v večini primerov zanje ne obstajajo posebne menze, teh dodatkov ne morejo izkoristiti. Najslabša je prehrana vajencev tam, kjer so vključeni v splošne menze. V teh menzah prejemajo po večini samo dva obroka, v redkih primerih tudi zajtrk. Kalorična vrednost dnevnih obrokov znaša od 1900 do 2000 kalorij. V menzi ne dobivajo niti dopoldanske niti popoldanske malice, trije pičli obroki pa za doraščajočo mladino nikakor ne zadostujejo. Četudi v menzi ne oddajo vseh odrezkov svojih nakaznic, ne morejo izkoristiti pripadajočih obrokov, ker nimajo sami možnosti priprave hrane.

Poseben problem pa predstavlja prehrana nekaterih kategorij bolnikov, predvsem tuberkuloznih po odpustu iz zdravilišč. Taki bolniki so za časa zdravljenja v ustanovi prejeli kalorično visokovredno hrano, pripravljeno iz predmetov organizmu nujno potrebnih, čim pa so odpuščeni iz zdravilišča ali bolnice, preidejo na prehrano običajne živilske nakaznice. Izprememba v količini in kvaliteti je prevelika. Zaradi slabe in neredne prehrane se n. pr. stanje tuberkuloznih bolnikov večinoma toliko poslabša, da so po nekaj mesecih zopet potrebni zdravljenja v bolnici in je bilo vse predhodno zdravljenje, ki včasih traja tudi več mesecev, brezuspešno.

Prehranjevanje uslužbencev, zaposlenih v socialnih in zdravstvenih ustanovah, danes ni urejeno po enotnih kriterijih. Število oseb, ki se hranijo po teh ustanovah po obrokih, ki sicer pripadajo oskrbovancem, je napram številu zaposlenega osebja previsoko. Pri svojcih je nujno treba voditi računa o tem, da se sprejmejo na prehrano dejansko samo tisti, ki jih uslužbenec vzdržuje in ki nimajo možnosti, da bi se v tistem kraju prehranili v kakem obratu družbene prehrane. Nemogoče pa je, da se v teh ustanovah hranijo uslužbenci, zaposleni izven same ustanove (klinične bolnice v Ljubljani).

Obstoječe predpise o višini obrokov za posamezne kategorije oskrbovancev je treba prilagoditi dejanskim potrebam in stanju blagovnih fondov ter dopolniti s predpisi o preskrbi mladine od 14 do 18 let.

V krajih, kjer je zadostno število učencev v gospodarstvu, naj se zanje uredi posebna menza, najbolje v sklopu internata, da se na ta način omogoči izkoriščanje pripadajočih jim dodatkov.

Tuberkulozni bolniki naj prejemajo po odpustu iz zdravilišča ali bolnice za določen čas posebne nakaznice, s pravico do časovne in količinske prioritete. Nakaznica naj obsega vsa potrebna živila v skupni kalorični vrednosti najmanj 3200 kalorij dnevno.

Poleg naštetih objektivnih težav pri redni in kvalitetni prehrani v socialnih in zdravstvenih ustanovah nastopa pogosto tudi vprašanje kvalificiranega kadra, predvsem kuhinjskega osebja. Obstoječ kader, v kolikor ga ni mogoče nadomestiti s polno kvalificiranim, naj se izpopolni na strokovnih tečajih, vendar je treba praktične tečaje ločiti od splošno-izobraževalnih tečajev. V vseh sedanjih tečajih se je dajalo praktičnemu delu premalo poudarka.

Preskrba zdravstvenih in socialnih ustanov z industrijskim blagom naj se izvaja po posebnih podjetjih tudi za predmete hitre potrošnje. Pri današnjem stanju količine teh predmetov, s katerimi razpolaga trgovsko omrežje, ne krijejo niti potreb široke potrošnje in je oskrba ustanov n. pr. s čistilnimi sredstvi (metle, krtače, pasta za čevlje, zobna pasta itd.) izredno težka, v nekaterih primerih celo nemogoča. In ravno v teh ustanovah je na splošno čistočo in osebno higieno oskrbovancev treba polagati največ pažnje.

Zaradi prenizke produkcije jedilne posode in pribora naj se oskrbi teh ustanov upošteva pri razdeljevanju kontingentov prioriteta, ker je današnje stanje posode in pribora v teh ustanovah izredno slabo.

Blago, ki ga prejemajo socialne in zdravstvene ustanove za potrebe domov, dobivajo po razdelilnikih resornega ministrstva po trgovinskih servisih. Vendar morajo to blago plačevati po cenah plana II. Nastane pri tem vprašanje, ali je umestno, da industrija priračunava na eni strani k cenam tega blaga tržni dobiček, ki se odvaja v državno blagajno, na drugi strani pa iz državne blagajne po proračunu plačujejo višje cene za to blago državne ustanove.

Planiranje kuriva za zdravstvene in socialne ustanove je treba izvršiti pravočasno, ker danes te ustanove ne prejemajo vselej polnih kontingentov. Pri ustanovah, ki imajo centralno kurjavo, pa je najbolj občutna pomanjkljivost, ker ne prejemajo premoga pravočasno, v poznih zimskih mesecih pa se jim stavi na razpolago blago, ki je trenutno na razpolago. S tem se trošijo mnogo večje količine premoga, če isti po kvaliteti in asortimentu ne odgovarja.

Za izboljšanje stanja po naznačenih problemih je nujno pristopiti k naslednjim ukrepom:

Realizaciji dodeljenih kontingentov industrijskega blaga za socialne in zdravstvene ustanove je treba dati brezpogojno prioriteto. Servisi, po katerih se oskrbujejo te ustanove s kontingentiranim blagom, se morajo zadolžiti za redno preskrbo tudi za predmete hitre potrošnje, ki se ne dodeljujejo po kontingentih (čistilna sredstva i. dr.).

Za stalne oskrbovance teh ustanov naj se uvede preskrba na posebna nakazila. Višino točk, obseženo v nakazilu za posamezne oskrbovance, je treba prilagoditi nujni potrebi, posebno za mladino.

PROSTA PRODAJA

1. Prosta trgovina industrijskih proizvodov

Industrijski proizvodi za prosto prodajo izvirajo predvsem iz produkcije lokalne industrije. Dobavljene surovine često niso primerne ali po izbiri ali po kakovosti. Surovine in pomožni material naj bi se dodeljeval le globalno, proizvodna podjetja pa bodo svoje potrebe specificirala v naročilnicah. Večjim proizvodnim podjetjem naj se omogoči nabava surovin neposredno v odgovarjajoči industriji. To načelo je treba uveljaviti tudi pri dodeljevanju uvoženih surovin in materiala.

Obrtniške delavnice je treba v čim večji meri sprostiti planskih del za posamezne ustanove in podjetja ter obrtnikom omogočiti delo za široko potrošnjo. Večji investitorji naj organizirajo lastne obrtne delavnice. Pri oskrbi s surovinami, pomožnim materialom in orodjem je treba obrtnike oskrbovati sorazmerno z oskrbovanjem lokalne industrije.

Razen surovin ovira lokalno industrijo pri polni izrabi kapacitet pomanjkanje kvalificirane delovne sile, pri obrtništvu tudi pomanjkanje vajencev.

Zmogljivost lokalnih proizvodnih podjetij bi se precej dvignila, če bi se omogočila poprava raznih strojev, ki stoje danes zaradi malenkostnih okvar neizkoriščeni (zlasti v tekstilni industriji — igle).

V nasprotju s centralizacijo težke in večje industrije v industrijskih središčih naj se lahka lokalna industrija, ki izdeluje finalne izdelke široke potrošnje, ne koncentrira, temveč jo je treba razmestiti v manjša središča v neposredno bližino vira delovne sile. Pomanjkanje stanovanjskega fonda v industrijskih in mestnih središčih prav tako utemljuje tako razmestitev.

Pri podjetjih lokalne industrije je treba čimbolj omejiti proizvodnjo po načelih toge distribucije. Regulator proizvodnje naj bo povpraševanje potrošnje, t. j. proizvodnja naj se ravna po naročilih trgovskega omrežja. S takim načinom bodo tudi sama industrijska podjetja močneje zainteresirana na iskanju surovin.

Poleg količinskega povečanja proizvodnje je usmeriti produkcijo tudi na izboljšanje kakovosti. Pri oceni izpolnjevanja plana bi se izbira in kakovost izdelanega blaga morala upoštevati pred količino. Postavljene norme v proizvodnji je treba povezati z borbo za kvaliteto.

Promet z blagom lokalne proizvodnje je v načelu prost, vendar nekateri organi z administrativnimi ukrepi zavirajo svobodni promet blaga.

Še bolj kot administrativni ukrepi upravnih organov pa zavira razmah proste trgovine načelo, da za vsako izdobljeno blago zahtevajo protidajatev v blagu. To se je nevarno razpaslo tudi na številna proizvodna podjetja na področju naše republike, ki so pričela prav tako trgovati po načelu »daj — dam«. Tak način prizadene predvsem pasivne okraje, ki izredno težko pridejo do blaga, ali pa so prisiljena podjetja takih okrajev najprej nabaviti neke blago, s katerim po značaju svoje stroke sploh ne trguje in to blago potem zamenjati za industrijski proizvod. Nadaljnja ovira razvoju proste trgovine je blokiranje proizvodnje po okrajih (Maribor okolica, Slovenj Gradec), ki zasežejo blago svojih podjetij v večji meri kot jim je potrebno in z viški potem izvršujejo trampo.

Zaradi normalizacije trgovine in pravilnega razvoja produkcije je nujno potrebno odpraviti kakršno koli trampo, pa tudi blagovno zamenjavo v korist

delovnih kolektivov proizvodnih podjetij, odnosno sindikalnih podružnic. Obveljati mora načelo, da mora vse proizvedeno blago v široko potrošnjo po trgovskem omrežju.

Nabava blaga za prosto trgovino se danes v glavnem vrši po nabavljajčih trgovskih podjetij. Vendar bo z razvojem industrijske proizvodnje nujno preiti k načinu razpečavanja blaga po prodajalcih — potnikih — proizvodnih podjetij. Nabavni kader trgovskih podjetij v mnogih primerih ni tako vsestransko verziran, da bi mogel nabavljati blago vseh vrst, na drugi strani pa pri nabavi blaga zasleduje predvsem čim višjo provizijo. S tem se kopičijo v trgovskih podjetjih zaloge nekurantnega ali slabo idočega blaga, ki obremenjujejo kreditna sredstva. Prakso, ki so jo uvedla nekatera podjetja, da izplačujejo provizijo šele od prodanega blaga in ne od nabavljenega, je treba uveljaviti v vseh trgovskih podjetjih.

V trgovini s prostim blagom predstavlja transport še težji problem, kot v trgovini s predmeti zagotovljene preskrbe. Trgovska podjetja morajo za blago proste trgovine, ki se ne dodeljuje po planih in kontingentih, obdelati mnogo večja področja. Blago se v glavnem dobavlja v manjših pošiljkah, proizvodna podjetja je treba vsaj pri današnjem načinu često obiskovati, iskati je treba tako vire surovin kot gotove izdelke.

Večina trgovskih podjetij ne razpolaga z lastnimi transportnim parkom. Ker se za nabavo blaga mora izkoristiti vsaka prilika, v mnogih primerih podjetja blago izgubijo zaradi tega, ker ne morejo pravočasno dobiti prevoznih sredstev od okrajnih avto-podjetij.

Poseben problem v transportu predstavlja za trgovska podjetja železniški prevoz. Na eni strani manjka specialnih vagonov za prevoz mesa, zelenjave, sadja, razen tega pa gre tovarni promet posebno čez večje transportne vozle izredno počasi (iz Srbije potuje zelenjava tudi 5 do 7 dni). Železnica bi morala smatrati prevoz zelenjave kot brezpogojno prvenstven. Birokratsko uporabljanje obstoječih predpisov, ki urejajo železniški transport, povzroča trgovini izredne težave. Uvedba šesturnega razkladalnega roka je povsem razumljiva. Vendar je tudi to treba reševati življenjsko. Podjetja, katera prejemajo večje vagnoske pošiljke blaga sunkovito po 10 in več vagonov en dan, so često postavljena pred nerešljiv problem. Stalne delovne sile ne morejo imeti toliko, da bi ti stalni delavci mogli iztvoriti vse vagonne v določenem roku. Priložnostna delovna sila, ki je na večjih razkladalnih kolodvorih na razpolago, izkorišča situacijo in postavlja nemogoče zahteve. Neživljenjsko pa je povsem to, da mora podjetje brezpogojno izprazniti vagonne v šestih urah (ne glede na stroške), pri čemer se mnogo blaga uniči ali pokvari, izpraznjeni vagoni pa še ure in ure stoje na prostem tiru neizkoriščeni. Predpisi o reekspediciji blaga so nemogoči.

Za rešitev transportnega problema je treba vsaj večjim trgovskim podjetjem omogočiti ustanovitev lastnega transportnega parka in jim vrniti kamijone, ki so jih morala ob centralizaciji transporta oddati v sestav avto-prevoznih podjetij.

Predpise o šesturnem razkladalnem roku pri železnici je nujno treba dopolniti v tej obliki, da se določi za primer, ko posamezno podjetje prejme večje število vagonov isti dan, ob istem času, maksimalno število vagonov, ki jih je podjetje dolžno iztvoriti v šesturnem roku. V železniških središčih je treba organizirati močnejša špediterska podjetja.

Vsi železniški vozli morajo skrbeti za takojšnjo odpremo pošiljk s sadjem in zelenjavo ter z ostalim hitro pokvarljivim blagom z direktnimi vlaki.

Kreditna vprašanja se pri prosti trgovini pojavljajo predvsem pri podjetjih, ki trgujejo z blagom, katero se počasi obrača. Obstoječi finančni predpisi sicer urejajo vprašanje kreditov, vendar je treba upoštevati, da morajo biti krediti v sorazmerju z nujno potrebno standardno zalogo blaga posameznih vrst trgovine. Brez primerne standardne zaloge o komercializaciji prodaje in kulturni trgovini ne moremo govoriti. Glede na povišanje nabavne cene predmetom proste trgovine, ob istih, celo znižanih kreditih, se je količinska zaloga blaga v vseh podjetjih proste trgovine znatno zmanjšala. Tudi za podjetja lokalne dejavnosti je potrebno za sezonske nabave zagotoviti potrebne sezonske kredite z odgovarjajočo obrestno mero.

Vprašanje gotovine za nabavo blaga obrtniške proizvodnje, domače obrti in prostih presežkov poljedelske proizvodnje je večkrat ovira za pravilni razvoj te vrste trgovine. Pri določevanju gotovinskih kvot za trgovino je treba upoštevati, da nosi trgovina večji del bremena ustvaritve plana dohodkov in da se gotovina, uporabljena v trgovskih podjetjih za nakup blaga, hitro obrača in vrača običajno še isti mesec, povečana za določen del dobička in razlike v cenah, nazaj v banko.

Banka bi morala biti pomočnik trgovini pri izvajanju njenih nalog. Zaradi kompliciranosti poslovanja in birokratskega reševanja pa je v mnogih primerih trgovsko poslovanje po banki otežkočeno.

Cene za blago proste trgovine bi se morale ravnati po načelu ponudbe in povpraševanja. Ugotavlja pa se, da danes na cene blaga lokalne proizvodnje preveč vpliva plan tržnega dobička, ki ga je dobilo nekaj proizvodno podjetje. Zaradi tega ni mogoče v trgovini določevati cen prostim industrijskim proizvodom v skladu s kupno močjo potrošnika, kateremu so namenjeni. Glede na politiko prožnih cen bi morali zastopati načelo, da je določeno količino nujno potrebnih industrijskih proizvodov treba dati na razpolago po redni ceni, za potrošnike, ki so sicer sprejeti v zagotovljeno preskrbo in te količine pravilno usmerjati do upravičenega potrošnika, preostalo blago pa bi kot prosto tvorilo res črpanje odvečne kupne moči, ne pa črpanje one kupne moči, ki je potrebna za normalen življenjski obstoj.

Danes so nekatere cene blaga proste prodaje nesorazmerno višje od kupne moči našega delavca in nameščenca in povzročajo obenem z visokimi cenami blaga na tržiščih znatne težkoče velikemu delu naših delavskih in nameščenskih družin.

Sorazmerje med cenami industrijskih in kmetijskih pridelkov v prosti prodaji je v korist kmeta. Tudi razmerje prostih cen industrijskih proizvodov napram cenam istih proizvodov v zagotavljeni preskrbi gre v prid kmeta, ker je faktor za industrijsko blago proste prodaje nižji, kot faktor kmetijskih proizvodov, katere kmet prosto prodaja, glede na cene istih predmetov v zagotavljeni preskrbi z živili.

Glede na stanje kupne moči pri delavcu in nameščencu predstavlja glavnega kupca za predmete proste prodaje — industrijske proizvode — kmečko prebivalstvo in bi se moral promet z blagom proste trgovine razvijati v glavnem na vasi. Trgovska podjetja v mestih in ostalih središčih imajo običajno večjo izbiro blaga proste prodaje, dočim podjetja na okrajnih središčih, predvsem pa trgovske poslovalnice na vasi, v blagu proste prodaje nimajo nobene izbire. S potujočimi trgovinami, ki sicer dobro služijo črpanju kupne moči na podeželju, se to nesorazmerje sicer nekoliko popravi, vendar je treba pri tem računati, da potujoča trgovina za podjetja, ki jo uvajajo, ni vselej rentabilna in bi nalogo potujoče trgovine mogle v veliki meri

opraviti poslovalnice trgovskih podjetij, ki se nahajajo v sami vasi, potujoče trgovine pa naj bi nastopale v glavnem na sejnih in ob drugih prilikah, ko se zbirajo večje kmečke množice.

Ker potujoči trgovini primanjkuje predvsem metrskega tekstilnega blaga, bi bilo nujno potrebno, da se tovarniški ostanki izpod 3 metrov in izrezki defektnega tekstilnega blaga, ki se danes v glavnem uporabljajo za trampo in razdeljevanje sindikalnim podružnicam, uporabijo predvsem za potujočo trgovino in prodajo na vasi.

Prosto trgovino je v glavnem usmeriti na vas, vsaj s predmeti, ki imajo visok tržni dobiček. Pri tem pa je vsekakor treba določiti življenjsko nujno predmete, pri katerih naj se ne računa tržni dobiček, ali pa se njegova višina omeji in prodajo predmetov s tako določenimi cenami pravilno usmeriti do potrošnika, kateremu so namenjeni. Ti predmeti so predvsem: kvas, kis, higienska sredstva, krema in mast za čevlje, razna čistila, nujni predmeti za otroke in dojenčke, kavni nadomestki, otroški vozički in podobno.

2. Tržiščna trgovina

Tržiščna trgovina, izkazuje napram predvojnemu stanju in stanju v preteklih letih količinsko relativno nizek promet, za kar so nam najboljši dokaz v glavnem slabo založeni trgi — v večjih mestih in industrijskih središčih. Vse to nam dokazuje, da je proizvodnja predmetov za tržiščno trgovino padla.

Vzrokov za padeč kmetijske proizvodnje za prodajo na prostem trgu je več. Kot glavne moramo označiti:

Proizvajalni plani za kmetijske površine v okolici večjih potrošnih središč pa tudi na področju samih mest niso bili usmerjeni na pridelovanje povrtnin in zelenjave ter rejo krav molznic, temveč so se te površine obravnavale enako kot kmetijske površine kjerkoli na podeželju.

V predelih, kjer so se prej povrtnine in zgodnje sadje intenzivno pridelovale na celotnih površinah posameznih lastnikov, se proizvajalcem niso zadovoljili nujno prehranjevalni predmeti, predvsem bele žitarice in koruza. Kmetovalci in vrtičkarji na teh področjih so se preusmerili na pridelovanje žitaric in krmskih rastlin na škodo pridelovanja vrtnin in zgodnjega sadja. Primer Goriške oblasti nam je za to najboljši dokaz.

Precejšen del povrtnin in sadja za živilske trge večjih mest in industrijskih središč so preje proizvajali tudi mali vrtičkarji, lastniki zemlje izpod 2 ha. Z zaostritvijo politike sprejemanja oziroma izločanja teh iz zagotovljene preskrbe, ko so v večini primerov izgubili deloma ali v celoti živilske nakaznice, so se tudi ti preusmerili na pridelovanje žitaric in krmskih rastlin.

Obvezna oddaja mesa in maščobe za kmetovalce (privatnega in socialističnega sektorja) v bližini potrošniških središč je te preusmerila k reji plemenske živine in prašičev, s čimer je na eni strani zmanjšano število krav molznic, na drugi strani pa določen del travniških površin preoran za gojenje krmskih rastlin za pisanje prašičev.

Da se produkcija kmetijskih kultur za tržiščno trgovino, predvsem pa produkcija sadja, zelenjave, mleka, mlečnih proizvodov itd. poveča, je nujno preusmeriti proizvodnjo v okolici večjih potrošnih središč in izpremeniti plane kmetijske proizvodnje, oddaje žitaric, mesa in maščobe. Povrtnine naj se od pridelovalcev v teh okoliših odkupujejo eventualno po vezanih cenah.

Za področja, ki so po kvaliteti zemlje in legi primerna za intenzivno gojitev povrtnine in zgodnjega sadja, je treba zagotoviti glavne prehranjevalne predmete po vezanih cenah.

V okolici potrošniških središč je treba male lastnike zemlje izpod 2 ha (vrtičkarje) pri sprejemanju v zagotovljeno preskrbo obravnavati drugače, kot lastnike na podeželju, da bodo na svojih površinah mogli zopet gojiti zelenjavo za prodajo na živilskih trgih.

Ker proizvodnja ne krije potreb tržiščne trgovine, so tudi cene na trgu nesorazmerno visoke. Visoke cene pridelkov demobilizirajo v določeni meri kmečkega proizvajalca od intenzivnejše obdelave, ker že z minimalno količino izkupi visoke vsote denarja.

Po podatkih ljubljanskega živilskega trga so cene tržnim predmetom v letošnjem letu povprečno za 100 % višje od cen v lanskem letu in so znatno iznad proizvodnih stroškov. Pričakovati pa je za prihodnje leto ponovno povišanje, če ne bodo v tej smeri pravočasno podvzeti potrebni ukrepi. (Ploskanje.)

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Želi kdo od ljudskih poslancev besede k temu poročilu? (Nihče.) Ker se nihče ne javi k besedi, vprašam skupščino ali sprejme predlog, ki ga je dal poročevalec tega odbora, da skupščina predloži to poročilo vladi LRS in posameznim resorom. (Predlog je bil soglasno sprejet.) Odrejam desetminutni odmor.

(Odmor je bil odrejen ob 11.50 in se je seja nadaljevala ob 12.20.)

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Nadaljujemo 2. sejo IV. izrednega zasedanja Ljudske skupščine LRS in prehajam na šesto točko dnevnega reda, to je na poročilo anketnega odbora za preiskavo načina odkupovanja v Ljudski republiki Sloveniji.

Prosim poročevalca tega anketnega odbora, da da poročilo.

Maks Krmelj: Tovariši in tovarišice ljudski poslanci!

Z odlokom Ljudske skupščine z dne 14. junija 1950 je bil ustanovljen anketni odbor, ki naj bi raziskal način odkupovanja v Ljudski republiki Sloveniji, in sicer tako, da pregleda vse dosedanje predpise o odkupu kmetijskih pridelkov in delo po teh predpisih.

Anketni odbor je nalogo opravil in na podlagi zbranega gradiva sestavil poročilo po naslednjem vrstnem redu:

1. Gospodarski značaj naše republike.
2. Dosedanje uredbe o odkupovanju glavnih kmetijskih pridelkov.
 - a) Obvezni odkup žita.
 - b) Obvezni odkup krompirja.
 - c) Obvezni odkup živine in prašičev.
 - č) Obvezni odkup mleka.
3. Dosedanji način odkupovanja.
4. Kako smo odkupovali.
5. Kako je vplival dosedanji način odkupovanja na kmetijsko proizvodnjo.
6. Kako je vplival dosedanji način odkupovanja na socialistično preobrazbo vasi in na odtekanje delovne sile iz vasi v mesto.
7. Kakšno je bilo razmerje med organi ljudske oblasti in državnimi odkupnimi podjetji, državnimi odkupnimi podjetji in proizvajalci.

8. Kakšna je vloga splošnih kmetijskih zadrug pri odkupih.
9. Kako so se pri odkupovanju kršili veljavni predpisi in kako smo ukrepali, če se obveznosti niso izpolnjevale.
10. Kolikšni so stroški odkupnega aparata.
11. Ugotovitve in sklepi.

1. Gospodarski značaj naše republike

Tovariši in tovarišice ljudski poslanci!

Naša ljudska republika je s svojo močno razvito industrijo gospodarsko visoko aktivna. Kot pa je znano, smo v kmetijski proizvodnji močno pasivni. Sami ne pridelamo toliko, kolikor potrebujemo za prehrano našega ljudstva. Prehrana naših delovnih ljudi, ki vodijo s svojimi junaškimi napori odločilen boj za zgraditev socializma, pa mora biti velika in odgovorna skrb naše ljudske oblasti.

Naša lastna kmetijska proizvodnja še zdaleč ne ustreza potrebam naše ljudske prehrane. Kmetijski proizvodi, ki jih naši kmetje dajejo naši skupnosti, zadostujejo v prehrani kvečjemu za tri dobre mesece. Vso manjkajočo hrano za ostale tri četrtine leta pa moramo nujno uvažati ali iz ostalih predelov Jugoslavije, ali pa po potrebah tudi od drugod. S takim velikim uvažanjem hrane pa nastaja seveda tudi velik račun, ki ga pokrivamo, kot smo rekli, iz visoko aktivnega socialističnega gospodarstva, ki ga ustvarja delavski razred. Da je zaradi velikega uvažanja hrane od drugod pravočasna preskrba živeža zelo veliko in odgovorno vprašanje, je samo po sebi dovolj razumljivo.

Tovariš Maležič je govoril o prehrani našega ljudstva, pri čemer je pokazal tudi zelo žgoče vprašanje prehrane našega delovnega ljudstva. Ker pa je prehrana deloma le tudi odvisna od naše kmetijske proizvodnje in pa od odkupa, se moramo najprej seznaniti z vsemi pogoji in možnostmi za proizvodnjo kmetijskih proizvodov, ki prihajajo v poštev za odkup oziroma za prehrano našega prebivalstva iz socialističnega področja, s tem v zvezi pa zlasti še s tem, kako večji kmetje izkoriščajo svoja proizvodjalna sredstva, predvsem zemljo, to se pravi, seznaniti se moramo z njihovim gospodarskim odnosom do socialistične družbene ureditve.

Naša republika je po tem, koliko ljudi pride na 100 ha obdelovalne zemlje in tudi sicer, ena izmed najbolj gosto naseljenih pokrajin v državi. Velik del zemlje zavzemajo gozdovi in pa neplodna gorska ter kraška tla. Tako imamo od skupne površine 1 milijon 998 tisoč 442 ha zemlje komaj 560 tisoč 958 ha ali 28.08 % obdelovalne zemlje. Na tej skupni površini zemlje pa živi 1 milijon 389 tisoč 84 ljudi po ljudskem štetju iz leta 1948. Od tega je po zadnjih podatkih prebivalstva iz socialističnega področja 784 tisoč 832 ljudi ali 56.6 %, kmečkega pa 604 tisoč 251, to je 43.5 %. To se pravi, da pride pri nas na vsakih 100 ha obdelovalne zemlje do 249 ljudi vseh prebivalcev ali pa 108 kmečkih ljudi, to je tistih, ki živijo samo od kmetijstva. Naša plodna zemlja je tedaj zelo gosto naseljena. Toda kljub temu ta gostota relativno ni tako visoka, če upoštevamo, da imamo pri našem intenzivnem izkoriščanju zemlje dve četvi in celo vrsto različnih rastlin.

Mala, srednja kmečka in nekmečka gospodarstva do 8 ha vse zemlje, katerih je pri nas 142.749 ali 74.68 %, imajo sicer vsako zase le malo obdelovalne zemlje, vsega skupaj okrog 195.146 ha ali 35 %. Seveda to v kmetijski proizvodnji že precej pomeni. Vendar ostajajo ti proizvodi teh manjših kmetov v veliki večini njim samim za lastno prehrano. Kmečkih

gospodarstev z več kot 8 ha vse zemlje je okrog 48.392, v odstotkih 25.32 ali dobra četrtina. Teh 25.32 % večjih gospodarstev ima okrog 365.812 ha ali 65% obdelovalne zemlje, to se pravi, da je večina obdelovalne zemlje, če odštejemo socialistično področje, v rokah večjih kmetov.

Naša kmetijska proizvodnja je zelo različna — živinoreja, sadjarstvo, vinogradništvo, žitarstvo, hmelj, krompir in povrtninarstvo, — vendar vsi ti pridelki ne služijo splošni ljudski prehrani, čeprav zavzemajo nekatere teh panog precejšnje površine. Pri nas pride tedaj povprečno na vsakega prebivalca zelo malo plodne zemlje, zato pa je treba s to zemljo veliko skrbneje gospodariti in jo res uporabljati za pridelovanje tistih rastlin, ki dajejo v naših razmerah skupnosti čim več proizvodov.

Ker se je v socialistični Jugoslaviji kupna moč precejšnje večine prebivalstva zelo zvišala, je nastalo tudi močnejše povpraševanje ne samo po osnovni prehrani, to je po žitu, krompirju, mleku, masti, mesu, temveč tudi po drugih, dopolnilnih, nič manj važnih prehranjevalnih kmetijskih pridelkih, po povrtnini, sadju in ostalih drobnih sadežih. To povpraševanje je danes večje, kot je bilo kdajkoli prej. Spričo takega stanja je našemu kmetu pripadel nekakšen privilegiran monopolni položaj nad njegovimi različnimi, čeprav nebotatimi kmetijskimi proizvodi. Ta monopol pa bi si zlasti gruntarji radi ne samo pridržali, temveč ga z raznimi sabotажami v proizvodnji in s črno borzo še krepili v svoj prid in na škodo skupnosti. Pri tem izkoriščajo tudi nekatere pomanjkljivosti slabih evidenc in uredb, na podlagi katerih sta se določala kmetijska proizvodnja in pa odkup kmetijskih pridelkov za splošno prehrano. Kmetje so kot dobri računarji te pomanjkljivosti kaj hitro izkoristili zase. Take možnosti so bile vseskozi od osvoboditve sem. Tako n. pr. v petih letih nismo mogli ugotoviti pravih površin orne zemlje. Precej so se razlikovali podatki o hektarskih površinah obdelovalne zemlje Ministrstva za kmetijstvo in Planske komisije od podatkov krajevnih ljudskih odborov. Razlikovali so se za okrog 55.034 ha obdelovalnih površin. Tako nejasno stanje v hektarskih površinah obdelovalne zemlje pa so kmetje seveda temeljito izkoriščali, tako da so pač orno zemljo navajali kot travnike, sadovnjake in podobno. In to kljub vsem uredbam in navodilom, ki so jih prejeli od ljudske oblasti.

Kakor je neraziščeno stanje o obdelovalnih in ornih površinah omogočalo med kmeti izigravanje uredb o kmetijski proizvodnji, je prav tako bilo potem vse polno možnosti za izigravanje uredb o obveznih odkupih kmetijskih proizvodov, n. pr. žita, krompirja, mesa, masti in ostalega.

Dosedanji nezadovoljivi uspehi pri odkupih kmetijskih pridelkov so posledica pomanjkljivo urejenega dela med za to odgovornimi ministrstvi, kakor tudi med ministrstvi in okrajnimi ljudskimi odbori in pa hitro spreminjajočega se sestava našega prebivalstva, kakor tudi spreminjanja načrtov kmetijske proizvodnje.

V naših posebnih slovenskih podnebnih in geografskih razmerah je zemlja po svoji rodovitnosti silno različna in sicer ne samo po pokrajinah, ampak celo po krajih. Ta razlika se kaj hitro menja; včasih imamo že na 100 m višinske razlike za celih 100 % in še več višjo ali nižjo rodovitnost zemlje.

Kot že poudarjeno, pridelamo količinsko sicer malo ene vrste pridelka, zato pa tem več različnih. To nam daje čelo neke prednosti kot že prej omenjeno — imamo na primer dve žetvi. Toda zaradi majhne količine posameznih pridelkov mnogih pridelkov uredba o odkupu niti ne more zajeti. Vsi ti različni kmetijski pridelki skupaj pa vendar dajo precejšnjo količino

pridelkov, ki pa prav zato, ker jih pride malo na posamezno gospodarstvo, mnogokrat izpadejo iz odkupa in ostanejo kmetu, ki potem z njimi prosto razpolaga v prosti trgovini. To se pravi, da je pri nas precej krajev, kjer zaradi tega ni bilo mogoče spraviti skupaj niti tistih povprečkov, ki jih je predvidevala uredba. Ker naše uredbe o odkupih same ne morejo ugotoviti te velike razlike v kakovosti in rodovitnosti zemlje, odkupni aparat pa tega ni dovolj upošteval, je to povzročalo pri obvezni oddaji med kmeti, obremenjenimi po enem kopitu, mnogo nevolje in brezbriznosti. Kmetje, ki imajo dobro zemljo, so z lahkoto zadostili določilom uredb, samo če so hoteli. Zgoraj omenjene nejasnosti v obdelovalnih površinah pa se večinoma nanašajo na gospodarsko močnejše kmete, ki jim pa seveda ni preveč do čim večjih pridelkov, oziroma je precejšen del teh kmetov v špekulantskem odnosu do ljudske oblasti.

Pri tako različni rodovitnosti zemlje in pa pri tolikšnem številu kmetijskih rastlin in gospodarskih panog je res precej težko vsestransko napraviti dober načrt za kmetijsko proizvodnjo, še teže pa potem res pravilno odkupovati.

Pri takih okoliščinah kmetijske proizvodnje je bila pri bogatih kmetih podana vsa možnost za izigravanje uredb o proizvodnji in odkupu. Zato pa se je razvijala prosta trgovina, ali bolje povedano črna borza s tistim raznovrstnim blagom, ki bi nujno moralo priti v državno skupnost. Prav ta drobn in raznovrstni način kmetijske proizvodnje pa omogoča kmetu tako manevriranje v proizvodnji. Potem pa še nekoč centralistično urejeni odkup kmetijskih pridelkov — in jasno je kot beli dan, da ni moglo biti pravega uspeha pri odkupu. Tako so se ti pridelki porazgubili v razne smeri, iz katerih so kmetje črpali precejšnje dohodke. Ker takih dohodkov ni mogoče nadzirati, jih seveda dostikrat tudi ni bilo mogoče pravilno obdavčiti.

Na ta način so po gospodarsko močnejših krajih kmetje kaj kmalu prišli do precejšnjih zalog denarja. To je pri njih ustvarilo gospodarsko osnovo za nadaljnjo brezbriznost do poštene kmetijske proizvodnje in do obvezne prodaje pridelkov v količinah in po cenah, določenih od države.

Kot že rečeno, je bilo težko pravilno odkupovati po uredbah, ki so določale, kakšne količine ostanejo kmetu in kaj mora prodati kot presežek svojih pridelkov, ne da bi upoštevale različnost zemlje. Špekulantski kmetje, ki so sicer imeli dobro urejeno in obdelano zemljo z najraznovrstnejšimi rastlinami in pridelki, so začeli dokazovati, da jih ta in ta uredba pri tej ali tej oddaji zaradi majhnih pridelkov ne zadene. Nekateri so začeli trditi, da pri odkupih ne spoštujemo uredbe, kar je bilo marsikje tudi res, samo ne pri takih godrnjačih. V kmetijski proizvodnji načrtovane proizvode smo pa le morali odkupiti, če smo hoteli vsaj do neke mere zadostiti potrebam delovnih ljudi. Zato je začelo ponekod krožiti med kmeti, da jim hočemo vse pobrati, češ da jih hočemo uničiti, in da tako ne more več dolgo iti. Tudi komisijam anketnega odbora so marsikje tvezili, da za kmeta tako slabo še nikoli ni bilo, kot sedaj, ko mora toliko odprodati po nizkih cenah, določenih od države.

Da bomo laže pravilneje ocenili, kaj je v resnici prinesla naša ljudska revolucija tudi kmetu, se ozrimo nekoliko nazaj v preteklost.

Leta 1928 je ministrstvo za kmetijstvo v Beogradu z anketo ugotovilo, da pride v državi povprečno belih žit na kmečkega prebivalca 97 kg. V vseh naših uredbah, ki določajo količine za odkup in prehrano proizvajalcem, pa so te količine določene preko 250 kg na družinskega člana, torej veliko višje od takratne povprečne porabe belih žit. Tako je prišlo v letu 1948 pri nas

povprečno na kmečkega prebivalca 90 kg belih žit, v letu 1949 pa še precej več. V teh predvojnih 97 kg je upoštevana za prehrano resnično potrebna količina žita, v naših, po uredbah določenih kilogramih pa so vključene tudi današnje večje kmečke zahteve, — večje ne samo zaradi zvišane življenjske ravni, ampak tudi zaradi tega, da kmetje lahko od tega še nekaj odprodajo na prostem trgu.

Drugič. V času vojne konjunktore leta 1939 je znašal ves narodni dohodek kmetov v Sloveniji 1 milijardo 890 milijonov dinarjev, kar je bilo neznatno v primeri z 1 milijardo 290 milijonov dinarjev kmečkih dolgov. Skupni dohodki kmetov iz leta 1949 pa so dosegli 8 milijard 405 milijonov 516.000 dinarjev ali za celih 447% več od leta 1939. Kakor vse kaže, se bodo za letošnje leto dohodki še občutno zvišali v primeri z lanskim letom. To je vsekakor precej drugače kot tisto, kar kmetje govorijo.

Nujno se tedaj vsiljuje človeku vprašanje, odkod tako povečani dohodki. Na kakšen način pritekajo tako velike količine denarja danes v kmetov žep, če je res tako slabo, kot kmetje govorijo. Odgovor na to je samo eden: preveč raznovrstnega blaga ostaja kmetom za tiste vrste trgovino, v kateri sami določajo cene po zakonu ponudbe in povpraševanja, ker v našem kmetijstvu pridelujemo tako številne in pa tako različne pridelke, ki so na videz neznatni, so pa v dopolnilni prehrani zelo važni, pa vendar niso zajeti v obvezni odkup.

Spričo tega, da je pri nas čez 56% nekmečkega prebivalstva, je zato tudi toliko večje povpraševanje po vseh osnovnih in dopolnilnih prehranjevalnih predmetih. S tem pa je tudi mogoče izkoriščati tako stanje, kar se končno izraža z ene strani v izmikanju obvezni prodaji, z druge strani pa v dviganju cen. Na teh ugotovitvah najbolj otipljivo spoznamo, kako resnična je Kidričeva oznaka, ki pravi, da je naša kmetijska proizvodnja kapitalistična, razdelitev pa socialistična.

Povsem jasno je, da po osvoboditvi, v prvih začetkih graditve ljudske oblasti kmetijska proizvodnja ni bila tako zmogljiva, kot je danes. Že prva leta je bil odkup kmetijskih pridelkov precej slabo izvršen in je na kmetih že takrat ostalo prav zaradi slabo opravljenega odkupa precej takih pridelkov, po katerih je nastajalo zmeraj večje povpraševanje. Ti presežki so potem ustvarjali močno gospodarsko podlago za finančno krepitev velikega dela gospodarsko pridobitnejših kmetov. Nagel razvoj našega socialističnega gospodarstva pa je tudi terjal vedno večje količine hrane, ki jo je bilo treba iskati pri tistem kmetu, ki ima vse pogoje za višjo proizvodnjo življenjskih dobrin, kar je tudi njegova življenjska naloga in pa državljanska dolžnost v boju za zgraditev socializma.

Razvoj odkupov sicer kaže, da so se odkupljene količine žita in krompirja od začetka pa do danes za nekajkrat dvignile, čeprav je ta odkup v nekaterih bolj pasivnih, gorskih predelih res zadel preveč v živo tako zaradi odkupnega načrta, ki ni upošteval zmogljivosti tal, kakor tudi zaradi slabo urejenega odkupovanja. V takih primerih je bila uredba kršena v škodo malih kmetov, večkrat pa je bila močno kršena zaradi šibkih ljudskih odborov in pa slabih odkupnih organov v škodo skupnosti, ker se v gospodarsko močnejših krajih z uredbo samo nikakor niso mogle pravilno oceniti in zajeti vse razpoložljive količine, zato jih je ponekod precej ostalo kmetom, drugod pa so bile v živo odkupljene. Takó je táko slabo izvrševanje uredb na eni strani škodovalo gospodarsko šibkejšim kmetom v gorskih predelih, na drugi strani pa je bila spet še bolj prizadeta zaradi slabo izvršenih odkupov naša zagotovljena

preskrba. To je že res, da je potem po drugi strani do neke mere prihajalo to blago na prosti trg, res pa je tudi to, da je temu blagu cena silno hitro rasla, pri čemer je špekulantski kmet bogatel, delavec pa vedno manj dobival za svojo plačo.

2. Dosedanje uredbe o odkupovanju glavnih kmetijskih pridelkov

Da bomo, tovariši in tovarišice ljudski poslanci, bolj spoznali našo politiko do kmeta proizvajalca in se seznanili z nekaterimi z uredbami določenimi načini odkupovanja, navajamo tu kratek pregled štirih najvažnejših kmetijskih proizvodov, ki pridejo v večji meri v poštev pri našem kmetu kot tržno blago za obvezni odkup, to je krompir, žito, mleko, živina in prašiči.

a) Obvezni odkup žita.

Uredba o obveznem odkupu žita za gospodarsko leto 1945/46 je bila izdana šele 10. avgusta 1945, z navodilom št. 1 pa določala, da se morajo prodati državi po od države določenih cenah brez bonov vsi presežki žita, ki znašajo nad 300 kg na osebo, ne da bi ugotavljala z žitom posejane površine. Samo po sebi se razume, da je zaradi tega določila glede odkupa belih žit ostalo za odkup zelo malo presežka, ker je bila določena količina žita na osebo vsekakor visoko postavljena, ne da bi ugotovila posejane površine.

Za leto 1946/47 je bila o odkupu žita izdana uredba dne 30. aprila 1946. Ta je določala, da ostane za vsakega družinskega člana 250 kg žit za hrano, potem za seme in krmo, od preostalih presežkov pa je puščala v pristo razpolaganje od 10—50 % pridelka. Seveda tudi ta način obveznega odkupa belih žit za naše razmere ni bil dosti boljši od prejšnjega leta.

Za gospodarsko leto 1947/48 je bila izdana dne 15. marca 1947 uredba o odkupu žita, ki je pa že ločila žitorodne kraje od nežitorodnih predelov. Državni organi so morali kmetom že naprej sporočiti, koliko morajo prodati državi. Uredba je izvzela iz oddaje gospodarstva do enega hektara zemlje. Ostalim, gospodarstvo močnejšim kmetom pa je predpisala oddajo na osnovi hektarskih ornih površin in kmetom za lastno uporabo računala v primeri s prejšnjimi leti namesto 250 kg le 200 kg žita na štiričlansko družino, za večjo pa le pri kmetijah izpod 4 ha zemlje. V nežitorodnih krajih pa so krajevni ljudski odbori sami po svobodni oceni določali kmetom oddajo žita. Ta uredba je bila sicer videti nekoliko boljša, stvarnejša od prejšnjih dveh, ker je postavila osnovo za oddajo žit na podlagi hektarskih ornih površin. Učinek pri odkupu žita pa se ni kaj posebno dosti razlikoval od prejšnjega leta; čeprav je bilo v tem letu posejanih okrog 62.379 ha zemlje belih žit, smo kot presežek kljub vsemu prizadevanju naše odkupne politike z največjo težavo zbrali v tem letu komaj 8434 ton belih žit. Tako je kljub uredbi prav gotovo prišlo dosti več žita na proizvajalca kot pa samo z uredbo določenih 200 kg, saj je v tem času prišlo povprečno na vsakega kmečkega prebivalca 90 kg belih žit. Tako tudi ta uredba za odkup belih žit, kakor že prejšnji dve, ni imela učinkovitega uspeha pri odkupu belih žit za splošno ljudsko prehrano.

Za gospodarsko leto 1948/49 je bila izdana uredba za obvezni odkup žita pravočasno, ker je bila izdana že 5. junija 1948. Od vseh prejšnjih uredb je bila ta uredba vsekakor videti veliko boljša, čeprav je bil odkup potem manjši od prejšnjega leta. Vsebovala je poleg drugega dobrega iz prejšnjega leta še novo določilo, da se na posevkih že pred žetvijo ugotovijo pridelki na

hektar, od katerih se potem odbijejo količine za hrano, seme in krmo. Od presežka pa se zajame 10—85 % za odkup po vezanih cenah. Pri vseh teh popravkih uredbe in stvarnejših določilih pa smo odkupili pšenice v tem letu samo 8.146 ton, to se pravi 288 ton manj od prejšnjega leta, to je 13 % pridelka, kar dokazuje, da popravljena uredba ni zvišala odkupnih količin belih žit skupnosti, temveč proizvajalcem, ker smo jo preveč birokratsko izvajali.

Za gospodarsko leto 1949/50 so ostala v veljavi približno ista določila pri obvezni oddaji belih žit kot v prejšnjem letu, le da so se natančneje ugotovile posejane površine in pa pridelki na hektar. Zato smo prvič mogli odkupovati bela žita na veliko stvarnejši in pa ostrejši osnovi od prejšnjih let. Tako smo v tem letu odkupili 22.462 ton belih žit, skoraj trikrat več kot prejšnje leto. Proizvajalcem pa so zaradi dobre letine ostale še večje količine kot prejšnje leto.

Zvezna uredba za leto 1950/51 je bila izdana 15. oktobra 1949 ter je določala, da se morajo izdati odločbe kmetom še pred setvijo. Količine za obvezno oddajo pa so se določile od površin obdelovalne zemlje.

Že datumi izdajanja uredb in določil teh uredb, razen zadnje kažejo, da uredbe niso mogle preveč ugodno vplivati na povečanje proizvodnje, nasprotno, da so proizvodnjo kvečjemu manjšale. Gospodarstvo, ki je imelo manj presežkov naorni zemlji posejane pšenice, je tudi manj oddajalo.

Seveda ni bila vsakokratna vsebina določil uredbe za pridelek in oddajo pšenice državi toliko odločilna kot pa slabo razporeženje gospodarsko močnejših kmetov do ljudske oblasti. Seveda so si taka kmetijska gospodarstva čestokrat prizadevala pridelati največ toliko, kolikor so potrebovala za lastne potrebe. Zato odkup belih žit pri nas ni presegal zmogljivosti proizvajalca.

b) Obvezni odkup krompirja.

Obvezni odkup krompirja je bil v letu 1946/47 urejen z uredbo vlade Ljudske republike Slovenije, ki je bila izdana 27. nov. 1946. Določala je obvezno prijavo vseh zalog krompirja. Zasegla je vse presežke za državo. Ta odredba je bila izdana že zelo pozno, potem ko so kmetje krompir že izkopali in spravili. Tako smo z določili te odredbe začeli odkupovati krompir šele tedaj, ko je bil že mraz, kar je odkupljenemu krompirju močno škodovalo. Samo po sebi je umevno, da odredba ni mogla zajeti krompirja pravočasno in dovolj, ker je bila izdana prepozno. Zato so ga kmetje velik del prodali že prej in ga tako odtegnili državnemu prehranjevalnemu skladu.

Za gospodarsko leto 1947/48 je bila izdana uredba dne 11. junija 1947, torej že tudi po tem, ko so kmetje krompir posadili. Po tej uredbi naj bi zajeli presežke, ki naj bi jih izračunali po zasajenih površinah z nizkim povprečnim pridelkom na hektar, to je 66—81 centov na hektar, pri čemer je bilo treba odbiti 150 kg na družinskega člana, 25 % za seme in živinsko krmo; od presežka bi tako zajeli 45—80 %. Od 57.000 ha površin, posajenih s krompirjem, smo v tem letu z največjo težavo odkupili od določenih 63.457 ton samo 48.908 ton krompirja, kar spet dokazuje, da je pri kmetu ostalo precej več krompirja, kot pa je to določala uredba.

Za gospodarsko leto 1948/49 je izšla uredba 24. avgusta 1948, ki je vsebovala v glavnem ista določila, samo s to razliko, da je za hrano puščala 130 do 200 kg in da je zajela 25—85 % presežka. Vzpodbudno je vplivalo na odkup krompirja to, da je bila cena za vnaprej s pogodbo obljubljeni količino povišana za 25 %. V tem letu pa se je pri odkupu krompirja že

potem, ko je 30 % poštenih kmetov svoj krompir oddalo, zvišala cena pri kilogramu za 1 din. Sicer je bilo obljubljeni, da se bo tudi ostalim ta razlika doplačala, vendar se to ni zgodilo.

Tako je bolje odrezal spekulant, ki je iz kakršnih koli razlogov oddajo krompirja zavlačeval. V tem letu so se za razliko od prejšnjega leta zmanjšale površine, posejane s krompirjem, od 57.000 na 48.380 ha. Za obvezni odkup krompirja smo za to leto predvidevali 70.690 ton, odkupili pa smo samo 62.398 ton ali 15 % od skupnega pridelka. Na povprečnega kmečkega človeka je ostalo krompirja še 541 kg.

Odkup krompirja za gospodarsko leto 1949/50 je bil urejen z uredbo, ki je izšla 16. avgusta 1949. Ta je stvar določila tako, da bi bil odkup zajel, če bi se bil pridelek ocenil ob zoritvi, do 95% presežka. V primeri s prejšnjimi odkupi je bil ta odkup boljše izvršen. Malo večji odkup krompirja pa je uspel tudi zaradi sorazmerno zelo dobre letine. Vendar bi bil lahko še večji. Od načrtovanih 51.040 ha posajenih površin s 13.430 kg na ha smo v tem letu odkupili od predvidenih 141.400 ton krompirja le 103.064 ton ali dobrih 18 % pridelka, kar spet kaže, da kljub povečanim površinam in res dobri letini krompirja vseeno nismo mogli odkupiti toliko, kot bi ga bili sicer lahko, če bi bili kmetje pokazali le malo več razumevanja za potrebe skupnosti. Čeprav je krompir glavni poljski pridelek našega kmeta, smo ga odkupili od njega le okrog slabo petino vsega pridelka. Ostali pridelek, 752 kg povprečno na kmečkega človeka, je ostal kmetu.

c) Obvezni odkup živine in prašičev.

V letu 1945 je republiška uredba, ki je bila izdana 2. avgusta 1945, predvidevala v vzpodbudo kmetom za odkupljeno živino v industrijskih proizvodih do 30 % od odkupljenega blaga. Drugače v tem letu z določbo urejenega načrtnega odkupa še ni bilo. Podobno je bilo tudi še naslednje leto 1946, ko je 14. avgusta izšla uredba o pitanju in oddaji prašičev. Ker pa se je pokazalo, da kmetje koljejo preveč živine na črno in da prihaja zaradi tega na trg za splošno ljudsko prehrano premalo živine in prašičev, je bil izdelan načrt za obvezni odkup goveje živine v živi teži za razdobje od 1. avgusta do 31. decembra 1947. Odkup prašičev pa je bil urejen z uredbo z dne 18. julija 1947 o obveznem pitanju in oddaji. Uredba je določala, da morajo gospodarstva, ki imajo več kot 4 ha orne zemlje, pitati in oddati državi določeno število prašičev. Ta uredba ni določala pravih norm za oddajo. V vzpodbudo je bil določen dodatek na odstotek maščob, količine pa so po prosti oceni določali krajevni ljudski odbori. Tako smo v splošnem načrt odkupa, dasi kakovostno slabo, količinsko le desegli.

Za odkup živine za gospodarsko leto 1948 je bila izdana 24. marca 1948 uredba neposredno ob uvedbi vezanih cen. Obvezna oddaja je bila določena v živi teži, po resničnem stanju živine, in je gospodarstvu puščala določeno število živine za lastno prehrano in obdelovanje zemlje. Ko je ta uredba stopila v veljavo, oziroma ko so začeli po njenih določenih odkupovati živino, so tedaj zlasti večji kmetje začeli odprodajati živino ali pa jo doma na črno klati. Tako se je število živine začelo občutno manjšati, zlasti v močnejših živinorejskih predelih, na primer v Ptujju, Murski Soboti, kjer je bilo v tem času ugotovljenih zelo veliko črnih zakolov in močan padec živine. Ta uredba je bila s svojimi določili toliko pomanjkljiva, ker ni omogočala kmetom, da bi lahko oddali namesto živine določeno količino prašičev. Šele kasneje je izšla določba, da kmetje lahko oddajo mast in meso namesto goveje živine.

V letu 1949 se je ta način odkupa nadaljeval, vendar s to razliko, da se obvezna oddaja ni več določala po resničnem stanju živine, temveč po zmogljivosti zemlje na osnovi odločbe o obvezni reji živine. Število živine se je skoraj pri vseh večjih kmetih zmanjšalo. Gospodarsko močnejši kmetje z nad 8 ha zemlje so zaradi špekulantstva in pa zaradi slabega odnosa do ljudske oblasti začeli zniževati število goveje živine.

V tem letu je bilo odkupljenih za ljudsko prehrano 33 milijonov 912.000 kg žive teže.

Odkup živine za leto 1950 določa uredba z dne 11. maja 1950. Po tej uredbi lahko vsako gospodarstvo izpolni svojo obveznost v mesu s katero koli vrsto živine, in to po določenih normah. Ta način oddaje mesa in masti omogoča kmetom, da si manjkajočo živino spet priredijo tako, da v tem času redijo več mesnatih prašičev, s katerimi lahko potem izpolnijo svoje obveznosti.

V letošnjem letu smo odkupili 33 milijonov 710.743 kg žive teže živine, kmetje pa so ugotavljali, da to preživo zadeva njihovo živino. Koliko je na tem resnice, o tem bomo še govorili.

č) Obvezni odkup mleka.

Mleko je zelo važno v naši ljudski prehrani, njegova proizvodnja pa ni tako velika, čeprav je naša republika pretežno živinorejska pokrajina, saj ga računamo komaj 1100 l na kravo ali okrog 261 milijonov 395.200 l letno. V letu 1948 bi ga morali odkupiti 54 milijonov 903.000 litrov, odkupili pa smo ga skupaj s sirom le 46 milijonov 831.371 litrov ali 85 % od odkupnega načrta. V letu 1949 naj bi ga bili odkupili 64 milijonov 159.000 litrov, odkupili pa smo ga 52 milijonov 104.649 litrov ali 81,21 %, torej manj kot prejšnje leto. Mleko je razen za hrano ljudem potrebno za vzrejo tudi plemenskih živali. Leta 1949 smo ga porabili za vzrejo plemenskih živali in pa odkup skupaj 111 milijonov 701.700 litrov. Če odštejemo to vsoto od letne proizvodnje okrog 261 milijonov 395.200 litrov, potem ga ostane za domačo porabo še okrog 149 milijonov litrov. Na kmečkemga prebivalca pride tedaj 241 litrov mleka letno, medtem ko ga porabnik socialističnega področja dobi po gornjih odkupljenih količinah največ 67 litrov letno. To se pravi, da pride za socialistično področje 19 % letne proizvodnje, kar je vsekakor silno nizek odstotek mleka, ki ga naši kmetje skupnosti odstopajo od svoje proizvodnje.

Kmetje se izgovarjajo, da krave niso tako molzne, kot to jemljejo za osnovo pri določanju mleka za obvezno oddajo. Povprečna letna molznost znaša 1100 litrov. Po tej povprečni osnovi bi morali vsekakor odkupiti več mleka, kot pa ga v resnici zberemo. Da mleka ne odkupujemo od kmetov po uredbi, je vsekakor krivo prav to, ker si krajevni ljudski odbori ne prizadevajo dovolj, da bi se naše uredbe izvajale.

Kako naj kmetje oddajajo mleko v takih primerih, kot je krajevni ljudski odbor Javorje, kjer niti člani odbora ne izpolnjujejo glede mleka svojih obveznosti do skupnosti. Kmet Miha Kos v tem krajevnem odboru na primer ni od 800 litrov mleka oddal še enega litra. Kmet Janez Bogataj ga je od svojih 1600 litrov oddal šele 96 litrov. Kmet Janez Tavčar pa od 1000 litrov mleka ni oddal še niti kaplje. Pač pa so vsi trije odborniki krajevnega ljudskega odbora, v katerem tudi ostali kmetje niso glede oddaje mleka doslej napravili še nobenega junaškega dejanja.

Pri oddaji mleka se kmetje nasploh izgovarjajo, da ga nikakor ne morejo oddajati, ker so odmere pri tako slabi krmi, kot jo krave imajo danes, previsoke. Da ni v tem nikakršne resnice, je razumljiva stvar. Najbolj zgovorno nas o tem prepričuje kmečka delovna zadruga v Goričah v okolici Kranja, ki je res ena izmed najboljših poljedelsko-živinorejskih zadrug. Ta zadruga je oddala do začetka letošnjega novembra že toliko mleka, da ga pride na vsako od 68 krav zdaj 1000 litrov. Do konca leta pa bo zadruga oddala vsega skupaj 85.000 litrov mleka. Torej ga pride povprečno 1250 litrov letno na kravo. To ravnanje zadruga v Goričah pač drugače govori kot pa velika večina kmetov, ki pridelajo mnogo več mleka, kot pa ga nujno potrebujejo za svojo prehrano.

Tako smo samo na hitro pregledali z uredbami urejeni obvezni odkup štirih glavnih proizvodov. Zdaj pa prehajamo na prikaz dosedanjega načina odkupovanja.

3. Dosedanji način odkupovanja

Da bomo laže razumeli, zakaj smo s takšnimi težavami in vendar nezadostno prehranjevali naše ljudstvo iz socialističnega področja, moramo najprej ugotoviti, kakšne so bile naloge v zvezi z odkupi, s kom jih je bilo treba izvrševati in kako smo jih izvrševali.

Z izvrševanjem našega petletnega načrta sta se, tovariši in tovarišice ljudski poslanci, postavili pred naše kmetijstvo dve važni vprašanji: odtok razpoložljive delovne sile iz vasi, hkrati pa povečana kmetijska proizvodnja.

Tako je z ene strani nastajalo zmeraj večje povpraševanje po pridelkih, z druge strani pa je bilo zmeraj manj ponudb po zmogljivih cenah. Cene so se v prosti trgovini neverjetno hitro dvigale. Tedaj so kmetje začeli izkoriščati boj delavskega razreda za izgraditev socializma v svoje špekulantske namene.

Kmetijsko proizvodnjo in odkup je bilo treba urediti z uredbami, pri vsem tem pa bi bilo treba še veliko bolj upoštevati, kot smo jih upoštevali, naslednja tri važna vprašanja v boju za izvršitev odkupov:

1. Da se je za našo kmetijsko proizvodnjo in obvezno prodajo kmetijskih pridelkov treba z zasebnikom za izvršitev odkupov ostro bojevati;

2. da morajo biti zaradi tega v odkupnih podjetjih ljudje takega socialnega izvora, da bodo dodobra razumeli odkup, ne pa bivši trgovci, mesarji, mešetarji itd.;

3. da morata biti načrtovanje odkupov in omrežje odkupnih podjetij tako urejena, kot je to za dobro izvrševanje odkupov najprimerneje.

Vsega tega pa doslej naša odkupna politika ni dovolj upoštevala.

Prvo, kar moramo vedeti, če hočemo dobro odkupovati, je, koliko imamo proizvajalne zemlje in kaj lahko pridelamo na tej zemlji.

V naši republici to vprašanje, kot smo to že ugotovili, ni bilo urejeno. Zato je tudi bilo načrtovanje kmetijske proizvodnje in pa odkup teh proizvodov težko pravilno vskladiti med odgovornimi ministrstvi in pa kmetijskimi proizvajalci toliko časa, dokler se hektarske površine zemlje niso uredile med prizadetimi organi v republici in po vaseh.

Da je prav v temeljnih vprašanjih kmetijske proizvodnje vladala nejasnost in neskladnost, je bilo nujno, ker se pogosto ni postavljalo kot glavno vprašanje dvig kmetijske proizvodnje in zmogljivost odkupov v posameznih predelih brez škode za nadaljnji razvoj krajevno prikladnih kmetijskih rastlin, marveč so se postavljali odkupni načrti po potrebah, ne oziraje se na to, kakšni so

pogoji za doseg načrtovalnih količin. To velja predvsem za prejšnja leta, od 1946 do 1949.

Pri kmetijski proizvodnji in pa pri odkupih je brez dvoma precejšnja vloga igrala pri prodajo blaga pravilna stimulacija. To vprašanje pa se je doslej reševalo z uredbami, enakimi za vse kraje, ki niso upoštevale posebnosti posameznih krajevnih proizvodnih zmogljivosti. Zato so špekulantski proizvajalci lahko velikokrat na račun za obvezno oddajo določenih količin proizvode prodajali nenadzorovano na prostem trgu in pri tem zasledovali samo svoje osebne gospodarske koristi, ne glede na potrebe skupnosti. Davčna politika, ki bi morala v takih primerih odigrati odločilno vlogo, tega šestokrat ni opravila, ker so se davki v glavnem odmerjali na osnovi zemljiških površin in ugotovljene proizvodnje, ne glede na to, kam in po kakšnih cenah je proizvajalec blago prodal.

Precej so ovirale odkup večkratne spremembe odkupnih organov. Take spremembe so onemogočale pravočasen potek po funkcionalni kakor tudi po trgovski strani.

Novo ministrstvo za državne nabave zaradi kratkega obstoja v svojem delu še ni našlo dokončne ustaljene oblike. Pojavljajo se vprašanja, ki preraščajo pristojnost tega ministrstva, kot je bilo to na primer glede raznih farm in pitališč pred njegovo ustanovitvijo ali primeri, za katere se še danes ni našla prikladna rešitev pristojnosti, kot je na primer klavnica, kjer odgovarjajo za dobavo mesa nabave, za razdeljevanje pa neposredno trgovina. Taka nerešena vprašanja omogočajo, da se že zbrano blago do določene meje nenačrtno porablja. Podobna dvotirnost se pojavlja tudi drugod, na primer pri mleku. Mleko zbirajo nabave, deli pa ga trgovina itd.

Eden izmed važnih vzrokov, da so zastajali odkupi, so bili zakasneli predpisi o obvezni oddaji in zadolžitvi za posamezno gospodarsko leto, saj so kmečki proizvajalci odločbe o obvezni oddaji prejeli v času, ko je že bilo treba pričeti obvezno odkupovati posamezne proizvode. Večkratni predpisi, ki so jih proizvajalci prejeli za iste pridelke, so vzeli kmetu veselje v boju za večjo proizvodnjo. Proizvajalec nikoli ni vedel, kdaj in koliko bo moral po že izpolnjeni obveznosti še naknadno oddati na zahtevo krajevnega ljudskega odbora določene količine pridelkov. Če je proizvajalec v redu prijavil svoje proizvode, je prejel predpis obvezne oddaje v okviru razpoložljivih količin; če je torej zemljo intenzivneje obdeloval in s tem dosegel večji pridelek na hektar, je dobil tudi predpisano večjo obvezno oddajo. Nasprotno pa je velik del špekulantskih proizvajalcev zmanjšal svojo proizvodnjo glede na predvojno stanje, je pa prav tako v okviru obstoječega stanja prejel odločbe o obvezni oddaji. Zato so nekmečki proizvajalci pričeli tako glede boja za večji pridelek na hektar, kot glede povečanja vzreje živine kakor tudi glede na pravilno prijavo posevkov in pridelka na hektar popuščati.

S tem, da je kmet moral oddajati živino, na primer prašiče, po glavah in ne po teži, je imel naravnost ustvarjene pogoje za špekulacijo, ker si je pri tem prizadeval izpolniti svoje obveznosti po številu, ne oziraje se na količino in kakovost oddanega blaga.

V dosedanji praksi se je močno pojavljala težnja voditi odkupe iz republike in kasneje s sedeža okraja brez volivcev. Namesto da bi se pomoč višjih organov kazala predvsem pri organizacijsko inštruktorskem sodelovanju, pa se je kazala v operativnem izvajanju nalog, kar je imelo slabe posledice v boju za utrjevanje nižjih ljudskih odborov. Tak način dela je utrjeval moč

teh višjih organov in je čestokrat spominjal na diktaturo višjih organov državne uprave nasproti nižjim. Ker je bilo vodstvo odkupov centralistično urejeno, zato tudi ni obvladalo položaja po vaseh, splošne kmetijske zadruge pa je hromilo v boju za stoodstotno izvedbo odkupov in v občutku soodgovornosti za uspehe in neuspehe na področju dela posamezne zadruge. S tem, da se je v preteklem letu prenesla pristojnost odkupa s kmetijskih zadrug na državna odkupna podjetja, ki so se nanovo ustanovila, se je močno povečal državni birokratski aparat, s čimer so se povečali tudi stroški. Hkrati pa so zadruge postale mrtva telesa, ki niso več obvladale glavnih vprašanj odkupa v svojem območju, niti se niso neposredno bojevale za izpolnitev načrta, ker je zadruga pač čakala in prenašala odgovornost na državno podjetje.

Zavoljo dosedanjega centralističnega načina odkupovanja so kmetje izgubili mnogo časa, kadar so oddajali blago in preden so prejeli plačilo za oddane pridelke. Bone za oddane proizvode izdajajo razen za mleko na okraju. Tako je na primer v preteklem letu zaradi centralističnega načina odkupovanja čakal kmet po cel dan na zbirnem mestu, preden je prišel na vrsto, da je oddal krompir ali da ga je zložil na postaji v vagon. Kmetje so bili namreč obveščeni za obvezno oddajo vsi na isti dan, zato so seveda vsi hkrati navalili, pri tem pa mnogi, namesto da bi čakali, odpeljali krompir raje domov. Vse drugače je bilo odkupovanje v letu 1948, ko so to delo opravljale splošnokmetijske zadruge, ki so delale tako, da so pri odkupovanju neposredno vplivale na kmete, da so svoje oddali, in je ves upravni odbor skrbel za to, da je zadruga odkupovala tako hitro, da ni bilo treba nikomur po nepotrebnem čakati.

Na področju Ljudske republike Slovenije je delalo pred decentralizacijo večje število republiških, oblastnih in okrajnih odkupnih podjetij, in sicer:

- 7 republiških podjetij za odkup poljskih pridelkov in krme;
- 9 podružnic teh podjetij;
- 8 republiških podjetij za odkup živalskih proizvodov, živine itd.;
- 17 podružnic teh podjetij;
- 2 okrajni podjetji v Trbovljah in na Jesenicah za odkup živalskih proizvodov;
- 3 mestne klavnice v Mariboru, Celju in Ljubljani;
- 1 republiško podjetje v Čirčah za odkup in predelavo mleka;
- 4 oblastna odkupna podjetja za sadje, zelenjavo in gozdne sadeže;
- 6 podružnic teh podjetij;
- 4 oblastna podjetja za odkup mleka, jajc, perutnine itd.;
- 3 podružnice teh podjetij;
- 34 okrajnih odkupnih podjetij mešanega značaja.

Skupaj je torej bilo pred reorganizacijo na področju naše republike 98 raznih odkupnih podjetij in njihovih podružnic.

Od zgoraj navedenih podjetij so se republiška odkupna podjetja v glavnem ukvarjala z odkupovanjem posameznih pridelkov, dočim so bila okrajna odkupna podjetja mešanega značaja. Omrežje republiških in oblastnih odkupnih podjetij je v glavnem zajemalo predele, ki so imeli presežke raznih proizvodov.

V letu 1948 so se v drugi polovici leta deloma že začela ustanavljati okrajna državna odkupna podjetja ter je do jeseni 1949 tudi za odkup poljskih pridelkov in za odkup živine bilo posebno državno odkupno omrežje lokalnega pomena. V začetku oktobra 1949 pa se je vse to odkupovanje spremenilo

tako, da so zadevna okrajna podjetja prešla v republiško pristojnost ter se je pri tem po več okrajnih podjetij združilo. Nova republiška podjetja so prišla pod upravno operativno vodstvo že prej ustanovljenih glavnih direkcij pri ministrstvu za državne nabave. Omenjene glavne direkcije so bile ustanovljene nekako v začetku leta 1949 pri ministrstvu za trgovino in preskrbo ter so začele delati februarja istega leta. Ob ustanovitvi ministrstva za državne nabave pa so prešle k temu ministrstvu. Niso pa bile postavljene na načelo, da se morajo vzdrževati iz prispevkov podjetij, saj je bila direkcija za odkup poljskih pridelkov do oktobra brez podjetij, druge direkcije pa so jih imele tudi premalo, pač pa so dobile dotacijo iz likvidacijske mase Navoda v višini 2 in pol milijona dinarjev.

Bile so štiri glavne direkcije, in sicer za odkup živine, za odkup poljskih pridelkov, za odkup mleka in za odkup sadja in alkoholnih pijač. Vse te glavne direkcije so že v likvidaciji, in sicer za odkup mleka in za odkup sadja in alkoholnih pijač od oktobra 1949, za odkup živine in odkup poljskih pridelkov pa od julija 1950. Likvidacija še v nobenem primeru ni izvedena, vendar pa je že ugotovljeno, da so bili njihovi stroški takile:

Stroški glavne direkcije za odkup mleka so znašali	1,072.000 din
Stroški glavne direkcije za odkup sadja in alkoholnih pijač so znašali	1,383.000 din
Stroški glavne direkcije za odkup živine so znašali	2,010.000 din
Stroški glavne direkcije za odkup poljskih pridelkov pa	3,000.000 din
Skupaj so znašali stroški vseh štirih glavnih direkcij	<u>7,465.000 din</u>

Zaradi tako urejenega načina odkupovanja je bil potreben obsežen birokratski aparat, kajti široka specializacija podjetij, ki je obstojala v prvem polletju 1949, je vzporedno imela tudi širok odkupni aparat z okrog 4600 ljudmi. Tako se je zgodilo, da je iz enega središča prišlo v splošno zadrugo ali k zasebnemu proizvajalcu istočasno več odkupovalcev, in to tako, da je prišel vsak po svojem opraviilu. Delo republiških, oblastnih in okrajnih odkupnih podjetij ni bilo medsebojno povezano prav nič ali pa zelo malo. Kasneje se je število uslužbencev v odkupnem aparatu znižalo na 1968, število pomožnih delavcev pa na 1200, skupno na 3168 ljudi.

Stroški take organizacije so bili zelo visoki, kar se je odražalo pri odkupni marži kmetijskih proizvodov, pri čemer je šla seveda visoka marža na račun porabnikov. Odkupne marže so se dvigale. Tako je bila na primer odkupna marža v letu 1948 za industrijsko sadje 60 par, v 1950. letu 90 par, za gospodinjsko sadje 80 par, letos pa 120 par, za izvozno prvovrstno 120 par, sedaj pa okrog 2 dinarja.

Ko pa so bile kmetijske zadruge izločene iz odkupov z nastankom odkupnih postaj, so postale hkrati nedonosne, njihovi nameščenci pa so bili premalo zaposleni, saj so prej hkrati odkupovali in prodajali.

Ker se je gornja ureditev načina odkupovanja izkazala za neprimerno, se je spremenilo odkupno trgovsko omrežje tako, da je prešla pristojnost odkupov na okrajne ljudske odbore, kar naj bi utrdilo demokratičnost okrajnih in krajevnih ljudskih odborov. Nova organizacija obsega danes naslednjo število odkupnih podjetij:

14 okrajnih odkupnih podjetij mešanega značaja, to se pravi, da je v 14 okrajnih ljudskih odborih samo po eno podjetje za odkup vseh proizvodov;

- 13 okrajnih podjetij za odkup živalskih proizvodov;
- 13 okrajnih podjetij za odkup poljskih in rastlinskih proizvodov;
- 3 republiška podjetja za odkup sadja in alkoholnih pijač.

Skupaj torej 43 okrajnih in republiških podjetij na področju naše republike.

Tri republiška podjetja, ki še delajo, morajo predvsem skrbeti za izpolnjevanje načrta, ki se tiče odkupovanja pridelkov za izvoz, pa tudi za medrepubliško trgovanje.

Če primerjamo sedanjo in prvotno organizacijo odkupovanja, vidimo, da se je število podjetij od 98 zmanjšalo na 43 ali za 55 podjetij skupaj.

Ob sedanji decentralizaciji na okrajnih ljudskih odborih pa se pojavlja v odkupnih podjetjih težnja, da skrbe samo za odkup važnejših kmetijskih proizvodov, medtem ko zanemarjajo odkup drobnih predmetov. Zato je potrebno odkup te vrste usmeriti po splošnih kmetijskih zadrugah.

4. Kako smo odkupovali

Podlaga za dobro odkupovanje je pravilno načrtovana proizvodnja glede na zmogljivost zemlje. Poleg načrta in pravilno ugotovljene zmogljivosti zemlje pa je seveda zelo važen činitelj tudi odnos kmetov do skupnosti.

Da pa nismo mogli pravilno odkupovati, nam kažejo primeri okrajev Murska Sobota, Kranj okolica in Postojna. Že med okraji so nastajale precejšnje razlike v odkupih, še večje razlike pa so potem nastajale v okrajih samih med posameznimi krajevnimi ljudskimi odbori. Dogajalo se je, da so v nekaterih krajevnih ljudskih odborih odkupovalci pobrali do malega vse, medtem ko je v drugih krajevnih ljudskih odborih ostajalo kmetom še precej pridelkov za prosto trgovino.

Vzemimo torej Mursko Soboto, Kranj in Postojno iz leta 1949 in 1950, kjer odgovorni činitelji niso upoštevali gospodarske moči svojih okrajev, pri tem pa določali količine za hrano, ustrezajoče možnostim določenega kraja. V Gorici na primer so znašale količine aktivnih pridelovalcev, to je takih, ki imajo presežke, povprečno 68 kg belega žita in 198 kg koruze, v Ptujju 150 kg belih žit in 100 kg koruze, v Murski Soboti pa 228 kg belih žit in le 48 kg koruze.

Dogajalo se je tudi, da so dali v odkupni načrt večjo količino, kot jo je sploh bilo mogoče pridelati. Tako je okraj Postojna v vasi Hrenovici načrtoval setev za leto 1950 na 60.11 ha površin, površina vse orne zemlje pa je po izmeri znašala le 33.21 ha. Da potem ni mogel odkupiti, kot je načrtoval, je jasna stvar, ker tudi setev ni bila mogoča. Nasprotno pa je bila slabo načrtovana setev žit in oddaja v žitorodnih predelih.

V okraju Murska Sobota pridelajo krušnega žita povprečno na kmečko gospodarstvo 1600 kg, obvezno pa ga odkupijo po načrtu 364 kg, torej ostane kmetu še 1236 kg žita. Povprečno kmečko gospodarstvo v Postojni pa pridelava žita le 500 kg, oddaja pa 9 kg, tako da ostane gospodarstvu 491 kg. Potrebujejo pa ga v obeh primerih enako, to je 930 kg na gospodarstvo.

Zakaj se odkupi ne morejo izvesti, nam lahko povesta primera krajevnega ljudskega odbora Preddvor in Poljane v okraju Kranj okolica.

Ko je obremenjeval gospodarstva za leto 1950, se je krajevni ljudski odbor Preddvor ravnal po uredbi in navodilih, izdanih po uredbi, samo delno, in sicer v toliko, v kolikor so bili najnižji normaviti dosegljivi, sicer pa je obremenjeval posamezno, upoštevajoč površine, zasejane z žitaricami, pridelek

na hektar, število družinskih članov ter potrebe za seme in krmo. Tako bi na primer gospodarstvo Jožeta Rebolja iz Hraš 5, ki je v V. posestniški skupini s 14.7 ha obdelovalne zemlje, od tega 4 ha orne, z žitaricami posejane 2.5 ha, s povprečnim pridelkom na hektar 1500 kg, s sedmimi družinskimi člani, moralo biti obremenjeno po najnižji normi za 940 kg žitaric; v resnici pa je presežek znašal le 841 kg, za kar je bilo gospodarstvo tudi v celoti obremenjeno. Posestnik Anton Zaplotnik iz Spodnje Bele 10, iz IV. posestne skupine z 9.18 ha obdelovalne površine, od tega orne površine 4.21 ha, od tega z žitaricami posejanih 1.95 ha, s povprečnim pridelkom na hektar 1500 kg, s šestimi družinskimi člani, bi po 23 % normi, ki jo je pri obremenitvi upošteval krajevni ljudski odbor, moral oddati 2620 kg žitaric, ker pa je krajevni ljudski odbor od tega odbil vse domače potrebe, to je 1809 kg, ga je obremenil v resnici za 811 kg, kar znaša 6.4 % od najvišje norme ali 80 kg na hektar. Posestnik Peter Arh iz Preddvora iz III. posestne skupine s 7 ha obdelovane zemlje, od tega 4.64 ha orne, je imel posejanega z žitaricami 2.10 ha, s povprečnim pridelkom na hektar 1450 kg in z devetimi družinskimi člani, bi po normi krajevnega ljudskega odbora (500 kg) moral oddati 3750 kg žitaric; ker pa so mu od tega odšteli za domače potrebe po 250.50 kg na osebo, po 200 kg na hektar za seme in po 100 kg na plemensko svinjo, to je 2948 kg, je znašal resnični presežek 802 kg. Ta presežek pa je bil obremenjen za obvezno oddajo v višini 562 kg, zato je bilo tudi gospodarstvo v resnici obremenjeno s 6.8 % najvišje norme, ali s 75 kg na hektar obdelovalne površine. Gospodarstvo Marije Rozmanove z Brega iz II. posestne skupine s 4 ha obdelovalne površine, od tega 2.97 ha orne, od tega z žitaricami posejanih 1.15 ha, s povprečnim pridelkom na ha 1400 kg in z osmimi družinskimi člani, bi po normi, ki jo je upošteval krajevni ljudski odbor, moralo oddati 2428 kg; ker pa so od te norme odbili za domače potrebe 2330 kg je znašal resnični presežek 98 kg, ki pa je bil obremenjen samo z 90 kg žita ali z 10 % najvišje norme, to je 23 kg na hektar obdelovalne površine. Gospodarstvo Ignaca Tičarja iz Potoč iz I. posestne skupine, z 2.78 ha obdelovalne zemlje, pri tem 0.78 ha orne, od tega z žitaricami posejanih 0.35 ha, s 4 družinskimi člani, v letu 1950 ni bilo obremenjeno. Prav tako ni bilo obremenjeno gospodarstvo Jožeta Zormanca z Brega iz I. posestne skupine, z 2.29 ha obdelovalne zemlje, pri tem 1.34 ha orne, od tega z žitaricami posejanih 0.55 ha, s povprečnim pridelkom na hektar 1300 kg in s šestimi družinskimi člani.

Ugotovitve na opisani način pregledanih skupno 14 gospodarstev iz vseh gospodarskih skupin kažejo, da je bil postopek pri izračunavanju obveznosti povsod enak. Obvezna oddaja žitaric se za posamezna gospodarstva in posamezne posestne skupine ni določala in izračunavala po normah, ampak so se za posamezna gospodarstva močnejših posestnih skupin norme izračunavale formalno in to potem, ko je bila na podlagi izračunane proizvodnje in lastne potrebe že določena višina oddaje. Poleg tega pa se pri izračunavanju lastnih potreb nista upoštevali ajda in proso kot nadomestek za bela žita. Priderek na hektar je bil za oves v večini primerov določen povprečno na 1300 kg, dočim je bil za ostale žitarice določen glede na lego in sestav gospodarstva v višini 1200 do 1500 kg.

Glede na opisani način izračunavanja obveznosti je bilo v II. skupini od 46 gospodarstev obremenjenih samo 36, v I. skupini pa so bila od 30 gospodarstev obremenjena samo tri, čeprav bi po uredbi glede na obdelovalno površino morala biti obremenjena po večini vsa gospodarstva.

Za to leto 1951 obremenitve niso izračunavali po normi, temveč takole: Najprej so določili povpreček posevkov za posamezne vrste žit glede na orno površino, in sicer za bela žita 40 %, za oves 7 %, za koruzo pa 5 %. Nato so na osnovi pridelka na hektar, ki so ga za bela žita določili v višini 1200 do 1300 kg, za oves pa tudi od 1200 do 1300 kg, izračunali proizvodnjo, od katere so odšteli lastne potrebe, in to pri belih žitih po 200 kg na osebo in po 200 kg na hektar za seme, pri ovsu pa še po 100 kg za plemensko svinjo; tako so ugotovili presežek, ki so ga pri belih žitih obremenili v celoti, pri ovsu pa samo za 40 do 80 %.

Pri razčlembi odkupnih načrtov koruze niso izračunavali presežka, ampak so obremenjevali na osnovi posejane površine in gospodarske moči posestva.

Glede na opisani postopek pri obremenjevanju posameznih gospodarstev ni bil zajet ves presežek žitaric in so bile obremenitve glede na norme, določene po uredbi, prenizke. Tako je bilo na primer gospodarstvo Jožeta Rebolja iz V. posestne skupine s 3.9 ha orne površine obremenjeno za 814 kg žitaric, to je 207 kg na hektar orne površine, norma, določena za to gospodarsko skupino pa znaša 160 do 460 kg; Marija Rozman, prav tako iz V. gospodarske skupine s 3.14 ha orne zemlje, pa je bila obremenjena za 184 kg žitaric, ali s 85 kg na hektar, to je po najnižji normi (160 kg na hektar), morala pa bi biti obremenjena za 507 kg.

V krajevnem ljudskem odboru Poljane obvezne prodaje žitaric v letu 1950 posameznim gospodarstvom niso določali po navodilih uredbe, temveč po setvenem načrtu pridelkov na hektar. (Za pšenico, rž in soržico od 90 do 1500 kg na hektar, za ječmen 900 do 1400 kg na hektar, za oves 800 do 1200 kg na hektar in za koruzo od 1800 do 2000 kg na hektar.) Od tako izračunane proizvodnje so odšteli lastne potrebe, in sicer po 250 kg belih žit na družinskega člana, po 200 kg na hektar za seme (za koruzo po 40 kg na hektar), na licenciranega bika po 300 kg ovsu in na plemensko svinjo po 100 kg ovsu, tako da je bil izračunan presežek v celoti obremenjen.

Gospodarstev niso obremenjevali po normah, ker so bile tudi najnižje norme previsoke za sestav teh zemljišč. Tako je bilo na primer gospodarstvo Marije Bizjakove v Srednji vasi iz V. skupine s 13 ha obdelovalne zemlje, od tega 2.40 ha orne, z žitaricami posejane 42%, s tremi družinskimi člani, obremenjeno za 610 kg žitaric ali s 50 kg na hektar obdelovalne površine, dočim znaša najnižja norma za tako gospodarstvo 95 kg na hektar. Gospodarstvo Pavla Ušeničnika iz Volče, iz IV. gospodarske skupine s 15.7 ha obdelovalne površine, od tega 4 ha orne, z žitaricami posejane 57%, s petimi družinskimi člani, je bilo obremenjeno za 780 kg žitaric ali s 50 kg na hektar, dočim bi po normi moralo biti obremenjeno s 95—1.550 kg na hektar obdelovalne zemlje. Gospodarstvo Pavla Novaka iz III. gospodarske skupine z 8.7 ha obdelovalne zemlje, od tega orne 2.32 ha, z žitaricami posejane 56%, s petimi družinskimi člani, je bilo obremenjeno za 270 kg ali s 30 kg na hektar, po normi pa bi moralo biti obremenjeno s 40—1.250 kg na hektar obdelovalne zemlje. Gospodarstvo Valentina Potočnika iz II. gospodarske skupine s 16.7 ha obdelovalne zemlje, od tega 1.48 ha orne, z žitaricami posejane 59%, s petimi družinskimi člani, je bilo obremenjeno s 100 kg žitaric ali s 6 kg na hektar, po normi pa bi moralo biti obremenjeno s 95 do 1.550 kg na hektar obdelovalne površine. V okviru norm so se obremenila samo gospodarstva, ki so po tedanji kategorizaciji spadala v I. in II. skupino, to pa zato, ker je obremenitev teh skupin po normi predvidena v višini do 800 kg na hektar obdelovalne površine.

Za leto 1951 pa so posamezna gospodarstva v takem odnosu glede na določene norme: Marija Bizjak iz V. posestne skupine je bila obremenjena za 590 kg žitaric, to je z 256 kg na hektar orne zemlje ali s 53% najvišje norme; Pavel Ušeničnik iz IV. gospodarske skupine je bil obremenjen za 550 kg žitaric, to je s 137 kg na hektar obdelovalne zemlje ali s 33% najvišje norme; Pavel Novak iz III. posestne skupine je bil obremenjen z 208 kg žitaric, kar znaša na hektar obdelovalne površine 90 kg ali 25% najvišje norme; Valentin Potočnik iz II. gospodarske skupine je bil obremenjen za 105 kg, to je s 70 kg na hektar obdelovalne zemlje ali s 23% najvišje norme.

Naj po podatkih z dne 19. IX. 1949 navedem še primer krajevnega ljudskega odbora v Št. Jerneju, okraj Novo mesto, kjer pa so kmete takole obremenili za obvezno oddajo belih žit: Janez Bambič iz Šmalčje vasi št. 1, veliki kmet, je bil obremenjen za 422 kg, moral pa bi bil oddati 789 kg; Jože Kovačič iz Drame št. 6 je imel določenih 399 kg za obvezno oddajo, moral pa bi bil oddati 679 kg; Ana Pavlič iz Dobravice št. 11 ima obdelovalne površine 2 ha in je ne bi smeli obremeniti za žito, ker ga sploh nima, pa je bila obremenjena za 68 kg.

Značilno je, da so v tem krajevnem ljudskem odboru pri malih kmetih ugotovili večji pridelek na hektar kot pri velikih. Za prehrano družinskih članov so v večini primerov večjim kmetom pustili okrog 180 kg, malim pa 140 kg. Odstotek, s katerim bi morali po uredbi obremeniti z oddajo žit večje kmete, gospodarsko močnejše, znaša do 95%. Franc Lenčič na primer iz Šmalčje vasi št. 4, ki ima obdelovalne površine 12.28 ha na dobro urejenem gospodarstvu, je bil obremenjen z 80%; Jože Gorenc z Vrha št. 3 ima obdelovalne površine 10.75 ha in je tudi bil obremenjen z 80%, dočim so bili manjši kmetje, gospodarsko šibkejši, obremenjeni s 95% obvezne oddaje žit.

Podobno je s krompirjem.

V Murški Soboti pride na gospodarstvo okrog 2.170 kg krompirja, odkupijo ga 740 kg, torej ga ostane gospodarstvu še 1.430 kg. V Postojni pa ga pridelajo na gospodarstvo 1.820 kg, oddajo pa 465 kg, tako da ga jim ostane še 1.355 kg. Potrebujejo pa ga v obeh primerih enako, to je 504 kg, tako da ostane v Murški Soboti gospodarstvom 926 kg krompirja, v Postojni pa 851 kg za hrano, seme in krmo.

V krajevnem ljudskem odboru Poljane znaša načrt odkupa krompirja za 1951. leto 54.000 kg in je v primeri z načrtom za leto 1950 za 49% nižji.

Načrt odkupa krompirja za leto 1950 je znašal za obvezno oddajo 65.000 kg, za prosto pa 37.000 kg. Do dne 20. decembra 1950 je bilo skupno odkupljenega krompirja za 95%. V celoti ga niso odkupili, ker so delo premalo zaostri, deloma pa tudi zato, ker so bile obremenitve nepravilne, oziroma ker se glede na slab pridelek nekaterih gospodarstev niso popravile, to je znižale, drugim pa, ki so veliko pridelali, pa ne zvišale. Tako je na primer ugotovljeno, da gospodarstvo Franje Demšarjeve z Dolenjega brda iz II. posestne skupine z 2 ha orne zemlje, od tega 0.20 ha posajenih s krompirjem, s štirimi družinskimi člani (vdova s tremi otroki v starosti od 7—10 let), ki je bilo obremenjeno z 900 kg, ne bo moglo izpolniti obveznosti, ker je bilo posestvo slabo obdelano in je bila letina razmeroma slaba. Posesnik Jakob Jesenko z Gorenjega brda iz I. posestniške skupine z 0.65 ha orne zemlje, od tega posajenih s krompirjem 0.10 ha, s šestimi družinskimi člani, ki je bil obremenjen s 150 kg, prav tako ne bo mogel

zadostiti obvezni oddaji zaradi slabega pridelka in velikih lastnih potreb. Po drugi strani pa je bilo ugotovljeno, da je bilo posestvo Lovra Koširja z Bukovega vrha iz IV. posestne skupine s 3,83 ha orne površine, od tega 0,50 ha posejanih s krompirjem, s tremi družinskimi člani, katerega proizvodnja je znašala okrog 7.000 kg, obremenjeno samo z 2.000 kg. Tudi pri večini ostalih gospodarstev je bilo ugotovljeno, da so se presežki zajeli v višini od 60—80%. Načrta odkupa krompirja za leto 1950 v tem krajevnem ljudskem odboru niso razdelili na gospodarstva po uredbi: gospodarstev niso obremenjevali po normah, temveč so obvezno oddajo izračunavali na osnovi proizvodnje, nato pa odšteli lastne potrebe, in to: na člana 150 kg, za seme po 2.500 kg na hektar, na pitance, namenjene za obvezno oddajo po 200 kg, za mršavce po 80 kg in za plemenske svinje po 200 kg. Tako ugotovljeni presežek so obremenili z določenim odstotkom od 60—90%. Kakor je razvidno, lastnih potreb niso zaračunali po navodilih, ki določajo, da se sme računati za lastne potrebe samo po 150 kg na člana družine in po 5 kg na vsak kilogram obvezne oddaje masti ter po 2.000 kg na hektar za seme.

Proizvodnjo so računali po povprečnem pridelku na hektar po 11.000 do 12.000 kg, in to v smislu okrožnice okrajnega ljudskega odbora, poverjenišva za državne nabave Sz rok. pov. št. 16/1-50 z dne 13. IV. 1950, ki pravi, da se je odkupna kvota krajevnega ljudskega odbora Poljane računala na osnovi povprečnega pridelka na hektar po 11.000 kg. Iz zapisnikov komisije krajevnega ljudskega odbora, ki je ugotavljala pridelok na hektar, pa je razvidno, da so bili v preverjenih primerih ugotovljeni naslednji pridelki na hektar: pri Pavlu Ušeničniku iz Volče 8.600 kg na hektar, pri Viktorju Jelovčanu iz Loga 17.000 kg na hektar, pri Mariji Debeljakovi s Poljan 14.500 kg na hektar, pri Francu Debeljaku iz Hotovelj 18.000 kg na hektar. Po teh ugotovitvah pri posameznih kmetovalcih lahko rečemo, da je znašal povprečni pridelok na hektar v krajevnem ljudskem odboru Poljane 13.000 kg.

Iz naslednjih primerov je razvidno, da so bila nekatera gospodarstva v letu 1950 obremenjena z najtežjimi normami in celo izpod najnižjih norm: Marija Biziak iz Srednje vasi iz V. skupine s 13 ha obdelovalne zemlje, od tega 2,40 ha orne, s krompirjem posajene pa 0,30 ha, s tremi družinskimi člani, je bila obremenjena za 3.000 kg ali z 263 kg na hektar obdelovalne zemlje, dočim je norma za tako gospodarstvo 480—4.200 kg na hektar; Pavel Ušeničnik iz Volče iz IV. gospodarske skupine s 15,7 ha obdelovalne zemlje, od tega 4 ha orne, s krompirjem posajene pa 0,50 ha, s petimi družinskimi člani, je bil obremenjen z 2.700 kg, to je s 300 kg na hektar, norma za tako gospodarstvo pa je 370—1.000 kg na hektar; Pavel Novak z Dolenjega brda, iz III. gospodarske skupine z 8,7 ha obdelovalne površine, od tega 2 ha orne, s krompirjem posajene pa 0,20 ha, s štirimi družinskimi člani, je bila obremenjena z 214 kg na hektar, norma pa znaša 190—900 kg norma za tako gospodarstvo 270—1.300 kg na hektar; Franja Demšar z Dolenjega brda iz II. gospodarske skupine s 4,32 ha obdelovalne zemlje, od tega 2 ha orne, s krompirjem posajene pa 0,20 ha, s štirimi družinskimi člani je bila obremenjena z 214 kg na hektar, norma pa znaša 190—900 kg na hektar; Janez Dermota iz Srednje vasi iz I. gospodarske skupine s 3,26 ha obdelovalne zemlje, od tega 0,75 ha orne, s krompirjem posajene pa 0,13 ha, s šestimi družinskimi člani, pa je bil obremenjen s 74 kg na hektar, dočim bi po normi moral biti obremenjen od 130—600 kg na hektar.

Tudi za leto 1951 gospodarstva niso bila obremenjena po uredbi, temveč po približni presoji gospodarske moči, pri čemer je krajevni ljudski odbor upošteval obvezno oddajo v letu 1950:

Marija Bizjak iz V. skupine je bila obremenjena za 1.800 kg, oziroma s 750 kg na hektar orne zemlje, norma za to skupino pa je 1.000—1.800 na hektar; Pavel Ušeničnik iz IV. gospodarske skupine je bil obremenjen za 1.900 kg ali s 475 kg na hektar orne zemlje, norma za to gospodarstvo pa znaša 700—1.400 kg na hektar; Pavel Novak iz III. gospodarske skupine je bil obremenjen za 1.100 kg ali s 480 kg na hektar orne zemlje, norma pa znaša od 400—1.100 kg na hektar; Franja Demšar iz II. gospodarske skupine je bila obremenjena za 500 kg ali z 250 kg na hektar orne zemlje, norma pa znaša od 200—800 kg na hektar; Janez Dermota iz I. gospodarske skupine je bil obremenjen za 50 kg ali s 75 kg na hektar orne zemlje, norma za tako gospodarstvo pa znaša do 600 kg na hektar.

Da je obremenitev za leto 1951 na splošno zelo nizka, zlasti glede na obremenitev v letu 1950 in glede na norme, določene po uredbi, je razvidno iz naslednjega prikaza:

Gospodarska skupina	Število gospodarstev družinskih članov	Orna zemlja	Načrt za leto 1950	Izpolnjeni načrt za leto 1950	Načrt za leto 1951	Norma na ha orne zemlje za leto 1950	Norma na ha orne zemlje za leto 1951	% dosežene norme 1950	% dosežene norme 1951
V	1/3	2.4	3000	3000	1800	1250	750	69.4	41.6
IV.	10/56	37.8	28500	26843	17700	754	468	54.8	33.4
III.	21/119	57.5	42450	39789	23800	738	413	67	37.5
II.	29/163	48.1	19400	18555	9800	400	204	50	25.5
I.	27/120	25.9	4300	4314	900	167	60	27.8	10
M	35/127	22.9	4400	4281		192	—	—	—
1951	15/64	15.2	(Navedeno število gospodarstev se nanaša na obremenitev prve skupine v letu 1951 prav kakor orne zemlje)						

Navedeni prikaz je tudi za leto 1950 upošteval le orno zemljo za obračunavanje doseženega odstotka zadolžitve do najvišje norme po posameznih gospodarskih skupinah, čeprav so se v letu 1950 po uredbi obremenjevala gospodarstva po obdelovalni zemlji. Upošteva norme I. okoliša. Po obdelovalni zemlji upoštevajoč norme II. okoliša je doseženi odstotek do najvišje norme v obremenitvah posameznih gospodarskih skupin za leto 1950 naslednji: IV. skupina 23.3%, III. skupina 34.6%, II. skupina 28.8%, I. skupina 18.5%, M. skupina 21.4%. V. skupina je bila obremenjena pod najnižjo normo, predvideno po uredbi.

V krajevnem ljudskem odboru Preddvor je načrt odkupa krompirja za leto 1950 znašal 120.000 kg obveznega in 69.000 kg prostega odkupa. Krajevni ljudski odbor je obvezni načrt v celoti razdelil na proizvajalce, dočim je načrt prostega odkupa razdelil na proizvajalce le v višini 58.044 kg. Skupna zadolžitev je torej znašala 187.128 kg, izpolnili pa so jo do dne 15. decembra 1950 skupno za 158.620 kg ali 88% od vsega skupnega načrta. Čeprav je bil načrt odkupa zmožljiv, ga krajevni ljudski odbor ni vsega razdelil na proizvajalce. Pri razdeljevanju načrta na proizvajalce so upošte-

vali pridelek na hektar v višini od 12.000 do 15.000 kg, nato so od vse proizvodnje odšteli toliko za domače potrebe, tako da so ostajali gospodarstvom precejšnji presežki. Tako je bilo na primer v III. skupini, ki je glavna posestna skupina v tem krajevnem ljudskem odboru, od ugotovljenega presežka 131.495 kg zajetih le 89.393 kg. Prav tako je bilo tudi v I. skupini od tržnega presežka 32.460 kg zajetih z obremenitvami le 10.012 kg.

Pri razdeljevanju načrtov odkupa krompirja se krajevni ljudski odbor ni ravnal po uredbi in navodilih, temveč je obremenjeval takole: Na podlagi izračunanih tržnih presežkov so postavili normo za posamezno gospodarstvo. S to normo so glede na obdelovalno površino izračunali proizvodnjo, od katere so odšteli lastne potrebe in potrebe za seme in krmo, to je po 150 kg na družinskega člana, po 2.000 kg na hektar za seme, po 5 kg na vsak kilogram obvezne oddaje masti, po 200 kg na vsakega pitanca in po 200 kg na plemensko svinjo. Na tej osnovi so izračunali tržni presežek, ki so ga vsega obremenili.

Načrt prostega odkupa krompirja pa so razdelili med kmetovalce po približni presoji gospodarske moči posameznih posestev.

Kakor razvidimo, so postavljene norme prenizke, ker so pri izračunavanju potreb za krmo upoštevali tudi po 200 kg za plemensko svinjo in pitance, dočim predvideva uredba, da se sme upoštevati samo 5 kg krompirja za en kilogram obvezne oddaje masti. Načrt odkupa krompirja do 20. decembra 1950 še ni bil izpolnjen, ker tega vprašanja po vaseh sploh niso še zaostriili.

Obremenitev za leto 1951 je v razmerju z letom 1950 manjša za okrog 40%, ker so gospodarstva obremenjevali po razmeroma nizkih normah, v nekaterih primerih celo pod najnižjo normo. Tako je bil na primer posestnik Jože Rebolj iz V. posestne skupine obremenjen z 1.090 kg na hektar, norma, določena za to skupino, pa je od 1.000 do 18.000 kg na hektar orne zemlje, dočim je bilo navedeno gospodarstvo v letu 1950 obremenjeno za 6.232 kg krompirja na en hektar orne zemlje; posestnica Marija Rozman iz V. skupine je za leto 1951 obremenjena za 3.100 kg ali z 980 kg na hektar orne površine, kar je za 20 kg pod najnižjo normo; za leto 1950 je bilo to gospodarstvo obremenjeno za 3.811 kg. Gospodarstvo Franca Brešarja iz III. skupine je obremenjeno za 1.850 kg ali s 630 kg na hektar, kar znaša 75% najvišje norme, ki je določena za to skupino; leta 1950 pa je bilo to gospodarstvo obremenjeno z 2.580 kg.

Pod obremenitev oziroma načrt za leto 1950 so upoštevali obremenitev obveznega in prostega predpisa, prav tako se je izvršila primerjava v razmerju z uredbo za leto 1951, čeprav so v letu 1950 obremenjevali po obdelovalnih površinah in bi znašal doseženi odstotek v odnosu na najvišje norme po uredbi iz leta 1950 v IV. skupini 30%, v III. skupini 26%, v II. skupini 36%, v I. skupini 22,5%, v M. skupini 58%. V V. skupini je norma pod najnižjo normo predvideno po uredbi.

Najbolj vidna pa je razlika pri odkupu masti in mlečnih izdelkov.

Svinjske masti pridelajo v okraju Murska Sobota na gospodarstvo okrog 82,5 kg, obvezno je oddajo okrog 14,5 kg, tako da jim je ostane še 68 kg, gospodinjstvo pa potrebuje 57 kg. Tako razpolaga gospodarstvo še s presežkom 12 kg masti. V Postojni pa pridelajo na gospodarstvo povprečno 35 kg, obvezen odkup masti pa znaša 5 kg. Če sedaj upoštevamo oziroma priznamo iste potrebe po masti tudi v Postojni, kot so v Murski Soboti, potem zmanjka tu celih 26 kg masti na gospodinjstvo.

V krajevnem ljudskem odboru Poljane je v desetih mesecih upadla goveja živina za 38 glav, in to za 12 krav, 18 telic — pripuščenih in nepripuščenih, 9 volov in 2 bika. Število mlade živine pa se je povečalo za 3 glave. Po gospodarskih skupinah se je stanje živine takole znižalo: v IV. skupini za 8 glav, v III. skupini za 20 glav, v I. skupini za 5 glav, v M. skupini za 6 glav in v II. skupini za 1 glavo. Povečalo pa se je število živine v III. skupini in to za 2 glavi.

V obdobju med prvim in drugim popisom, ki sta se vršila 1. januarja in 1. oktobra 1950, je bilo na račun obvezne oddaje oddanih v zakol 217 glav govedi, od tega 141 telet, 48 krav, 8 telic, 3 bikovi in 17 volov.

Glede na število krav v začetku leta in število pripuščenih telic bi moral, če upoštevamo 70% teletnost, znašati prirastek pri teletih v letošnjem letu 343 glav; v obdobju od 1. I. 1950 do 1. X. 1950 pa bi prirastek telet moral znašati 255 glav. Ker pa je v tem času šlo v zakol 241 telet in ker popis od 1. X. 1950 izkazuje prirastek 3 telet, je razvidno, da je šlo znatno število telet v črni zakol. Od prirastka so glede na število krav in pripuščenih telic v začetku leta posamezne posestne skupine oddale v tem času na račun obvezne oddaje naslednje število telet: IV. skupina 10 telet ali 20% prirastka, III. skupina 16 telet ali 20% prirastka, II. skupina 21 telet ali 30% prirastka, I. skupina 24 telet ali 45% prirastka in M. skupina 66 telet ali 39% prirastka.

Kako so bile zadolžene posamezne posestne skupine za obvezno vzrejo živine, je razvidno iz naslednje razpredelnice:

Gospodarska skupina	Število gospodarstev	Goveda		Prašiči		Ovce		Konji		Površine		% obremenitve v odnosu na načrt 1950
		1949	1950	1949	1950	1949	1950	1949	1950	obdelovalne	kmetijske	
VI.	1	1	1	3	3	—	—	3	3	20.1	22.5	0.50
V.	1	5	5	1	5	—	—	1	1	2.8	3.3	0.50
IV.	10	102	102	55	49	14	14	14	14	0.8	1.2	13.—
III.	21	164	171	92	97	70	73	23	23	0.7	1.—	22.—
II.	29	156	158	84	90	37	39	16	16	0.74	1.2	20.—
I.	27	103	103	49	49	19	19	5	5	0.6	0.9	13.—
M	160	239	246	150	154	58	65	8	8	0.6	1.—	31.—
Skupaj	249	770	785	434	448	198	210	67	67	0.72	1.10	100.—

Gornja razpredelnica prikazuje načrt vzreje živine za leto 1949 in 1950, razdeljen po posestnih skupinah in po površinah obdelovalne odnosno kmetijske zemlje, ki odpade na eno glavo govedi. Iz razpredelnice je tudi razvidno, da odpade 64% načrta obvezne vzreje goveje živine predvsem na nižje skupine, in sicer na I., II. in M. skupino. Prav tako morajo te skupine vzrediti 65% načrta prašičev in 59% načrta drobnice. Navzlic temu pa je treba poudariti, da je število živine na vseh pregledanih gospodarstvih večjih posestnih skupin za 3—5 glav nižje od predvojnega stanja.

Načrt za oddajo masti za leto 1950 znaša 2.300 kg, do dne 20. decembra 1950 pa je bil izpolnjen za 1.228 kg ali 53%. Odstotek oddane masti

je tako nizek predvsem zato, ker proti zaostankarjem doslej nihče ni nič ukrenil.

V letu 1950 so bili načrti odkupa masti razdeljeni na gospodarstva na podlagi ocene zmogljivosti proizvajalcev, to je oddajo so določili po stanju prašičev in možnosti vzreje. Kakor je razvidno iz pregleda, ki ga spodaj navajamo, so bile v tem letu gospodarske skupine obremenjene povprečno z 80% najvišjo normo, izvzemši I. skupina, ki je bila obremenjena s 96% najvišjo normo.

Načrti oddaje za leto 1950 znaša torej 2.300 kg in je bil v celoti razdeljen na posamezna gospodarstva. Proizvajalci so bili najprej obremenjeni po normah, nakar je izvršilni odbor krajevnega ljudskega odbora obremenitve popravil oziroma jih prilagodil številu prašičev na posameznih gospodarstvih. Iz naslednje razpredelnice so razvidne obremenitve posameznih skupin v letu 1950 in 1951 glede na norme, določene za leto 1951.

Gospodarska skupina	Število gospodarstev družinskih članov	Orna zemlja ha	Načrt 1950	Izvišenc 1950	Načrt 1951	Na 1 gospodarstvo 1950	Najvišja norma 1950	Norma na ha orne zemlje 1950	Norma na ha orne zemlje 1951	% dosežene najvišje norme 1951
V.	1/3	21.4	40	—	60	40	100	16.6	25.—	96.1
IV.	10/56	37.8	490	391	600	49	80	12.9	15.8	68.7
III.	19/111	53.14	703	503.8	860	37	65	13.2	16.2	81.—
II.	23/127	37.4	406	209.8	635	17.6	35	10.9	17.1	115.4
I.	22/102	20.3								
1951			212	73	93	9.6	10	10.6	4.—	40.
	25/112	22.9								
M.	49/182	25.2								
1951			308	49.3	61	6.2	10	12.3	5.4	34.—
	19/60	11.2								

Pri izračunavanju odstotka dosežene najvišje norme v letu 1951 smo upoštevali, da spada obravnavani krajevni ljudski odbor glede oddaje masti v II. okoliš. Prav tako so vzete najvišje norme na eno gospodarstvo po drugem okolišu po uredbi odkupov mesa in masti za leto 1950.

Iz navedenega pregleda je razvidno, da je za leto 1951 v glavnem obremenjena V., IV., III., zlasti pa še II. gospodarska skupina, ki je kot celota obremenjena preko predvidene najvišje norme. I. in M. skupina sta znatno manj obremenjeni kot v letu 1950. Zlasti še v M. skupini je obremenjenih mnogo manj posestev kot v letu 1950.

V krajevnem ljudskem odboru Preddvor so načrt oddaje mesa za leto 1950 razdelili na posamezna gospodarstva po uredbi in sicer na osnovi kmetijskih površin, pri čemer so upoštevali norme za posamezne posestne skupine, število živine in okoliše, določene za posamezne predele krajevnega ljudskega odbora.

Vendar pa krajevni ljudski odbor ni razdelil vse od okrajnega ljudskega odbora predpisane kvote in to zato, ker je pri posameznih gospodarstvih

upošteval samo resnično število živine, ne pa tudi načrtovano vzrejo in možnosti izpolnitve obveznosti s prašičjim mesom in drobnice. Da je bil odkup mesa za leto 1950 uresničljiv, kaže tudi živinorejska bilanca za leto 1950, ki bi morala služiti krajevnemu ljudskemu odboru za smernice pri obremenjevanju. Po bilanci je bilo predvideno, da se med letom lahko izloči na račun prirastka in prireje 283 glav govedi za zakol. Načrt vzreje pa, je kljub določenemu zakolu predvidel porast števila goveje živine za 38 glav, upoštevajoč 75% teletnost (na 100 glav brejih telic 75 telet). Do 10. decembra 1950 so po podatkih krajevnega ljudskega odbora, ki slonijo na izdanih živinskih potnih listih, bile oddane v zakol 203 glave živine, to je 80 glav manj, kot je to predvideval načrt.

Čeprav ni šlo v zakol določeno število govedi, pa je goveja živina vendarle padla za okrog 20 glav. Res je, da je število živine zaradi utaj nekoliko višje, kakor ga izkazuje popis, kljub temu pa ni bil dosežen načrtani prirastek zato, ker krajevni ljudski odbor ni za leto 1950 v celoti razdelil načrta obvezne vzreje živine, temveč ga je samovoljno znižal pri govedu za 67 glav, od tega 9 krav, pri ovcah za 107 glav, medtem pa je presegel načrt vzreje prašičev za 130 repov. Zaradi takega obremenjevanja so bili nekateri kmetovalci obremenjeni z načrtom vzreje govedi izpod že obstoječega števila živine. Tako na primer bi moral posestnik Jože Valter iz Nove vasi 15 po načrtu vzreje vzrediti 1 vola in 1 kravo, čeprav je imel že 3 govedi. Nadalje je tudi že imel 4 ovce, načrt vzreje pa mu je predpisal 2 ovci. Pri takem številu živine je bilo gospodarstvo v letu 1950 obremenjeno le za 60 kg mesa, kar predstavlja 30% norme; posestnik Arh Andrej z Mač št. 2 je imel 1. januarja 1950 9 glav govedi, načrt vzreje pa mu jih je predpisal 7. Ovac je imel 8, načrt vzreje pa mu jih je predpisoval 6. Prašičev je imel prav tako 8, načrt vzreje pa je predvideval samo 4 prašiče. Posestnik Peter Cuderman iz Bašlja 11, bi moral po načrtu vzreje vzrediti 7 glav govedi, imel pa jih je že 9 glav. Ovac mora vzrediti 6 glav, čeprav jih je imel že 7. Značilen je zlasti primer Marije Rozmanove, posestnice iz V. skupine, ki ima stalno 11—12 glav govedi, po načrtu vzreje pa bi morala vzrediti samo 8 glav. Prav tako je po načrtu vzreje zadolžena za vzrejo nižjega števila ovac, kakor jih že redi.

So pa tudi primeri, ko kmetovalci niso dosegli predpisanega načrta vzreje, ni pa proti njim nihče nič ukrenil. Tako bi na primer posestnik Anton Rehberger iz Nove vasi moral vzrediti 8 glav, redi jih pa samo 5; Katarina Snedic iz Gornje Bele tudi ni dosegla načrta pri vzreji govedi. Oba posestnika pa tudi nista dosegla načrta vzreje prašičev in ovac. Primeri, da se načrti vzreje živine niso izpolnjevali in ne pravilno razdeljevali, kar lahko mirno posplošimo, dokazujejo, da se krajevni ljudski odbor ni dovolj resno lotil tako važnega vprašanja razvoja živinoreje.

Poleg gornjih pomanjkljivosti naj še omenimo, da so bila glede oddaje mesa nekatera gospodarstva močnejših gospodarskih skupin obremenjena po najvišjih normah, dočim so bila nekatera gospodarstva šibkejših gospodarskih skupin obremenjena pod normo, oziroma z najnižjo normo, čeprav bi bila lahko glede na gospodarsko stanje bolj obremenjena. Tako je bilo na primer gospodarstvo V. skupine Marije Rozmanove obremenjeno s 450 kg mesa, kar predstavlja 94% najvišje norme, dočim je bilo gospodarstvo Ane Gregorčeve iz Mač 13, ki ima 5,61 ha kmetijske površine, obremenjeno s 60 kg na hektar, čeprav je najnižja norma za tako gospodarstvo 80 kg na hektar; posestnica Ivana Šavs iz Preddvora, ki ima 3,57 ha kmetijske po-

vršine, je obremenjena s 30 kg mesa, čeprav je najnižja norma za tako gospodarstvo 65 kg. Tudi ima ta posestnica kravo, ki je bila prijavljena kot telica, in 3 prašiče, ki sploh niso bili prijavljeni.

Poleg tega je treba posebno poudariti, da so bila kljub obstoječi možnosti posamezna gospodarstva obremenjena pretežno le za govejo živino, ne pa tudi za prašiče in drobnico. Tako je bilo na primer gospodarstvo Marije Rozmanove, ki mora po načrtu vzrediti 6 prašičev in 4 ovce, obremenjeno poleg govejega mesa samo za 60 kg prašičjega mesa; Anton Zaplotnik iz Spodnje Bele mora po načrtu vzrediti 8 prašičev, bil pa je prav tako obremenjen samo za 60 kg prašičjega mesa; Franc Brešar mora po načrtu vzrediti 5 prašičev in 3 ovce, obremenili pa so ga samo za 60 kg prašičjega mesa; Franc Polajnar bi po načrtu moral vzrediti 5 prašičev in 3 ovce, obremenjen pa je bil samo za 25 kg prašičjega mesa.

Načrt oddaje masti je v tem krajevnem ljudskem odboru znašal za 1950. leto 2.923 kg, razdeljen pa je bil na gospodarstva v višini 2.897 kg. Do 30. XI. 1950 so načrt odkupa dosegli za 1.097 kg, to je za 37%. Odkup poteka tako slabo zato, ker se niti okrajni, niti krajevni ljudski odbor doslej še nista dovolj zavzela za pošteno izvedbo te naloge. Posamezna gospodarstva so bila obremenjena skladno s predpisi uredbe in so bile norme pravično uporabljene glede na posamezna gospodarstva. Na splošno so bile posamezne posestne skupine obremenjene s približno nad 50% normo (najvišjo normo), določeno po uredbi.

Podobno je bilo tudi pri mleku in mlečnih izdelkih.

V krajevnem ljudskem odboru Poljane je odkupna kvota za leto 1950 znašala 220.000 l, krajevni ljudski odbor pa je ta načrt razdelil na gospodarstva le v višini 201.650 l. Po izjavi tajnika krajevnega ljudskega odbora je okrajni ljudski odbor pristal na prigovor krajevnega ljudskega odbora, ki pa je po podatkih poverjenišтва za državne nabave pri okrajnem ljudskem odboru za 15.600 l nižji od zgoraj navedenega. Načrt krajevnega ljudskega odbora je bil 30. novembra 1950 izpolnjen za 83.303 l ali 41%. Načrt odkupa mleka za leto 1951 bi bil lahko znatno više dosežen, če bi bilo zbiralno omrežje bolje urejeno, oziroma če bi bile v višinskih predelih v okviru kmetijskih zadrug urejene postaje za posnemanje mleka, ker je prav v višinskih predelih, to je pri tistih kmetovalcih, ki so zadolženi za oddajo masla, zajetega najmanj mleka. Sicer pa je glavni vzrok tako nizkega procenta zajetega mleka v tem, da krajevni ljudski odbor doslej sploh odkupa še ni zaostрил. Do sedaj sta bila kaznovana le dva kmetovalca, in sicer eden za 6.000 din, drugi za 10.000 din, čeprav na območju krajevnega ljudskega odbora 40 proizvajalcev še ni oddalo niti litra mleka, 24 proizvajalcev pa je oddajalo mleko le v prvi polovici leta.

Na podlagi razčlenbe, ki je bila narejena za posamezne gospodarske skupine, ugotavljamo, da je doseženi odstotek obremenitve nasproti najvišjim normam, določenim za leto 1951 (prvi okoliš) naslednji: V. skupina 48.6%, IV. skupina 83.9%, III. skupina 75.9%, II. skupina 66.4%, I. skupina 98.6% in M. skupina 121.3%. Te obremenitve se nanašajo na kvoto, doseženo s prigovorom krajevnega ljudskega odbora (139.085 l mleka). Obremenitve po posameznih gospodarskih skupinah so glede na obremenitve iz leta 1950 nižje, razen v M. skupini. Razčlenba je nadalje ugotovila, da bi z obremenitvijo posameznih gospodarskih skupin z najvišjimi normami I. okoliša (po obdelovalni površini) dosegli načrt v višini 160.786 l mleka. Po

kmetijski površini pa je postavljena odkupna kvota okrajnega ljudskega odbora dosegljiva.

V krajevnem ljudskem odboru v Št. Jerneju pa so obvezno oddajo mleka razdelili tako, da nosijo glavno breme predvsem manjši kmetje. Ignac Vodopivec iz Roj št. 3 na primer, ki ima obdelovalne zemlje 14.64 ha, oddaja obvezno samo 600 l mleka. Da je omenjeni kmet špekulant, nam dokazuje to, da je vse leto imel kravo označeno za telico, da bi mu ne predpisali obvezne oddaje mleka. Ignac Blatnik iz Št. Jerneja št. 52 ima obdelovalne površine 11.80 ha, obvezne oddaje mleka pa 1.200 l. Anton Kos z Vrha št. 18 ima obdelovalne površine 2.35 ha, obvezne oddaje mleka pa 900 l. Matija Bajc iz Dobravice št. 8 ima obdelovalne površine 2.23 ha, obvezne oddaje mleka pa 800 l. Pri izpolnjevanju načrta oddaje mleka je ugotovljeno, da mali kmetje, čeprav so sorazmerno z velikimi kmeti bolj obremenjeni, vendar dosegajo načrt, dočim pa veliki kmetje niso oddali še niti litra mleka.

Iz teh primerjav lahko vidimo, zakaj v Murski Soboti in drugod po izvršenih obveznih odkupih ostaja še tako velik presežek žita, masti, krompirja, mleka in mesa, medtem ko v Postojni še tako malenkostne oddaje niso bile brez škode za domače gospodarstvo, saj jim zmanjka 26 kg masti in 440 kg žita, medtem ko v Murski Soboti ostane okrog 306 kg žita nad potrebnimi 930 kg.

Okraj Postojna oddaja državi 25.5% svojih presežkov krompirja, okraj Murska Sobota pa 34%. Povprečno mora kmet v prvem okraju porabiti ves ostali presežek za to, da si zagotovi potrebne žitarice, v okraju Murska Sobota pa ga porabi za nabavo industrijskih proizvodov ali drugega blaga. Zaradi tako izvajanih odkupov kmetu v kraških predelih ni bila niti zagotovljena koruza, medtem ko kmetu v žitorodnem predelu preostaja belega kruha. Tako je bila v Slovenski Istri Gabrovica v 1948. letu 8 mesecev brez kruha, v letu 1950 pa je prišlo v tej vasi komaj 4 kg moke na osebo v štirih mesecih.

Taka nasprotja so se dogajala zaradi napačnega izvajanja pravilno postavljene setvene in odkupne politike. Setveni načrti so se marsikje slabo izvrševali, zlasti tam, kjer gospodarsko močnejši kmetje niso dosledno izpolnjevali načrtanih jim setvenih nalog. Pa tudi nekatere take zadruge, v katerih še ni urejen način dela, zemlja pa združena, so puščale površine neposejane. Tako v zadrugi v Predosljah v okolici Kranja za leto 1950 združniki niso posejali 6.24 ha zemlje, čeprav so jo imeli v setvenem načrtu in so tudi poročali tako, kot da so jo posejali. Ker so tako zmanjšali površino, zemljo pa so slabo obdelali, so samo v tej zadrugi prikrajšali skupnost za 1 vagon belih žit v letu 1950.

Da so bili pri obvezni oddaji žita, živine, prašičev, mleka itd. mali kmetje v gospodarsko pasivnih predelih preveč obremenjeni, tega so krivi večji kmetje, ki so s svojim sabotiranjem koristi skupnosti svoje obveznosti zmeraj prevalili na manjše kmete; ker so slabo redili živino, so jo večji kmetje prav tako slabo obvezno oddajali, ko so slabo po slabo opravljeni setvi zanikrno oddajali žita. Za skupnost pa so take neizvršene obvezne oddaje večjih kmetov pomenile v republiškem merilu precejšnje primanjkljaje. Količine odkupljenih proizvodov bi se bile znatno povečale, če bi bila obvezna oddaja pravilneje odmerjena večjim kmetom, kot pa je bila.

Če sedaj primerjamo samo zmanjšani in neoddani pridelek belih žit predoseljske zadruge in pa neoddano žito in ostale proizvode naslednjih dveh gruntarjev, ki pa nista osamljena, pa bo precej hitro jasno, zakaj se je potem odkup prenašal na manjše kmete.

Jože Hamler, velik kmet s 26 ha zemlje v Orehovcih v okraju Radgona, bi bil moral oddati po načrtu v letu 1950 5.235 kg. belih žit, od tega pa ni oddal 2.801 kg belih žit. Od mesa, ki bi ga bil moral oddati vsega skupaj komaj borih 635 kg, ni hotel oddati niti polovico tega; od zelo nizko odmerjene masti, ki bi jo bil moral oddati, je od predpisanih pičlih 26 kg oddal le 7 kg, od 1.784 l mleka, ki bi ga moral oddati, dolguje še 862 l, od določenih 8.680 kg krompirja je oddal le 5.970 kg.

Nič boljša nista kmet Anton Vrlič in njegova žena iz Brengove, tudi iz okraja Radgona, ki imata 25 ha zemlje, to je največjo kmetijo v svojem krajevnem ljudskem odboru, vendar doslej od osvoboditve sem še nista nobeno leto izpolnila svojih obveznosti do skupnosti. V letu 1949 ta mož ni oddal niti 1.944 kg goveje živine, niti treh pitanih prašičev v teži 450 kg, od predpisanih 10.764 kg krompirja je oddal komaj nekaj nad 1.000 kg, dočim se za obvezno oddajo mleka v količini 5.000 l sploh ni zmenil. V letu 1950 od predpisanih 2.561 kg belih žit ni oddal 1.747 kg, od predpisanih 700 kg mesa je oddal le 289 kg, od določenih 3.420 l mleka pa komaj 36 litrov.

Okraj se skupno s krajevnim ljudskim odborom že vsa leta bojuje s tem izrazitim sovražnikom ljudske oblasti in graditve socializma na vasi. Nobena seja krajevnega ljudskega odbora niti noben sestanek volivcev ali množičnih organizacij še ni potekel, da ne bi na njem obravnavali tega kmeta zaradi njegovega sovražnega odnosa do ljudske oblasti, ki se izraža v slabem izvrševanju predpisanih obveznih oddaj.

V ptujskem okraju, da omenimo še ta primer, je imel velik kmet z 22 ha zemlje, od tega obdelovalne 13.70 ha, orne 9.50 ha, obvezne oddaje belih žit le 3.661 kg, oddal pa je samo 1.692 kg.

To nam kaže, kako malo je še razvito demokratično življenje na vasi in s kakšno vztrajnostjo se skušajo taki nasprotniki obdržati na svoji saboterski in špekulantski poti; proti njim je bil doslej še vsak poskus zboru volivcev le malo uspešen.

Na vasi bo moral zbor volivcev odigrati odločilno vlogo pri pravilnem določanju setvenih površin in reje živine ali prašičev za obvezno oddajo. Potrebe v prehrani se bodo večale, ne manjšale. Zato bo treba kmetijsko proizvodnjo brezpogojno povečati, zajeti vse obdelovalne površine in jih čim bolj obdelati. To pa se bo zgodilo le, če bo krajevni ljudski odbor na zborih volivcev najprej temeljito pregledal vse površine zemlje, kje so in kakšne so, koliko jih je in kaj se na njih lahko prideluje, na tej podlagi pa potem napravil maksimalni načrt, kako izkoristiti zemljo, za ves krajevni ljudski odbor. Tako na zboru volivcev izdelani in sprejeti načrt bo treba potem šele predložiti okrajnemu ljudskemu odboru v pretresanje in morebitna popravila. Okrajni ljudski odbor bo nadalje od vseh krajevnih ljudskih odborov zbrane proizvodne načrte predložil republiškem ministru, ki bo te proizvodne načrte proučilo glede na zmogljivost obdelovalnih površin in predvideni hektarski pridelek, ki so ga načrtovali krajevni ljudski odbori skupaj z okrajnimi ljudskimi odbori. Na tak način že vnaprej postavljeni proizvodni načrt bo omogočal, da bodo proizvajalci ugovarjali previsoko postavljenemu proizvodnemu načrtu z ene strani, z druge strani pa tudi odkupovalci pre-nizko določenim proizvodnim načrtom vsega okrajnega ljudskega odbora, krajevnega ljudskega odbora ali pa posameznega kmetijskega gospodarstva, bodisi državnega, združnega ali zasebnega.

To, tovariši in tovarišice ljudski poslanci, je edini način, s katerim bodo doslej v obveznih oddajah prizadeti kmetje lahko poiskali vse gospodarsko močnejše, do zdaj še skrite kmete in jih prisilili do tega, da bodo obdelali zemljo in izpolnili svoje obveznosti do skupnosti. Na ta način utemeljena zmogljivost v kmetijski proizvodnji vsega krajevnega ljudskega odbora ali pošameznega kmeta pa potem ne sme ostati več samo kot dolžnost proizvajalca, temveč zakonitost, ki ga veže, da izpolni naloge, postavljene od zbora volivcev in potrjene od okrajnega ljudskega odbora. Tak način obremenjevanja kmetov se seveda bistveno razlikuje od sedanjega načina. Dosedanje odkupovanje je bilo pomanjkljivo tudi v tem, ker je veliko premalo zajemalo tržne presežke. Tako so ti presežki pri pomanjkljivi prehrani služili špekulantom kot sredstvo, da so neprestano navijali cene predmetov v prosti prodaji.

5. Kako je vplival dosedanji način odkupovanja na kmetijsko proizvodnjo

Odkup kmetijskih proizvodov urejajo uredbe. Da obvezni odkup kmetijskih proizvodov po nižjih državnih cenah premožnejših kmetov ne vzpodbuja k večji proizvodnji, to je jasna stvar. Vzpodbuda za kmete v proizvodnji je urejena z boni, ki jih prejemaajo kmetje za oddane proizvode.

Načrtovanje po enem kopitu takih kmetijskih proizvodov za odkup v krajih, kjer so jih kmetje pravzaprav že zdavnaj opustili — na primer ponovno uvajanje žitaric — in začeli gojiti veliko bolj važne rastline, kot je na primer povrtninarstvo v goriški okolici, nam kaže, kakšna škoda lahko nastane, če od kmetov v takem kraju zahtevamo iste pridelke kot od kmetov, ki se res ukvarjajo samo s kmetijstvom.

Tako smo od goriških kmetov zahtevali pri odkupih žito, mast, prašiče, govejo živino in mleko za obvezno prodajo, prav tako kot v krajih, kjer se z žitom in živino že od nekdanj ukvarjajo. Poleg pridelkov za oddajo pa so morali pridelati osnovno prehrano še za lastno oskrbo in nih čudo, če se je goriška okolica spremenila iz povrtninarskega predela v žitarski predel. V goriški okolici so prej pridelali okrog tisoč vagonov zelenjave, sedaj pa jo pridelajo le še okrog 100 vagonov. Tudi Ljubljana z okolico je precej zamenjala povrtnine z novimi kmetijskimi rastlinami. Pred vojno je redila 1.500 prašičev, sedaj pa jih redi 4.500 in od tega za obvezno oddajo 1.500 prašičev.

S tem, da smo spremenili proizvodnjo kmetijskih rastlin v teh okoliših, prav gotovo nismo nič napredovali, temveč nazadovali, ker smo z žitaricami pridelali neprimerno manj na vrednosti kot pa prej z zelenjavo.

Ker so se pri reji živine kmetje izgovarjali, da ima živina za zakol prenizko ceno, so jo začeli na razne načine uničevati. Zato pa se je začelo število živine skoraj pri vseh večjih kmetih manjšati. Gospodarsko močnejši kmetje — tisti z nad 8 ha zemlje — so zaradi koristolovstva in pa zaradi slabih odnosov do ljudske oblasti začeli zniževati število goveje živine. Kako je število živine na gospodarstvih izpod 8 ha zemlje rastlo in kako je na gospodarstvih nad 8 ha padalo, nam prav pregledno pove naslednja razpredelnica:

Velikostna skupina	Stanje živine 1. II. 1949	po popisu 15. I. 1950	Odnos 1949 : 1950 1949 = 100
do 2 ha	27.886	33.559	120
od 2—5 ha	90.224	96.914	107
od 5—8 ha	76.101	77.169	101
od 8—10 ha	41.305	41.191	99
od 10—15 ha	78.990	76.874	97
nad 15 ha	123.679	113.309	92

Iz tega je dovolj jasno razvidno, da gospodarsko močnejšim kmetom ni bilo dosti do tega, da bi redili vedno več živine. Da so le za prvo silo zadostili oddaji, do prireje in reje pa jim ni bilo, zato so na črno klali tudi najboljšo živino, celo lepo plemensko živino. Pomanjkanje delovne sile je le delno opravičilo, da je število živine po večjih kmetijah tako občutno padlo. Še bolj pa so to povzročali v nekaterih odkupnih podjetjih brezvestni odkupovalci, ki so odkupovali za zakol tudi plemensko živino, samo da so prej opravili svoje delo. V okrajih Maribor okolica, Ptuj, Murska Sobota, so odkupovali za zakol plemenske bika, telice, breje svinje. Kam je privedlo tako negospodarsko ravnanje slepih odkupovalcev in seveda tudi kmetov samih, ki nosijo glavno krivdo, ker so dopustili, da se jim je začelo število živine manjšati, nam kaže naslednje stanje: v okraju Maribor okolica pride 129 krav in nad 1 leto starih telic na enega bika, v Ptuj 145, v Gorici 125, v Novem mestu 114, v Sežani pa celo 182. Da je tako nesorazmerje med plemensko živino za razvoj živine zelo škodljivo, ni treba posebej pojasnjevati. Vedeti moramo le, da pride navadno na bika 70—80 izpustov. Tak odkup živine, kot so ga izvrševali nekateri odkupovalci, seveda ni koristil skupnosti, temveč ji je napravil velikansko škodo.

Kakor imajo, kot nam gornja primerjava kaže, večji kmetje slab odnos do reje živine sploh, tako imajo tudi zelo slab odnos do reje prašičev, pri čemer se izgovarjajo, da ni zadosti potrebne hrane za pitanje svinj. Stvar pa je taka, da se pri vseh pridelkih, ki pridejo v poštev za rejo prašičev, pri obveznih odkupih puščajo kmetom določene količine ustrežajočih pridelkov. K temu dobivajo svinjereji še koruzo ali močna krmila. Ugotovitve, ki se nanašajo na odkupljene prašiče, pa vendar kažejo, da mora država predvideti in pripraviti za vsakega 83 kg težkega prašiča 432 kg koruze in drugih močnih krmil. Iz te primerjave vidimo, kaj pomeni ta malomarni odnos kmeta v reji prašičev za skupnost, ki mora utrpeti zaradi tega več kot preko 100 % preveč močnih krmil za enega nedopitanega prašiča, vzrejenega na kmetijskem gospodarstvu.

Da število živine tako pada, pa ni kriv samo odkup, temveč v glavnem malomarni odnos kmetov do poštene reje živine, in to — seveda ne pri vseh — zaradi tega, ker kmetje ne morejo prosto razpolagati s cenami, saj jih veže pri prodaji živine od države določena cena za živino. To slabo stanje še ne kaže samo pri goveji živini, temveč še v mnogo hujši meri pri svinjereji zlasti za lansko leto. Prav iz te osnove izhajata potem tudi nadaljnji dve značilnosti: kot že omenjena pretirano visoka poraba krmil in pa silno velik pogin prašičev v letu 1949. Kaj naj to drugega pomeni kot pa špekulacijo kmetov na račun države.

V naši republiki je okrog 191.141 kmečkih in nekmečkih gospodarstev. Na vsako od teh gospodarstev sta bila 1949. leta zaklana 2 in pol prašiča, medtem ko je bilo odprodanih državi samo 0,34 prašičev. Po odkupnem

načrtu bi bili morali v letu 1949 odkupiti 93.530 prašičev. Odkupili pa smo le okrog 66.422 prašičev. Ker je v tem letu poginilo izredno veliko prašičev v naši republiki, vsega skupaj okrog 47.315, je šel velik del tega pogina tudi na račun zagotovljene preskrbe. Pri obveznih odkupih so se potem namreč kmetje izgovarjali na ta pogin. Na tak način se je občutno zmanjšalo število odkupljenih prašičev, v čemer se zopet vidi, kako so kmetje to breme zvalili s svojih ram na ramena oskrbovancev zagotovljene preskrbe. Ne smemo biti namreč slepi in misliti, da jih je toliko v resnici poginilo za boleznijo, ker je manjkalo cepilnega seruma, ko pa je več kot verjetno, da je precej teh poginulih in prijavljenih svinj moralo poginiti zaradi črne borze z mesom in mastjo. Lansko leto je poleg 47.315 prašičev poginilo tudi okrog 848 konj in 1588 govedi ter drobnih živali v skupni vrednosti 145 milijonov 911.596 din.

Ta občutna škoda, ki je nastala deloma zaradi pomanjkanja cepiva, v glavnem pa zaradi slabega odnosa kmeta do živinoreje, se je končno rešila tako, da oskrbovanci pač niso prejeli določene zajamčene preskrbe.

Število živine je torej padalo, pa ne samo zaradi slabe odbire pri odkupih in tudi ne samo zaradi cene živine, ki jo je določala uredba o obveznem odkupu. Kar se reje živine tiče, so kmetje sicer tudi zaradi tega zavzeli zelo malomaren odnos do skupnosti in zanemarili živinorejo skupno s svinjerejo kot eno glavnih gospodarskih panog našega kmetijstva. Gornja razpredelnica pa, iz katere je prav lepo razvidno, za koliko je porastlo število živine pri kmetih izpod 8 ha zemlje, pa seveda hkrati dokazuje kmetom v večjih skupinah, da tudi nizka cena živine ne more biti tista, na kar bi se smeli izgovarjati, temveč da igrajo neprimerno večjo vlogo koristolovski odnosi do skupnosti in do ljudske oblasti.

Na prosti trg je prihajalo vedno manj sadja, zelenjave, mleka in drugih dopolnilnih hranil, kar napravi vtis, da za malega kmeta kot za proizvajalca prosti trg ni nič več kaj privlačen, oziroma, da smo ga z administrativnimi ukrepi pripravili do tega, da opušča staro navado drobnega gospodarjenja.

6. Kako je vplival dosednji način odkupovanja na socialistično preobrazbo vasi in na odtekanje delovne sile iz vasi v mesto

Dobro izvršeni odkupi so slabili kapitalistične ostanke na vasi, kajti pravilno izvajani odkupi pri večjih kmetih so prav gotovo zmanjševali pre-sežke živil, s katerimi so sicer kmetje v naravi plačevali najete delavce pri obdelovanju polja. Zato so le-ti v precejšnjem številu odhajali na druga dela, večjim kmetom pa je vzporedno s tem zmeraj bolj primanjkovalo delovne sile. Dobro izvedena mobilizacija delovne sile na vasi in pa odločno izvršeni odkupi na pripadajoče hektarske površine obdelovalne zemlje so v nekaterih krajih le odločilno vplivali na razvoj v smeri socialistične preobrazbe vasi. V okrajih Celje okolica, Maribor okolica, Kranj, Ptuj in Ljutomer so se vključili v zadruge v glavnem večji kmetje, ki iz zgoraj navedenih razlogov sami niso mogli več izvrševati svojih obveznosti do države. Koliko delovne sile je odšlo iz vasi v popolnoma agrarnem okraju, kot je na primer Ljutomer, nam kaže primerjava v odstotkih za delo sposobnih združnikov med industrijskim okrajem Kranj okolica in pa agrarnim okrajem Ljutomer, kjer imajo večji odstotek večjih kmetov v zdruzi, pa manj delovne sile kot pa v okraju Kranj okolica. V Ljutomeru pride na 100 ha obdelovalne zemlje 176 ljudi, v Ptujju 159, v Mariboru okolici 182, v Celju okolici in Kranju pa 234 delovnih ljudi.

Da so dosledno izvršeni odkupi pospeševali razvoj socializma na vasi, kjer so bili pravilno izvajani, je razumljivo. Vendar pa v letošnjem letu ni bilo takšnih primerov, da bi se bilo v kakšnem okraju ustanovilo več zadrug hkrati.

Že v začetku poročila smo ugotovili, da je bil narodni dohodek kmetov lansko leto zelo visok in da bo za letošnje leto še višji. Kmetje res ne čutijo nobene potrebe, da bi razmišljali o graditvi socializma na vasi, ko pa se jim pri takem zastarelem načinu gospodarjenja, kot je naš, tako močno dvigajo dohodki, in ko odkupe lahko tako malomarno izvršujejo, kot jih. To se pravi, da v glavnem oskrbujejo le sami sebe, kaj bo s prehrano ostalih delovnih ljudi, pa jih zaenkrat še prav nič ne skrbi.

Mirno zatišje, kot je vladalo letos na vasi glede ustanavljanja novih zadrug, so kmetje zaradi slabega gospodarskega in političnega dela izrabili v svoj prid. Marsikje so napadalno nastopali proti zadrugam, dokazovali, da slabo gospodarijo in da morajo zaradi tega nujno razpasti.

Neštetokrat slišimo od kmetov, da zadružno področje slabo gospodari, da v zadrugah zemljo slabo obdelujejo, da prav zaradi tega pri nas tako primanjkuje hrane, da zaradi tega zadružno področje v našem gospodarstvu tudi kaj prida pomeniti ne more. Če pa si ogledamo zadružno področje okrajev Postojna in Ptuj samo v oddaji krompirja in ga primerjamo z zasebnim področjem, pa hitro spoznamo velikansko razliko. In to tako razliko, da moramo nujno dati pri teh uspešnih prednost zadružnemu področju. V obeh gori omenjenih okrajih so letos dali zadružniki na 100 ha ornih površin skupnosti za 71% več krompirja kot pa zasebni kmetje. Samo v okraju Postojna so zadružniki od svojih 403 ha orne zemlje dali skupnosti 26% krompirja, medtem ko so zasebniki ostalih 74% krompirja za skupnost pridelali na 5.608 ha ornih površin.

V okrajih Postojna, Ljubljana-okolica, Kranj-okolica in Ptuj je letos dalo zadružno področje belih žit za 40% več na 100 ha ornih površin kot pa kmetje, mesa pa so v teh okrajih zadružniki oddali 7% več kot zasebni kmetje.

Iz teh primerjav vidimo, da zadružno področje kljub vsem težavam in napakam, ki jih ne manjka, vendarle dobro obdeluje zemljo in pošteno izpolnjuje obveznosti do skupnosti. Če bi zasebni kmetje tako izpolnjevali svoje dolžnosti do skupnosti, potem bi danes pri nas ne bilo nikakršnih težav več v prehrani naših delovnih ljudi.

Sedaj, ko smo v toliki meri decentralizirali ljudsko oblast pri upravljanju gospodarstva, ko so prešle velike odgovorne naloge iz republiških ustanov na okrajne ljudske odbore, more biti ena izmed glavnih nalog okrajnih ljudskih odborov, da na vasi skupaj s krajevnimi ljudskimi odbori temeljito proučijo prav vse možnosti, kako izkoriščati zemljo in pa dosledno odkupovati vse kmetijske proizvode, ki jih določajo uredbe.

Seveda pa se bodo kmetje toliko časa prav malo zanimali za ustanavljanje novih zadrug, dokler bodo v toliki meri razpolagali sami s svojimi proizvodi, s katerimi si potem ustvarjajo bogate dohodke, kot smo že nekajkrat omenili.

Da pa zasebni kmetje dajejo danes skupnosti manj kot bi lahko dajali gledé na svoje površine, oziroma, da so obremenjeni z nižjimi oddajami kot pa zadružniki, je tudi gotovo eden izmed vzrokov, zakaj se socialistično področje na vasi hitreje ne razvija.

Nerazumljivo je, kako je sploh mogoče, da je pri nas pri tako majhni površini obdelovalne zemlje še zmeraj precej kmetov gruntarjev, ki svoje zemlje ne obdelujejo tako, kot so jo obdelovali v prejšnjih časih, da v nekaterih krajih zemlja takih vsegamogočnih gruntarjev leži neobdelana ali pa le slabo izkoriščena. Tam, kjer se vidi, da je vse tako ravnanje sabotaža, naperjena proti razvoju socialističnega gospodarstva, je treba, da ljudska oblast najodločneje nastopi.

Da si zadržno področje močno prizadeva čim več in čim bolj pridelovati kljub vsem napakam in pomanjkljivostim, to dokazujejo izvršena dejanja. Vendar bi veliko težav, ki ovirajo to prizadevanje, lahko odpravili, če bi si zadruga zaokrožile obdelovalno zemljo.

Ugotovitve kažejo, da je v našem združnem področju obdelovalna zemlja strahovito razdrobljena — tako je imela kmečka delovna zadruga Predoslje posejana bela žita na 115 parcelah, od katerih je največja merila 62 a — in da je skoraj povsod med združno zemljo vrinjena tudi slabo obdelana zemlja takih gruntarjev, ki so sovražno razpoloženi do zadruga in sploh do ljudske oblasti. Tu je nujno treba zaokrožiti zemljo v korist skupnosti, kar bo zvečalo proizvodnjo, pa tudi delo bo lažje.

Nekateri gruntarji se izgovarjajo, da nimajo toliko delovne sile, kot so jo bili vajeni imeti včasih. Na tem je nekaj resnice, ker je odšlo le precej ljudi iz vasi v industrijo. Zato pa je še toliko nujneje, da bodo kmetje vendar že začenjali enkrat razumeti, da obdelovalna zemlja ni samo zaradi njih, marveč da je za nas vse in da jo bo zato treba prej ali slej le začeti boljše izkoriščati.

Izgovor, da ni delovne sile, s katerim se po navadi opravičujejo taki gruntarji, ki jim ni do dela za skupnost, ne more biti vzrok, da proti njim ničesar ne ukrenemo. Že prej, v začetku poročila smo ugotovili, da pride v naši republiki na 100 ha obdelovalne zemlje 108 kmečkih ljudi, kar vsekakor zadostuje, da bi lahko zemljo zelo dobro obdelali, ne pa da nekaterim kmetom nasedajó, češ saj jim res primanjkuje delovne sile.

7. Kakšno je bilo razmerje med organi ljudske oblasti in državnimi odkupnimi podjetji, državnimi odkupnimi podjetji in proizvajalci

Ves odkupni aparat je bil urejen strogo centralistično in nekaj časa voden iz enega središča. Pomanjkljivosti take ureditve so se odražale predvsem v naslednjem:

Republiška in oblastna podjetja so vodile direkcije, republiške in oblastne, tako da je bila pristojnost okrajnih ljudskih odborov tako glede poseganja kakor tudi pregleda nad delom nezadostna, po vaseh pa je delo potekalo po dveh tirih in različnih navodilih. Okrajni ljudski odbori kot osnovni nosilci odkupnih načrtov niso imeli lastnega aparata, ki bi bil lahko posegal v vasi, zato jim čestokrat ni bilo do izvajanja operativnih nalog na vasi. Vodilni in pa sploh izvršujoči odkupni aparat je bil sestavljen le prevečkrat iz ljudi, iz vrst nekdanjih zasebnih trgovcev in njihovih pomočnikov, torej iz pretežno osebnih prizadetih ljudi, ki so se zato malomarno lotili posla. Tako se je vseskozi od odkupne postaje tja do republiških podjetij dogajalo, da se vodilni ljudje niso čutili odgovorni nikomur drugemu za svoje delo kakor svojemu nadrejenemu organu. Okrajni ljudski odbor je bil le prevečkrat pri odkupovanju brez vsake moči, da ne govorimo o krajevnem

ljudskem odboru, ki ga tak birokratski odkupni aparat pri odkupovanju sploh ni upošteval. Zato pa je tudi lahko prihajalo do takih težkih napak.

Po samostojnosti pri delu pa niso težila samo državna odkupna podjetja, po samostojnem delu, ločenem od krajevnega ljudskega odbora, so zelo močno težile pri svojih poslih ravno kmetijske zadruge.

Tak odkupni aparat je seveda vse prej kot koristil skupnosti. Ker so odkupna podjetja sestavljali neprimerni ljudje, so si seveda prizadevala biti pri delu čim bolj samostojna in so prav zaradi tega iskalá prav malo stika in pomoči pri okrajnih ljudskih odborih, še manj pa potem pri krajevnih ljudskih odborih. Ena glavnih napak dosedanjega odkupnega aparata pa je ravno v tem, ker so delala odkupna podjetja preveč mimo osnovnih organov naše ljudske oblasti, čeprav so čestokrat odkupila le toliko, za kolikor so okrajni in krajevni aktivisti kmete pripravili na obvezno prodajo. Krajevni ljudski odbori so doslej pri odkupih prav malo sodelovali. Ker so podjetja odkupovala mimo krajevnih ljudskih odborov, brez zborov velivcev, je razumljivo, da so delala napake. Razen tega pa je šlo odkupnim podjetjem delo čisto le prepočasi od rok. Zaradi takih in podobnih napak so se posamezniki potem upravičeno pritoževali nad nepravilnim odkupovanjem. Take upravičene pritožbe pa so navadno potegnile za seboj cel kup neutemeljenih pritožb. V letošnjem prvem polletju je bilo v okraju Murska Sobota vloženih okrog 2.000 pritožb proti obvezni oddaji mesa, v Radgoni okrog 9.000, v Grosupljem 7.000, kar kaže, da vlagajo kmetje pritožbe že iz navade, predvsem zato, da bi zavlačevali obvezno oddajo, oziroma se obvezni oddaji odtegnili, pri čemer računajo pač s počasnostjo okrajnih ljudskih odborov. Ker take pritožbe potem cele mesece čakajo rešitve, je razumljivo, da proizvodov potem ni mogoče več kupiti.

Kot že rečeno, odkupna podjetja niso odkupovala s pomočjo krajevnih ljudskih odborov, oziroma s pomočjo krajevnih aktivistov, ki bi bili pripravili kmete na to, da je treba izpolniti obveznosti do države. Krajevni aktiv bi bil prav gotovo lažje pripravil vas na odkup, ker dobro pozna gospodarske razmere vsakega kmeta posebej in pa tudi njegov odnos do ljudske oblasti, vsekakor bolje, kakor pa odmaknjeni odkupovalci, ki pa so povrhu tega še največkrat malomarni in površni pri odkupih.

V okviru takega načina odkupovanja se je začelo po vaseh skryivanje pred odkupovalci. Kmetje so začeli skrivati žito, mast, prašiče in sploh take pridelke, po katerih je bilo veliko povpraševanje in so imeli visoko ceno. Oddajali pa so slabo, s plevelom ali peskom pomešano žito, mešanje mleka z vodo je sploh navadna stvar nekaterih kmetov, ki nočejo nič slišati o pravočasni oddaji, in to dobrega mleka, kakor tudi pretirano krmljenje živine in prašičev pred oddajo, ko gre žival v zakol. Ko so v Ilirski Bistrici in v Ljutomeru pri nekaterih kmetih merili oddano mleko glede na toščnost, se je pokazalo, da je silno malo vredno. Šaj so nekajkrat ugotovili komaj 0.4% do 0.5% toščnosti. V ptujskem okraju je znano silno propadanje živine, ki je prišla v klavnico za 40—60 kg lažja. Do ljudske oblasti sovražno razpoloženi kmetje mislijo, da je za skupnost dobro vse, čeprav je včasih še za živino zelo slabo, samo da zadostijo zahtevam in prejmejo za to še denar.

Iz tega je razvidno, da so nastajali med odkupovalci in proizvajalci docela špekulantski, slabi odnosi, ki so jih povzročali kmetje sami in pa tudi odkupovalci, ki so večkrat spremenili odkupne količine kmetov ali pa niso izvršili sklenjenih odkupnih pogodb, kot nam to kažejo razni primeri. Često

so že sprejeto blago obračunavali po drugih cenah, kot je bilo to po kupnih pogodbah sklenjeno. Odkupna podjetja so si sama nekoliko prilaščala tudi določanje cen v odkupni politiki.

Kmetje v sežanskem okraju so se na primer pogodili z odkupnim podjetjem, da jim bo odkupilo hruške po din 14.— za 1 kg, smokve po 18.— din, jedilne buče po 8.— din. Podjetje pa je plačalo buče po 1.— din, hruške po 8.— din, smokve pa po 12.— din. Tako je pač poskušalo kriti stroške, nastale zaradi slabo urejenega dela. Odkupno podjetje je določalo odkupne cene kmetijskim proizvodom, ki jih je odkupovalo ne glede na proizvodne stroške. Lepe breskve so na primer odkupovali na državnih posestvih po 6.— din kilogram, prodajali pa po 40.— din za kilogram. Potem še neso- lidno obračunavanje blaga kmetom, ko je bilo že enkrat prevzeto. Tako je Petru Arhu iz Tupalič v okraju Kranj-okolica osebje odkupnega podjetja odbilo od 780 kg krompirja kar 40%. Tak način odkupovanja je seveda zaviral proizvodnjo samo in potem tudi odkup. Odnosi uslužbenecv odkupnih podjetij do živine nišo pravilni. Tako se je zgodilo dne 3. julija 1950, da je uslužbenec odkupnega podjetja iz Škofje Loke ubil tele s polenom, ker mu je nagajalo pri nakladanju v Poljanah nad Škofjo Loko. Dne 11. septembra 1950 pa je pri nakladanju oslepil bika na obe očesi. Da taki ljudje od odkupnih podjetij s takim načinom dela sami slabijo odnose med proizvajalci in odkupnimi podjetji, je razumljivo.

8. Kakšna je vloga splošnih kmetijskih zadrug pri odkupih

Pri odkupih kmetijskih proizvodov bi morale pravzaprav na vasi največ odkupovati splošne kmetijske zadruge. Vendar kmetijske zadruge pri odkupih ne delujejo po vseh okrajih tako, kot bi bilo to želeli. Če pogledamo, kako so kmetijske zadruge delovale pri odkupih od leta 1945 pa do leta 1950, potem vidimo, da so vsako leto odkupile kmetijskih proizvodov za precej večjo vsoto od prejšnjega leta.

V letu 1945 je omrežje kmetijskega združništva odkupilo pridelkov za 21 milijonov 733.700 din ali 6.4% v razmerju s prometom in razdeljevanjem blaga. Promet odkupljenih proizvodov se je takoj po tem silno hitro dvigal in je naraščal v naslednjih odstotkih: Recimo, da je odkup leta 1945 predstavljal z 21 milijoni 733.700 din 100%, potem je dosegel odkup v zadrugah 1946. leta 173 milijonov 22.000 ali 796%, v 1947. letu 320 milijonov 957.000 ali 1.475%, v 1948. letu 1 milijardo 214 milijonov 923.000 ali 5.590% v primeri z letom 1945. V letu 1949 so prevzele odkup odkupne postaje; tedaj so zadruge le malo odkupovale. V celoti so v tem letu odkupile pridelkov, in to v glavnem po prostih cenah v vrednosti 951 milijonov 972.000 din ali 4.380% v primeri z odkupi v letu 1945. Pri teh odkupih se je sicer količina odkupljenih proizvodov znatno znižala, skupna vsota pa le malo.

Iz te primerjave vidimo, da so v razvoju odkupovanja kmetijskih proizvodov kmetijske zadruge v letu 1948 največ odkupile.

Ker je v prejšnjih letih odkupoval kmetijske proizvode Navod s svojimi podružnicami po okrajih, in to nezadovoljivo, so spomladi leta 1948 prešle vse naloge odkupov v glavnem na kmetijske zadruge razen seveda živine in prašičev. Kmetijske zadruge so dobile za izvršitev odkupa odkupne količinske načrte. Z odkupljenim blagom so poslovale v tem letu brez vsakega drugega posrednika med odkupovalcem in porabnikom blaga. Kljub raznim pomanjkljivostim pri odkupovanju so kmetijske zadruge v tem letu došle lepe

uspehe. Kot že omenjeno, je odkup slonel na načinu, po katerem je kmetijska zadruga neposredno dobavljala blago porabnikom. V naslednjem letu pa so kmetijske zadruge, kot smo že povedali, odkupovale le zelo omejeno.

Določeni načrti odkupa žita so bili v kmetijskih zadrugah v letu 1948 izvršeni, in sicer:

- pri obvezni oddaji žita brez pogodbe 103%,
- pri obvezni oddaji žita s pogodbo 93.39%,
- pri prostih presežkih žita, oddanih po pogodbi 95%.

Skupno so torej kmetijske zadruge v letu 1948 odkupile 96.8% belih žit.

Tako je pri odkupovanju žita neposredno s podjetjem Žito poslovalo nad 80% kmetijskih zadrug. Krompirja so kmetijske zadruge odkupile 85%, zdravilnih zelišč od določenega odkupnega načrta 155%, sadja 103%, od tega češenj 109%.

Da bi čim dosledneje odkupovali, je bilo ustanovljeno ministrstvo za državne nabave in ustrezajoča poverjenišтва pri okrajnih ljudskih odborih, s tem vzporedno pa tudi novo odkupno državno trgovsko omrežje z različnimi osrednjimi republiškimi in oblastnimi podjetji in direkcijami in dalje okrajna trgovska podjetja z mnogimi odkupnimi postajami po raznih krajih, ki so prevzela ves glavni odkup, po nekaterih okrajih pa sploh vse, razen morda zdravilnih zelišč, ki so še ostala za odkupovanje kmetijskim zadrugam. Tako so odkupna podjetja v letu 1949 potisnila kmetijske zadruge v stran. Čeprav pa so bila za odkup urejena odkupna podjetja z odkupnimi postajami, vendar v letu 1949 odkupi niso nič bolje potekali kot prejšnje leto. Ker niso imele dosti dela, so se v nekaterih okrajih začele kmetijske zadruge zadolževati, tako na primer v okraju Murska Sobota, Gornja Radgona itd. To je potem privedlo okrajne ljudske odbore do tega, da so začeli združevati nekatere manjše pasivne zadruge.

Za leto 1950 je ministrstvo za državne nabave že spomladi odločilo, da naj ves odkup razen živine in žita prevzamejo ponovno kmetijske zadruge. To se je po okrajih deloma izvršilo, vendar ne povsod. Še zmeraj so okraji, kjer kmetijske zadruge ne odkupujejo ali pa odkupujejo le malo. Ponekod pa smejo odkupovati le nekatere zadruge, pooblašene od poverjenišтва za državne nabave. Tako je v Radgoni smelo odkupovati le 9 kmetijskih zadrug, ki so še pri življenju. To je en tak primer, drug značilen primer nezaupljivega gledanja okrajnega ljudskega odbora na kmetijske zadruge pri odkupih je okraj Poljčane, kjer kmetijske zadruge niso smele odkupovati krompirja, pač pa so imeli upravni odbori zadrug nalogo, da od kmetov izterjajo krompir, ker je v okrajnem ljudskem odboru prevladovalo mnenje, da kmetijske zadruge za odkupovanje tehnično niso sposobne. Kjer pa so okraji prenesli odkup na kmetijske zadruge, tam pa niso bila povsod pravočasno rešena vprašanja odkupnih marž. Tako so v več primerih okrajna odkupna podjetja hotela uporabiti kmetijske zadruge kot aparat za odkupovanje, pri tem pa obdržati zase večji del določene odkupne marže. Tako je okrajno odkupno podjetje v Novem mestu hotelo vključiti kmetijske zadruge v odkupe, pri čemer naj bi delale z eno tretjino določene marže. Na tak način seveda ni bilo mogoče pridobiti kmetijskih zadrug, da bi se vrgle z vso silo na delo, da bi čimbolje odkupovale. Že prej omenjeni način odkupovanja v Poljčanah, kjer naj bi bile kmetijske zadruge neke vrste eksekutorji odkupnih podjetij, pa je okrajno odkupno podjetje uredilo tako, da bi dobila kmetijska zadruga pri izterjevanju pri 100% — 25 par, do 90% odkupa 20

par, pri 80% odkupa pa 15 par marže. Da je tako obravnavanje kmetijskih zadrug pri odkupih popolnoma nemogoče in za nadaljnji razvoj združništva tudi škodljivo, je popolnoma jasno.

Če okrajni ljudski odbori kmetijskim zadrugam ne zaupajo, je to prav gotovo do neke mere upravičeno, češ da bi odkupov ne izvrševale dobro, z druge strani pa je to spet zelo oportunistično, zato tega nikakor ne moremo opravičiti. Seveda kmetijske zadruge ne obstajajo samo zato, da bi, prepuščene same sebi, kot so, odkupovale kot odkupna podjetja; treba jim je pri odkupovanju zelo pomagati. Če bi opravljale tudi to nalogo in pri tem uživale primerno pomoč, bi se kmetijske zadruge hitreje otrsle neodgovornih ljudi in se utrdile s tem, da bi svojo delavnost razširile še na druga gospodarska področja, ki jih danes kmetijska zadruga ima na vasi.

To pomeni, da je treba zelo razlikovati kmetijske zadruge in državna odkupna podjetja glede na vlogo prve ali druge organizacije.

V glavnem so kmetijske zadruge v letu 1949 odkupovale na vasi zdravilna zelišča in gozdne sadeže, v letu 1950 pa seveda razen izjemnih primerov nekaterih okrajev tudi vse ostale kmetijske pridelke.

Da kmetijske zadruge niso zadovoljivo opravljale svojih nalog pri odkupih, je kaj razumljivo, saj so bile pri delu vse preveč prepuščene same sebi. V zvezi s tem, ko so kmetijske zadruge prevzele odgovorne naloge pri letošnjih odkupih, bi bilo treba urediti marsikaj, tako na primer vprašanje sposobnih ljudi, skladišč in podobno. Kar pa je najvažnejše pri tem delu, je to, da za odkupovanje niti odkupna podjetja niti poverjenstva za državne nabave niso primerno podučila odkupnega aparata pri kmetijskih zadrugah. Če bi kmetijskim zadrugam tako pomagali že od leta 1948, ko so pri odkupu dosegle tako velike uspehe, bi bile danes prav gotovo sposobne odkupovati vse brez vsakega drugega odkupnega birokratskega aparata.

Veliko zamudnega in nepotrebne delo pa ustvarjajo v kmetijskih zadrugah neurejene marže pri raznih odkupih. Tako so kmetijske zadruge že od spomladi odkupovale zdravilna zelišča, pa do pozne jeseni še ni bilo rešeno vprašanje marž za odkupljene vrste in količine zdravilnih zelišč.

9. Kako so se pri odkupovanju kršili veljavni predpisi in kako smo ukrepali, če se obveznosti niso izpolnjevale

Na nekaj mestih smo že ugotovili, da kmetje obveznosti niso izpolnjevali in kaj vse so pri tem počenjali, kar vse pa kaže, da so to delali iz povsem špekulantskih razlogov. Vendar moramo to poglavje obdelati natančneje in to z dveh strani. Dognati moramo prvič, kako so kmetje izvrševali svoje obveznosti po že izdanih uredbah in drugič, kako je naše sodišče zato, da bi obvarovalo pravilno izvajanje odkupa, določenega po uredbah, kazensko ukrepalo proti kršilecem uredb.

Pri tem moramo ugotoviti prvič to, da je velika večina kmetov izpolnjevala svoje obveznosti do države, v nekaterih primerih manjši kmetje celo v svojo škodo; kot smo to že omenili, medtem ko pa precejšen del bogatih gruntarjev vsa leta od osvoboditve sem sploh ni izpolnjeval nikakršnih obveznosti do skupnosti in se jim za tako sabotiranje tudi ni nič zgodilo, čeprav je zaradi tega bila močno prizadeta prehrana delavskega razreda, ki gradi socializem, kot je to poročal tovariš Maležič.

Drugič. Zanimarjanje živinoreje in svinjereje pri kmetih v večjih skupinah je nujno slabilo razvoj našega kmetijstva glede na zakon o petletnem

načrtu. Isto velja seveda tudi za slabo obdelana ali pa sploh neobdelana zemljišča pri takih kmetih, kot je kmet-špekulant Franc Ramfel iz Gajevca v okraju Ptuj, ki v letu 1950 sploh ni obdelal orne zemlje, marveč je na črni borzi prodal precej vina po 140.— din liter, za ta denar pa od svojih najemnikov kupil krompir po 12.— din, da je zadostil obvezni oddaji, v LR Hrvatski pa mast po 350.— din, s katero je izpolnil potem obveznosti do države. In ta kmet ima 8.19 ha orne zemlje, in to na ptujskem polju.

Nad kmeti špekulanti takega in podobnega kova, ki prekupčujejo s kmetijskimi proizvodi, pri tem pa zanemarjajo svojo zemljo in poljedelske pridelke kupujejo drugod, da s tem izpolnijo svoje obveznosti, pri čemer si hkrati ustvarjajo dobičke, so se vse premalo ostro izvajali zakoni naše ljudske oblasti.

Tretjič pa so marsičesa pri odkupu v preteklosti krivi slabi krajevni ljudski odbori. Marsikje se je zbrala klika gruntarjev in se vgnezdila v krajevne ljudske odbore, kjer je kot politično upravno vodstvo izkoriščala svoje položaje, največkrat nekaznovano, ravno zato, da je sebi enakim zmanjševala obveznosti in jih celo ščitila pri odkupih, ki jih je bilo treba takoj izvršiti, medtem ko je manjšim kmetom določala mnogo večje obveznosti na primer pri žitu in mesu, kar pa so morali takoj izpolniti. Zoper tako zlorabljanje od ljudstva zaupanega jim položaja je ljudska oblast prav gotovo premalo ostro nastopala.

Močno je ovirala pravočasno izvrševanje odkupov počasnost ministrstva ali odgovornih odkupnih podjetij, ki niso kmetom pravočasno razdelila odkupnih načrtov, določila cen in pravočasno odposiljala blaga. Tako na primer odkupljeno živino dolgo zadržujejo po hlevih brez hrane, ker ni pravočasnih nakazil, da bi jo odposlali naprej. Čepravi v največ primerih kmetje preveč pošteno nakrmijo živino pri oddaji, zaradi večje teže, se le-ta zaradi predolgega zadrževanja silno izčrpa, zato je potem meso tudi veliko slabše. Sploh imajo nekatera odkupna podjetja vpeljan čuden način za živino. Način, kako je odkupno podjetje v Kočevju odprodalo zadrugi v Sodražici plemensko živino po nabavni teži, ki je bila nižja za okrog 2.000 kg žive teže, prikazuje zelo nazorno nezdravo delo odkupnega podjetja z živino, hkrati pa tudi zelo značilno njegov slabi odnos do zadruge same.

Pri slabem izpolnjevanju obveznosti kmetov pri odkupih odkupna podjetja premalo gledajo na vrednost blaga. Sprejemajo na primer krompir pomešan z zemljo in peskom, odkupujejo fižol, zmešan s starim fižolom, plemenske živali, ki so za normalen razvoj živine nujno potrebne v svojem kraju itd. itd.

Močno in pogosto so bili kršeni veljavni predpisi zato, ker je bil boj za odkup določenih pridelkov vse premalo oster že pri krajevnem ljudskem odboru, pri čemer so kmetje zaradi povpraševanja po blagu hitro prodali blago ali pa ga poskrili in se potem izgovarjali, češ da blaga ni, ker da ni delovne sile, umetnih gnojil itd.

Ena izmed velikih napak naših odkupnih organov je silno malomarno in nevesče ugotavljanje vrednosti proizvodov, ki so taki, da se jim brez posebnih težav lahko primešajo tuje snovi, kot je to na primer mleko. Kakovost mleka odgovorni organi vse premalo nadzirajo, če pa kdaj odkrijejo pri tem take špekulante, ki mešajo v mleko vodo, jih za goljufijo le malo kdaj dovolj ostro kaznujejo. Zato pa kmetje pri obvezni oddaji ta način danes v precejšnji meri prav pridno izrabljajo. Posledica takega ravnanja je tudi v tem, da zelo pada toliščnost odkupljenega mleka. Nadzor je v Ljutomeru in

Iliški Bistrici pa tudi drugod ugotovil silno nizko maščobnost mleka, ki je ponekod celo pod 1%. Kakšno škodo trpi pri tem naše gospodarstvo, najbolj spoznamo iz naslednjega primera:

V juliju smo v Sloveniji odkupili 4 milijone 638.000 l mleka. Če se je zmanjšala tolačnost mleka recimo od povprečnih 3,5% tolačnosti samo za 1% in če bi to mleko predelali v surovo maslo, bi dobili iz njega 5.200 kg surovega masla manj, kar znese po nižji enotni ceni računano 416.000 din, po višji ceni pa 3 milijone dinarjev. In to, kot rečeno, samo tedaj, če se zmanjša tolačnost samo za 1%. Kakor pa že omenjeno, se je zmanjšala tolačnost ponekod tudi za 4%, to se pravi za vse, kar sploh v mleku predstavlja tolačno. S tem v zvezi je seveda škoda še mnogo večja. Pri vsem tem pa v Sloveniji še zmeraj odkupujemo oziroma plačujemo mleko po količini, ne pa po vrednosti. Vso to škodo, ki gre letno v desetine milijonov dinarjev, pa morajo v glavnem utrpeti porabniki, medtem ko se povzročiteljem takih goljufij niti las ne skrivi zaradi njih.

V naši republici je živinoreja ena glavnih gospodarskih panog. Živinorejski proizvodi so zelo važen vir hrane in industrijskih surovin. Zato bo nujno treba ostreje ukrepati v korist nadaljnjega razvoja živinoreje, zlasti pa poostriiti nadzor nad vrednostjo zbranega mleka in uvesti tudi temu primerne ostre kazni.

Iz vsega navedenega je razvidno, da je bila država oškodovana na ta ali oni način za silno visoke vsote denarja, porabniki pa prikrajšani na hrani, količinsko in kakovostno.

Kako pa smo ta kaznjiva dejanja tudi kazensko obravnavali, oziroma kako so se sodišča izrekala o njih in v kakšnem odnosu so izrečene kazni nasproti storjeni škodi?

Pregled upravnih kazni, izrečenih zaradi prekrškov na področju Ljudske republike Slovenije v razdobju od 1. januarja do 30. junija 1950, to je za prvo polletje tega leta, nam kaže, da je bilo kaznovanih zaradi prekrškov pri odkupu žita malih in srednjih kmetov 123, velikih kmetov 71, ostalih 37; zaradi prekrškov pri odkupu živine in prašičev, malih in srednjih kmetov 913, velikih kmetov 105, ostalih 12; zaradi prekrškov ostalih kmetijskih proizvodov pa malih in srednjih kmetov 475, velikih kmetov 317, ostalih 55.

Višina kazni, izrečenih zaradi prekrškov pri odkupu žita, živine in prašičev ter ostalih kmetijskih proizvodov, je bila naslednja:

	Pri odkupu		
	žita	živine	ostalih kmet. proizvodov
opomin in ukor	15	7	37
denarna kazen do 1.000 din	44	16	79
denarna kazen od 1.000 do 5.000	66	43	219
denarna kazen od 5.000 do 10.000	36	53	173
denarna kazen od 10.000 do 20.000	34	56	148
denarna kazen nad 20.000 din	18	29	101
odvzem predmetov	2	2	12
poboljševalno delo	15/915 dni	108/304 dni	90/590 dni
odvzem prostosti	—	—	—
ostale kazni	—	2	3
Skupaj	230	316	762

Podatkov za število kaznovanih v letu 1948 in 1949 pri ministrstvu za državne nabave ni bilo mogoče zbrati, prav tako ne pri ostalih ustanovah, to je pri ministrstvu za trgovino ali pri javnem tožilstvu.

Iz gornjih podatkov je razvidno, da je bilo v prvem polletju v letu 1950 kaznovanih skupno 1.308 oseb. Malih in srednjih kmetov je bilo kaznovanih le 0,58%, kmetov z nad 8 ha zemlje pa je bilo kaznovanih 1,02%. Kaznovani so bili pravzaprav zelo milostno v glavnem le z nizkimi kaznimi.

10. Kolikšni so stroški odkupnega aparata

V zvezi-z odkupi bi morali pregledati in proučiti še stroške odkupnega aparata. Ugotoviti bi morali, koliko nas pravzaprav velja ves odkup kmetijskih pridelkov, kar pa je zaradi slabe evidence in pa slabo urejenega knjigovodstva po naših odkupnih podjetjih za prejšnja leta nazaj natančno skoraj nemogoče ugotoviti. Kajti evidenca je bila birokratsko urejena, brez potrebnih podatkov, to se pravi, da se za to nihče ni zanimal, zato tega tudi pri najboljši volji ni bilo mogoče ugotoviti, ker do zadnjega časa, to je celo prvo leto obstoja Ministrstva za državne nabave LRS — temu vprašanju niti v resoru in okrajnih ljudskih odborih, niti v direkcijah in podjetjih niso posvečali tako rekoč nikake pozornosti. Vso važnost so polagali zgolj na količine in morebiti še na kakovost, prav nič pa se niso ozirali na stroške. Povsod in v vsakem pogledu je bilo vodilno načelo: izvajati odkupe v čim večjem obsegu in za vsako ceno. V odkupne akcije je bilo često pritegnjeno veliko število ljudi tako iz resora, kakor tudi z okrajnih poverjeništev, pa tudi drugi aktivisti, ki so bili nekateri dobro plačani.

V nobenem podjetju pa, oziroma na okraju niso nikdar sproti delali posebnih obračunov teh akcij ter skušali ugotoviti njih smiselnost. V splošnem so gledali na računovodsko službo v teh podjetjih kot na nepotrebno birokracijo ter tudi pri reorganizacijah odkupnega omrežja niso ničesar ukrenili, da bi se računovodska služba nemoteno nadaljevala ter da bi se hkrati zagotovila knjigovodska evidenca poslovnega dogajanja v podjetjih pod novimi pogoji. Zato tudi ne razpolagamo z urejenimi podatki o resničnih stroških odkupov, niti ni možnosti, da bi take podatke mogli v kratkem času dobiti. Nepremostljiva ovira je namreč neurejeno knjigovodstvo, česar so v veliki meri krive ob neprimernem času izvršene reorganizacije, pri katerih se je vprašanje knjigovodske ureditve preveč podcenjevalo ali pa sploh prezrlo. Zato so podatki o finančnem poslovanju zelo pomanjkljivi in ni pravega pregleda, ki bi dal popolno podobo. Uredba o stroških državnih odkupnih podjetij izhaja iz maja 1947 ter je zastarela in se v mnogih podrobnostih ne izvaja. Že kmalu v začetku leta 1949, pred ustanovitvijo ministrstva za državne nabave kot samostojnega resora, ko so odkupi spadali še v območje dela ministrstva za trgovino in preskrbo, so to precej obravnavali, do objave nove uredbe pa ni prišlo in je vprašanje še zdaj nerešeno. Taka okolnost zelo slabo vpliva na odnos podjetij do vprašanja stroškov. Tako so še vedno razne stvari nerešene ali samo začasno rešene.

Podatki o stroških republiških odkupnih podjetij in njihovih predhodnikov — okrajnih odkupnih podjetij za leto 1949, kolikor podatke sploh imamo, so naslednji:

Odkup poljskih pridelkov (za 100 kg — celoletno — povprečje)

Podjetje	Povprečna marža	Individ. stroški skupaj	Plače	Prevoz in podobno	Splošni upravni stroški	Prihranek
Murška Sobota	44.0	35.8	19.3	11.0	4.4	8.2
Ptuj	49.7	41.9	13.4	14.3	13.3	7.8
Maribor okolica	49.4	33.0	14.1	11.6	5.7	16.4
Celje okolica	56.3	45.8	19.8	11.9	9.4	10.8
Ljubljana okolica	46.1	17.9	9.0	4.2	4.0	28.2
Kranj	50.8	30.1	10.8	8.8	9.7	20.6
Novo mesto	55.5	27.1	14.7	7.3	4.3	28.4
LRS	48.5	32.7	14.6	9.8	6.9	15.8

V navedeni razpredelnici so, v prvem stolpcu navedena republiška podjetja, ki v velikem prikazujejo podobo vse Slovenije, razen Goriške, ki ni upoštevana, ker tam ni bilo republiških podjetij za odkup poljedelskih pridelkov.

V drugem stolpcu je prikazana povprečna odobrena marža, to je znesek, do katerega smejo iti stroški odkupov. Povprečna marža je pri podjetjih različna zato, ker je različen ustroj odkupnih nalog, to je, ker je različno medsebojno razmerje med posameznimi proizvodi, ki se odkupujejo. Nekatere je več krompirja in manj belih žitaric, druge spet drugače, različne so količine sena in drugih odkupnih proizvodov, za katere so odobrene različne marže. Zneski so navedeni v dinarjih.

Tretji stolpec prikazuje resnične individualne stroške odkupnih podjetij s celotnim zneskom in se nanašajo na plače, prevozne stroške in podobno, in na splošne upravne stroške.

Iz razpredelnice je razvidno, da so bila odkupna podjetja brez izjeme aktivna ter da so marže v celoti vzete previsoke, in sicer v republiškem merilu pri podjetjih za odkup poljskih pridelkov povprečno skoraj 16 din pri 100 kg proizvodov.

Velika neurejenost vlada v odkupnih podjetjih v knjigovodstvu, ker je zaradi večkratne reorganizacije nastala zmeda pri zaključnih računih. Niti za eno republiško odkupno podjetje, pa bodisi da gre za odkup poljskih pridelkov ali za odkup živine, še ni odobrena bilanca za 31. december 1949 ter je za najmanj polovico podjetij vprašanje, če se bo moglo dobiti pred koncem letošnjega leta.

V začetku julija je bilo odkupno omrežje ponovno reorganizirano v tem smislu, da so republiška in oblasna odkupna podjetja prešla v okrajno pristojnost, razen treh podjetij za odkup vina in sadja, in sicer v Ptuj, Mariboru in Brežicah.

Glede novih okrajnih podjetij mislimo, da so v finančnih vprašanjih preveč prepuščena sama sebi in pogosto popolnoma samolastno rešujejo ta vprašanja brez čuta za čim boljše poslovanje. Sicer moramo ugotoviti, da se je v zadnjem polletju splošni odnos do vprašanja stroškov odkupnih podjetij nekoliko izboljšal. Mnogo so k temu pripomogli ukrepi, ki jih izvaja v našem gospodarstvu državno vodstvo po poti finančne uprave. Predvsem gre tu za poostreni režim razpolaganja z gotovino. Važno pa je tudi to, da v zadnjem času skušamo plačevati uslužbenca po učinku dela.

11. Ugotovitve in sklepi

Že v začetku poročila smo, tovariši in tovarišice ljudski poslanci, omenili, da so imeli leta 1949 kmetje okrog 8 milijard 405 milijonov 516 tisoč din narodnega dohodka. Ker pa moramo sedaj upoštevati pri tem dohodku še dohodek iz gozdarstva v znesku 777 milijonov 600 tisoč din, pa znaša dohodek iz kmetijske proizvodnje na ta način vsega skupaj 7 milijard 627 milijonov 916 tisoč din. Od tega pa je dal prosti trg kmetu okrog 2 milijardi 166 milijonov 152 tisoč din ali 28.4% vsega kmetovega dohodka. Iz tega je razvidno, da je bila te vrste izmenjava blaga in denarja med kmeti in porabniki v naši republici precej živahna, da predstavlja na eni strani sicer za kmete okrog $\frac{1}{3}$ denarnih dohodkov, da pa pomeni to na drugi strani za socialistično področje porabnikov za prav toliko zmanjšane njihove dohodke.

V poročilu smo doslej govorili v glavnem le o odkupih štirih glavnih kmetijskih proizvodov, katerim sta z uredbo določeni odkupna količina in pa cena. Poleg tega pa je še precejšen del teh proizvodov ostajal kmetom kot tržno blago, s katerim so se pojavljali na prostem trgu. Naš odkupni aparat je pomanjkljivo delal tudi zato, ker je teh tržnih presežkov vse premalo odkupoval za splošno ljudsko prehrano. Poleg že naštetih kmetijskih proizvodov je še nekaj takih, ki so zajeti v obvezni odkup z določili odkupnih uredb. Če bi sedaj kdo morda mislil, da je to vse, s čimer se pojavlja kmet na trgu, bi se vendar malo zmotil. Potrebe naših delavnih ljudi so precejšnje ne le po osnovni hrani, temveč tudi še po ostali dopolnilni prehrani, kot sta n. pr. zelenjava in sadje. Če pa sedaj upoštevamo, da so vsi ti proizvodi poleg drugih v glavnem prosto blago, s katerim je mali proizvajalec prihajal na trg ob takem povpraševanju po tem blagu, kakršno je bilo, potem je tudi razumljivo, da je povpraševanju primerno postavil tudi primerne cene. Tako je postal ta prosti trg, na katerem je pri veliki porabi dopolnilne prehrane za malega proizvajalca važen del dohodkov ravno povrtinarstvo, za porabnika le dopolnilni trg, za proizvajalca pa skoraj glavni vir dohodkov.

Ves odkup, ki se je vršil z določili uredb, je bil za male proizvajalce v smislu izvrševanja teh uredb dober, ker se je kmetijska proizvodnja pri malih kmetih precej dvignila. Nasprotno pa je kmetijska proizvodnja pri večjih kmetih le slabo napredovala, v nekaterih panogah pa celo padla na količine, približno potrebne lastnemu gospodarstvu.

Iz teh ugotovitev sedaj natančno razvidimo, da so bili v naši prehrani odločilni naslednji činitelji:

a) Precejšnje površine slabo obdelane zemlje, in to ravno tiste površine, ki jih imajo večji kmetje ne le samo zase, temveč za proizvodnjo dobrin za prodajo;

b) pomanjkljiv razvid nad obdelovalnimi površinami;

c) birokratsko uporabljane odkupnih uredb in iz tega izvirajoče nesmotrno zamenjavanje, n. pr. povrtin s splošnimi kmetijskimi rastlinami ter v zvezi s tem občuten padec dopolnilne preskrbe;

č) zanemarjena reja živine pri večjih kmetih;

d) zanično odkupovanje pri večjih kmetih oziroma sabotiranje večjih kmetov brez prave odgovornosti.

Mimo teh činiteljev, ki so torej odločilni v naši prehrani v razvoju socializma, danes ne moremo več mirno dalje.

To je morda še nekako šlo za prejšnja leta, čeprav tudi takrat ni bilo pravilno. V letošnjem izjemnem letu pa, ko nam je suša v kmetijski pro-

izvodnji v naši državi napravila velikansko škodo, pa je treba tudi na taka vprašanja drugače gledati.

Kmetijske proizvode smo letos odkupovali razen nekaj izjem v naši republici po navadnih določilih odkupnih uredb kot prejšnja leta. To pa zato, ker v Sloveniji suše nismo občutili v taki meri kot so jo občutili v ostalih južnih predelih Jugoslavije.

Komisije anketnega odbora so v času odkupovanja delale po vaseh. Vendar niso ugotovile niti enega primera v vsej republici, da bi bil vsaj en kmet, ki je morda prav zaradi vročega in sušnega poletja imel boljše letino kot navadno, oddal svoje večje tržne presežke skupnosti, zavedajoč se, da je to potrebno zaradi velike suše.

Suša je sicer tudi v naši republici rodila svoje posledice, vendar veliko manjše kot drugod. Zaradi nižjih hektarskih pridelkov žita, krme, zlasti pa povrtnin in sadja, je v poletnih julijskih dnevih prihajalo vse premalo zelenjave na tržišča mest in industrijskih krajev. Viri povrtnin so se zmanjšali. Pri tem pa se kmetje niso borili za to, da bi pridelali večje količine po zmernih cenah, temveč so se rajši borili za višje cene pridelkov, ki so jih le malo dovažali na trg. Povrtnini so začele rasti cene skokoma. Navadno kranjsko čebulo so v jesenskih mesecih prodajali na trgu po 150 do 300 din kg, ravno tako je tudi slabo sadje veljalo od 20 do 50 din kg.

Kaj vse to kaže? Vse to kaže, da je pri tej veliki škodi, ki je nastala v Jugoslaviji zaradi suše, moral sprejeti na svoja ramena glavni del teže posledic letošnje suše delavski razred, kmetje pa so sušo izkoristili v špekulantske namene.

Pridobitve ljudske revolucije bomo varovali s tem, da bomo z vso odločnostjo izvrševali petletni načrt ter tako neprestano krepili socialistično gospodarstvo kot podlago vsega političnega, gospodarskega in kulturnega demokratičnega življenja. Glede nujnosti hitrejšega razvoja socialističnega gospodarstva in pa socialistične rasti naše vasi so za nas silno važni sklepi zasedanja II. in III. plenuma CK KPJ, ki dajejo pravilno smer za pošteno kmetijsko proizvodnjo in pa za odkup teh proizvodov ter v tej zvezi tudi smer za socialističen razvoj vasi. Partijske organizacije se morajo skupno s frontovskimi organizacijami ostro bojevati proti slehernemu pojavu oportunističnega izvajanja teh sklepov na vasi.

Če sedaj pogledamo malo nazaj, koliko so kmetje prodali od štirih najvažnejših proizvodov, ki smo jih obravnavali v zvezi z odkupi, pa kar hitro ugotovimo, da so jih oddali prav nizek odstotek in jih torej prav malo odstopili skupnosti.

Od celotne proizvodnje krompirja so kmetje leta 1948 prodali 15% pridelka, beljih žit pa 13% pridelka. V letu 1949 smo odkupili 19% mleka in pa 12,39% prašičev. V letu 1950 so potekali odkupi le prav malo bolje od prejšnjih let. To je vse, kar je kot preostanek kmetijske proizvodnje od kmetove lastne uporabe zajelo omrežje odkupnih podjetij v naši republici.

Na podlagi vsega navedenega je anketni odbor ugotovil naslednje:

1. Da v naši republici obvezni odkup kmetijskih proizvodov ni bil previsoko odmerjen, da pa so se pri odkupih godile porabnikom iz socialističnega področja in pa manjšim kmetom krivice, in to zaradi napačnega izvajanja pravilno postavljene odkupne politike.

2. Odkupi so se v glavnem zelo slabo izvrševali v skupini večjih kmetov zaradi premalo odločno izvajane odkupne politike ministrstva za državne nabave.

3. Površine obdelovalne zemlje, ki so v glavnem v posesti večjih kmetov, so preslabo obdelane, kmetijska proizvodnja je nezadovoljiva, ker se ne sklada s proizvodnjo manjših kmetov in zmožljivosti zemlje sploh, kar vse je posledica premalo odločnega izvajanja politike v kmetijski proizvodnji ministrstva za kmetijstvo.

To so ugotovitve anketnega odbora, ki vam jih dajemo, tovariši in tovarišice ljudski poslanci, v nadaljnje razpravljanje in sklepanje. (Ploskanje.)

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Besedo ima ljudski poslanec in predsednik Sveta za blagovni promet Viktor Avbelj.

Viktor Avbelj: Tovariši ljudski poslanci! Dovolite mi, da poročiloma anketnih odborov dodam kratko pojasnilo o nekaterih nalogah in problemih sektorja blagovnega prometa. Predvsem naj omenim, da so bile pri izvrševanju plana blagovnega prometa in posebej pri uravnovešanju kupnih in blagovnih fondov v preteklem letu precejšnje težave in slabosti, ki jim bomo morali letos posvečati več pozornosti, ako jih bomo hoteli pravočasno odstraniti ter tako omogočiti izvršitev nalog za dvig življenjskega standarda delovnih ljudi.

Objektivne težave, ki so lani negativno vplivale na izvršitev gospodarskih nalog sploh, med temi zlasti kominformovska blokada in posledice suše, so povzročile izpade v blagovnih fondih, ki so bili planirani za zadostitev potreb široke potrošnje v skladu s planirano kupno močjo prebivalstva. Največ iz istih vzrokov je v lanskem letu porasla kupna moč v celoti na 11,2% v primerjavi s planom leta 1950 in na 118,6% v primerjavi z letom 1949. V tem dejstvu, v nesorazmerju kupnih in blagovnih fondov, tiči jedro težav, ki jih je bilo treba premagati v letu 1950, da ne bi nastopile resnejše motnje v gospodarstvu, zlasti pa v preskrbi prebivalstva.

Pri prekoračenju kupnih fondov se je najmočneje uveljavila tudi sicer stalna tendenca privatnega sektorja, zlasti špekulantskih elementov na vasi, da poruši planirane blagovno-denarne odnose ter si tako utrjuje svoje privatno-kapitalistične pozicije s prisvojitvijo čim večjih količin denarja in blaga. Dočim je bila, kakor je bilo že povedano, celotna kupna moč realizirana, je kupna moč kmetov porasla na 148% v primerjavi s planom za leto 1950 in na 186% nasproti 1949. letu. Pri tem je samo v odnosu s socialističnim sektorjem kmetova kupna moč porasla za 87% nasproti planu, kar pomeni, da so samo državna odkupna podjetja izdala kmečkemu prebivalstvu 37% več denarja, kot je bilo planirano. Vse količine obveznih odkupov se plačujejo po nižjih cenah. Ker pa odkupi niso bili v celoti izvršeni, je prejel kmet iz naslova obveznih odkupov čelo manj, kakor smo predvidevali, zato pa je prejel v prostem odkupu poljedelskih pridelkov, ki so jih odkupovala državna odkupna podjetja, nesorazmerno več. Plan prostega odkupa je bil izvršen komaj 50 odstotno, kar vse kaže, da so odkupna podjetja plačevala po sorazmerno višjih cenah kmetijske proizvode prostega odkupa in tako v veliki meri pomagala pri formiranju kupne moči na vasi. Tako visoke cene so se uveljavile sredi lanskega leta ob prehodu k sprostitvi trgovine s kmetijskimi pridelki, kar je bilo sicer nujen ukrep za poživitev prometa med vasjo in mestom, kar pa je zahtevalo še večje budnosti s strani organov, ki so jim te naloge poverjene, da ne bi vaški špekulanti in razni prekupčevalci tega ukrepa izrabili v svojo korist in na škodo nekmetskega prebivalstva ter s tem povzročili padeč življenjskega standarda v mestih in industrijskih

centrih. V tržni trgovini je zaradi pomanjkljive preskrbe cena kmetijskim pridelkom še močnejše porasla. Računamo, da je bila ta cena 5.2 krat višja, kakor bi morala biti nižja enotna cena, ki bi ustrezala nekmetskemu prebivalstvu, ne da bi se mu pri tem zniževal življenjski standard.

Tako zviševanje cen kmetijskim proizvodom je v nemajhni meri vplivalo na potek obveznih odkupov, prvič zato, ker je kmet, ki je prodajal na prostem trgu, na lahek način prišel do večjih količin denarja in je lahko v prosti trgovini kupoval industrijsko blago za zadostitev svojih potreb, drugič zaradi tega, ker je prav zaradi sabotiranja obveznih odkupov lahko čim več prodajal na prostem trgu. Za delovne kmete, ki so svoje odkupne obveznosti vestno izpolnjevali, in to je bila večina malih in večji del srednjih kmetov, je bilo tako stanje slab zgled, obenem pa je povzročalo upravičeno nezadovoljstvo med njimi, saj je bilo to njim samim v veliko škodo. V njihovem lastnem interesu bi bilo, da ostanejo cene poljedelskim pridelkom v okviru planiranih cen zato, ker je obenem z dvigom cen na kmečkem prostem trgu nujno morala porasti cena industrijskemu blagu proste trgovine, če smo hoteli vzdržati v planiranih blagovno-denarnih odnosih, če nismo hoteli povečati obtoka denarja in s tem zmanjšati njegove vrednosti. Tako zvišane cene industrijskega blaga v prosti prodaji pa so bile za malega kmeta dosti-krat teže dosegljive.

Prav posebno pa je bil napačen račun tistih tovarišev, ki so zviševali odkupne cene zato, da bi odkup lažje izvršili. S tem svojim nepravilnim ravnanjem so povzročili prav nasprotno, otežili so si izvršitev celotnih odkupov tako obveznih kakor prostih, predvsem pa so s tem pomagali ustvarjati pogoje za uspevanje špekulacije s prehranjevalnimi predmeti in rušiti postavljene plane. Razumeti bi morali, da samo stalna tendenca padanja cen poljedelskim pridelkom ter s tem tudi industrijskemu blagu lahko privede k zvišanju življenjskega standarda vsega prebivalstva.

Lanskoletne izkušnje narekujejo važne naloge v borbi za očuvanje planiranih blagovno-denarnih odnosov in v borbi proti vsem pojavom špekulacije. Na področju odkupov so te naloge v doslednem izvrševanju obveznih odkupov, časovno in količinsko, ter obvladanje vprašanja cen.

Kupna moč nekmetskega dela prebivalstva je v letu 1950 porasla na 104% nasproti planu 1950 in 107.2% nasproti realizaciji 1949. leta. To povišanje pa gre v glavnem v korist dohodkov obrtništvu in pa na račun izplačevanja potnih in selitvenih stroškov, dočim je kupna moč delavstva in nameščenstva v glavnem ostala v planiranem okviru, kar ponovno dokazuje, da v okviru socialističnega sektorja obvladamo planirane odnose, dočim je privatni kapitalistični sektor zaradi svojega monopolnega položaja, stalne tendence k špekulaciji in zaradi zgoraj navedenih slabosti v odkupih vsaj začasno uspeval v rahljanju planiranih blagovno-denarnih odnosov.

Z izvršitvijo plana blagovnega prometa v preteklem letu v celoti s 97% so bili blagovno-denarni odnosi ne samo očuvani, ampak se je denarni obtok celo nekoliko zmanjšal. To dokazuje, da privatnemu sektorju njegove namere niso uspele. Tu je odločilno pripomogla k uspehu prosta trgovina, ki je bila izpolnjena 105 odstotno. Povišanje cen blaga proste prodaje, ki je v odnosu do vasi pomenilo nujen ukrep, pa je deloma vplivalo tudi na življenjski standard nekmotov. Deloma zaradi izpadov prehrane in industrijskih proizvodov, deloma pa zaradi zvišanja cen v prosti trgovini ter zaradi nakupov na kmečkem trgu je znašal blagovni promet nekmotov v primerjavi z 1949. letom 91.6%, kar pomeni, da je v isti primerjavi padel življenjski standard

tega dela prebivalstva za 8,4%. V primerjavi z znižano kmetijsko proizvodnjo zaradi suše je to sorazmerno nizek padec, to se pravi, da je v veliki meri uspelo paralizirati vpliv suše in porast privatne špekulacije. Vendarle so deloma prispevale k takemu padcu življenjskega standarda tudi slabosti našega lastnega dela, in to iz razloga, ker nekatere naloge na področju blagovnega prometa niso bile izvršene v tistem obsegu, ki bi jih izvršili. Nekatere teh slabosti navajata poročili anketnih odborov, omenjene so bile tudi v poračunski razpravi. Podčrtati hočem zato predvsem dejstvo, da se naše politične organizacije, zlasti na vasi, da se prav tako ljudski odbori še vedno premalo zanimajo za izvrševanje nalog, o katerih govorim, čeprav je nemogoče govoriti o tem, da bi lahko obvladali gospodarsko in politično situacijo na svojem področju, dokler prav teh nalog niso uspešno izvršili.

Kako so poleg objektivnih vzrokov nekatere slabše izvršene naloge v lanskem letu vplivale na izvršitev plana blagovnega prometa in kako so omogočile špekulaciji na vasi doseči sorazmerno boljši položaj, kažejo naslednji primeri:

1. Slabosti v zagotavljeni preskrbi, ki je bila v osnovnih prehranjevalnih predmetih v primerjavi z letom 1949 izvršena 90 odstotno, so eden osnovnih vzrokov prelivanja denarja iz mesta v vas. Bili so tudi primeri, da so prodajali vaškemu prebivalstvu n. pr. industrijske točke ali pa industrijsko blago, kupljeno na točke, zamenjavali za prehrano. Izpadi prehrane v zagotavljeni preskrbi so največji v tistih predmetih, kjer so bili v celoti vezani na svoje lastne vire. Tako so bile pokrite potrebe v moki s 93%, v mesu s 73%, v masti z 89%, v sladkorju s 94% itd. Odkup masti v privatnem sektorju je bil izpolnjen s 84,4%, odkup mesa pa z 91,8%. Razlika v procentu odkupa in procentu kritja gre na račun drugih koristnikov in primanjkljajev. Po vrednosti predstavlja razlika v mesu več kot polovico celotnega izpada predmetov, naštetih v prehrani. Ta ugotovitev je važna predvsem zato, ker bomo tudi v letošnjem letu v preskrbi z mesom v celoti odvisni od lastnih odkupov, kar zahteva dosledno izvršitev planov odkupa, čeprav je odkup mesa v letošnjem letu precej težaven v primerjavi z ostalimi odkupi.

Kljub temu, da je trgovina ogromno storila za izvršitev svojih nalog, je bila v tem letu še vedno ena od osnovnih slabosti njenega dela distributerstvo, kontingentiranje, kar je imelo za posledico premajhno upornost v borbi za realizacijo blagovnih fondov, zaradi česar so odpadli tudi vplivi, ki bi jih morala imeti trgovina na proizvodnjo tako v pogledu kvalitete in asortimaja kot v pogledu povečanja distribucije blaga široke potrošnje. Deloma je temu distributerstvu vzrok tudi plačevanje zaposlenega osebja v trgovini, ki je prejemale svoje plače ne glede na doseženi promet in tako ni bilo živo zainteresirano na tem, da v čim večji meri in čim boljše zadovolji potrebe potrošnikov.

2. Obvezni odkupi so bili v celoti izvršeni; količinsko z 78,8%, prosti količinsko s 50%, vrednostno pa prekoračeni za 90%, kar kaže na veliko prekoračenje cen prostim odkupom. Čeprav plani odkupov niso bili visoki, zlasti še, ker je suša v Sloveniji najmanj prizadela kmetijsko proizvodnjo, je bila razdelitev bremen med večje in manjše kategorije kmečkih gospodarstev in pa na višinske in nižinske predele dokaj slabo izvedena. Te napake so v glavnem povzročale težave v odkupih in ne previsoki plani. Analize, ki jih imamo za štiri okraje, kažejo tudi v letošnjem letu isto tendenco. Te napake je treba odpraviti ne samo zaradi težav pri odkupih, ampak zaradi nepravilne porazdelitve bremen, ter bi bilo hkrati nujno zlasti tista

gospodarstva, ki imajo vse pogoje, pa nočejo proizvajati, prisiliti k temu, da bo njihova zemlja obdelana, da bodo mogli izvršiti obveze. Sploh pa se planom vzreje posveča zelo malo pozornosti. Samo zaradi tega, ker ni izvršil plana vzreje, še ni bil noben kmet v Sloveniji kaznovan. Zaradi sorazmerno višjega obremenjevanja višinskih predelov nasproti nižinskim se močno dviga diferencialna renta nižinskih kmetijskih gospodarstev, ki največ prodajajo na mestnih trgih in tako tudi zaradi nižjih obveznih odkupov, ki bi jih mogli zajeti na podlagi predpisov in v skladu s produkcijsko sposobnostjo gospodarstev, razpolagajo z večjimi količinami ali za lastno porabo ali pa za prosto prodajo.

Ob doseganju planiranih kvot je vsekakor možno pri razdelitvi obveznih odkupov v celoti upoštevati dejansko možnost proizvodnje, lego, lastne potrebe in potrebe reprodukcije.

Naštete slabosti so poleg neodločnosti odkupnih organov, ki niso znali vedno z vso doslednostjo izterjati pravično in na najdemokratičnejši način postavljeno obvezo, v glavnem vplivajo na to, da niso bili odkupi v celoti izvršeni, s čimer bi bila izpolnitev obvez do zagotovljene preskrbe lahko bolje izvršena in bi bile manjše možnosti za uspevanje vaše špekulacije.

Pri izvajanju odkupov so bili v preteklem letu doseženi lepi uspehi v usposabljanju KLO, da sami vodijo vse to delo. V vrstih okrajev so KLO že prevzeli odkupe v svoje roke. S tem je zagotovljeno boljše in pravičnejše določanje obvez za posamezna gospodarstva ter hitrejšo izvrševanje odkupov. Blagovna stimulacija za obvezne odkupe je bila letos postavljena na drugo osnovo. Poleg nakupa po vezanih cenah se je imetnik bonov lahko poslužil 60 odstotnega popusta pri nakupu vsega industrijskega blaga, ki je v prosti prodaji. Poleg tega, da je bila vezana trgovina izpolnjena s 84%, je bilo na prežigosane bone kupljenega blaga za 230 milijonov po efektivni vrednosti. Zaradi nadaljnje možnosti nakupa na prostem trgu in pa zaradi veljavnosti bonov tudi v novem letu je bila torej blagovna stimulacija za kmeta dokaj ugodna.

3. Mnogo bo treba v tem letu povečati intervencijo socialističnega sektorja v tržni trgovini. S svojimi prostimi presežki in zlasti z zelenjavo je bil privatni sektor skoraj v celoti v monopolnem položaju, zaradi česar je tudi lahko diktiral cene, posebno še, ker je ta promet glede na potrebe sorazmerno slab, povpraševanje pa nesorazmerno večje kot ponudba. Možnosti za intervencijo socialističnega sektorja na trgu še zdaleka niso bile izkoriščene. Šele proti kraju leta 1950 se je začelo delo v tej smeri. Državni in združni sektor predstavljata v celoti le majhen del celotne kmetijske proizvodnje, vendarle bi ob preusmeritvi proizvodnje na one pridelke, ki v glavnem pomenijo predmet tržne trgovine, lahko v veliki meri vplival tako na preskrbljenost prebivalstva kakor na cene. Od planiranih 2.036 milijonov je kmet v letu 1950 dosegel prodajo na trgu v višini 2.500 milijonov. Naša državna posestva in KDZ so že v letu 1951 sposobne doseči prodajo v vrednosti najmanj 1.500 milijonov. S tem bi se odnosi na trgu bistveno izpremenili, hkrati pa bi se z večjimi dohodki lahko utrdil združni sektor in s tem odigral vlogo, ki jo kot socialistični sektor mora imeti v nadaljnjem prehodu naše vasi v socializacijo. Seveda bo v zvezi s preusmerjeno proizvodnjo potrebno spremeniti dosedanje obveznosti do obveznih odkupov KDZ.

4. Važen faktor v obvladanju situacije v blagovni zamenjavi je politika cen. Izkušnje letošnjega leta kažejo močne medsebojne vplive, zlasti kadar gre za odnose med državo in privatnim sektorjem. Prepuščanje formi-

ranja cen anarhičnim vplivom privatnega kapitalističnega sektorja v razdobju dveh mesecev sredi preteklega leta je bilo v največji meri krivo težav v preskrbi prebivalstva zaradi svojih vplivov, ki jih je to imelo na odkupe.

Prav ob prehodu na nov način trgovanja v prihodnjih dneh bo pravilna politika cen ena osnovnih nalog.

Skušal sem dati nekaj momentov, ki osvetljujejo odnose zamenjave blaga med mestom in vasjo. Poudarjal sem zlasti negativne strani v namenu, da še podkrepim ugotovitve anketnih odborov, kar naj bi vse služilo boljšemu izvrševanju nalog v letu 1951. (Ploškanje.)

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Želi kdo od ljudskih poslancev besedo? Besedo ima ljudski poslanec Janez Por.

Janez Por: Tovariši in tovarišice ljudski poslanci! Prijavil sem se k besedi o poročilu in delu anketnih odborov zaradi tega, ker ga hočem dopolniti z nekaj primeri iz kmetijstva v okraju Kranj okolica. V kranjskem okraju so tamkajšnji kmetje pričeli že leta 1930, spričo takratnega težkega stanja, prehajati od žitnega poljedelstva na živinorejo in pridelovanje krompirja. K temu so bili prisiljeni, morali so si poiskati donosnejšo proizvodnjo, ker bi drugače pri takratnem režimu morali propasti. Njihova preusmeritev je imela spričo takratnih potreb v desetih letih prav gotovo zelo pozitivne rezultate in so že v letu 1940 imeli kmetovalci v kranjskem okraju zelo visoko proizvodnjo mleka, ki so ga predelovali tudi v sir ter je bilo zadostno število kvalitetne plemenske živine, istočasno pa tudi zadosti kvalitetne klavne živine. Ne mislim posebej slikati razmer, v katerih je takrat živel kranjski kmet, hočem povedati predvsem to, kolikšna je bila njegova zmogljivost kljub velikim težkočam takratnega časa. Druga svetovna vojna ni povzročila težav samo kmetu, temveč vsemu prebivalstvu. Toda povzročila je tudi to, da se je pričel kranjski kmet znova preusmerjati, vendar to pot ne v smeri naprednega kmečkenga gospodarjenja, ampak nazaj na gojitev žitaric. Ker pa niti struktura zemlje niti klimatične prilike v kranjskem okraju ne ustrezajo pogojem za pridelovanje žitaric, bi bilo v bodoče nujno potrebno, da goje kmetje tiste kulture, ki jim dobro uspevajo in dajejo prednost živinoreji, za katero so v kranjskem okraju dani vsi pogoji. Če vzamem na primer samo Sevško in Poljansko dolino, se je ta pred vojno pečala izključno le z živinorejo, in sicer z vzrejo plemenske živine ter plemenskih svinj, ki jih je dobavljala vsemu Šorškemu polju vse do Št. Vida. Na drugi strani pa so se pod Karavankami in Krvavcem ukvarjali izključno s plemensko živino, medtem ko so se pečali v dolinah s pridelovanjem krompirja in deloma tudi že s pitanjem mršavih prašičev, ki so jih prodajali na Jesenice. Spričo take preusmeritve, ki je zahtevala v izrednem času povrnitev poljedelstva h kulturi žitaric, je živinoreja v kranjskem okraju zelo nazadovala. Številčno stanje živine je danes sicer večje, kakor je bilo pred vojno, toda to stanje ne ustreza kvalitetno in lahko trdim, da je živina za 35% po teži lažja, kakor pa je bila pred vojno. Če pa hočemo, da bo gospodarstvo v kranjskem okraju res uspelo in da bo dajalo svoj prispevek k skupnosti, se moramo opreti na omenjene izkušnje in storiti vse, da se bo živinoreja izboljšala in da se bodo gojile tiste rastline, ki v tem okraju najbolj uspevajo. Za uspešno izvrševanje planskih nalog bo potrebno, da se bo kmetijsko delo na področju okraja Kranj okolica prilagodilo klimatičnim zmogljivostim. Tako naj živinorejski del obseže celotno Sevško in Poljansko dolino, KLO Preddvor, Kokra,

Jezersko, Sv. Ana, Leše, Trstenik, Goriče, Sv. Katarina ter delno KLO Križe, Cerklje, Žabnica, Planica in celotni KLO Besnica. Ostali kraji naj bi bili poljedelsko-živinorejski predeli, kjer naj bi se v prvi vrsti prideloval krompir, redila goveja živina, mesnati prašiči, žitarice pa bi se gojile samo za potrebe kolobarjenja. Sadjarstvo naj bi se gojilo v vsej Poljanski dolini, predvsem pa v KLO Sorica, del Češnice, del KLO Selca, Trstenik, Goriče, del Predvora ter KLO Besnica. Povrtnine naj bi se gojile v KLO Križe, Goriče, Naklo, Duple in Žabnica. Glavna kultura pa naj bi bil krompir, v Poljanski dolini pa še posebej pridelovanje semenskega krompirja. Tako bi okraj Kranj okolica imel v bodoče večje gospodarske uspehe, kakor pri dosedanjem načinu, ter bi dajal tudi večji prispevek skupnosti pri graditvi socializma v naši državi. (Ploskanje.)

Predsednik dr. Ferdo Kozak: Želi še kdo od ljudskih poslancev besedo? (Nihče.) Ali sprejme skupščina poročilo anketnega odbora? (Sprejme.) Hvala.

Preidem na zadnjo točko dnevnega reda, in sicer na potrditev odloka Ljudske skupščine LRS o njenem razpustu. Predlog odloka o razpustu Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije se glasi:

Ljudska skupščina Ljudske republike Slovenije je na svoji 2. seji IV. izrednega zasedanja dne 13. januarja 1951 sprejela naslednji odlok:

Ljudska skupščina Ljudske republike Slovenije

odloča:

1. Ljudska skupščina Ljudske republike Slovenije, katere delovna doba se je začela dne 16. januarja 1947 s tem, da se je Ustanovna skupščina Ljudske republike Slovenije spremenila v redno Ljudsko skupščino Ljudske republike Slovenije, in ji po 53. členu ustave Ljudske republike Slovenije poteče delovna doba z dnem 16. januarja 1951, se razpusti.

2. Pooblašča se Predsedstvo Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije, da opravlja do sestanka nove ljudske skupščine posle, za katere je pooblaščeno po poslovniku.

3. Pooblašča se administrativni odbor Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije, da do sestanka nove ljudske skupščine opravlja posle, določene po poslovniku.

4. Ta odlok začne veljati takoj.

Ali skupščina potrdi predloženi odlok? (Odlok je bil soglasno sprejet.) Hvala!

Ker je s tem dnevni red izčrpan, prosim skupščino, da pooblasti predsednika in tajnika, da podpišeta zapisnik današnje seje. Sprejme skupščina ta predlog? (Sprejme.) Hvala.

Zaključujem 2. sejo in tudi IV. izredno zasedanje Ljudske skupščine LRS. Zasedanje je bilo zaključeno ob 13.10.

PRILOGE

PREDLOG ZAKONA

O DRŽAVNEM PRORAČUNU LJUDSKE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA LETO 1951

1. člen

Državni proračun Ljudske republike Slovenije
za leto 1951 znaša:

na dohodkih	din 6.355,300.000.—
na izdatkih	din 6.355,300.000.—

2. člen

Državni proračun za leto 1951 obsega:

a) republiški proračun

z dohodki v znesku	din 4.115,682.000.—
in izdatki v znesku	din 4.018,027.000.—

b) proračun Glavnega mesta Ljubljane in proračuna okrajev ter mest, izločenih iz okrajev in sicer:

Glavnega mesta Ljubljane:

z dohodki v znesku	din 326,781.000.—
in izdatki v znesku	din 326,781.000.—

Mestnega ljudskega odbora Celje mesto:

z dohodki v znesku	din 109,330.000.—
in izdatki v znesku	din 109,330.000.—

Okrajnega ljudskega odbora Celje okolica:

z dohodki v znesku	din 84,600.000.—
in izdatki v znesku	din 84,600.000.—

Okrajnega ljudskega odbora Črnomelj:

z dohodki v znesku	din 32,563.000.—
in izdatki v znesku	din 40,910.000.—

Okrajnega ljudskega odbora Gorica:

z dohodki v znesku	din 101,700.000.—
in izdatki v znesku	din 101,700.000.—

Okrajnega ljudskega odbora Grosuplje:

z dohodki v znesku	din 34,370.000.—
in izdatki v znesku	din 34,370.000.—

Okrajnega ljudskega odbora Idrija:			
z dohodki v znesku	din	20,673.000.—	
in izdatki v znesku	din	41,510.000.—	
Okrajnega ljudskega odbora Ilirska Bistrica:			
z dohodki v znesku	din	24,586.000.—	
in izdatki v znesku	din	34,260.000.—	
Mestnega ljudskega odbora Jesenice mesto:			
z dohodki v znesku	din	14,022.000.—	
in izdatki v znesku	din	36,970.000.—	
Okrajnega ljudskega odbora Kamnik:			
z dohodki v znesku	din	52,230.000.—	
in izdatki v znesku	din	52,230.000.—	
Okrajnega ljudskega odbora Kočevje:			
z dohodki v znesku	din	38,120.000.—	
in izdatki v znesku	din	38,120.000.—	
Mestnega ljudskega odbora Kranj mesto:			
z dohodki v znesku	din	43,850.000.—	
in izdatki v znesku	din	43,850.000.—	
Okrajnega ljudskega odbora Kranj okolica:			
z dohodki v znesku	din	80,730.000.—	
in izdatki v znesku	din	80,730.000.—	
Okrajnega ljudskega odbora Krško:			
z dohodki v znesku	din	83,650.000.—	
in izdatki v znesku	din	83,650.000.—	
Okrajnega ljudskega odbora Lendava:			
z dohodki v znesku	din	36,340.000.—	
in izdatki v znesku	din	36,340.000.—	
Okrajnega ljudskega odbora Ljubljana okolica:			
z dohodki v znesku	din	71,650.000.—	
in izdatki v znesku	din	71,650.000.—	
Okrajnega ljudskega odbora Ljutomer:			
z dohodki v znesku	din	31,913.000.—	
in izdatki v znesku	din	41,080.000.—	
Mestnega ljudskega odbora Maribor mesto:			
z dohodki v znesku	din	221,870.000.—	
in izdatki v znesku	din	221,870.000.—	
Okrajnega ljudskega odbora Maribor okolica:			
z dohodki v znesku	din	82,000.000.—	
in izdatki v znesku	din	82,000.000.—	
Okrajnega ljudskega odbora Murska Sobota:			
z dohodki v znesku	din	69,450.000.—	
in izdatki v znesku	din	69,450.000.—	
Okrajnega ljudskega odbora Novo mesto:			
z dohodki v znesku	din	67,650.000.—	
in izdatki v znesku	din	67,650.000.—	

Okrajnega ljudskega odbora Poljčane:		
z dohodki v znesku	din	72,553.000.—
in izdatki v znesku	din	72,553.000.—
Okrajnega ljudskega odbora Postojna:		
z dohodki v znesku	din	60,900.000.—
in izdatki v znesku	din	60,900.000.—
Okrajnega ljudskega odbora Ptuj:		
z dohodki v znesku	din	100,020.000.—
in izdatki v znesku	din	100,020.000.—
Okrajnega ljudskega odbora Radgona:		
z dohodki v znesku	din	40,250.000.—
in izdatki v znesku	din	40,250.000.—
Okrajnega ljudskega odbora Radovljica:		
z dohodki v znesku	din	53,930.000.—
in izdatki v znesku	din	53,930.000.—
Okrajnega ljudskega odbora Sežana:		
z dohodki v znesku	din	47,200.000.—
in izdatki v znesku	din	47,200.000.—
Okrajnega ljudskega odbora Slovenj Gradec:		
z dohodki v znesku	din	78,389.000.—
in izdatki v znesku	din	78,389.000.—
Okrajnega ljudskega odbora Šoštanj:		
z dohodki v znesku	din	41,700.000.—
in izdatki v znesku	din	41,700.000.—
Okrajnega ljudskega odbora Tolmin:		
z dohodki v znesku	din	41,756.000.—
in izdatki v znesku	din	47,630.000.—
Okrajnega ljudskega odbora Trbovlje:		
z dohodki v znesku	din	43,662.000.—
in izdatki v znesku	din	64,470.000.—
Okrajnega ljudskega odbora Trebnje:		
z dohodki v znesku	din	31,180.000.—
in izdatki v znesku	din	31,180.000.—
Skupaj proračun Glavnega mesta Ljubljane in proračuni okrajev ter mest, izločenih iz okrajev		
z dohodki v znesku	din	2.239,618.000.—
in izdatki v znesku	din	2.337,273.000.—

3. člen

Izdatki v proračunih Glavnega mesta Ljubljane, krajev in mest, izločenih iz okrajev, ki so določeni z državnim proračunom, se bodo krili z njihovimi lastnimi dohodki.

Če lastni dohodki okrajev ne zadoščajo za kritje izdatkov, se primanjkljaj krije z udeležbo na republiških dohodkih.

Da se uravnovesijo proračuni Glavnega mesta Ljubljane, okrajev in mest, izločenih iz okrajev in se zagotovi enakomeren dotok dohodkov, od-

loči vlada Ljudske republike Slovenije v sporazumu z izvršilnimi odbori teh ljudskih odborov, s kolikšnim odstotkom bodo udeleženi ti ljudski odbori na določenih republiških dohodkih, kakor tudi, katerih dohodkov ljudskih odborov bo deležna Ljudska republika Slovenija in s kolikšnim odstotkom.

4. člen

Planirani presežek dohodkov v proračunih nižjih organov državne oblasti gre v proračun višjega organa državne oblasti in se uporabi za uravnovesenje proračunov tistih organov državnih oblasti, ki ne morejo svojega proračuna uravnovesiti z lastnimi dohodki.

5. člen

Z dotacijo iz republiškega proračuna se pokrijejo presežki izdatkov nad dohodki v proračunih:

Okrajnega ljudskega odbora Črnomelj v znesku din 8,347.000.—, Okrajnega ljudskega odbora Idrija v znesku din 20,837.000.—, Okrajnega ljudskega odbora Ilirska Bistrica v znesku din 9,674.000.—, Mestnega ljudskega odbora Jesenice v znesku din 22,948.000.—, Okrajnega ljudskega odbora Ljutomer v znesku din 9,167.000.—, Okrajnega ljudskega odbora Tolmin v znesku din 5,874.000.—, Okrajnega ljudskega odbora Trbovlje v znesku din 20,808.000.—.

6. člen

Državna gospodarska podjetja znižajo v letu 1951 planirano polno lastno ceno za znesek 700,000.000.— dinarjev.

Republiška planska komisija določi odstotek znižanja planirane polne lastne cene po gospodarskih panogah, operativna upravna vodstva pa po podjetjih.

Minister za finance Ljudske republike Slovenije predpiše način vplačevanja zneskov, ki se dobijo z znižanjem polne lastne cene.

7. člen

Celotni plan investicij v znesku 3.520,100.000 dinarjev se finansira iz proračunskih sredstev z zneskom 1.620,100.000 dinarjev in iz lastnih sredstev podjetij (amortizacije in dela dobička) z zneskom 1.900,000.000 din.

8. člen

Zneski, določeni v proračunski rezervi vlade Ljudske republike Slovenije za finansiranje iz inozemstva uvožene opreme za kapitalno izgradnjo, se lahko črpajo samo za povečanje partij investicijskih kreditov kapitalne izgradnje za izplačilo uvožene opreme na osnovi dispozicije republiške planske komisije oziroma pristojnih svetov.

9. člen

Kreditni za investicije in drugo finansiranje gospodarstva se ne morejo z virnani zmanjševati za finansiranje izdatkov, odobrenih v drugih delih proračuna.

Izdatki za državno upravo in sodstvo se ne morejo povečevati iz zneskov, ki so odobreni za finansiranje prosvete in ljudske kulture in finansiranje socialnozdravstvenega varstva ljudstva.

10. člen

Prenose kreditov (virmane) med partijami in pozicijami raznih poglavij v mejah istega dela in razdelka odobrijo višji odredbodajalci.

Krediti, odobreni za izplačevanje stalnih in občasnih posebnih osebnih dodatkov, se ne smejo povečevati z virmani.

Pozicije za operativne materialne izdatke se ne smejo povečevati z virmanom iz pozicij za funkcionalne izdatke.

Z virmanom zmanjšane ali povečane partije in pozicije se ne smejo znova povečati oziroma zmanjšati.

11. člen

Osnutki pravnih predpisov, katerih izvajanje povzroči nove ali večje izdatke, se morajo poslati v odobritev ministru za finance.

12. člen

Kolikor še ni izdana dokončna odločba o sistematizaciji, se sme število službenih mest povečati samo v soglasju s predsednikom Sveta vlade Ljudske republike Slovenije za zakonodajo in izgradnjo ljudske oblasti in z ministrom za finance Ljudske republike Slovenije. Nove namestitve so dopustne, samo če so v proračunu zagotovljena potrebna finančna sredstva v okviru odobrene sistematizacije.

13. člen

Minister za finance Ljudske republike Slovenije ima pravico ustaviti izplačilo osebnih izdatkov, ki ni v skladu s pravnimi predpisi. Če se pristojni višji odredbodajalec ne strinja z ustavitvijo, odloči o tem predsednik vlade Ljudske republike Slovenije.

14. člen

Odločbe o uslužbenskih razmerjih šefov računovodstev izdajajo pristojni organi v soglasju z ministrom za finance.

Šefi računovodstev pri odredbodajalcih so za svoje delo odgovorni ne samo odredbodajalcu, temveč tudi ministru za finance.

15. člen

Ta zakon velja od dneva objave v Uradnem listu Ljudske republike Slovenije, izvaja se pa s 1. januarjem 1951.

LJUDSKA SKUPŠČINA
LJUDSKE REPUBLIKE SLOVENIJE

Odbor za gospodarski načrt
in finance

Štev. 2/51

LJUDSKI SKUPŠČINI LRS.

Ljubljani.

POROČILO

odbora za gospodarski načrt in finance k predlogu zakona o državnem proračunu Ljudske republike Slovenije za leto 1951

Odbor za gospodarski načrt in finance je na svoji 6. redni seji dne 10. januarja 1951 razpravljal o predlogu zakona o državnem proračunu Ljudske republike Slovenije za leto 1951, ki ga je na podlagi 61. člena ustave predložila Ljudski skupščini vlada LRS.

Po obrazložitvi zakonskega predloga po zastopniku ministra za finance LRS je odbor za gospodarski načrt in finance razpravljal o tem zakonskem predlogu najprej v načelu, pri čemer je ugotovil:

1. Osnovna značilnost predloženega državnega proračuna je v tem, da je zgrajen na izkušnjah iz leta 1950 in se torej naslanja v glavnem na podatke o realizaciji v letu 1950, pri tem pa upošteva tudi nadaljnjo izgradnjo v gospodarstvu in državni upravi.

2. Celokupno finansiranje v LRS, ki znaša za leto 1951 skupno z avtofinansiranjem 8.255,300.000 din napram 8.066,000.000 din v letu 1950, je za 2,3% višje napram lanskoletnemu planu in za 5% višje od lanskoletne izvršitve. Pri tem je zlasti značilno, da beležimo porast finansiranja iz lastnih sredstev za 27,6%, napram lanskemu letu.

3. Celokupni bruto dohodki na področju LRS bodo v letu 1951 za 5% višji kot so bili planirani za leto 1950 in za 13% višji, kot so bili dejansko doseženi lani. Od celotnih dohodkov, ki se ustvarjajo na področju LRS, izvira preko 91% iz gospodarstva, kar pomeni napram lanskoletnim 89,5% nadaljnji porast in dokazuje vztrajno napredovanje socialističnega sektorja v našem gospodarstvu, kljub vsem oviram in sovražnim ukrepom inform-birojevskega bloka.

Povišanje dohodkov iz gospodarstva na eni strani, na drugi pa znatno znižanje polne lastne cene, ima svojo zanesljivo in realno osnovo zlasti v tem, da so naša socialistična podjetja prevzeli v svojo upravo neposredni proizvajalci po delavskih svetih in upravnih odborih.

4. Naš republiški proračun upošteva pri razporeditvi izdatkov v celoti glavno smer zveznega proračuna in gospodarskega plana za leto 1951, je torej osredotočen na glavne objekte naše graditve ter s tem tudi na krepitev naše obrambne sposobnosti.

Investicije za kapitalno graditev znašajo po proračunu 81%, investicije v korist družbenega standarda pa 19%. Glavne značilnosti investicijskih postavk so v tem, da so v soglasju z realno zmogljivostjo naše gradbene operative in planirane realno tudi po vseh ostalih planskih elementih.

Izdatki za kapitalno investicijsko graditev so predvsem namenjeni za naše energetske objekte, to je za hidrocentrale in rudarstvo, za kar sta poleg drugih celokupnih izdatkov predvideni tudi $\frac{2}{3}$ za uvoz opreme.

Pri investicijah za družbeni standard je značilno predvsem to, da so pomembno upoštevane zdravstvene in znanstvene ustanove, kjer so predvideni izdatki za 19.7% večji od potrošnje v letu 1950. Prav tako je upoštevna tudi postavka za prosveto in ljudsko kulturo, kjer so predvideni izdatki za 14.2% večji od lanske letne porabe.

5. Predlog državnega proračuna za leto 1951 upošteva ukrepe za varčevanje, za demokratizacijo naše ljudske oblasti ter decentralizacijo državne uprave. Zaradi tega predvideva pri izdatkih za državno upravo in sodstvo le 93.7% tistega, kar je bilo v te namene potrošeno v letu 1950. Odbor z zadovoljstvom ugotavlja, da bo predlagani proračun omogočil in pospešil nadaljnjo decentralizacijo in demokratizacijo. Varčevanje z materialom, s finančnimi sredstvi, delovno silo in pri izdatkih za državno upravo se bo še nadalje izpopolnjevalo in poglobljalo kot naša stalna naloga ob istočasni in vse večji neposredni udeležbi državljanov pri upravljanju države.

6. Predloženi proračun predvideva nadaljnjo ekonomsko krepitev in razvoj ljudskih odborov, kar bo omogočilo nadaljnje razvijanje lokalnega gospodarstva in uveljavljanje nižjih organov ljudskih oblasti. Predloženi proračunski predlog v tem okviru omogoča tudi polni razvoj naših ljudskih demokratičnih ustanov, kot so na primer sveti in komisije državljanov ter zagotavlja njih učinkovito funkcioniranje. Zlasti je zadovoljivo, da naši ljudski odbori v glavnem krijejo vse svoje proračunske izdatke z lastnimi dohodki in da je samo v izjemnih primerih potrebna dotacija iz republiškega proračuna.

7. Posebno pozornost posveča predlog proračuna za leto 1951 Slovenskemu Primorju, kjer je predvideno 140 milijonov dinarjev samo za izvršitev del v Novi Gorici. Za ostale kraje v Slovenskem Primorju pa so poleg kreditov iz proračuna LRS predvideni še posebni krediti v proračunu Ministrstva za novo osvobodene kraje FLRJ.

Ko je odbor za gospodarski načrt in finance razpravljal o predlogu zakona o državnem proračunu LRS za leto 1951 v posameznostih, je pri glasovanju od člana do člana soglasno sprejel vse od vlade predlagane člene s sledečimi, prav tako soglasno sprejetimi popravki in dopolnitvami:

a) Odbor smatra, da je pri določanju odstotka znižanja planirane polne lastne cene po gospodarskih panogah potrebno, da republiška planska komisija določi ta odstotek znižanja v soglasju s pristojnimi organi vlade, v katerih pristojnost spadajo prizadete gospodarske panoge. Iz tega razloga je odbor sklenil predlagati, da se drugi odstavek 6. člena zakonskega predloga dopolni tako, da se med besedama »določiti« in »odstotek« vstavijo besede »v soglasju s pristojnimi organi vlade LRS«.

b) 8. člen zakonskega predloga določa, da se na osnovi dispozicije republiške planske komisije oziroma pristojnih svetov lahko črpajo zneski, določeni v proračunski rezervi samo za povečanje partij investicijskih kreditov kapitalne izgradnje za izplačilo uvožene opreme, kar bi se pri taki formulaciji člena moglo razumeti, da tako dispozicijo lahko da ali republiška planska komisija ali pa pristojni svet. Ker pa je potrebno, da republiška planska komisija določi dispozicijo v soglasju s pristojnimi

sveti, predlaga odbor, da se v zadnji vrstici 8. člena zamenjajo besede »oziroma pristojnih svetov« z besedami »in v sporazumu s pristojnimi sveti«.

Odbor nadalje smatra, da bi bilo zaradi boljše sistematike proračuna potrebno, da se 3. razdelek z naslovom »Predsedstvo vlade LRS«, in sicer celotni 4. del z naslovom »Socialno zdravstvena zaščita«, ki obsega partiji 4—17 in 4—18, v teku izvajanja proračuna prenese v 26. razdelek z naslovom »Ministrstvo za ljudsko zdravstvo«, in sicer v njegov 4. del, ker po svojem značaju spada v pristojnost Ministrstva za ljudsko zdravstvo.

Po glasovanju v celoti in po določitvi poročevalca ljudskega poslanca dr. Mihe Kambiča je bilo prečitano to poročilo, ki ga pošilja odbor za gospodarski načrt in finance Ljudski skupščini LRS s predlogom, da ga v celoti sprejme in zakonski predlog z navedenimi popravki in spremembami uzakoni.

Ljubljana, dne 10. januarja 1951.

Tajnik:

Dr. Miha Kambič l. r.

Predsednik:

Albert Jakopič l. r.

Člani:

Dr. Miha Potočnik l. r.

Franc Furlan l. r.

Maks Krmelj l. r.

Alojz Lešnik l. r.

Albin Dujc l. r.

PREDLOG ZAKONA

O DRŽAVNEM ZAKLJUČNEM RAČUNU LJUDSKE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA LETO 1949

1. člen

Doseženi dohodki in izvršeni izdatki znašajo v proračunskem letu 1949 po državnem proračunu:

Dohodki	din 6.612,456.678.—
Izdatki	din 6.343,203.901.—
Presežek dohodkov	din 269,252.777.—

2. člen

Državni zaključni račun za leto 1949 obsega dosežene dohodke in izvršene izdatke po državnem proračunu za leto 1949, republiški dodatni proračun in dodatne proračune ljudskih odborov, in sicer:

a) po rednem in dodatnem republiškem proračunu:

Dohodke	din 4.269,953.598.—
Izdatke	din 4.251,062.644.—
Presežek dohodkov	din 18.890.954.—

b) po rednih in dodatnih proračunih ljudskih odborov:

1. Mestnega ljudskega odbora Celje

Dohodke	din	141.734.788.—
Izdatke	din	104.974.144.—
Presežek dohodkov	din	36.760.644.—
Odvedeni presežek dohodkov v republiški proračun	din	12.800.000.—

2. Okrajnega ljudskega odbora Celje okolica

Dohodke	din	119.685.775.—
Izdatke	din	103.189.193.—
Presežek dohodkov	din	16.496.582.—
Odvedeni presežek dohodkov v republiški proračun	din	4.000.000.—

3. Okrajnega ljudskega odbora Črnomelj

Dohodke	din	46.675.308.—
Izdatke	din	45.712.424.—
Presežek dohodkov	din	962.884.—

4. Okrajnega ljudskega odbora Dravograd

Dohodke	din	62.756.577.—
Izdatke	din	58.021.900.—
Presežek dohodkov	din	4.734.677.—

5. Okrajnega ljudskega odbora Gorica

Dohodke	din	115.721.885.—
Izdatke	din	110.728.043.—
Presežek dohodkov	din	4.993.842.—

6. Okrajnega ljudskega odbora Grosuplje

Dohodke	din	43.937.934.—
Izdatke	din	41.848.111.—
Presežek dohodkov	din	2.089.823.—

7. Okrajnega ljudskega odbora Idrija

Dohodke	din	42.399.272.—
Izdatke	din	41.042.730.—
Presežek dohodkov	din	1.356.542.—

8. Okrajnega ljudskega odbora Ilirska Bistrica

Dohodke	din	38.006.578.—
Izdatke	din	34.135.365.—
Presežek dohodkov	din	3.871.213.—

9. Okrajnega ljudskega odbora Jesenice

Dohodke	din	91.680.152.—
Izdatke	din	59.808.869.—
Presežek dohodkov	din	31.871.283.—
Odvedeni presežek dohodkov v republiški proračun	din	14.000.000.—

10. Okrajnega ljudskega odbora Kamnik

Dohodke	din	63,769.393.—
Izdatke	đin	59,688.310.—
Presežek dohodkov	din	4,081.083.—
Odvedeni presežek dohodkov v republiški proračun	din	1,732.429.—

11 Okrajnega ljudskega odbora Kočevje

Dohodke	din	61,528.965.—
Izdatke	din	54,508.855.—
Presežek dohodkov	din	7,020.110.—

12. Okrajnega ljudskega odbora Kranj

Dohodke	din	88,211.090.—
Izdatke	din	81,139.614.—
Presežek dohodkov	din	7,071.476.—
Odvedeni presežek dohodkov v republiški proračun	din	5,337.972.—

13. Okrajnega ljudskega odbora Krško

Dohodke	din	111,694.854.—
Izdatke	din	89,846.413.—
Presežek dohodkov	din	21,848.441.—
Odvedeni presežek dohodkov v republiški proračun	din	9,200.000.—

14. Okrajnega ljudskega odbora Lendava

Dohodke	din	46,551.795.—
Izdatke	din	38,586.838.—
Presežek dohodkov	din	7,964.957.—
Odvedeni presežek dohodkov v republiški proračun	din	2,400.000.—

15. Mestnega ljudskega odbora Ljubljana

Dohodke	din	426,569.839.—
Izdatke	din	295,009.248.—
Presežek dohodkov	din	131,560.591.—
Odvedeni presežek dohodkov v republiški proračun	din	65,808.953.—

16. Okrajnega ljudskega odbora Ljubljana okolica

Dohodke	din	88,775.030.—
Izdatke	din	77,530.740.—
Presežek dohodkov	din	11,244.290.—
Odvedeni presežek dohodkov v republiški proračun	din	4,641.288.—

17. Okrajnega ljudskega odbora Ljutomer

Dohodke	din	50,495.331.—
Izdatke	din	46,609.842.—
Presežek dohodkov	din	3,885.489.—
Odvedeni presežek dohodkov v republiški proračun	din	1,707.835.—

18. Mestnega ljudskega odbora Maribor

Dohodke	din	166,942.603.—
Izdatke	din	161.817.999.—
Presežek dohodkov	din	5,124.604.—

19. Okrajnega ljudskega odbora Maribor okolica

Dohodke	din	82,525.279.—
Izdatke	din	72,678.618.—
Presežek dohodkov	din	9,846.661.—
Odvedeni presežek dohodkov v republiški proračun	din	1,851.000.—

20. Okrajnega ljudskega odbora Mozirje

Dohodke	din	44,509.724.—
Izdatke	din	41,668.511.—
Presežek dohodkov	din	2,841.213.—

21. Okrajnega ljudskega odbora Murska Sobota

Dohodke	din	73,557.293.—
Izdatke	din	72,138.175.—
Presežek dohodkov	din	1,419.118.—

22. Okrajnega ljudskega odbora Novo mesto

Dohodke	din	83,668.472.—
Izdatke	din	73,622.384.—
Presežek dohodkov	din	10,046.088.—
Odvedeni presežek dohodkov v republiški proračun	din	1,800.000.—

23. Okrajnega ljudskega odbora Poljčane

Dohodke	din	85,864.600.—
Izdatke	din	78,463.211.—
Presežek dohodkov	din	7,401.389.—

24. Okrajnega ljudskega odbora Postojna

Dohodke	din	67,912.086.—
Izdatke	din	61,872.173.—
Presežek dohodkov	din	6,039.913.—
Odvedeni presežek dohodkov v republiški proračun	din	173.690.—

25. Okrajnega ljudskega odbora Ptuj

Dohodke	din	101,713.404.—
Izdatke	din	95,308.829.—
Presežek dohodkov	din	6,404.575.—
Odvedeni presežek dohodkov v republiški proračun	din	2,051.648.—

26. Okrajnega ljudskega odbora Radgona

Dohodke	din	40,064.995.—
Izdatke	din	36,524.405.—
Presežek dohodkov	din	3,540.590.—

27. Okrajnega ljudskega odbora Sežana

Dohodke	din	43,301.427.—
Izdatke	din	40,442.432.—
Presežek dohodkov	din	2,858.995.—

28. Okrajnega ljudskega odbora Tolmin

Dohodke	din	55,809.920.—
Izdatke	din	48,226.588.—
Presežek dohodkov	din	7,583.332.—

29. Okrajnega ljudskega odbora Trbovlje

Dohodke	din	74,498.433.—
Izdatke	din	55,363.719.—
Presežek dohodkov	din	19,134.714.—
Odvedeni presežek dohodkov v republiški proračun	din	6,500.000.—

30. Okrajnega ljudskega odbora Trebnje

Dohodke	din	39,083.378.—
Izdatke	din	33,271.859.—
Presežek dohodkov	din	5,811.519.—
Odvedeni presežek dohodkov v republiški proračun	din	1,500.000.—
Skupni dohodki po proračunih ljudskih odborov	din	2,599,646.180.—
Skupni izdatki po proračunih ljudskih odborov	din	2,213,779.542.—
Presežek dohodkov po proračunih ljudskih odborov	din	385,866.638.—
Odvedeni presežek dohodkov v republiški proračun	din	135,504.815.—

3. člen

Odobravajo se izvršeni izdatki po členu 33 uredbe o izvrševanju proračuna kakor tudi prekoračenje izvršenih izdatkov, krito z lastnimi presežki dohodkov.

4. člen

Odobrava se državni zaključni račun za leto 1949, sestavljen po predpisih člena 37 temeljnega zakona o proračunu in člena 39 uredbe o izvajanju proračuna.

5. člen

Državni zaključni račun je sestavni del tega zakona.

6. člen

Ta zakon velja od dneva objave v Uradnem listu LRS.

LJUDSKA SKUPŠČINA
LJUDSKE REPUBLIKE SLOVENIJE

Odbor za gospodarski načrt
in finance

Štev. 3/51

LJUDSKI SKUPŠČINI LRS

v

Ljubljani.

POROČILO

odbora za gospodarski načrt in finance k predlogu zakona o državnem zaključnem računu Ljudske republike Slovenije za leto 1949.

Odbor za gospodarski načrt in finance je na svoji 6. seji dne 10. januarja 1951 razpravljal o predlogu zakona o državnem zaključnem računu Ljudske republike Slovenije za leto 1949, ki ga je na podlagi 61. člena ustave predložila Ljudski skupščini vlada LRS.

Pri razpravi o tem zakonskem predlogu je odbor ugotovil, da so v proračunu planirani dohodki ne samo realizirani, temveč preseženi za 38%, kar je dokaz stalnega napredovanja našega socialističnega gospodarstva.

Presežek dohodkov se je v celoti uporabil za finansiranje gospodarstva in sicer pretežno za investicije.

Po razpravi in sklepanju v načelu in podrobnostih je odbor z glasovanjem soglasno sprejel predlog zakona o državnem zaključnem računu Ljudske republike Slovenije za leto 1949 v celoti.

Na seji je bilo to poročilo prečitano in odobreno ter je bil za odborovega poročevalca določen ljudski poslanec Franc Furlan.

Poročilo pošilja odbor za gospodarski načrt in finance Ljudski skupščini LRS s predlogom, da ga v celoti sprejme in predlog zakona o državnem zaključnem računu LRS za leto 1949 v predloženi obliki uzakoni.

Ljubljana, dne 10. januarja 1951.

Tajnik:

Dr. Miha Kambič l. r.

Predsednik:

Albert Jakopič l. r.

Člani:

Dr. Miha Potočnik l. r.

Franc Furlan l. r.

Maks Krmelj l. r.

Albin Duje l. r.

Alojz Lešnik l. r.

PREDLOG ZAKONA

O ODPRAVI OBLASTI KOT UPRAVNOTERITORIALNIH ENOT V LJUDSKI REPUBLIKI SLOVENIJI

1. člen

V Ljudski republiki Sloveniji se odpravijo oblasti kot upravne teritorialne enote.

Zakon o ustanovitvi oblasti v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS, št. 16-86/49) in zakon o volitvah in delu začasnih oblastnih ljudskih odborov in o načinu prenosa pristojnosti na oblastne ljudske odbore (Uradni list LRS, št. 16-87/49) prenehata veljati.

2. člen

Razveljavijo se pravni predpisi, ki so bili izdani na podlagi 13. člena zakona o volitvah in delu začasnih oblastnih ljudskih odborov in o načinu prenosa pristojnosti na oblastne ljudske odbore o tem, katere izmed zadev, danih z republiškimimi pravnimi predpisi v pristojnost republiških in lokalnih državnih organov, preidejo v pristojnost oblastnih ljudskih odborov.

Zadeve, ki so bile s temi predpisi prenesene v pristojnost oblastnih ljudskih odborov, se vrnejo v pristojnost državnih organov, v katerih pristojnosti so bile do izdaje teh predpisov, oziroma v pristojnost državnih organov, ki so prevzeli zadeve odpravljenih državnih organov.

3. člen

Prezidij Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije predpiše z ukazom, katere izmed zadev, ki so z republiškimimi zakoni, izdanimi po ustanovitvi oblasti, bile dane v pristojnost oblastnih ljudskih odborov, preidejo v pristojnost republiških organov in katere v pristojnost okrajnih ljudskih odborov, ter po potrebi vskladi republiške zakone s predpisi tega zakona.

Vlada Ljudske republike Slovenije in pristojni republiški organi določijo, katere izmed zadev, ki so bile z njihovimi predpisi, izdanimi po ustanovitvi oblasti, razen s predpisi, navedenimi v 2. členu tega zakona, dane v pristojnost oblastnih ljudskih odborov, preidejo v pristojnost republiških organov in katere v pristojnost okrajnih ljudskih odborov.

4. člen

Goriška oblastčasno še ostane.

Prezidij Ljudske skupščine LRS določi z ukazom dan, ko preneha Goriška oblast.

5. člen

Vlada LRS izda po potrebi še druge predpise za izvedbo tega zakona.

6. člen

Ta zakon velja z dnem objave v Uradnem listu LRS.

OBRAZLOŽITEV

predloga zakona o odpravi oblasti kot upravnoteritorialnih enot v Ljudski republiki Sloveniji

Oblasti kot upravnoteritorialne enote so bile ustanovljene v glavnem z namenom, naj bi oblastni ljudski odbori predvsem kot organizacijsko-instruktorski organ nudili okrajnim ljudskim odborom potrebno pomoč, usmerjali njihovo delo in utrdili okrajne ljudske odbore. To nalogo so oblastni ljudski odbori le deloma izpolnili.

V letu 1950 je prišlo v zvezni in republiški državni upravi in gospodarstvu do pomembnih sprememb, ki so bile potrebne med drugim tudi zato, da bi stare oblike državne uprave eventualno ne pripeljale do birokratizacije državne uprave, in da se zavaruje socialistična demokracija pred birokratizacijo.

Ob splošnem stremljenju po čim večji demokratizaciji in decentralizaciji se pojavlja vprašanje, ali so glede na razmeroma majhno ozemlje in majhno število prebivalstva naše republike danes oblastni ljudski odbori kot vmesna stopnja med republiškimi organi in med okrajnimi ljudskimi odbori še nujno potrebni, zlasti, ker so se okrajni ljudski odbori medtem že znatno okrepili in osamosvojili.

Razvoj socialistične demokracije zahteva čim tesnejše stike med centralnimi republiškimi organi in okrajnimi ljudskimi odbori, ki vodijo vse lokalne dejavnosti.

Oblastni ljudski odbori kot vmesna stopnja med enimi in drugimi pa neposredne stike ovirajo. Odigrali so vsekakor pozitivno vlogo v razvoju okrajnih ljudskih odborov, vendar na današnji stopnji razvoja njihov obstoj ni več potreben.

Ukinitev oblasti bo imela za ugodno posledico tudi občutno znižanje upravnih stroškov in sprostitvev kadrov.

Predlog zakona se nanaša na odpravo vseh treh oblasti. Izvede pa naj se zakon takoj samo glede Ljubljanske in Mariborske oblasti, glede Goriške oblasti pa šele pozneje, ko bo to določil Prezidij Ljudske skupščine LRS. Goriški oblastni ljudski odbor je namreč trenutno še potreben kot organ, ki povezuje ministrstvo za novoosvojenе kraje s primorskimi okrajnimi ljudskimi odbori.

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Ljubljana, dne 5. januarja 1951.

Predsednik vlade LRS:
Miha Marinko l. r.

LJUDSKA SKUPŠČINA
LJUDSKE REPUBLIKE SLOVENIJE

Zak. o. 4/51

LJUDSKI SKUPŠČINI LRS

Ljubljani.

POROČILO

zakonodajnega odbora k predlogu zakona o odpravi oblasti kot upravno-teritorialnih enot v Ljudski republiki Sloveniji.

O tem zakonskem predlogu je odbor razpravljajal na seji dne 10. januarja 1951 in ga iz razlogov njegove obrazložitve po Svetu vlade LRS za zakonodajo in izgradnjo ljudske oblasti v načelu soglasno sprejel.

Pri glasovanju od člena do člena je odbor soglasno sprejel vse predlagane člene s sledečima tudi soglasno sprejetima dopolnitvama:

1. V prvem in drugem odstavku 3. člena se za besedami »okrajnih ljudskih odborov« zaradi preciznosti vstavijo besede »ter ljudskih odborov mest, izvzetih iz okraja.«

2. Prvemu odstavku 4. člena se dostavi stavek: »Oblastni ljudski odbor Goriške oblasti obdrži začasno svoje dosedanje pristojnosti, dokler Prezidij Ljudske skupščine LRS njegovih pristojnosti, določenih z Ukazom (Uradni list LRS št. 19—109/49) in z republiškimimi zakoni, oziroma vlada LRS odnosno pristojni republiški organi pristojnosti, določenih z njihovimi pravnimi predpisi ne prenesejo na druge državne organe.«

Ta dopolnitev se zdi zakonodajnemu odboru potrebna zato, da se pri dani vsebini 2. in 3. člena zakonskega predloga odpravi vsak dvom glede pristojnosti oblastnega ljudskega odbora za Goriško oblast, ki bo začasno posloval še naprej. Kot eden izmed številnih konkretnih primerov, ki bi lahko napravili dvom glede nadaljnje pristojnosti oblastnega ljudskega odbora Goriške oblasti, naj služi 7. točka Ukaza Prezidija Ljudske skupščine LRS šte. 19—109/49, ki določa, da izdajajo oblastni ljudski odbori o uslužbenskih razmerjih svojih uslužbencev odločbe; ta ukaz je po 2. členu zakonskega predloga, ki ne dela nikake razlike med Goriško oblastjo, ki bo še obstajala, in drugimi oblastmi, ki se bodo z zakonom definitivno ukinile, razveljavljen in izgleda torej iz besedila zakonskega predloga, da oblastni odbor Goriške oblasti te pristojnosti nima več, ter nastane dvom, kdo bi bil v takih primerih odslej pristojen. S predlagano dopolnitvijo pa postane zakon popolnoma jasen in da obenem v dopolnilnem stavku navedenim forumom tudi možnost, da po potrebi polagoma odpravljajo dosedanje pristojnosti oblastnega ljudskega odbora Goriške oblasti.

Nato je odbor soglasno sprejel zakonski predlog v celoti z navedenima dopolnitvama.

To poročilo je bilo prečitano in odobreno, za odborovega poročevalca pa je bil določen Ivan Trojar.

Poročilo se pošilja Ljudski skupščini LRS s predlogom, da zakonski predlog uzakoni z obema navedenima dopolnitvama.

Ljubljana, dne 10. januarja 1951.

Tajnik:
Dr. Stanko Štor l. r.

Predsednik:
Inž. Jože Levstik l. r.

Člani:

Jože Petejan l. r.
Dr. Anton Melik l. r.
Davorin Ferligoj l. r.
Ivan Trojar l. r.

Boris Kalin l. r.
Alojz Colarič l. r.
Niko Jakofčič l. r.
Vinko Šumrada l. r.

PREDLOG ZAKONA O DOPOLNITVI ZAKONA O OBRRTNIŠTVU

1. člen

74. člen zakona o obrtništvu (Uradni list LRS št. 20-102/50) se dopolni tako, da se za sedanjim drugim odstavkom doda nov tretji odstavek, ki se glasi:

»Dohodki zadruga se ne smejo deliti na zadružnike v obliki udeležbe pri dobičku.«

Sedanji tretji odstavek 74. člena zakona postane četrti odstavek.

2. člen

Ta zakon velja z dnem objave v Uradnem listu LRS.

OBRAZLOŽITEV

predloga zakona o dopolnitvi zakona o obrtništvu

Republiška obrtna zbornica je opozorila na to, da v našem republiškem zakonu o obrtništvu manjka določba, da se dohodki obrtniške zadruga ne smejo deliti na zadružnike v obliki udeležbe pri dobičku. To določbo imajo tako splošni zakon o obrtništvu kot tudi drugi republiški zakoni o obrtništvu. Da se spravi naš republiški zakon o obrtništvu v sklad s splošnim zakonom o obrtništvu, se predlaga izdaja tega zakona.

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Ljubljana, dne 5. januarja 1951.

Predsednik vlade LRS:
Miha Marinko l. r.

LJUDSKA SKUPŠČINA
LJUDSKE REPUBLIKE SLOVENIJE

Zak. o. 5/51

LJUDSKI SKUPŠČINI LRS

v

Ljubljani.

POROČILO

zakonodajnega odbora k predlogu zakona o dopolnitvi zakona
o obrtništvu

O tem zakonskem predlogu je odbor razpravljajal na seji dne 10. januarja 1951.

Ko je odbor svoječasnno razmotrival predlog zakona o obrtništvu, ni smatral za potrebno, predlagati kako dopolnitev od vlade predlaganega besedila 74. člena; drugi odstavek tega člena namreč pove, za kaj se smejo porabiti dohodki zadruga, tako da se da že iz tega odstavka pač točno sklepati, da se ne smejo deliti med zadružnike v obliki udeležbe pri dobičku. Ker pa sledi iz obrazložitve sedanjega zakonskega predloga, da so pač v praksi v tem pogledu nastali dvomi, je zakonodajni odbor, da se onemogoči vsaka napačna razlaga 74. člena zakona o obrtništvu, soglasno sklenil, da je treba zakonski predlog v načelu sprejeti.

Odbor je nato soglasno sprejel oba člena zakonskega predloga posamič in zakonski predlog v celoti brez vsake spremembe.

Prečitano in odobreno je bilo to poročilo, za odborovega poročevalca pa določen Alojz Colarič.

Poročilo se pošilja Ljudski skupščini LRS s predlogom, da ga sprejme in zakonski predlog brez vsake spremembe uzakoni.

Ljubljana, dne 10. januarja 1951.

Tajnik:

Dr. Stanko Štor l. r.

Predsednik:

Inž. Jože Levstik l. r.

Člani:

Jože Petejan l. r.

Boris Kalin l. r.

Dr. Anton Melik l. r.

Alojz Colarič l. r.

Davorin Ferligoj l. r.

Niko Jakofčič l. r.

Ivan Trojar l. r.

Vinko Šumrada l. r.

ODLOK

O RAZPUSTU LJUDSKE SKUPŠČINE LJUDSKE
REPUBLIKE SLOVENIJE

Ljudska skupščina Ljudske republike Slovenije je na svoji 2. seji IV. izrednega zasedanja dne 13. januarja 1951 sprejela naslednji odlok:
Ljudska skupščina Ljudske republike Slovenije

odloča:

1. Ljudska skupščina Ljudske republike Slovenije, katere delovna doba se je začela dne 16. januarja 1947 s tem, da se je Ustavodajna skupščina

MANDATNO-IMUNITETNI ODBOR

Dr. Bogdan Brecej, predsednik

Ivo Svetina, podpredsednik

Franc Perovšek, tajnik

Lado Kozak

Tone Toman

ADMINISTRATIVNI ODBOR

Franc Černe, predsednik

Andrej Verbič, podpredsednik

Vinko Knol, tajnik

Milica Gabrovec

Viktor Stopar

ODBOR ZA PROŠNJE IN PRITOŽBE

Leopold Maček, predsednik

Nace Majcen, podpredsednik

Ivan Bratko, tajnik

Mirka Mozetič-Ciglič

Miran Košmelj

LJUDSKI POSLANCI LJUDSKE SKUPŠČINE LRS

Ahčin dr. Marjan	Dolgan Ervin	Kardelj Edvard
Alič Anton	Dolinšek Anton	Kavčič Stane
Avbelj Viktor	Dragan Franc	Kavšek Janez
Avšič Jaka	Duje Albin	Kidrič Boris
Baloh Pavle	Fajdiga Ivan	Kidrič Zdenka
Belopavlovič Niko	Fajfar Tone	Kimovec France
Belšak Franc	Ferligoj Davorin	Kleiderman Jože
Berglez Bela	Furlan Franc	Klarič Jože
Bešter Mara	Furlan Slavko	Knol Vinko
Bevk France	Gabrovec Milica	Kocbek Edvard
Bleje Anton	Greif Martin	Kodrič Rudi
Bohinc Rozika	Gričar Jože	Ķorošak Anton
Bratko Ivan	Gruden Heliodor	Košmelj Miran
Brecej dr. Bogdan	Hojnik Franc	Kovačič Slavko
Brecej dr. Marijan	Hribar Janez	Kozak dr. Ferdo
Brejc Tomo	Hribar Rudi	Kozak Lado
Brilej Jože	Hribernik Rudolf	Kraigher Boris
Brovč Mirko	Humar Štefan	Kraigher Sergej
Carl Franc	Ingolič Anton	Krevs Ivo
Colarič Alojz	Jakac Božidar	Krmelj Maks
Černe Franc	Jakofčič Niko	Kržišnik dr. Anton
Čotar Albin	Jakopič Albert	Kveder Dušan
Dernač Jakob	Jurač Jože	Lampret Jože
Diaci Alojz	Kalin Boris	Lavrič dr. Božidar
Dolgan Anton	Kambič dr. Miha	Ledinek Miloš

Lenardič Rudi
Leskošek Franc
Lešnik Alojz
Levičnik Karel
Levstik inž. Jože
Lubej France
Maček Ivan
Maček Leopold
Majcen Nace
Maležič Matija
Marinko Miha
Melik dr. Anton
Modic dr. Heli
Mozetič-Ciglič Mirka
Ocepek Angela
Ocvirk Ivan
Osolnik Bogdan
Pavšič Vladimir
Pehaček Rado
Perovšek Franc
Petejan Jože
Petérnelj Gabrijel
Petrinja Danilo

Pokorn dr. Jože
Polič Zoran
Popit Franc
Por Janez
Potočar Stane
Potočnik dr. Miha
Potrč dr. Jože
Reberšek Karel
Regent Ivan
Remškar Tine
Ribič Alojz
Rudolf Janko
Rus Jože
Sekirnik Janko
Semič Stane
Simonič Franc
Stante Peter
Stegnar Andrej
Stopar Viktor
Svetina Ivo
Šelih Ivan
Šentjure Lidija
Šiftar Jože

Šiško Franc
Šterban Karel
Štor dr. Stanko
Štrukelj Karel
Šumrada Vinko
Tavčar Franc
Toman Tone
Tomšič Mira
Tomšič Vida
Trojar Ivan
Ulrih Tone
Venišnik Milan
Verbič Andrej
Vidmar Josip
Vipotnik Janez
Vrabič Olga
Vrhovec Alojz
Zalaznik Franc
Zavasnik Franc
Ziherl Boris
Zorko Edo
Zupan Anton
Zupančič Tone

PREZIDIJ LJUDSKE SKUPŠČINE LRS

Predsednik

Josip Vidmar

Podpredsednika

Edvard Kocbek

France Bevč

Tajnik

France Lubej

Člani:

Josip Rus, Edvard Kardelj, Boris Kidrič, Franc Leskošek, Jaka Avšič,
Miha Marinko, dr. Marijan Breclj, Ivan Maček, Stane Kavčič, Zoran Polič,
Tone Fajfar, Janez Hribar, Angela Ocepek, Tone Dolinšek,
Rudolf Hribernik

VLADA LJUDSKE REPUBLIKE SLOVENIJE

- Predsednik vlade Miha Marinko
Podpredsednik vlade in predsednik sveta za zakonodajo in izgradnjo ljudske oblasti dr. Marijan Breclj
Podpredsednik vlade in minister za gradnje Ivan Maček
Podpredsednik vlade in predsednik gospodarskega sveta vlade Sergej Kraigher
Minister za notranje zadeve Boris Kraigher
Minister za prosveto Ivan Regent
Minister za znanost in kulturo Boris Zihert
Minister za finance Zoran Polič
Minister za delo Martin Greif
Minister za trgovino in preskrbo Jože Borštinar
Minister za kmetijstvo Franc Simonič
Minister za ljudsko zdravstvo dr. Jože Potrč
Minister za pravosodje dr. Heli Modic
Minister za gozdarstvo Jaka Avšič
Minister za lokalni promet Tone Šušteršič
Minister za socialno skrbstvo dr. Marjan Ahčin
Minister za državne nabave Leopold Kresc
Minister za izvoz in uvoz Janez Vipotnik
Minister v vladi LRS dr. Jože Pokorn
Minister vlade in predsednik kontrolne komisije Mira Svetina
Minister vlade in predsednik planske komisije Janko Smole
Minister vlade in predsednik sveta za predelovalno industrijo Stane Kavčič
Minister vlade in predsednik sveta za blagovni promet Viktor Avbelj
Minister vlade in predsednik sveta za kmetijstvo in gozdarstvo Janez Hribar
Minister vlade in predsednik sveta za lokalno gospodarstvo Tone Fajfar
Minister vlade in predsednik sveta za energetiko in ekstraktivno industrijo Milko Goršič
Minister vlade in generalni direktor za rudarstvo Franc Popit
Minister vlade in generalni direktor za elektrogospodarstvo inž. Miloš Brelih
Minister vlade in predsednik sveta za lokalno industrijo Tomo Breje
Minister vlade in generalni direktor državnih kmetijskih posestev Milan Škerlavaj
Minister vlade in generalni direktor za kovinsko predelovalno in elektroindustrijo Tone Dolinšek
Minister vlade in generalni direktor za kemično industrijo inž. Pavle Žaucer
Minister vlade in generalni direktor za lesno industrijo Ignac Voljč
Minister vlade in generalni direktor za tekstilno in usnjarsko industrijo Rudolf Janhuba
Minister vlade in generalni direktor za strojogradnjo Stane Bizjak

VRHOVNO SODIŠČE LJUDSKE REPUBLIKE SLOVENIJE

Predsednik:

Dr. Teodor Tominšek

Podpredsednik:

Matej Dolničar

Člani:

Dr. Milko Gaber, dr. Bogdan Petelin, Silverij Pakiž, Josip Černe,⁽¹⁾
Karel Košenina, Jože Dolinšek

V S E B I N A

Prva seja — 12. januarja 1951

Pred dnevnim redom:

	Stran
1. Čitanje ukaza Prezidija Ljudske skupščine LRS o sklicanju Ljudske skupščine LRS k IV. izrednemu zasedanju na dan 12. januarja 1951	4
2. Poročilo o predloženih zakonskih predlogih, o poročilih zakonodajnega odbora in o poročilih anketnih odborov za preiskavo načina in stanja preskrbe ter za preiskavo odkupnega načina v LRS	4
3. Odsotnost ljudskih poslancev	5

Dnevni red:

1. Določitev dnevnega reda	5
2. Razprava in sklepanje o predlogu državnega proračuna Ljudske republike Slovenije za leto 1951	5
Govorniki:	
Poročevalec dr. Miha Kambič	5
Minister za finance Zoran Polič	7
Predsednik planske komisije Janko Smole	20
Predsednik vlade LRS Miha Marinko	38
Jože Petejan	49
Anton Ingolič	53
Jože Jurač	55
Polde Maček	58
Bela Berglez	60
Jakob Dernač	63
Dr. Anton Melik	64
Dr. Božidar Lavrič	66
Poročevalec dr. Miha Kambič, izjava v imenu odbora za gospodarski načrt in finance	69
3. Razprava in sklepanje o predlogu zakona o državnem zaključnem računu Ljudske republike Slovenije za leto 1949	69
Govornik:	
Poročevalec Franc Furlan	69

Druga seja — 13. januarja 1951

Pred dnevnim redom:

1. Čitanje in odobritev zapisnika 1. seje	72
---	----

Dnevni red:

1. Razprava in sklepanje o predlogu zakona o odpravi oblasti kot upravno-teritorialnih enot v Ljudski republiki Sloveniji	72
Govornika:	
Poročevalec Ivan Trojar	72
Podpredsednik vlade LRS dr. Marijan Breclj	73
2. Razprava in sklepanje o predlogu zakona o dopolnitvi zakona o obrtništvu	75
Govornik:	
Poročevalec Alojz Colarič	75

	Stran
3. Poročilo anketnega odbora Ljudske skupščine LRS za preiskavo načina in stanja preskrbe v Ljudski republiki Sloveniji	76
Govornik:	
Poročevalec Matija Maležič	76
4. Poročilo anketnega odbora Ljudske skupščine LRS za preiskavo odkupnega načina v Ljudski republiki Sloveniji	105
Govorniki:	
Poročevalec Maks Krmelj	105
Predsednik sveta za blagovni promet Viktor Avbelj	146
Janez Por	150
5. Potrditev odloka Ljudske skupščine LRS o njenem razpustu	151

Priloge

1. Predlog zakona o državnem proračunu Ljudske republike Slovenije za leto 1951	152
2. Poročilo odbora za gospodarski načrt in finance	157
3. Predlog zakona o državnem zaključnem računu Ljudske republike Slovenije za leto 1949	159
4. Poročilo odbora za gospodarski načrt in finance	164
5. Predlog zakona o odpravi oblasti kot upravnoteritorialnih enot v Ljudski republiki Sloveniji	165
6. Obrazložitev	166
7. Poročilo zakonodajnega odbora	167
8. Predlog zakona o dopolnitvi zakona o obrtništvu	168
9. Obrazložitev	168
10. Poročilo zakonodajnega odbora	169
11. Odlok o razpustu Ljudske skupščine LRS	169
12. Predsedstvo Ljudske skupščine LRS	170
Skupščinski odbori	170
Ljudski poslanci	171
13. Prežidij Ljudske skupščine LRS	172
14. Vlada LRS	173
15. Vrhovno sodišče LRS	174

